

CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA

ЦЕНТР ПО ПРАВАМ
ЧЕЛОВЕКА В
МОЛДОВЕ

THE CENTER FOR
HUMAN RIGHTS
OF MOLDOVA

MD-2012, Moldova, Chișinău,
str. Sfatul Țării, 16

Tel: 234 – 800; Fax: 225 – 442
E-mail: cpdom@mdl.net

16.03.2015 nr. 07-2/2
la nr. _____ din _____

Stimate domnule Președinte al Parlamentului,

Prin prezenta transmitem în atenția Parlamentului Republicii Moldova Studiul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2014.

Studiul conține un capitol distinct, consacrat situației privind respectarea drepturilor și libertăților copilului și un capitol privind prevenirea torturii.

Cu respect,

*Anatolie MUNTEANU,
Director al Centrului pentru Drepturile Omului*

*Domnului Andrian CANDU,
Președintele Parlamentului Republicii Moldova*

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova

**Respectarea drepturilor omului
în Republica Moldova în anul 2014**

Chișinău, 2015

CUPRINS

PREAMBUL	3
CAPITOLUL I	
Drepturile viitoarelor generații	
Responsabilitatea față de generațiile viitoare	4
CAPITOLUL II	
Respectarea drepturilor omului în Republica Moldova	16
1. Accesul liber la justiție	16
2. Dreptul la ocrotirea sănătății	18
3. Dreptul la asistență și protecție socială	23
4. Protecția persoanelor cu dizabilități	29
5. Dreptul la muncă și la protecția muncii	36
6. Nediscriminarea și principiul egalității	40
7. Libertatea de exprimare și dreptul la informație	46
8. Dreptul la vot și dreptul de a fi ales	48
9. Dreptul la proprietate și protecția acesteia	53
10. Respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și în localitățile limitrofe	56
CAPITOLUL III	
Atribuțiile Instituției naționale a ombudsmanului prin prisma Protocolului Opțional la Convenția împotriva Torturii și a Pedepselor sau Tratatelor Inumane sau Degradante	
63	
CAPITOLUL IV	
Respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova	111
CAPITOLUL V	
Activitatea de promovare a drepturilor omului în comunitate	137
CAPITOLUL VI	
Alte aspecte ale activității	
Centrului pentru Drepturile Omului în anul 2014	148

PREAMBUL

În anul 2000, alături de alte 189 de țări, Republica Moldova a aderat la *"Declarația Mileniului a Națiunilor Unite: dezvoltarea umană - obiectiv de importanță primordială"*, angajându-se astfel să contribuie la realizarea a opt Obiective de Dezvoltare ale Mileniului (ODM). În acest document se afirmă atașamentul comunității internaționale față de valorile fundamentale ale umanității - libertate, egalitate, solidaritate, toleranță, respect față de natură și divizarea responsabilităților și se accentuează importanța soluționării gravelor probleme legate de consolidarea păcii, respectarea drepturilor omului, asigurarea dezvoltării durabile și protecției mediului.

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului au ca termen limită de realizare anul 2015. Însă anul 2015 nu reprezintă stația terminus pentru dezvoltarea internațională - la moment are loc un dialog intens la nivel global privind constituirea cadrului de dezvoltare post-2015.

Astfel, anul 2015 devine un an emblematic și esențial, deoarece este anul în care trebuie luate decizii internaționale majore privind cadrul de dezvoltare, care să înlocuiască cadrul ODM în deceniile următoare. Pentru acest considerent, prin decizia¹ Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene din 16 aprilie 2014, anul 2015 a fost desemnat *"Anul european pentru dezvoltare"*, moto-ul anului fiind *"Lumea noastră, demnitatea noastră, viitorul nostru"*. Unul din obiectivele Anului european pentru dezvoltare este de a atinge o mai largă înțelegere a coerenței politicii pentru dezvoltare, precum și de a promova în rîndul cetățenilor din Europa și din țările în curs de dezvoltare un sentiment de responsabilitate, solidaritate și oportunități în comun într-o lume în schimbare și din ce în ce mai interdependentă.

Așa cum este o primă abordare a drepturilor viitoarelor generații din perspectiva competențelor ombudsmanului din Republica Moldova, prefer să nu vin cu recomandări de remediere, or acestea sunt lesne de dedus, ci să pun câteva întrebări la care să căutăm și, cel mai important, să găsim răspunsuri împreună:

Își dorește Republica Moldova să fie mai respectuoasă și mai generoasă față de viitoarele generații?

Este oare protecția valorilor general-umane ale viitoarelor generații o prioritate conștientizată în deplină măsură de Republica Moldova?

Unde este plasată grija pentru drepturile viitoarelor generații în nomenclatorul priorităților fiecăruia dintre noi?

**Directorul CpDOM,
Anatolie MUNTEANU**

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

CAPITOLUL I

DREPTURILE VIITOARELOR GENERAȚII

RESPONSABILITATEA FAȚĂ DE GENERAȚIILE VIITOARE

*”Noi ne purtăm așa pentru că nimeni nu ne va cere socoteală:
viitoarele generații nu votează, ele nu au nici o putere politică sau financiară;
ele nu se pot opune deciziilor noastre”*

(din Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare ”Viitorul nostru comun”)

Nimeni nu pune la îndoială faptul că omenirea are responsabilități față de copiii și nepoții săi – cel puțin morale, dacă nu juridice. Grijă pentru generațiile viitoare este o caracteristică a umanității, această grijă constituie o latură a diversității culturale, o valoare universală și un principiu de bază al tratatelor internaționale și al constituțiilor mai multor state.

Cu toate acestea, conceptul de responsabilitate pentru generațiile viitoare este relativ nou pentru domeniul dreptului și cel politic, în aspect teoretic și mai ales în practică. Se consideră că progresul tehnico-științific a condus la înțelegerea faptului că viitoarele generații sînt tributarii acțiunilor și politicilor actuale. Datorită cercetărilor științifice, societatea este capabilă să înțeleagă consecințele pe termen lung ale acțiunilor sale, iar progresele tehnologice îi oferă posibilități de a reduce efectele distructive ale acestor acțiuni, dacă și-o dorește.

Responsabilitatea și obligațiile față de generațiile precedente, actuale și viitoare sînt printre valorile constituționale enumerate în Preambulul Constituției Republicii Moldova. Politicile publice ale statului trebuie să fie elaborate în baza acestor principii, să urmărească restabilirea și menținerea unui echilibru rațional, pe termen lung, între dezvoltarea economico-socială și integritatea mediului natural, în forme înțelese și acceptate de societate.

În Declarația privind responsabilitățile generațiilor actuale față de generațiile viitoare, adoptată de Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) în 1997, sînt formulate aspectele morale ale acestui principiu: nevoile și interesele generațiilor viitoare, libertatea alegerii, menținerea și perpetuarea umanității, menținerea și prezervarea vieții pe Terra, protecția mediului, genomul uman și diversitatea biologică, diversitatea culturală și patrimoniul cultural, patrimoniul comun al umanității, pacea, dezvoltarea și educația, nediscriminarea.

Fiecare generație trebuie să urmărească satisfacerea necesităților proprii, fără a lăsa generațiilor viitoare: datorii financiare – împrumuturi mari, externe și interne, de durată lungă; datorii sociale – neglijarea investițiilor în factorul uman; datorii demografice – prin creșterea

necontrolată a populației sau datorii ecologice – epuizarea resurselor naturale sau poluarea solului, apei și a aerului.

Îmbătrânirea populației, fiind un proces fără precedent în istoria omenirii, ce decurge lent, dar persistent, și în opinia specialiștilor ireversibil, cel puțin următoarea sută de ani, indică serioase semnale de alarmă pentru viitoarele generații.

În contextul național este specifică îmbătrânirea demografică, produsă de scăderea fertilității și ratele înalte ale mortalității și agravată de efectele emigrației de amploare, impactul continuu al tranzițiilor economice, și mai recent, de criza economică globală.

Fenomenul de îmbătrânire are un profund impact asupra tuturor generațiilor și asupra celor mai multe domenii de activitate economică și socială: piața muncii, protecția socială, educație, cultură, politică. Declinul populației active și îmbătrânirea forței de muncă pun probleme de dezvoltare economică și socială deosebite: costul pensiilor, strategiile în domeniul educației și formării, a îngrijirii medicale și asistenței sociale, a locuințelor adaptate.

Numai în ultimii 20 de ani, vârsta medie a populației a crescut cu aproape 5 ani, speranța de viață cu circa 3 ani, iar creșterea proporției populației adulte de 60 de ani și peste, în paralel cu descreșterea proporției persoanelor tinere sub 15 ani, denotă **o pronunțată criză demografică**. Pragul critic al coeficientului îmbătrânirii de 12%² (ponderea persoanelor de 60 de ani și peste în totalul populației) a fost depășit încă în anul 1988, atingând în anul 2013 valoarea de 15,7%.

Indicele sarcinii demografice, adică numărul persoanelor în vârstă inaptă de muncă raportat la 100 persoane în vârstă aptă de muncă, crește constant, ajungând în 2014 la 51,5 persoane, de la 49,9 persoane – în anul 2011.

Structura de vârstă a populației denotă fenomenul intens de îmbătrânire demografică, cauzat în principal de scăderea natalității în ultimii ani, care a determinat reducerea absolută și relativă a populației tinere. Comparativ cu 1 ianuarie 2000, la 1 ianuarie 2013 se remarcă reducerea ponderii copiilor (de 0-14 ani) de la 23,8% la 16,1% și creșterea ponderii celei vârstnice (de la 60 ani și peste) de la 13,6% la 15,3%.

La 1 ianuarie 2014 în Republica Moldova locuiau 559,5 mii de persoane în vârstă de 60 ani și peste (2013 – 527,6 mii, 2012 – 527,6 mii, 2010 – 512, 3 mii, 2009 – 500, 4 mii).

Astfel, tinerii de mâine, tot mai puțini la număr, vor avea de susținut nu doar evoluția societății omenești, ci și de întreținut mult mai mulți vârstnici.

Conform prognozelor demografice, valul de îmbătrânire considerabilă se va produce începând cu anul 2014, când ponderea copiilor de 0-14 ani se va egala cu ponderea persoanelor de 60 ani și peste, după care, conform prognozei, prima variabilă va descrește, iar a doua, dimpotrivă, va crește constant până în anul 2050. Astfel, coeficientul îmbătrânirii populației ar ajunge la 16% în 2015, 18,5% - în 2020 și 30,3% - către 2050. Numărul persoanelor în vârstă de

² Conform scării G. Bojio-Garnier, valoarea indicatorului 12 și mai mult se califică ca "îmbătrânire demografică".

pensionare va crește anual cu 2-2,6%, în anul 2020 – cu circa 25%, comparativ cu anul 2010. În deceniile imediat următoare intensitatea îmbătrânirii populației va spori prin expansiunea vîrstnicilor ce provin din generațiile numeroase născute în anii 70-90 ai secolului trecut, și cu diminuare, în paralel, a numărului populației apte de muncă, ce provine din generațiile puțin numeroase născute în anii 90 ai secolului trecut³.

Natalitatea ocupă locul decisiv în evoluția numărului și structurii demografice a populației. Conform datelor statistice oficiale, la 1 ianuarie 2004 numărul populației stabile constituia 3 607,4 mii locuitori, iar la 1 ianuarie 2014 – 3 557, 6 mii locuitori, diferența fiind de 49, 8 mii. În aceeași perioadă, numărul populației urbane a crescut cu 25,1 mii, iar al populației rurale – s-a redus cu 74,9 mii.

Numărul total de copii născuți în 2004 a fost de 38,2 mii, micșorîndu-se către anul 2013 pînă la 37,8 mii, deși s-a înregistrat o creștere lentă în 2008-2012.

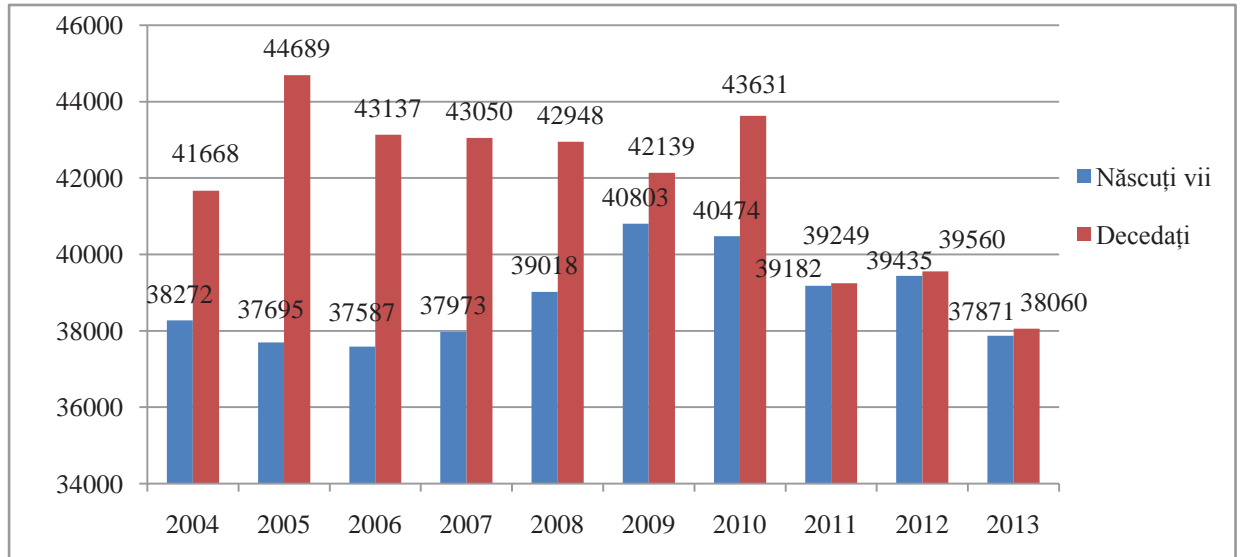
Scăderea ratei natalității s-a declanșat și s-a amplificat pe fundalul schimbărilor de ordin politic, economic și social, care au avut loc după 1990. Criza socioeconomică în perioada anilor 1990-1999 a generat scăderea nivelului de trai, creșterea șomajului, intensificarea procesului de migrație, incertitudine și instabilitate socială, ceea ce a contribuit esențial la declinul natalității. În același timp, nu poate fi trecut cu vederea nici impactul factorilor de natură neeconomică. Dreptul la libera circulație și la informație, accesul la mijloace contraceptive, modele contemporane de mariaj, locul copilului în ierarhia valorilor și preferințelor tinerilor, rigorile economiei de piață sînt factori care de asemenea au avut o contribuție importantă la scăderea ratei natalității. Rolul acestor factori este în creștere.

Mortalitatea populației se răsfrînge direct sau indirect asupra procesului demografic. Variația ratelor de mortalitate, în mare măsură, determină nivelul natalității, sporului natural, speranței de viață, nașterii, nupțialității. La rîndul ei, mortalitatea este influențată de factori socioeconomiici și biologici (mediu ambiant, stilul de viață), de nivelul serviciilor de sănătate.

În Republica Moldova se înregistrează mari diferențe ale ratei mortalității în mediile urban și rural. Se menține tendința de creștere a decalajului în rata mortalității pe sexe. Rata mortalității masculine este superioară celei feminine cu 1-2%. La tineri și adulți, rata mortalității masculine crește comparativ cu rata mortalității feminine. Acest indicator în grupele de vîrstă de 25-39 ani la bărbați este de 3 ori mai mare decît la femei, iar în grupele de vîrstă cuprinsă între 40-69 ani este de 2 ori mai mare.

Mortalitatea specifică pe cauze de deces indică o tendință de creștere a numărului deceselor din cauza infarctului acut al miocardului și tumorilor maligne, omuciderilor și sinuciderilor.

³ Hotărîrea Guvernului nr. 406 din 02.06.2014 cu privire la aprobarea Programului pentru integrarea prolemelor îmbătrînirii în politici.

Indicatorii nupțialității scad și crește lent vârsta la prima căsătorie. Modelul familiei patriarhale, caracteristic Republicii Moldova, cunoaște schimbări esențiale. Sînt în creștere modelele alternative, cum ar fi coabitatul și numărul copiilor născuți în afara căsătoriei sau în familii incomplete. Nivelul natalității extraconjugale rămîne a fi înalt, ponderea copiilor născuți în afara căsătoriei fiind de 22 la sută.

Familia, ca instituție socială fundamentală, a fost zdruncinată profund de procesul migrațional, ceea ce a condus la sporirea divortialității, care s-a majorat în ultimii ani de 1,5 ori în spațiul urban și de aproape 2 ori în mediul rural. Copiii tot mai des sînt crescuți și educați în familii incomplete, dar cu părinți în viață.

Emigrația, cît și imigrația modifică profund situația demografică: emigrația reduce potențialul economic, demografic și social al societății pe termen lung. O consecință dureroasă a emigrației sînt pierderile demografice de populație economic activă, diminuarea genofondului demografic, dezintegrarea definitivă a multor familii prin divorț formal sau neformal, atunci cînd unul din soți a emigrat pe termen lung.

Tinerii în Republica Moldova (15-29 ani) reprezintă 25 la sută din populația stabilă la 1 ianuarie 2014. Pe parcursul ultimilor ani generația tinerilor este în descreștere în mod constant, în mod special a categoriei de vîrstă 15-19 ani, a cărei pondere în numărul total al tinerilor s-a micșorat de la 31,8% la 01.01.2009, pînă la 26,0% la 1 ianuarie 2014. Numărul persoanelor în vîrstă de 20-24 ani de asemenea s-a redus cu 48,5 mii persoane sau cu 2,3 puncte procentuale. Doar în cazul tinerilor în vîrstă de 25-29 ani se atestă o creștere cu 8,2 puncte procentuale.

Starea de sănătate a tinerilor este afectată de mai mulți factori, cei mai importanții fiind stilul de viață, condițiile în care tinerii trăiesc, învață sau muncesc. Problemele de sănătate determinate de nutriție, consumul de tutun, droguri sau alcool apar adesea la vîrste fragede, iar adoptarea unui stil de viață sănătos poate preveni apariția unor boli cronice.

Conform rezultatelor studiului din 2012 privind „Accesul populației la serviciile de sănătate”⁴, ponderea fumătorilor printre tineri a constituit 14,3%.

Tinerii sînt una din grupurile țintă supuse riscurilor asociate cu HIV/SIDA. Incidența cazurilor de infecție cu virusul imunodeficienței umane (HIV) în ultimii ani s-a redus în rîndul tinerilor, cu circa 9% comparativ cu anul 2008. În structura incidenței cu virusul HIV pentru tinerii din grupa de vîrstă 15-29 ani, fiecare al doilea tînăr este în vîrstă de 25-29 ani, după care urmează grupa de vîrstă 20-24 ani (36,8%). Astfel, rata incidenței crește pe măsura înaintării în vîrstă de la 7 cazuri la 100 mii tineri în vîrstă 15-19 ani pînă la 28 cazuri la 100 mii tineri în vîrstă de 25-29 ani.

Nivelul de educație al tinerilor este unul din factorii care determină angajarea în cîmpul muncii și respectiv securitatea socială a acestei categorii de populație. În contextul reducerii populației de vîrstă școlară (3-23 ani) în perioada anilor 2008-2013 cu 15,2%, se constată și o diminuare a numărului de copii/tineri cuprinși în sistemul național de educație. Astfel, rata de cuprindere școlară a persoanelor din grupa de vîrstă 3-23 ani a avut o tendință continuă ascendentă și a constituit în anul de studii 2013/14 - 64,4%. Totodată, rata de cuprindere în învățămînt a persoanelor din grupa de vîrstă 16-23 a avut o dinamică fluctuantă, înregistrînd o diminuare mai accentuată în anul de studii 2013/14 – 1,6 puncte procentuale. Reducerea ratei de cuprindere în majoritatea țărilor are loc după finisarea ciclului de învățămînt obligatoriu, în cazul Republicii Moldova este ciclul gimnazial.

Educația este un sector complex ce înregistrează și o evoluție ambiguă. Testul PISA+⁴ realizat în 2012 a relevat nivelul redus de abilități obținut de elevii din Republica Moldova în procesul educațional, comparativ cu școlarii din alte state. Testul a fost realizat pe un eșantion de 74 de state, iar Republica Moldova a fost printre ”codași” și a obținut rezultate slabe: poziția 65 la lectură, 59 la matematică și 57 la științe. Slaba pregătire a tinerilor în școli este un factor ce se amplifică în timp, afectează negativ procesul de studii în universități sau instituții educaționale vocaționale, iar pe final determină nivelul redus de abilități și cunoștințe ale absolvenților. În Republica Moldova nivelul educațional redus și calificarea insuficientă sînt considerate de agenții economici constrîngeri importante pentru mediul de afaceri. Astfel, 69,2% din oamenii de afaceri consideră că educația vocațională/tehnică nu corespunde nevoilor întreprinderilor, iar 67,8% din agenții economici califică învățămîntul superior ca fiind puțin compatibil cu necesitățile mediului de afaceri. Pe de altă parte, publicul larg nu conștientizează aceste probleme, iar 80% din populație este mulțumită de calitatea învățămîntului din Republica Moldova.⁵

⁴ Prin realizarea testelor PISA se identifică nivelul de pregătire a elevilor pentru încadrarea în viața activă.

⁵Republica Moldova: Raportul Național de Dezvoltare Umană 2014 – Cetățeni corporativi veritabili. Obiectivele Publice și private în serviciul dezvoltării umane, www.md.undp.org

Șomajul în rândul tinerilor înregistrează valori mai mari comparativ cu alte grupe de vîrstă sau media la nivel de țară. Patru din zece șomeri sînt tineri. Astfel, în 2013 rata șomajului a fost de 8,7% la tinerii cu vîrsta cuprinsă între 15-29 ani, și respectiv de 12,2% la tinerii în vîrstă de 15-24 ani, în timp ce media pe țară a constituit 5,1%. În șomaj de lungă durată (12 luni și mai mult) s-au aflat 13 la sută din totalul șomerilor de 15-29 ani, valoarea acestui indicator fiind în descreștere în ultimii ani.

Tinerii sînt implicați atît în migrația internă (rural-urban, orașe mici-orașe mari), cît și în migrația externă. În Republica Moldova nu există mecanisme clare privind înregistrarea mobilității interne a populației, iar o bună parte din tineri locuiesc în mediul urban, avînd viză de domiciliu în mediul rural.

În ceea ce privește migrația externă a tinerilor, sînt identificate cîteva categorii:

a) Tineri plecați la studii în afara țării: ponderea acestora este dificil de estimat, însă se poate vorbi de cîteva zeci de mii (30-40 mii de tineri, potrivit estimărilor neoficiale, bazate pe bursele oferite de țările-gazdă și a tinerilor înscriși la universitățile din străinătate);

b) Tineri plecați la muncă peste hotare: circa 15 la sută din totalul tinerilor în vîrstă de 15-29 ani sînt plecați peste hotare la lucru sau în căutare de lucru. Numărul estimativ al tinerilor care au emigrat în căutarea unui loc de muncă constituie 135,5 mii. Din totalul acestora, 78,2% sînt tineri de la sate, iar 73,8% sînt bărbați. Dacă în mediul urban tinerii reprezintă 31,3% din numărul total de emigranți, atunci în mediul rural această pondere este semnificativ mai mare (44,5%) ;

c) Tineri care au emigrat pentru trai permanent în țara gazdă: mai multe țări, cum ar fi Canada, SUA, Rusia, au programe guvernamentale de imigrare atractive pentru tinerii din Republica Moldova. Ponderea acestora este, de asemenea, dificil de estimat, deoarece nu există un mecanism de cuantificare. De exemplu, doar în 2010 în Quebec (Canada) s-au stabilit în jur de 2 000 de persoane, marea majoritate fiind tineri.⁶

Sănătatea reproducerii este recunoscută drept una dintre componentele fundamentale necesare dezvoltării umane, ea fiind promotorul sănătății generale a populației, dar și al prosperității și dezvoltării. Comportamentul reproductiv sănătos asigură un impact pozitiv asupra generațiilor următoare.

În pofida eforturilor depuse în ultimii ani, indicatorii sănătății reproducerii în Republica Moldova s-au îmbunătățit foarte puțin. Ameliorarea situației în acest domeniu este un proces anevois, ceea ce agravează problemele societății, avînd consecințe negative asupra comportamentului demografic al întregii populații.

Accesul populației la serviciile de planificare familială este limitat, dreptul adolescenților la educație și servicii de sănătate a reproducerii nu este asigurat pretutindeni. Avortul continuă să

⁶ Strategia națională de dezvoltare a sectorului tineret 2020, aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 1006 din 10.12.2014

fie o metodă încă destul de frecventă de planificare familială, provocând riscuri reale pentru sănătatea femeilor. Consecințele violenței domestice, abuzului sexual și ale traficului de ființe umane, ce se răsfrâng asupra sănătății reproductive, nu sînt încă pe deplin estimate. Problemele sexuale ale bărbaților sînt ignorate și au nevoie de o atenție corespunzătoare, de asistența specializată. Modelele serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor urmează a fi fortificate pentru menținerea sănătății și potențialului de dezvoltare a adolescenților și tinerilor.

Calitatea apei potabile, accesul la ea continuă să rămîna una dintre cele mai importante probleme cu care se confruntă Republica Moldova.

Dezvoltarea economică sporește gradul de influență nefastă asupra mediului înconjurător, ceea ce la rîndul său are impact asupra calității vieții umane. În condițiile țării noastre, apa influențează cel mai mult asupra sănătății populației. Atît apele de suprafață, cît și cele subterane, sînt în mare măsură poluate de sectorul gospodăriei comunale, sectorul agrar și sectorul energetic. Majoritatea surselor de ape subterane nu corespund standardelor și cerințelor de calitate a apei potabile, fiind depășite concentrațiile maxim admisibile la nitriți, ioni de amoniu ș.a. Sursele subterane de apă sînt afectate cel mai mult de fermele zootehnice, gunoiști, depozitele de îngrășăminte și deșeuri, precum și de lipsa sistemelor de epurare.

Specialiștii Centrului Național de Sănătate Publică (CNSP) califică calitatea apei în Moldova drept „constant joasă”. Cea mai gravă situație se atestă în localitățile rurale, unde principala sursă de apă sînt fîntînile. Potrivit CNSP, circa 61% din apeductele legate de sursele subterane de apă și aproximativ 84% a apei din fîntîni nu corespund normelor sanitare după componența chimică. Astfel, apa conține o cantitate sporită de fluor, sulfat, sulfură de hidrogen și alte elemente chimice. Calitatea apei potabile din sursele subterane nu corespunde nici după indicii bacteriologici.

Apa disponibilă în prezent în Moldova este aproximativ de 500m³ pe cap de locuitor pe an sau chiar mai puțin, ceea ce plasează Moldova în categoria țărilor în care ”apa este insuficientă”, ceea ce poate crea un stres de resursă, care la rîndul ei va fi afectată în viitor de schimbările climatice.

Pragurile recomandate la nivel sigur de disponibilitate a apei dulci regenerabile. Dacă volumul de apă disponibilă este mai mic de 1.000m³/locuitor/an, lipsa apei poate împiedica dezvoltarea economică și poate afecta sănătatea și standardul de viață al populației. În prezent în Moldova disponibilitatea resurselor de apă reprezintă un aspect critic care afectează capacitatea de dezvoltare a țării.

Resursele de apă din Republica Moldova sînt sensibile la schimbările climatice atît din punct de vedere al cantității, cît și al calității. Conform estimării, resursele de apă de suprafață disponibile se vor diminua cu 16-20% pînă în anul 2020. Aceasta înseamnă că siguranța

alimentării cu apă a tuturor utilizatorilor va fi periclitată în anul 2020, când intensitatea folosirii apei va atinge 100%.⁷

Din cauza calității proaste a aerului, a accesului limitat la surse de apă potabilă și canalizare îmbunătățită, a calității proaste a infrastructurii și a expunerii înalte a economiei la sectorul agricol, Republica Moldova înregistrează un grad înalt de sensibilitate la schimbările climatice.

Poluarea aerului atmosferic constituie o altă problemă actuală de mediu. Unul dintre principalii factori care contribuie la intensificarea poluării aerului atmosferic sînt emisiile de gaze din diferite sectoare ale economiei naționale, inclusiv cele cu efect de seră. Transportul auto este sursa principală de poluare a bazinului aerian.

Emisiile în atmosferă a substanțelor nocive dăunătoare nu numai că distrug natura și afectează în mod negativ sănătatea umană, ele pot modifica proprietățile atmosferei, ceea ce va conduce la consecințe ecologice și climatice nefaste. Specialiștii în medicină și ecologie au stabilit o legătură directă între degradarea mediului și creșterea numărului de persoane care suferă de alergii, astm, cancer și alte maladii. Oxizii de azot, dioxidul de sulf, ozonul troposferic, monoxidul de carbon, aldehida formică, fenolii, pulberile în suspensie⁸ sînt poluanții principali care acționează negativ asupra organismului uman.

Gestionarea deșeurilor în Republica Moldova este o problemă dificilă și rămîne nerezolvată. Gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor afectează comunitățile locale, amenință mediul și contribuie la emisiile globale de gaze cu efect de seră. În prezent, cea mai utilizată metodă de tratare a deșeurilor menajere este depozitarea pe sol, care reprezintă frecvent o sursă importantă de poluare a solului și a apelor subterane.

Sistemul statistic actualul cu referire la gestionarea deșeurilor reflectă doar parțial situația privind gestionarea deșeurilor menajere, fiind incertă informația despre fluxurile de deșeuri periculoase specifice, precum uleiurile uzate, vehiculele scoase din uz, anvelopele uzate, deșeurile de echipamente electrice și electronice generate de consumatori, deșeurile rezultate din activitățile de construcție și demolări. În lipsa sistemelor de colectare și tratare a acestor fluxuri de deșeuri, pe parcursul anilor nu li s-a acordat atenția necesară.

Problema poluanților organici persistenți este considerată una dintre cele mai stringente probleme de mediu. O analiză reprezentativă indică faptul că pesticidele din categoria poluanților organici persistenți constituie 20-30% din stocul total de pesticide inutilizabile și interzise în Republica Moldova. În anul 2013, această cantitate a fost estimată la 3 mii tone.

⁷ Raportul Național de Dezvoltare Umană în Moldova – Schimbările Climatice în Republica Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare, <http://www.undp.md>

⁸ <http://www.meteo.md/mold/influenta.htm>

*Studiile efectuate în imediata apropiere a depozitelor indică faptul că solul și apele de suprafață sînt contaminate cu asemenea substanțe.*⁹

Deșeurile medicale produse de instituțiile medicale sînt constituite din resturi alimentare, deșeuri de medicamente (pastile, pulberi, reagenți), antigen-teste de laborator, dezinfectanți, detergenți, deșeuri biologice (medii de cultură, materiale biochimice, imunologice, substraturi biologice, sînge, seruri, țesuturi organice), dispozitive medicale și materiale radioactive, deșeuri menajere. Toate aceste deșeuri sînt definite ca fluxuri de deșeuri medicale ce provin din centre de asistență medicală. Circa 10-25% din deșeurile medicale sînt deșeuri periculoase care necesită tratament special. Ele prezintă un risc sporit atît pentru sănătatea umană, cît și pentru mediu, fiind divizate în 5 categorii: deșeuri infecțioase, deșeuri înțepătoare-tăietoare, deșeuri chimice și farmaceutice, deșeuri anatomo-patologice și părți anatomice, deșeuri radioactive. Din lipsa cuptoarelor speciale, aceste deșeuri se acumulează împreună cu deșeurile menajere sau se depozitează în instituții medicale. *Conform studiului "Sănătate fără nici un prejudiciu"*¹⁰, *generarea anuală de deșeuri medicale este de 15,7 mii tone, dintre care 2,75 mii tone sînt deșeuri infecțioase și 314 tone constituie deșeurile periculoase. Aceste calcule nu includ deșeurile medicale generate de alte instituții medicale, precum farmaciile și cabinetele medicale. O altă problemă este lipsa rețelei centralizate de colectare a seringilor uzate.*

Raportorul special ONU pentru efectele adverse ale transportului de produse și deșeuri toxice și periculoase asupra realizării drepturilor omului menționează în raportul său¹¹ că în contextul gestionării deșeurilor medicale există multe de făcut pentru a asigura realizarea eficientă a dreptului la viață, consacrat în art. 6 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și a dreptului pe care îl are orice persoană de a se bucura de cea mai bună sănătate fizică și mintală pe care o poate atinge, consacrat în art. 12 din Pactul internațional cu privire la drepturile sociale, economice și culturale. Toate persoanele expuse influenței deșeurilor medicale periculoase sînt supuse riscului de accidentare și/sau riscului de infectare. Printre acestea se numără personalul medical, pacienții, persoanele implicate în gestionarea și prelucrarea deșeurilor și persoanele care locuiesc în apropierea locurilor unde sînt incinerate, depozitate sau înhumate ilegal aceste deșeuri.

O schimbare climatică are loc sub ochii noștri, urmările pentru generațiile viitoare se manifestă deja, iar umanitatea este responsabilă pentru procesul în cauză. Este recunoscut faptul că schimbările climatice reprezintă o provocare prioritară, cu care se confruntă umanitatea în secolul 21 și care nu mai ține de viitorul îndepărtat. Unele dintre consecințele Schimbărilor

⁹ Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 248 din 10.04.2013.

¹⁰ Ibidem

¹¹ Raportul Raportorului special ONU pentru efectele adverse ale transportului de produse și deșeuri toxice și periculoase asupra realizării drepturilor omului, <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/HRC/18/31>

Climatice – frecvența sporită și intensitatea mai mare a calamităților naturale – este deja resimțită. Pentru Republica Moldova, aceasta a însemnat mai recent seceta dezastruoasă din anul 2007 și inundațiile devastatoare din 2008.

Prin natura lor, schimbările climatice au o dimensiune globală, însă țările mai sărace sînt cele mai vulnerabile, pentru că multe dintre ele vor fi afectate în mod disproporționat de puternic, iar capacitatea lor de adaptare este foarte limitată. Prin urmare, sînt necesare acțiuni imediate și coordonate nu numai la nivel internațional, dar și național, pentru a atenua consecințele schimbărilor climatice prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și pentru a ajuta atât țările dezvoltate, cît și cele aflate în curs de dezvoltare să se adapteze la aceste efecte, devenite deja inevitabile. Cu regret, în Republica Moldova schimbările climatice sînt percepute, uneori, ca un concept îndepărtat și lipsit de relevanță¹².

În prezent Republica Moldova nu contribuie în mod semnificativ la accelerarea schimbărilor climatice prin emisiile de gaze cu efect de seră. Cu toate acestea, schimbările climatice vor afecta perspectivele Moldovei de realizare a obiectivelor sale de dezvoltare. Este nevoie de a conștientiza riscurile pe care le implică schimbările climatice asupra obiectivelor, de a le reajusta sau de a valorifica politici de adaptare ce vor permite urmărirea continuă a agendei de dezvoltare a Moldovei. Problema schimbărilor climatice trebuie inclusă pe agenda politicii naționale prin măsuri de natură să ofere soluții pentru efectele schimbărilor climatice și să asigure un viitor sigur generațiilor viitoare.

Pierderea biodiversității în Moldova va continua și chiar se va extinde, dacă nu vor fi realizate eficient măsuri de adaptare, integrate în domeniile de politici de mediu și în alte domenii. Deși schimbările climatice au loc la scară globală, acțiunile naționale și locale îndreptate spre conservarea biodiversității și utilizarea rațională a resurselor naturale de apă, pădure și sol sînt esențiale pentru a împiedica degradarea ecosistemului din Moldova.

În anul 2000, alături de alte 189 de țări, Republica Moldova a aderat la *"Declarația Mileniului a Națiunilor Unite: dezvoltarea umană - obiectiv de importanță primordială"*, angajîndu-se astfel să contribuie la realizarea a opt Obiective de Dezvoltare ale Mileniului (ODM). În acest document se afirmă atașamentul comunității internaționale față de valorile fundamentale ale umanității - libertate, egalitate, solidaritate, toleranță, respect față de natură și divizarea responsabilităților și se accentuează importanța soluționării gravelor probleme legate de consolidarea păcii, respectarea drepturilor omului, asigurarea dezvoltării durabile și protecției mediului.

¹² Raportul Național de Dezvoltare Umană în Moldova – Schimbările Climatice în Republica Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare, <http://www.undp.md>

Cele opt obiective revizuite și adaptate la prioritățile de dezvoltare naționale care definesc într-o formă concisă opt scopuri ce urmează a fi atinse pînă în 2015 sînt: eradicarea sărăciei extreme și a foamei; realizarea accesului universal la învățămîntul gimnazial; promovarea egalității genurilor și abilitarea femeilor; reducerea mortalității copiilor; îmbunătățirea sănătății materne; combaterea HIV/SIDA, a tuberculozei, malariei și altor boli; asigurarea durabilității mediului; crearea parteneriatului global pentru dezvoltare.

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului au ca termen limită de realizare anul 2015. Însă anul 2015 nu reprezintă stația terminus pentru dezvoltarea internațională – în prezent are loc un dialog intens la nivel global privind constituirea cadrului de dezvoltare post-2015.

În Raportului de sinteză al Secretarului General al ONU privind noul cadru de dezvoltare durabilă pentru perioada de după 2015 ***”Drumul spre o viață decentă către 2030: eradicarea sărăciei, transformarea vieții tuturor oamenilor și protejarea”***, distribuit la 4 decembrie 2014, este propusă o agendă universală și revoluționară în domeniul dezvoltării durabile, bazată pe drepturile omului, centrată pe oameni și planeta noastră. Este propus un ansamblu din șase elemente-cheie, chemat să faciliteze identificarea și consolidarea agendei în domeniul dezvoltării durabile și să asigure implementarea la nivel național a perspectivelor și idealurilor cu privire la: a) demnitate, fiind necesară eradicarea sărăciei și lupta cu inegalitățile; b) oameni, fiind necesară asigurarea unei vieți sănătoase, a educației și implicării femeilor și copiilor; c) educație, fiind necesară crearea unei economii puternice, atotcuprinzătoare, orientate spre transformare; d) planetă, fiind necesară protecția ecosistemului pentru beneficiul tuturor societăților și a copiilor noștri; e) justiție, fiind necesară asigurarea unei societăți sigure și pașnice și crearea unor instituții de stat puternice; f) parteneriat, fiind necesară consolidarea solidarității la nivel mondial în interesul dezvoltării durabile.

În lunile următoare statele membre ale Organizației Națiunilor Unite vor negocia parametrii definitivi ai cadrului de dezvoltare durabilă post – 2015, care va conține 17 obiective în domeniul eradicării sărăciei, luptei cu foamea, ocrotirii sănătății, asigurării egalității de gen, schimbărilor climatice, accesului la educația de calitate la toate nivelurile, creșterii economice, accesului la serviciile energetice regenerabile, fiabile și abordabile, conservării biodiversității și a pădurilor, a oceanelor și mărilor, accesului la apă, salubritate și igienă ș.a.

Aceste noi priorități la nivel global au fost stabilite și definitivate în urma concluziilor și recomandărilor obținute la nivel național al fiecărui stat membru al ONU.

Astfel, anul 2015 devine un an emblematic și esențial, deoarece este anul în care trebuie luate decizii internaționale majore privind cadrul de dezvoltare, care să înlocuiască cadrul ODM în deceniile următoare. Pentru acest considerent prin decizia¹³ Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene din 16 aprilie 2014, anul 2015 a fost desemnat ***”Anul european***

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

pentru dezvoltare”, moto-ul anului fiind ***”Lumea noastră, demnitatea noastră, viitorul nostru”***.

Unul din obiectivele Anului european pentru dezvoltare este de a atinge o mai largă înțelegere a coerenței politicii pentru dezvoltare, precum și de a promova în rândul cetățenilor din Europa și din țările în curs de dezvoltare un sentiment de responsabilitate, solidaritate și oportunități în comun într-o lume în schimbare și din ce în ce mai interdependentă.

În același timp, preocupările de astăzi și aspirațiile de mâine ale cetățenilor Republicii Moldova, viziunile lor asupra riscurilor de dezvoltare pe termen lung pentru țara noastră și asupra viitorului pe care și-l doresc după anul 2015, expuse în ”Agenda de dezvoltare post-2015”¹⁴, servesc drept platformă de dialog dintre ONU și Moldova privind agenda de dezvoltare după 2015 și contribuie la împărtășirea viziunii cetățenilor Moldovei despre viitorul țării în cadrul global de dezvoltare.

Subiectul de responsabilitate pentru generațiile viitoare este în premieră abordat de Instituția națională de protecție și promovare a drepturilor omului din perspectiva competențelor ombudsmanului din Republica Moldova. Nu vom face recomandări pentru că acestea pot fi lesne deduse din datele sugestive menționate în prezentul capitol. Vom pune doar câteva întrebări la care e nevoie să căutăm răspunsuri împreună:

- ***Își dorește Republica Moldova să fie mai respectuoasă și mai generoasă față de viitoarele generații?***
- ***Este oare protecția valorilor general-umane ale viitoarelor generații o prioritate conștientizată în deplină măsură de Republica Moldova?***
- ***Unde este plasată grija pentru drepturile viitoarelor generații în nomenclatorul priorităților fiecăruia dintre noi?***

¹⁴ Agenda de dezvoltare post-2015: Raportul final privind consultările din Republica Moldova, <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/mdg/post2015/>

CAPITOLUL II

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

1. ACCESUL LIBER LA JUSTIȚIE

Problema respectării dreptului de acces la justiție a fost și în 2014 în atenția Instituției naționale a ombudsmanului. Asta pentru că pretinsa încălcare a acestui drept rămîne a fi cel mai actual subiect abordat de către petiționari. În special, este reclamată tergiversarea examinării cauzelor, nerespectarea principiului contradictorialității procesului, dezacordul cu sentința/hotărîrea pronunțată, neexecutarea hotărîrilor judecătorești¹⁵.

Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016¹⁶ rămîne a fi principalul document de politici care se axează pe problemele majore ale sectorului justiției din Republica Moldova și care a creat un cadru comun ce include toate eforturile de reformă pentru asigurarea dezvoltării durabile a sectorului prin acțiuni realiste și concrete. Prin implementarea Strategiei autoritățile și-au propus să consolideze independența, responsabilitatea, imparțialitatea, eficiența și transparența sistemului judecătoresc; să eficientizeze procesul de investigație prejudiciară pentru a garanta respectarea drepturilor omului, a asigura securitatea fiecărei persoane și a diminua nivelul de criminalitate; să amelioreze cadrul instituțional și procesele care asigură accesul efectiv la justiție (asistența juridică eficientă, examinarea cauzelor și executarea hotărîrilor judecătorești în termene rezonabile, modernizarea statutului unor profesii juridice conexe sistemului de justiție); să promoveze și să implementeze principiul toleranței zero pentru manifestările de corupție în sectorul justiției; să implementeze măsuri prin intermediul cărora sectorul justiției ar contribui la crearea unui climat favorabil dezvoltării durabile a economiei; să asigure respectarea efectivă a drepturilor omului în practicile și politicile juridice.

Astfel, edificarea unui sector al justiției accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului și să contribuie la asigurarea încrederii societății în actul de justiție se află, cel puțin la nivel de politici, în topul priorităților guvernării.

Termenul “sectorul justiției” utilizat în textul Strategiei include în primul rînd sistemul judecătoresc, precum și întregul ansamblu de autorități și relații dintre acestea care contribuie la înfăptuirea justiției, și anume: organele de urmărire penală, profesiile juridice conexe sectorului justiției (avocați, notari, mediatori, executori judecătorești, experți judiciari, administratori ai

¹⁵ Vezi Capitolul VI

¹⁶ Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016

procedurii de insolvență, traducători/interpreți), sistemul de probațiune, sistemul de executare a hotărârilor judecătorești, sistemul penitenciar, Ministerul Justiției, Instituția Ombudsmanului, Curtea Constituțională. În Strategie sînt vizate și alte autorități administrative, precum Parlamentul, Guvernul, Consiliul Superior al Magistraturii, în măsura în care activitatea acestora este legată de adoptarea și implementarea actelor normative relevante pentru sectorul justiției.

Astfel, peste 32 de instituții și structuri au o contribuție principală sau auxiliară în implementarea a circa 475 de acțiuni din Strategie.

Pe lângă mecanismul de monitorizare a implementării Strategiei, prevăzut de Legea nr.231, sectorul asociativ monitorizează din exterior mersul reformelor.¹⁷

Inspiră speranță faptul că indicele încrederii cetățenilor în justiție a sporit ușor, comparativ cu anii precedenți.¹⁸ De exemplu sondajele bianuale realizate de Institutul de Politici Publice conțin o întrebare constantă privitor la gradul de încredere a cetățenilor în instituțiile statului, inclusiv în justiție. Răspunsurile la întrebarea ”Cîtă încredere aveți în justiție?”, obținute în noiembrie 2014, denotă o creștere ușoară a gradului de încredere a cetățenilor în justiție. Analiza răspunsurilor de tipul ”Foarte multă încredere” și ”Oarecare încredere” atestă că acest indicator a constituit 23% în noiembrie și 22% în aprilie, comparativ cu 16% în noiembrie 2013 și 13% în aprilie 2013. Este încurajator și faptul că 11% dintre respondenți consideră asigurarea unei justiții independente drept una din cele mai importante 3 probleme ce trebuie rezolvate în Republica Moldova, comparativ cu 6% - în aprilie 2014 și 6,3% - în noiembrie 2013.

Considerăm că este în beneficiul țării și al fiecărui cetățean în parte faptul că autoritățile au înregistrat în scurt termen, pe anumite segmente, rezultate sesizabile: au fost adoptate și modificate mai multe legi în contextul de asigurare a integrității actorilor justiției, au fost majorate salariile judecătorilor, este implementat sistemul de distribuire aleatorie a dosarelor și procedura de înregistrare audio digitală a ședințelor de judecată, elaborate criterii noi de selecție, promovare și transferare a judecătorilor.

În pofida măsurilor întreprinse pentru restructurarea sistemului, se constată o disproporție dintre eforturile depuse pe anumite segmente și rezultatul de moment per ansamblu. Deficiențele în reformarea Ministerului Afacerilor Interne, lipsa progresului în reformarea procuraturii condiționează opinia per ansamblu asupra dinamicii schimbării spre bine a sectorului justiției.

Pe lângă faptul că transformările sunt întâmpinate cu reticență de către profesioniștii din interiorul sistemului, tratarea diferențiată a instituțiilor-cheie din sectorul justiției au

¹⁷ Studiul ”Succesele și insuccesele în reformarea justiției din Republica Moldova 2012-iulie 2014”, elaborat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova, <http://crjm.org/wp-content/uploads/2014/09/Studiu-reforma-justitiei-web.pdf>;

Rapoarte trimestriale de monitorizare a implementării Strategiei de Reformă în Sectorul Justiției, elaborate de Asociația Promo-LEX, <http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

¹⁸ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2014_prima_parte-r.pdf

caracter descurajator: de exemplu, majorarea graduală a salariilor judecătorilor vizavi de vulnerabilitatea constantă a altor actori nu mai puțin importanți din acest domeniu.

Suntem convinși că indicatorul sentințelor de condamnare cu executare reală pentru acte de corupție este important pentru a impune noi standarde sistemului. Totodată, este cert că acest indicator nu este determinant. Or, cheia succesului în reformarea sectorului justiției rezidă în înlăturarea cauzelor și nu într-o luptă perpetuă cu urmările fenomenului corupției.

Încurajăm întreaga societate să se angajeze în procesele de prevenire și combatere a corupției în sistemul judecătoresc nu pentru indicatori, ci pentru viitorul țării.

2. DREPTUL LA OCROTIREA SĂNĂTĂȚII

Organizația Mondială a Sănătății definește sănătatea drept o „stare de bine, completă din punct de vedere fizic, psihic și social, și nu doar absența bolii sau infirmității”. Această formulă relevă faptul că sănătatea populației este determinată de o gamă largă de factori: economici, sociali, ambientali, ereditari, caracteristici individuale, inclusiv stilul de viață al fiecărui individ. Astfel, sănătatea presupune, drept condiții indispensabile, securitatea economică și socială, relațiile interpersonale și sociale armonioase, un mediu sigur și sănătos de muncă și trai, calitatea adecvată a apei potabile, a aerului și a solului, alimentare suficientă și rațională, completate cu un stil de viață sănătos și acces la servicii de sănătate de calitate.

Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și ale medicinei (Convenția privind drepturile omului și biomedicina) - primul instrument juridic internațional generator de obligații de natură să protejeze demnitatea, drepturile și libertățile ființei umane împotriva oricărei aplicări abuzive a progreselor biologiei și medicinei - enunță o serie de principii și interdicții ce privesc genetica, cercetarea medicală, consimțământul persoanei pentru intervenții în domeniul sănătății, dreptul la respectarea vieții private și dreptul la informație, prelevarea de organe și țesuturi.

Prin ratificarea acestei convenții¹⁹, Republica Moldova și-a asumat o dată în plus angajamentul ”de a lua măsurile adecvate în scopul de a asigura accesul echitabil la îngrijiri de sănătate de calitate adecvată”. La cererea secretarului general al Consiliului Europei, statul trebuie să furnizeze explicații privind modul în care dreptul său intern asigură aplicarea efectivă a oricăreia dintre dispozițiile acestei Convenții.

Actualmente, sistemul ocrotirii sănătății din Republica Moldova trece prin etapa reformelor și alinierii la standardele europene. Sunt revizuite și adoptate acte normative noi de

¹⁹ Legea nr. 1256 din 19.07.2002

domeniu, chemate să pună în aplicare schimbările în acest sector, să asigure o asistență medicală primară de înaltă calitate, să îmbunătățească guvernarea în materie de sănătate și finanțarea asistenței medicale.

Este regretabil să constatăm că, în pofida schimbărilor din sistem, beneficiarii serviciilor de sănătate continuă să invoce încălcarea drepturilor omului în domeniul ocrotirii sănătății, în special: lipsa de respect din partea prestatorilor de servicii medicale; lipsa discreției în timpul acordării asistenței medicale; inechitatea și calitatea nesatisfăcătoare a asistenței medicale; examinare, tratament și întreținere în condiții inadecvate normelor sanitaro-igienice; divulgarea informațiilor ce țin de secretul medical. Prezintă motive de îngrijorare deosebită numeroasele acuzații aduse profesionalilor din sistem privind erorile medicale și amploarea fenomenului plăților neformale.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a dezvoltat o jurisprudență vastă cu privire la multe din aceste subiecte sensibile prin prisma articolelor 2, 3, 5, 6 și 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. De rînd cu alte state, Republica Moldova a fost condamnată de Curtea de la Strasbourg pentru neacordarea asistenței medicale necesare în instituțiile de detenție, divulgarea informațiilor ce constituie secret medical, intervenție chirurgicală fără necesitate terapeutică, acordarea compensației în legătură cu prejudiciul cauzat sănătății și integrității corporale.

Suntem convinși că asigurarea drepturilor omului în sistemul serviciilor de sănătate, a respectării demnității pacientului și sporirea rolului participativ al persoanelor la adoptarea deciziilor de sănătate trebuie să devină cu adevărat prioritare. Or, sănătatea este nu numai o problemă socială, economică și politică, dar și o problema ce ține de drepturile omului. ***Încălcarea drepturilor omului poate duce la o sănătate precară sau poate rezulta dintr-o sănătate precară.***

În rapoartele precedente privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, Centrul pentru Drepturile Omului a atenționat asupra unor carențe de sistem și nereguli depistate care, în opinia noastră, prezintă pericol direct sau indirect pentru buna realizare a dreptului la ocrotirea sănătății. Astfel, există rezerve față de echitatea sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală; procedura de examinare a petițiilor și a erorilor medicale; eficiența și obiectivitatea procedurii de acreditare în sănătate și de atestare a medicilor și farmaciștilor; gradul de respectare a dreptului la viața privată a pacienților de către lucrătorii medicali; eficiența sistemului de control și profilaxie a tuberculozei, de profilaxie și combatere a diabetului zaharat, de ocrotire a sănătății reproducerii și sănătății sexuale. Persistența corupției în sistemul

de sănătate a devenit un pericol iminent pentru societatea noastră în condițiile sărăciei și stării precare a sănătății populației²⁰.

În procesul investigației unor cereri cu privire la încălcarea dreptului la ocrotirea sănătății, s-au constatat unele deficiențe de ordin administrativ și management defectuos.

Astfel, nu este urmărită finalitatea solicitărilor de asistență medicală urgentă care sînt transmise în sectorul de asistență medicală primară. În special, nu este verificată corectitudinea recepționării solicitărilor, trierii apelurilor conform gradului de prioritate a urgenților și deservirii operative a pacienților. Nu există reglementări clare privind modalitatea de înregistrare și conlucrare a Serviciului de asistență medicală urgentă cu sectorul de asistență medicală primară.

Nu sunt respectate prevederile Ordinului Ministerului Sănătății nr. 828 din 31.10.2011, prin care a fost aprobată lista și modelele formularelor de evidență medicală primară. Aceste formulare urmau să fie puse în aplicare în toate instituțiile medico-sanitare publice și private începînd cu 1 ianuarie 2012, avînd drept scop eficientizarea activității instituțiilor medico-sanitare, unificarea evidenței și asigurării depline și autentice a informațiilor care reflectă activitatea instituțiilor medicale.

Pe lîngă neasigurarea deplină a drepturilor omului în sistemul serviciilor de sănătate potrivit Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27.10.2005, s-a constatat implementarea defectuoasă a acestei legi la capitolul ”Protecția extrajudiciară a drepturilor pacientului”. Astfel, contrar prevederilor art. 16 alin. (4), Ministerul Sănătății nu a creat comisia independentă de expertiză profesională medicală, care să examineze cererile sau reclamațiile pacienților. Potrivit oficialilor de la minister, această comisie nu a fost instituită și nu a fost aprobat un regulament aparte din considerentul că nu au fost adresări. În atare situație dreptul pacientului de a beneficia în deplină măsură de mecanismul extrajudiciar de protecție a drepturilor pacienților, stabilit prin lege, rămîne iluzoriu.

În același context este de menționat că examinarea și soluționarea petițiilor de la beneficiarii serviciilor medicale este superficială, iar răspunsurile la petiții sunt de obicei formale. Această constatare este confirmată de Centrul Național Anticorupție care, în procesul de analiză a petițiilor și reclamațiilor din cîteva instituții medico-sanitare publice, a identificat unele deficiențe: lipsa unui mecanism eficient și unic de examinare a petițiilor; petiții adresate în mod repetat atît în cadrul instituțiilor medicale vizate, cît și instituțiilor ierarhic superioare; petiții nesoluționate; abateri cu privire la registrul reclamațiilor.

Controlul și îmbunătățirea calității actului medical este un domeniu puțin dezvoltat în Republica Moldova. Există doar anumite elemente de management al calității. Spre exemplu,

²⁰ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf;
<http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport2012-final.pdf>;
http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/cpdom_raport_2011anexe_0.pdf

Compania Națională de Asigurări în Medicină trebuie să exercite controlul (expertiza) calității și volumului asistenței medicale acordate asiguraților, sau Consiliul Național de Evaluare și Acreditare în Sănătate care este în drept de a înainta propunerii Ministerului Sănătății în scopul perfecționării actelor normative cu privire la calitatea serviciilor prestate de unitățile medico-sanitare și farmaceutice.

Întru asigurarea monitorizării procesului exercitării profesiei de medic, la 10 martie 2014 a intrat în vigoare Legea cu privire la Colegiul Medicilor din Republica Moldova nr. 261 din 01.11.2013. Potrivit legii, Colegiul Medicilor este o organizație profesională a corpului medical din țară, care are ca obiectiv principal de activitate monitorizarea și supravegherea exercitării profesiei de medic. Printre atribuțiile Colegiului în domeniul formării și dezvoltării profesionale a medicilor se regăsesc: evaluarea nivelului de calificare profesională a medicilor; examinarea petițiilor și adresărilor persoanelor fizice și juridice privind cazurile de abateri ale medicilor de la normele de etică profesională, deontologie medicală și de la regulile de bună practică profesională; aplicarea sancțiunilor profesionale disciplinare membrilor săi conform prevederilor legii.

De jure, a fost creată o structură cu atribuții în domeniile de activitate profesional-științific și învățământ; etică profesională și deontologie medicală; jurisdicție profesională și litigii; avizări și acreditări; economico-social; administrativ și organizatoric. *De facto*, Colegiul nu a fost organizat, iar Legea nr. 261 pare a fi una nefuncțională. Pe de o parte, organizația profesională a corpului medical din țară cu atribuții de monitorizare și supraveghere a exercitării profesiei de medic este investită cu dreptul de a evalua nivelul de calificare profesională a medicilor, de a examina petițiile și adresările privind cazurile de abateri de la normele de etică profesională, deontologie medicală și de la regulile de bună practică profesională, de a aplica și a ridica sancțiunile profesionale disciplinare. Pe de altă parte, calitatea de membru al Colegiului medicilor se obține în urma depunerii cererii în baza liberului consimțământ al medicului și se confirmă prin certificat de membru, care se eliberează după achitarea taxei de înscriere stabilite conform Statutului Colegiului.

În condițiile acestei legi din start a fost clar că structura în cauză va fi una inefficientă, cel puțin pe segmentul ”etică profesională, deontologia medicală și bunele practici profesionale”, și nu va avea impactul dorit inițial.

Formarea și promovarea unei culturi profesionale adecvate are ca premisă existența și aplicabilitatea unui COD DE CONDUITĂ. Deși în anul 2007 a fost elaborat Codul cadru de etică (deontologic) al lucrătorului medical și farmaceutic, care stipulează și încadrează valorile, principiile și normele de conduită obligatorii pentru personalul angajat în sistemul asistenței medicale, acesta nu a fost aprobat printr-un act normativ și nu a fost publicat în Monitorul oficial. Lipsa forței juridice determină o aplicabilitate și respectare neuniformă a acestuia.

Una dintre prioritățile de bază din domeniul sănătății este garantarea accesului la medicamente inofensive și de calitate. Asigurarea echității și eficienței care subînțelege utilizarea corectă a resurselor limitate în scopul îmbunătățirii sănătății populației, dar și a satisfacției necesităților pacienților, sunt printre obiectivele de bază ale sistemului sănătății.

Însă, deficitul de medicamente cu care se confruntă periodic spitalele din țară atestă ineficiența procesului de achiziționare a produselor farmaceutice pentru necesitățile instituțiilor medico-sanitare publice.

Mecanismul actual de desfășurare a achiziției publice de medicamente și alte produse de uz medical pentru necesitățile sistemului de sănătate este orientat spre asigurarea utilizării eficiente și optime a mijloacelor financiare disponibile în sistemul de sănătate, fiind lăsată în umbră una din prioritățile principale din domeniul sănătății - garantarea accesului pacienților la medicamente inofensive și de calitate.

Ineficiența acestui mecanism per ansamblu, lacunele existente în planificare, selectare și estimare a necesarului de medicamente de către instituțiile medico-sanitare publice, în monitorizarea executării contractelor de achiziții are consecințe directe asupra nivelului de sănătate a populației și asupra realizării drepturilor omului în sistemul serviciilor de sănătate.

Faptul că Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale este structura responsabilă de expertiza, omologarea și înregistrarea medicamentelor, precum și de controlul calității acestora, și, în același timp – de achiziție centralizată a produselor farmaceutice pentru necesitățile instituțiilor medico-sanitare și programelor naționale prezintă, în opinia noastră, semene evidente de conflict de interese și, în acest sens, un mediu favorabil pentru acte de corupție sau înțelegeri de cartel. Întregul proces de planificare, organizare și desfășurare a procedurilor de achiziții, monitorizare a atribuirii contractului, ba mai mult, încasarea de la ofertantul câștigător a unei taxe în mărime de 0,2% din valoarea contractului prezintă îngrijorări din perspectiva vulnerabilității la corupție.

Sîntem ferm convingși că într-o societate în care respectarea drepturilor omului în ansamblu și a dreptului fundamental la ocrotirea sănătății în particular constituie o prioritate a autorităților publice, impactul social al procesului de achiziționare a medicamentelor și altor produse de uz medical trebuie să prevaleze asupra celui economic.

Din acest considerent pledăm pentru adoptarea de măsuri urgente pentru eficientizarea mecanismului de achiziționare a medicamentelor și produselor de uz medical destinate sistemului de sănătate, astfel încît să fie redus impactul negativ asupra sănătății populației.

3. DREPTUL LA ASISTENȚĂ ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Realizarea obligațiilor statului de a garanta persoanelor un nivel de trai decent care să le asigure sănătatea și bunăstarea rămâne a fi în continuare o provocare pentru autoritățile publice competente pe fundalul evoluției prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii de primă necesitate. O mărturie în acest sens este numărul mare al petițiilor depuse la Centrul pentru Drepturile Omului pe probleme legate de domeniul protecției și asistenței sociale, acestea situându-se pe locul trei în topul adresărilor la Instituția națională a ombudsmanului în anul 2014.

Ca și în anii precedenți, petiționarii sunt nemulțumiți de nivelul scăzut al veniturilor, prestațiilor sociale, care nu acoperă nici minimul de existență; de modalitatea de acordare a ajutorului social/ajutorului pentru perioada rece a anului; de modalitatea de stabilire și calculare a pensiilor. Ei se plîng de faptul că autoritățile publice locale, în special, nu informează suficient populația cu privire la facilitățile acordate păturilor social vulnerabile etc.

De rînd cu veniturile derizorii, creșterea continuă a prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii afectează nivelul de trai al populației și contribuie la aprofundarea sărăciei celor mai vulnerabile grupuri ale populației (*Tabelul nr.1*).

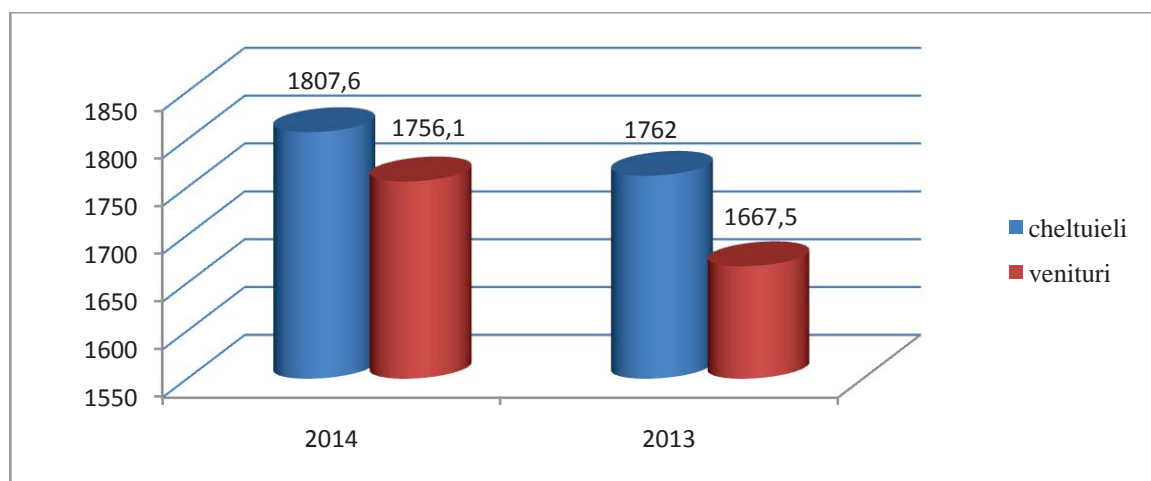
Evoluția prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii în perioada 2013-2014

Mărfuri și servicii	Decembrie 2014 în % față de:	Decembrie 2013 în % față de:
	Decembrie 2013	Decembrie 2012
ÎN TOTAL	4,7	5,2
Produse alimentare	5,1	7,6
Pîine	1,9	3,1
Legume proaspete	13,3	15,5
Fructe proaspete	19,7	-2,3
Carne, preparate și conserve din carne	2,2	5,0
Lapte și produse lactate	6,2	8,3
Zahăr	-11,9	3,7
Ouă	13,6	12,9
Mărfuri nealimentare	6,5	4,6
Confecții	5,6	6,1
Încălțăminte	6,2	5,6
Medicamente	5,6	4,2
Combustibili	6,4	3,4
Materiale de construcție	5,4	4,7
Servicii	1,6	2,9

Servicii comunal-locative	0,8	1,5
Apă potabilă și canalizare	0,0	6,9
Gaze naturale prin rețea	0,0	1,8
Transportul de pasageri	0,9	15,8
Alimentația publică	5,6	3,4

Sursa: Biroul Național de Statistică²¹

Datele oficiale cu privire la coraportul dintre veniturile și cheltuielile populației arată că și în anul 2014 cheltuielile depășesc veniturile (*Tabelul nr.2*). În atare situație nu putem vorbi despre schimbări semnificative cu privire la calitatea vieții persoanelor.

Sursa: Biroul Național de Statistică

Plățile salariale reprezintă cea mai importantă sursă de venit - 40,7% din veniturile totale disponibile ale populației, înregistrând o descreștere nesemnificativă față de anul 2013 (cu 1,1%). Cît privește prestațiile sociale, acestea au crescut cu 1,1% .

Transferurile bănești din afara țării rămîn în continuare a fi o sursă importantă pentru bugetul gospodăriilor (18% sau cu 0,5% mai mult față de aceeași perioadă a anului precedent).

Persoanele ale căror venituri sunt constituite doar din prestații sociale, majoritatea fiind sub minimul de existență, se află într-o situație deosebit de dificilă.

Asigurarea socială

Sistemul de pensii actual din Republica Moldova se confruntă cu două provocări principale: cuantumul mic al prestațiilor și nivelul scăzut al ratei de înlocuire²².

²¹ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4609>

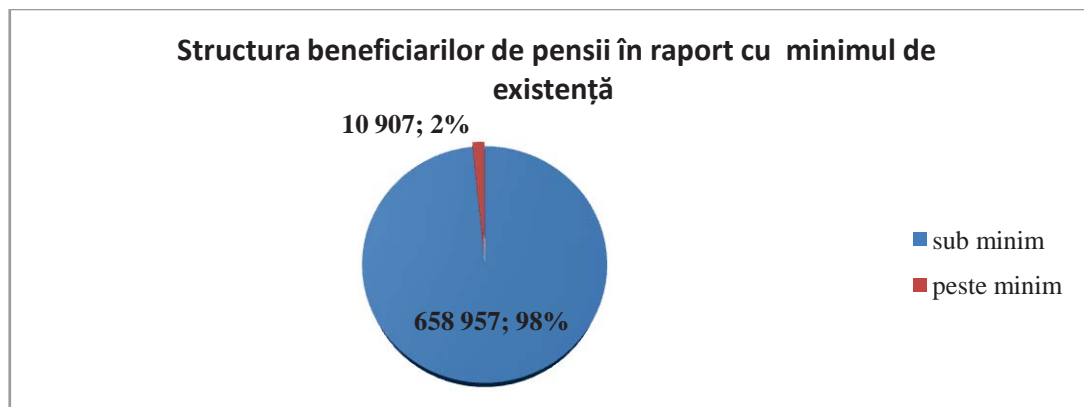
²² Rata de înlocuire - raportul dintre pensia medie pentru limită de vîrstă și salariul mediu înregistrat în economie

Datele oficiale arată că în semestrul I al anului 2014 mărimea minimului de existență a constituit în medie pe lună pentru o persoană 1667,7 lei, iar pentru pensionari – 1390,9 lei. Astfel, mărimea medie a pensiei lunare stabilite reprezintă 78% din valoarea minimului de existență. (Tabelul nr.3)

Co-raportul dintre pensia medie și minimul de existență în semestrul I al anului 2014

	2013	2014
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite, lei	1020,8	1084,6
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă, lei	1052,5	1115,4
Co-raportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite și valoarea medie a minimului de existență pentru pensionari, în %	76,1	78,0
Co-raportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă și valoarea medie a minimului de existență pentru pensionari, în %	78,5	80,2

Și mai grav este faptul că circa 98% dintre beneficiarii de pensii primesc o pensie sub nivelul minimului de existență. Din datele prezentate de Casa Națională de Asigurări Sociale la situația din 01.01.2015²³, rezultă că acest indicator rămîne la același nivel comparativ cu anul 2013.

La numărul beneficiarilor de pensii cu pensia medie sub minimul de existență (658 957) trebuie de raportat și cei 56 276 de beneficiari de alocații de stat, ale căror mărime medie a constituit 339,18 lei, la situația din 01.01.2015.

Trebuie de menționat că întru susținerea acestor categorii de persoane, începînd cu 1 iulie 2014, a fost majorat de la 1300 lei la 1500 lei plafonul pensiei de la care persoanele pot beneficia de suportul financiar de stat, sporind și sumele fixe ale acestui suport²⁴ (de la 50 lei la 100 lei; 60 lei – 120 lei; 90 lei – 180 lei). Totodată s-a decis majorarea cuantumului alocației

²³<http://www.cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&nod=1&>

²⁴ Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 147 din 17.07.2014 //Monitorul Oficial 223-230/505, 08.08.2014

lunare de stat beneficiarilor de pensii domiciliați în comunele Cocieri, Corjova, Coșnița, Molovata Nouă, Fîrlădeni și satele Copanca, Dorotcaia, Pîrîta, Varnița, Hagimus²⁵.

În documentul de politici ”Propunere pentru Reformarea sistemului de pensii” (februarie 2014)²⁶ se menționează că nivelul pensiei medii este foarte scăzut în termeni absoluți, dar și în comparație cu nivelul salariului mediu. Acest lucru este reflectat de rata de înlocuire de doar 28,4%²⁷.

Experții avertizează că, în cazul menținerii condițiilor actuale de funcționare a sistemului, rata de înlocuire se va diminua continuu și va atinge valori critice de 14 %, în 2040. Descreșterea ratei de înlocuire este cauzată de modalitatea de indexare a pensiei, dar și de neactualizarea venitului asigurat la determinarea pensiei.

Prin urmare, sistemul de pensii eșuează în realizarea obiectivului principal de a oferi un venit suficient pentru pensionarii ce au contribuit la sistem. Mai mult decît atît, dacă sistemul nu va fi reformat, nivelul pensiei va continua să scadă. În atare situație multe persoane sunt nevoite să lucreze și după vîrsta de pensionare.

Sistemul de pensii cu specificațiile curente nu este sustenabil. În ceea ce privește sustenabilitatea socială, nivelul pensiilor și perspectiva pentru o scădere continuă a ratei de înlocuire sugerează că, fără schimbările sistemului de pensii, sărăcia persoanelor în vîrstă va deveni o problemă și mai gravă în viitor. Potrivit experților, principala provocare pentru sistemul de pensii este să asigure un nivel adecvat de pensii și să sporească numărul contribuabililor prin transferul muncitorilor din economia informală și prin (re)activarea participării lor în sistemul de asigurări sociale. Mai mult decît atît, provocările curente vor fi mai mari odată cu îmbătrânirea populației.

În adresările la Centrul pentru Drepturile Omului petiționarii au invocat probleme la calcularea/stabilirea pensiei pentru limită

Soții E. s-au plîns că eroarea admisă la calcularea pensiei pentru limită de vîrstă, în special, la stabilirea stagiului de cotizare, selectarea celor mai favorabile 60 de luni de muncă consecutive pentru stabilirea coeficientului individual (K) a influențat negativ asupra mărimii pensiei acestora. Problemele tehnice de calcul au fost confirmate prin Raportul de expertiză a Centrului Național de Expertize Judiciare care a examinat dosarul în cauză.

²⁵ Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.1591-XV din 26 decembrie 2002 privind protecția socială suplimentară a unor beneficiari de pensii, stabilite în sistemul public de asigurări sociale nr. 148 din 17.07.2014 //Monitorul Oficial nr.223-230/507 din 08.08.2014.

²⁶ http://get-moldau.de/download/policypapers/2014/PP_01_2014_ro.pdf

²⁷ Codul European de Securitate Socială consideră o rată de înlocuire de 40%.

de vîrstă. Reiterăm faptul că orice eroare care influențează asupra cuantumului pensiei înrăutățește și mai mult situația persoanelor în etate. Din acest considerent recomandăm responsabililor din domeniu să deponă maximă diligență la examinarea fiecărui dosar în parte.

Un alt aspect problematic identificat din asemenea sesizări ține de deficiențele la acumularea actelor necesare pentru confirmarea stagiului de cotizare, certificatului de salariu, cu precădere, în cazurile cînd întreprinderile sunt lichidate/reorganizate etc.

Asistența socială

La capitolul asistența socială putem menționa anumite progrese obținute, în special, în crearea și dezvoltarea serviciilor sociale destinate păturilor social vulnerabile.

De asemenea, apreciem adoptarea Regulamentului cu privire la modul și condițiile de desfășurare a Proiectului de construcție a locuințelor pentru păturile social/economic vulnerabile²⁸, care are ca scop asigurarea cu locuințe sociale a persoanelor social/economic vulnerabile și aflate în imposibilitate de a-și asigura condiții satisfăcătoare de locuit.

În raportul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova pentru anul 2013²⁹ am atenționat autoritățile competente privind necesitatea elaborării unor măsuri de protecție socială a persoanelor fără adăpost. Deși am fost informați că s-a început elaborarea cadrului normativ privind organizarea și funcționarea serviciilor sociale de găzduire și adaptare socială pentru oameni ai străzii și standardele minime de calitate a vieții acestei categorii de persoane, pînă în prezent problema rămîne nesoluționată.

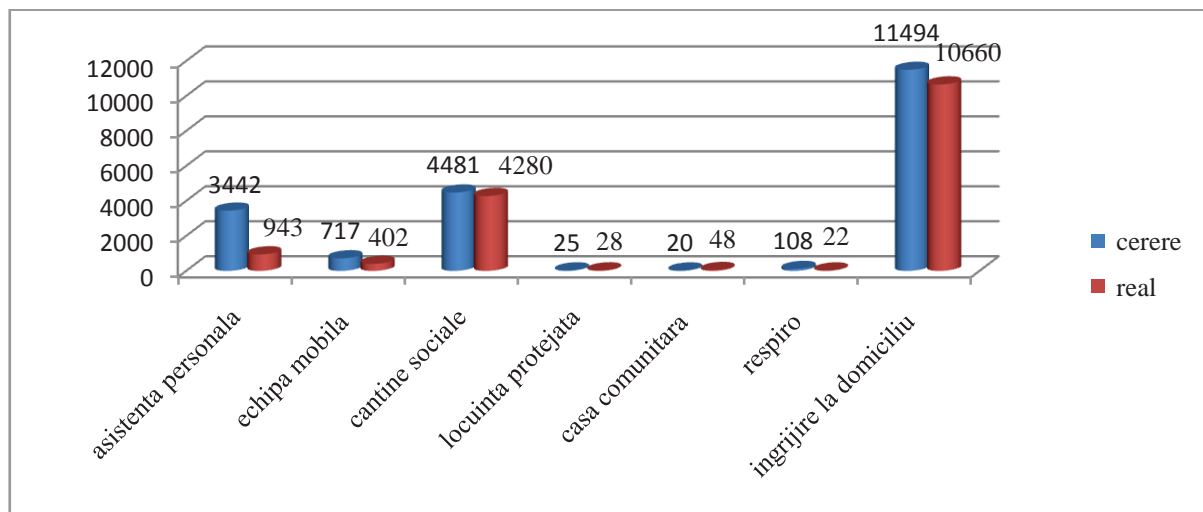
Pentru a identifica problemele cu care se confruntă autoritățile publice locale în crearea și dezvoltarea serviciilor sociale, precum și a stabili gradul de acoperire a necesităților păturilor social vulnerabile, în anul de referință Instituția Ombudsmanului a realizat o evaluare a situației la acest capitol.

Potrivit datelor furnizate de direcțiile/secțiile de asistență socială și protecție a familiei, o bună parte din serviciile sociale existente nu acoperă numărul de solicitări. Motivul cel mai frecvent invocat este incapacitatea financiară a autorității publice locale de a crea/dezvolta serviciile sociale pentru acoperirea tuturor solicitărilor.

Co-raportul dintre cererea de servicii sociale și posibilitățile reale oferite

²⁸ Prin Ordinul nr. 75 din 14.05.2014, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor al Republicii Moldova a aprobat Regulamentul cu privire la modul și condițiile de desfășurare a proiectului de construcție a locuințelor pentru păturile social/economic vulnerabile;

²⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013.pdf;

Sursa: Direcțiile/secțiile de asistență socială și protecție a familiei, excepție partea stângă a Nistrului

Dacă la nivel de elaborare a cadrului normativ cu privire la organizarea și funcționarea serviciilor sociale pentru acordarea sprijinului necesar persoanelor/familiilor aflate în situații de risc au fost înregistrate progrese, atunci la nivel de implementare există restanțe serioase. Considerăm deosebit de important ca autoritatea emitentă să monitorizeze implementarea cadrului normativ, să stabilească indicatori de evaluare a impactului serviciilor sociale respective asupra beneficiarilor pentru ajustarea și perfecționarea politicilor în domeniu.

Problemele existente cu privire la modalitatea de acordare a ajutorului social/ajutorului pentru perioada rece a anului au fost abordate constant în rapoartele Centrului, începând cu anul 2011. Asta inclusiv pentru că mulți cetățenii în petițiile depuse în ultimii ani la Instituția națională a ombudsmanului se referă la acest subiect.

Trebuie de menționat că între timp au fost operate modificări în cadrul normativ³⁰ menit să perfecționeze mecanismul de acordare a ajutorului social. Îmbunătățiri au fost aduse și luându-se în calcul recomandarea Instituția Ombudsmanului de a exclude unii indicatori (bunuri) de evaluare a bunăstării familiei din testul PROXY etc.

În pofida acestui fapt, persoanele aflate în dificultate continuă să solicite Instituției Ombudsmanului de a interveni către autoritățile competente pentru obținerea dreptului la ajutor social/ ajutor pentru perioada rece a anului. În cele mai dese cazuri solicitările sunt justificate în deplină măsură dat fiind situația precară în care se află familiile petiționarilor. De aceea încurajăm autoritățile competente să depună eforturi conjugate pentru a interveni și găsi soluții optime în fiecare caz în parte.

³⁰ Hotărârea Guvernului pentru modificarea și completarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social nr. 821 din 07.10.2014 //Monitorul Oficial nr.313-318/870 din 17.10.2014

4. PROTECȚIA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Pentru o prezentare obiectivă a gradului de respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități ar fi relevantă aprecierea situației de către persoanele cu dizabilități. Iar aceasta nu este de loc pozitivă. Or, problemele cu care se confruntă aceste persoane în mare parte nu diferă de la an la an și rămân a fi nesoluționate: prestații sociale sub nivelul minimului de existență; insuficiența serviciilor sociale la nivel comunitar; accesibilitate redusă la infrastructura socială, la transport, la mediul informațional, nivelul scăzut de plasare în câmpul muncii și motivarea redusă pentru angajarea persoanelor cu dizabilități; bariere în realizarea dreptului la vot; toleranța societății față de problemele acestor persoane.

Datele Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei arată că în Republica Moldova sunt înregistrate 183,5 mii de persoane cu dizabilități, ceea ce reprezintă aproximativ 5% din totalul populației.

Apreciem progresele înregistrate în ceea ce privește promovarea politicilor, elaborarea de programe ajustate la standardele internaționale în domeniul persoanelor cu dizabilității, dar încă nu putem vorbi despre o îmbunătățire semnificativă a situației persoanelor cu nevoi speciale.

După mai bine de 2 ani de la intrarea în vigoare a Legii nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nu este resimțit impactul acesteia asupra persoanelor cu dizabilități. Or, Legea nr.60 transpune în viață prevederile Convenției ONU, stabilind un cadru general de garanții și servicii sociale în conformitate cu standardele internaționale privind incluziunea socială a acestei categorii de persoane. Un motiv din care Legea nr. 60 nu-și are efectul scontat este lipsa mecanismelor de implementare care întârzie să apară.

Accesibilitatea spațiului public pentru persoanele cu mobilitate redusă

Din cauza lipsei sau asigurării neadecvate a căilor de acces la instituțiile de utilitate publică, dar și la spațiul locativ, persoanele cu dizabilități și nu doar acele cu deficiențe ale aparatului locomotor, dar și acele cu deficiențe de auz și vedere, trăiesc aproape izolate în casele lor sau sînt neajutorate, deoarece rămîn dependente de o persoană terță.

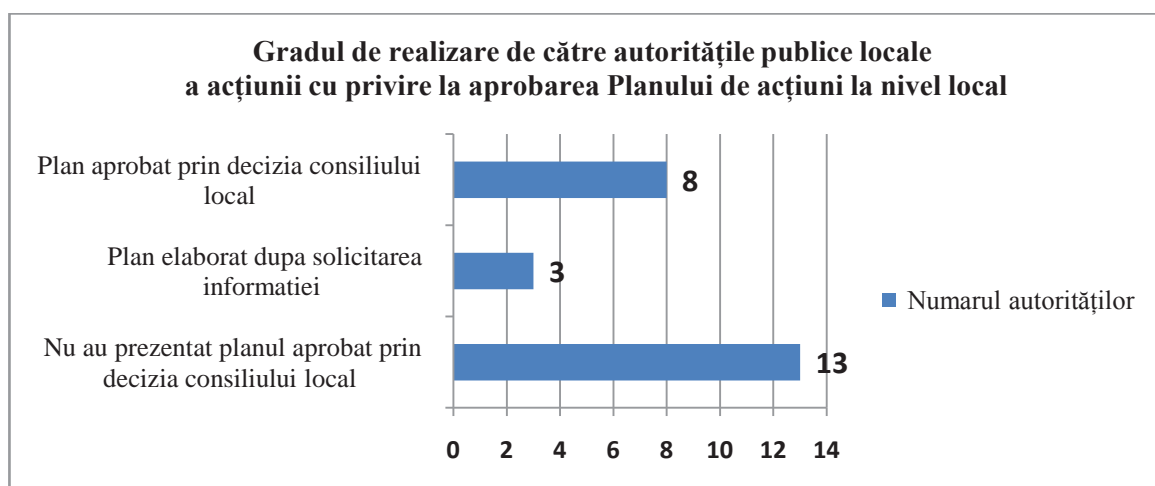
Instituția națională a ombudsmanului a avut mai multe consultări cu reprezentanți ai societății civile preocupate de domeniul protecției persoanelor cu dizabilități, fiind puse în discuție unele aspecte problematice pentru persoanele cu dizabilități.

Unul dintre subiectele examinate a avut ca temă: ***Asigurarea accesibilității la transportul în comun a persoanelor cu dizabilități locomotorii, de auz și de vedere.***

Asigurarea funcționalității legilor aprobate, dar și monitorizarea implementării acestora reprezintă o provocare care impune eforturi consolidate din partea autorităților publice.

În acest context menționăm Planul de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială³¹, care conține acțiuni concrete pe termen scurt, autoritățile responsabile și indicatori bine determinați. Evaluarea prealabilă realizată de Instituția națională a ombudsmanului a constatat că gradul de implementare a acestui Plan lasă de dorit.

Conform Planului de acțiuni aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.599, autoritățile administrației publice locale urmau să elaboreze și aprobe planuri de acțiuni la nivel local privind adaptarea clădirilor la necesitățile persoanelor cu dizabilități, cu prevederea finanțării acțiunilor din bugetele unităților administrativ-teritoriale, proprietarilor de clădiri etc.(acțiunea nr.2) pînă în decembrie 2013. Din informația prezentată la solicitarea CpDOM privind situația din luna ianuarie 2015, reiese că multe autorități publice locale nu au aprobat un plan la nivel local. Unele autorități publice locale au ignorat demersul Instituției ombudsmanului. Informația privind gradul de implementare a acestei acțiuni este prezentată în diagramă, care reflectă informația prezentată de 24 raioane, 9 raioane nu au răspuns la solicitare.

Este de apreciat faptul că unele autorități publice locale (Hîncești, Ungheni, Taraclia) au prevăzut în Planul de acțiuni la nivel local măsuri (obiecte concrete), surse financiare și indicatori de progres măsurabili, altele însă au inclus în Planul elaborat acțiuni generale sau care au fost preluate din Hotărârea Guvernului nr.599. Unele autorități fie nu au elaborat un plan la nivel local, fie nu au prezentat informația solicitată.

Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor³² a expediat autorităților administrației publice locale scrisoarea nr.03/1-2664 din 17.12.2013, prin care a solicitat elaborarea și prezentarea „Planurilor de acțiuni la nivel local privind adaptarea clădirilor la necesitățile persoanelor cu dizabilități”, cu prevederea finanțării acțiunilor din bugetele unităților

³¹ Hotărârea Guvernului nr.599 din 13.08.2013 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dezabilități la infrastructura socială.

³² www.mdrc.gov.md, compartimentul "arhitectură și urbanism"

administrativ – teritoriale, proprietarilor de clădiri, surselor partenerilor de dezvoltare. Situația descrisă ne face să concluzionăm că Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, care este responsabil de monitorizarea și coordonarea procesului de executare a hotărârii respective, nu a depus efort suficient pentru a asigura realizarea acțiunilor preconizate.

De asemenea, potrivit Raportului generalizat privind inventarierea instituțiilor publice și de menire socială existente elaborat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor³³, din cele 5137 de obiecte supuse inventarierii sub aspect de accesibilitate, 3440 nu sunt adaptate sau nu corespund normelor.

Totodată autoritatea publică centrală vizată a dat asigurări că, ”începînd cu luna august 2014, Inspekția de Stat în Construcții solicită de la inspekțiile teritoriale informații, rapoarte săptămînale la acest capitol”.

Ministerul Educației, autoritatea responsabilă de elaborarea Curriculei pentru specialitatea ”Arhitectură” din cadrul instituțiilor de învățămînt superior, nu a oferit informație cu privire la realizarea acțiunii referitoare la proiectarea obiectelor cu respectarea condițiilor de accesibilitate și/sau acomodare rezonabilă³⁴. Totodată, Ministerul a comunicat că ”la sfîrșitul anului 2014 aproximativ 950 de instituții de învățămînt general au asigurat un proces educațional incluziv pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (anii 2012-2013-291 de instituții; anii 2013-2014-400 de instituții), asistați de 603 cadre didactice de sprijin (anul 2012-100, anul 2013-360)³⁵.

Întru armonizarea cadrului normativ la prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, articolul 20³⁶ din Legea nr. 60 stabilește mai multe dispoziții care au drept scop asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la mijloacele de transport în comun. Constatăm însă că cerințele articolului 20 în cea mai mare parte NU sunt respectate. Doar în municipiul Chișinău, potrivit afirmațiilor reprezentanților organizațiilor neguvernamentale preocupate de problemele persoanelor cu dezabilități, din cauza lipsei transportului

³³ Acțiunea nr.1 din Planul de acțiuni aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.599 din 13.08.2013, termen de realizare decembrie 2013

³⁴ Acțiunea nr.4 din Planul de acțiuni aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.599 din 13.08.2013, termen de realizare aprilie 2014

³⁵ Scrisoarea Ministerului Educației nr.10/15-11592 din 29.01.2015

³⁶ Conform articolului 20, pentru a facilita accesul neîngrădit al persoanelor cu dizabilități la transport și călătorii, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, alte autorități publice centrale și locale, agenții economici indiferent de forma de proprietate, cu participarea asociațiilor obștești, au obligația de a:

- a) adapta mijloacele de transport în comun aflate în circulație;
- b) reutila autovehiculele conform necesităților persoanelor cu dizabilități locomotorii (ghidarea manuală);
- c) adapta stațiile mijloacelor de transport în comun, inclusiv marcarea prin pavaj tactil a spațiilor de acces spre ușa de intrare în mijlocul de transport;
- d) monta panouri de afișaj corespunzătoare nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive în mijloacele de transport public;
- e) imprima cu caractere mari și în culori contrastante rutele și indicativele mijloacelor de transport public urban;
- f) adapta trecerile de pietoni și intersecțiile străzilor și drumurilor publice corespunzător cu nevoile persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive;
- g) monta sistemele de semnalizare sonoră și vizuală la intersecțiile cu trafic intens.

specializat/neadaptării unităților de transport, sunt afectate peste 3000 de persoane cu dizabilități. Reiterăm că accesibilitatea trebuie considerată o condiție indispensabilă pentru exercitarea de către persoanele cu nevoi speciale a drepturilor civile, politice, sociale, economice și culturale. Acest obiectiv este extrem de actual în contextul aspirațiilor de integrare europeană ale Republicii Moldova.

Acest subiect a fost abordat cu regularitate în rapoartele anterioare și rămâne a fi în continuare unul vulnerabil. Din acest considerent Instituția națională a ombudsmanului a lansat ideea aplicării tacticii pașilor mici în crearea unui mediu fără de bariere pentru persoanele cu dizabilități și a propus adoptarea unor măsuri imediate³⁷:

- Autoritățile locale să desemneze responsabili pentru asigurarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, dar și a prevederilor Legii privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30.03.2012 (în vigoare 27.07.2012).
- Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în comun cu Ministerul Sănătății să creeze o baza de date dezagregate privind persoanele cu dizabilități și necesitățile acestora pentru adaptarea mediului fizic la nevoile lor și să stabilească modul de interacțiune în problema dată.
- În contextul reformei implementate privind organizarea transportului în comun în municipiul Chișinău, solicităm adoptarea unor măsuri urgente în vederea stabilirii unui grafic de circulație a transportului în comun (troleibuze, autobuze) adaptat pentru transportarea persoanelor cu dizabilități locomotorii, cu informarea acestora despre posibilitatea de a beneficia de serviciile de transport în comun (*plasarea pe site-urile Primăriei și ale preturilor municipiului Chișinău*).
- Autoritățile de resort să monitorizeze strict respectarea de către operatorii de taxi a alineatului 2 din articolul 20 al Legii nr. 60³⁸.
- Operatorii de taxi să examineze posibilitatea acceptării chemărilor din partea persoanelor cu deficiențe de auz prin SMS. Același lucru este valabil și pentru serviciile de urgență, cum ar fi salvarea, pompierii, poliția etc.
- Autoritățile locale/municipale, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor să întreprindă acțiuni reale pentru adaptarea unităților de transport în comun, a stațiilor mijloacelor de transport în comun pentru nevoile persoanelor cu dizabilități locomotorii,

³⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/institutia-nationala-ombudsmanului-lanseaza-ideea-aplicarii-tacticii-pasilor-mici-crearea-unui>

³⁸ Potrivit alin.(2) art.20 „toți operatorii de taxi au obligația să asigure cel puțin o mașină adaptată transportului persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant”.

montarea unor panouri corespunzătoare nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive în mijloacele de transport public; imprimarea cu caractere mari și în culori contrastante a informației despre rutele și indicativele mijloacelor de transport public urban. În acest sens:

- ✓ Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor să asigure că, la prima etapă, pe fiecare traseu din țară să se afle în circulație cel puțin un mijloc de transport în comun adaptat.
- ✓ Autoritățile municipiului Chișinău să monteze sisteme de semnalizare sonoră și vizuală la intersecțiile cu trafic intens, la prima etapă, în perimetrul străzilor în care locuiesc persoane cu dizabilități de vedere și de auz.
- Autoritățile locale să asigure adaptarea bordurilor de pe trecerile de pietoni conform necesităților persoanelor cu dizabilități care se deplasează în cărucior (în Chișinău, la prima etapă, cel puțin, pe bulevardele din capitală).

De asemenea, Instituția națională a ombudsmanului pledează în continuare pentru adoptarea de măsuri pentru îmbunătățirea situației actuale privind accesibilitatea redusă a spațiului public din Republica Moldova, cum ar fi: elaborarea unor planuri de acțiuni la nivel local pe termen mediu privind înlăturarea graduală a barierelor existente pentru incluziunea pleneră a persoanelor cu nevoi speciale în societate; o mai bună aplicare a legislației privind obligativitatea accesibilizării mediului fizic și informațional, în paralel cu instituirea unui control riguros din partea instituțiilor abilitate; desemnarea unor responsabili din cadrul Inspecției de Stat în Construcții care să verifice respectarea cerințelor de accesibilitate la etapa de dare în exploatare a clădirilor/obiectelor.

O altă problemă, care, de altfel, este menționată și de persoanele cu dizabilități³⁹ este necunoașterea drepturilor și pasivitatea în cererea de respectare a acestora.

Persoanele cu dizabilități sunt mai vizibile atunci când devin membri activi în societate. În anul 2014 mai multe cazuri de îngrădire a accesului în localuri care prestează servicii de divertisment au fost denunțate de persoane cu dizabilități.

Situația actuală privind asigurarea persoanelor cu dizabilități locomotorii cu mijloace ajutătoare tehnice și încălțăminte specială a fost subiectul unei alte discuții cu reprezentanții ONG-urilor care activează în domeniul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități. Apreciem faptul că a fost soluționată problema asigurării gratuite cu încălțăminte ortopedică a copiilor care nu au grad de dizabilitate, aceasta reușindu-se inclusiv grație recomandărilor CpDOM.

Potrivit celor menționate de funcționarii CREPOR⁴⁰, prezenți de asemenea la întâlnirea organizată de CpDOM, anual sunt confecționate aproximativ 700 de proteze, necesitatea fiind de 950-1000 de proteze, iar solicitări de cărucioare sau fotolii rulante - de circa 1000 unități. De asemenea, s-a menționat că din cauza posibilităților financiare reduse, întreprinderea nu poate produce cărucioare, încălțăminte specială, proteze, bandaje de înaltă calitate și de ultimă generație. Pe lângă insuficiența de mijloace financiare, activitatea CREPOR mai este afectată de lipsa unei baze de date privind persoanele cu dizabilități locomotorii și necesitățile lor, această informație fiind colectată cu suportul responsabililor din domeniul protecției sociale din cadrul autorităților publice locale.

Unui tânăr cu dizabilități din Hîncești i s-a refuzat accesul într-un local de divertisment. Deși tinerii aveau locuri rezervate în acel local, administratorul clubului nu i-a permis să intre în scaunul cu rotile, sugerându-le prietenilor acestuia să-l ia în brațe. "M-am simțit foarte prost și umilit. Speram că în următoarea zi să telefoneze și să-și ceară scuze pentru cele întâmplate, însă am plecat de acolo întristați și nedumeriți" – a afirmat tânărul.

Tânărul a fost contactat de administratorul clubului de noapte, pentru a-și cere scuze și a aplatiza conflictul, doar după intervenția reprezentanților Centrului pentru Drepturile Omului, care s-au deplasat la fața locului și au soluționat acest caz prin mediere.

Un aspect problematic, potrivit reprezentanților Societății Orbilor, ține de asigurarea cu proteze oculare. În acest context s-a recomandat:

³⁹ <http://deca.md/?p=18755>

⁴⁰ CREPOR- Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare

- examinarea posibilității de extindere a serviciilor prestate de ÎS CREPOR pentru a asigura cu mijloace tiflo tehnice pentru nevăzători (bastoane);
- examinarea posibilității de asigurare cu proteze oculare de producere autohtonă a persoanelor cu dizabilități de vedere sau importarea protezelor oftalmologice la prețuri accesibile pentru beneficiarii din Republica Moldova.

Adoptarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajul semnelor cu ajutorul interpretului⁴¹ - un alt subiect examinat în cadrul consultărilor cu ONG-urile - a fost apreciată de reprezentanții societății civile. Aceștia au pledat pentru perfecționarea documentului pentru ca Regulamentul să răspundă plener necesităților acestei categorii de persoane⁴². În context, s-a mai propus Ministerului Educației, Ministerului Finanțelor în comun cu Asociația Surzilor să colaboreze în vederea stabilirii unui limbaj oficial mimico-gestual care să fie acceptat pentru a fi asigurată instruirea persoanelor cu deficiențe de auz, elaborarea de manuale, pregătirea cadrelor de interpreți în limbajul mimico-gestual.

Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități constituie una din provocările majore ale politicilor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități promovate la nivel internațional. Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova rămâne a fi printre aspectele problematice. Oferirea de oportunități la angajare în câmpul muncii persoanelor cu dizabilități, dar și informarea despre oportunitățile existente, ar contribui la soluționarea parțială a problemelor financiare ale acestora și la îmbunătățirea calității vieții lor.

Problemele menționate cu 2 ani în urmă în raportul Centrului pentru Drepturile Omului la acest capitol, în mare parte, au fost reiterate de participanții Conferinței Naționale ”Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități: modele de succes și perspective de dezvoltare în Republica Moldova” din 22 octombrie 2014.

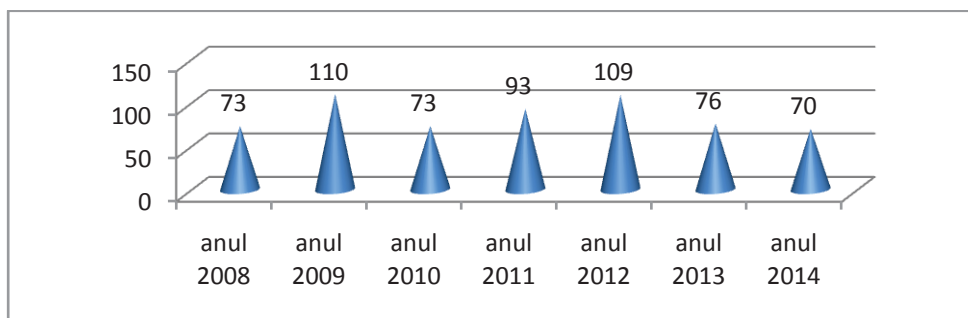
În concluzie, menționăm necesitatea conjugării eforturilor autorităților publice centrale și locale în vederea stabilirii mecanismelor de punere în aplicare a cadrului normativ ce vizează persoanele cu dizabilități, monitorizarea implementării acestora, dar și implicare /consultarea persoanelor cu dizabilități. Astfel vor fi soluționate multe alte probleme cu care se confruntă persoanele cu nevoi speciale.

5. DREPTUL LA MUNCĂ ȘI LA PROTECȚIA MUNCII

⁴¹ Hotărârea Guvernului nr.333 din 14.05.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului.

⁴² <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-serviciilor-comunicare-prin-utilizarea>

În perioada 2008-2014 este relativ constant numărul adresărilor la CpDOM care se referă la încălcarea dreptului la muncă și la protecția muncii.

În cele mai dese cazuri, petiționarii care invocă încălcarea acestui drept sunt implicați în procese aflate pe rol în instanțele de judecată. Din acest motiv, aceștia sunt îndrumați să parcurgă etapele procesuale legale.

În mare parte problemele sesizate rămân aceleași ca și în anii precedenți: nivelul scăzut de remunerare a muncii; restanțe la plata salariului; nerespectarea legislației muncii; implicarea insuficientă a reprezentanților Inspectoratului de Stat al Muncii în examinarea cererilor cu privire la relațiile de muncă, la cercetarea accidentelor de muncă; discriminarea în câmpul muncii, șomajul și munca nedeclarată.

Salariul reprezintă în general principala sursă de venit a petiționarilor și, prin urmare, mărimea acestuia are un impact major asupra capacității lor de a cheltui sau de a economisi.

Moldova este în continuare unul dintre statele cu cele mai mici retribuiții a muncii din Europa - sunt datele celui mai recent raport difuzat de Eurostat⁴³.

Începând cu 1 octombrie 2014, salariul minim pe țară constituie 1000 de lei⁴⁴. Asta deși mărimea acestuia ar trebui să fie cel puțin la nivelul minimului de existență. Relevantă în acest context este recomandarea Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale⁴⁵ prin care statul este îndemnat să-și intensifice eforturile pentru garantarea unui salariu minim național, suficient pentru asigurarea unui standard de viață adecvat angajaților și familiilor acestora. Comitetul recomandă: statul parte să introducă un mecanism pentru a determina și a ajusta în mod regulat salariul minim proporțional cu costul de trai.

Mai mult, în condițiile tendinței de majorare substanțială a prețurilor la mărfurile de consum și tarifelor la servicii, populația va face cu greu față cheltuielilor necesare pentru asigurarea unui standard minim de existență.

Amintim că pînă la 30 iunie 2016 statul va trebui să prezinte Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale cel de-al treilea raport periodic privind

⁴³ http://www.publika.md/raport-eurostat-moldova-este-in-continuare-unul-dintre-statele-cu-cele-mai-mici-salarii-din-europa_2117141.html

⁴⁴ Hotărîrea Guvernului nr.550 din 09.07.2014 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară

⁴⁵ Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale, Sesiunea patruzeci și șase Geneva, 2-20 mai 2011

implementarea Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Iar pînă atunci autoritățile urmează să identifice posibilități pentru implementarea ultimelor recomandări și observații ale Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale.

O problemă frecvent semnalată de petiționari în perioada de referință a fost cea privind restanțele la salariu. Pentru soluționarea unor atare cazuri funcționarii CpDOM au uzat la maximum de mecanismul de mediere, iar în situațiile cînd aceasta nu este posibil se intervine către autoritățile competente: Inspectoratul de Stat al Muncii sau organele de drept.

Recomandăm în acest context ca autoritățile competente să-și exercite cu maximă diligență atribuțiile, uzînd de toate pîrghiile atribuite prin lege, la examinarea fiecărui caz în parte, astfel încît să nu se aducă atingere dreptului la muncă.

Orice întîrziere la plata salariului cauzată de anumite disfuncții ale sistemului, fie de ordin administrativ, fie - economico-financiar, nu poate fi justificată, **atunci cînd afectează drepturile omului, implicit dreptul la un trai decent.** Reiterăm, că drepturile de natură salarială intră în sfera dreptului de proprietate reglementat de art.1 din Protocolul nr.1 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Angajații grădiniței de copii din satul Budăi, raionul Taraclia s-au plîns că de patru luni nu primesc salariu, fiind invocată lipsa mijloacelor financiare. Petiționarii sesizase autoritățile competente (Inspekția teritorială a muncii, Procuratura raionului Taraclia), însă problema nu a fost soluționată. Doar după intervenirea CpDOM restanțele la salariu au fost achitate integral.

Achitarea restanțelor salariale este o problemă mai dificilă în cazul în care întreprinderile se află în procedură de insolabilitate. Este relevantă în context situația creată la SA „Alimentarmaș”⁴⁶ ai cărei salariați nu și-au primit banii pentru munca prestată în ultimii 8 ani, datoriile la plățile salariale depășind 1 milion 700 mii de lei. Chiar dacă unii angajați au încercat să-și obțină salariile neplătite prin instanța de judecată, eforturile lor au fost fără sorți de izbîndă. Cu referire la acest caz, Inspectoratul de Stat al Muncii a menționat că întreprinderea care se află în proces de insolabilitate nu are posibilitatea de a opera cu mijloacele aflate pe conturile bancare ale întreprinderii, acestea fiind blocate de către Inspectoratul Fiscal de Stat, din cauza datoriilor față de bugetul de stat. A fost desemnat un administrator al procesului de insolabilitate iar soluționarea litigiului respectiv ține de competența administratorului fiduciar al întreprinderii.

⁴⁶ <http://cms4.jurnal.md/ro/import/2014/4/16/-i-au-cer-it-salariile-in-fa-a-guvernului-1167870/>

Motivul unei adresări colective la CpDOM a constituit tergiversarea eliberării de către Judecătoria sectorului Rîșcani din municipiul Chișinău a titlului executoriu cu privire la plata drepturilor salariale. În acest caz s-a constatat neexercitarea conștiincioasă a atribuțiilor funcționale, neregulile fiind înlăturate doar după intervenirea Instituției naționale a ombudsmanului.

În atenția CpDOM în 2014 a intrat mai multe cazuri de neasigurare a securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă. În anul de referință au fost mediatizate mai multe accidente de muncă, soldate cu decese, care au avut loc la șantiere de construcție. În urma analizei datelor cu privire la accidentele de muncă produse în domeniul construcțiilor, Inspectoratul de Stat al Muncii a emis Dispoziția „Cu privire la efectuarea controalelor la toate șantierele de construcție” nr. 03 din 10.03.2014.

Totodată, Inspectoratul de Stat al Muncii⁴⁷ a comunicat Instituției ombudsmanului despre existența unor impedimente în efectuarea operativă a controalelor în domeniul muncii, securității în muncă. Astfel, organul de control poate întreprinde controale doar la agenții economice care sunt incluși în graficul controalelor planificate⁴⁸, întocmit în temeiul unor criterii de risc și coordonat cu autoritatea de supraveghere a controalelor (Cancelaria de Stat).

O altă problemă cu care se confruntă inspectorii de muncă în procesul cercetării accidentelor este direct legată de operativitatea comunicării acestora de către angajatori⁴⁹. Din numărul total de accidente produse, 23% sunt comunicate cu întârziere de către angajatori la Inspectoratul de Stat al Muncii, iar în unele cazuri aceste evenimente nu sunt comunicate operativ nici de instituțiile medicale sau organele poliției. Iar aceasta contravine prevederilor Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1361 din 22 decembrie 2005.

Situația rămîne alarmantă în cazul în care angajatorii admit munca nedeclarată, achitarea salariilor ”în plic”, neefectuarea evaluării factorilor de risc la locurile de muncă, neasigurarea cu echipament individual și/sau colectiv de protecție, care generează încălcarea dreptului la muncă.

În acest context menționăm concluziile Comitetului european pentru drepturi sociale (CEDS)⁵⁰ referitoare la Republica Moldova: implicarea autorităților publice în cercetarea privind sănătatea și securitatea la locul de muncă, precum și în instruirea personalului calificat este ineficientă (3§1⁵¹); sistemul de raportare a accidentelor la locul de muncă este ineficient, măsurile luate pentru a reduce numărul excesiv de accidente mortale sunt insuficiente; sistemul de inspecție a muncii este ineficient (3§3).

⁴⁷ Scrisoarea Inspectoratului de Stat al Muncii nr. 388/531 din 18.04.2014

⁴⁸ Articolul 16 din Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător

⁴⁹ http://www.ism.gov.md/?lang=ro&menu_id=18

⁵⁰ <http://www.infoeuropa.md/politica-sociala/carta-sociala-europeana-revizuita-concluzii-2013-republica-moldova/>

⁵¹ Carta Socială Revizuită, Articolul 3 Dreptul la securitate și igiena muncii

Șomajul și munca nedeclarată sunt alte probleme ce țin de realizarea dreptului la muncă. **Rata șomajului** la nivel de țară a înregistrat în trimestrul III al anului 2014 valoarea de 3,3%, fiind mai mică față de trimestrul III al anului 2013 (3,9%). Disparități semnificative s-au înregistrat între rata șomajului în mediul urban – 4,6%, față de mediul rural – 2,3%. Cote mai alarmante se înregistrează în rândul tinerilor (15-24 de ani), rata șomajului constituind 9,5%, iar în categoria de vîrstă 15-29 de ani acest indicator a avut valoarea de 7,2%⁵². În procesul de angajare în câmpul muncii tinerii se confruntă frecvent cu refuzul patronilor de a-i lua la lucru pentru că nu au experiență de muncă. Considerăm că lipsa de experiență nu ar trebui să fie un motiv de a nu angaja o persoană, pe cînd lipsa de competențe este un motiv plauzibil.

Așadar, problema angajării tinerilor în câmpul muncii rămîne în continuare actuală. De aceea, suntem de părerea că politicile de stimulare a angajării tinerilor, trebuie să fie complementare altor instrumente de politici care să vizeze sistemul educațional și sectorul privat.

Experții bat alarma⁵³: discrepanța de calificare între cererea și oferta de forță de muncă devine tot mai mare. Evoluția indicelui dat pentru Republica Moldova relevă că piața muncii în ultimul deceniu s-a caracterizat printr-o creștere a necorespunderii între cererea și oferta de muncă.

Creșterea nivelului de necorespondere de calificări pe piața muncii poate fi redresată prin schimbarea structurii ofertei de forță de muncă. În acest sens, rolul principal i se atribuie sectorului educațional, a cărui racordare la cerințele pieței se poate atinge prin modificarea curriculei și o cooperare mai strînsă cu agenții economici.

De aceea este extrem de important de continuat reformele educaționale. Fără schimbarea situației, piața muncii riscă să se transforme în una cu șomaj supracalificat.

Alinierea sistemului de învățămînt la nevoile pieței muncii a devenit și mai necesară, odată cu semnarea de către țara noastră a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană și deschiderea unor oportunități de noi investiții, care necesită forță de muncă calificată.

Un alt grup de experți⁵⁴ susține că în cel mai sărac stat din Europa, după cum este catalogată Republica Moldova, în fiecare an crește numărul cetățenilor străini care își perfectează permise de muncă în țara noastră. Dar și numărul străinilor care activează ilegal în diferite domenii aproape că s-a dublat în 2014, arată datele Biroului de Migrație și Azil. La 31 decembrie 2014, au fost înregistrați 1 866 de străini stabiliți în Republica Moldova în scopul desfășurării activității de muncă.

⁵² <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4570#idc=34&>

⁵³ <http://www.eco.md/index.php/rss/item/2690-constr%C3%A2ngerile-pie%C5%A3ei-muncii-%C5%9Fi-riscul-unui-%C5%9Fomaj-%E2%80%9Esupracalificat%E2%80%9D>

⁵⁴ <http://ziarulnational.md/migrație-strainii-vin-cu-miile-la-munca-in-r-moldova/>

Un alt aspect semnalat de Instituția Ombudsmanului constituie interpretarea de către CNAS a prevederii din Codul Muncii⁵⁵ cu privire la salarizarea cumularzilor în defavoarea persoanei **la stabilirea indemnizației unice la nașterea copilului și indemnizației pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani**⁵⁶. **În special, trezește îngrijorare sintagma din art.155 alin.(2) din Codul muncii** ”Mărimea salariului tarifar sau a salariului funcției pentru cumularzi, precum și mărimea premiilor, a sporurilor, a adaosurilor și a celorlalte recompense, determinate de condițiile de salarizare ... *nu pot depăși mărimile prevăzute pentru ceilalți salariați din unitatea respectivă*”.

6.NONDISRIMINAREA ȘI PRINCIPIUL EGALITĂȚII

Monitorizarea respectării drepturilor omului în Republica Moldova prin prisma principiului egalității, este un proces prioritar al activității Instituției Ombudsmanului. Este important ca acest proces să reflecte efectele politicilor și mecanismelor de drept naționale implementate întru protecția drepturilor tuturor categoriilor de cetățeni, și nu în ultimul rând a grupurilor minoritate. Deși statul garantează tuturor egalitatea în fața legii, deseori ne convingem că acest principiu nu este respectat în deplină măsură. Drept urmare a întâlnirilor Ombudsmanului cu reprezentanții etniei rome⁵⁷, am ajuns la concluzia, că problemele cu care se confruntă acest grup minoritar persistă. Deși Instituția Ombudsmanului a evidențiat anterior un șir de dificultăți de care se confruntă reprezentanții acestei etnii în procesul lor de incluziune socială⁵⁸, aceste dificultăți nu au fost depășite. Problemele privind acordarea asistenței sociale persoanelor în vârstă, a ajutorului material pentru perioada rece a anului, a asistenței juridice rămân actuale pentru acest grup, iar potrivit reprezentanților administrației publice locale, aceste probleme nu pot fi soluționate în mare măsură din motiv de lipsă a actelor de identitate la romi. Totodată în cadrul discuțiilor avute s-a identificat faptul că unii copii de etnie romă nu sînt primiți în instituțiile preșcolare, deoarece nu sînt vaccinați, unul din motive fiind contraindicația medicului în urma examinării stării de sănătate ale acestora. Analizînd legislația în vigoare am ajuns la concluzia că aceasta urmează a fi îmbunătățită în sensul includerii unor excepții pentru vaccinare, cum ar fi motivul religios și contraindicația medicului în cazul unui tratament prescris. Propunerea dată a fost prezentată de Instituția Ombudsmanului și în cadrul Comisiei Sectoriale de combatere a discriminării în sănătate de lîngă Ministerul Sănătății.

⁵⁵ Art. 155 din Codul muncii

(2) Mărimea salariului tarifar sau a salariului funcției pentru cumularzi, precum și mărimea premiilor, a sporurilor, a adaosurilor și a celorlalte recompense, determinate de condițiile de salarizare, se stabilesc în contractul colectiv sau individual de muncă și nu pot depăși mărimile prevăzute pentru ceilalți salariați din unitatea respectivă.

⁵⁶ Hotărîrea Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 02 iulie 2014

⁵⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/diverse-probleme-ce-tin-respectarea-drepturilor-persoanelor-social-vulnerabile-au-fost>

⁵⁸ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, pag. 7-8;

Lezarea dreptului la asistență și protecție socială, de acces la educație, acces la serviciile de sănătate publică, precum și dreptul la un trai decent prin prisma discriminării a constituit subiectul adresării unui cuplu tânăr de etnie romă din satul Bulboaca, raionul Anenii Noi. Aceștia au relatat că au doi copii minori, unul dintre care este cu dizabilitate fizică, familia întâmpină dificultăți la acces la asistență socială și trai decent, în

Familia Ș. - o familie de etnie romă, în care cresc trei minori, doi băieți și o fetiță, care ar trebui să meargă la grădiniță. Fetița s-a născut cu dizabilitate fizică, iar băieții au probleme de dezvoltare fizică. Pentru toți trei medicul, în urma examinării stării de sănătate, a contraindicat vaccinarea pînă la însănătoșirea deplină a copiilor. În opinia părinților, copiii sînt apți și ar putea să frecventeze grădinița, pentru incluziune și o dezvoltare mai rapidă, dacă admiterea în grădiniță nu ar fi condiționată de vaccinarea obligatorie. Unul dintre băieți în anul viitor urmează să meargă la școală, însă, deoarece nu frecventează grădinița, ar putea fi lipsit de această șansă.

mare măsură din cauza secretarului autorității publice locale, care refuză să efectueze lucrările de secretariat la solicitarea acestora, pe motiv că aceștia sînt de etnie romă. Același motiv a fost invocat și în refuzul autorităților locale de a înscrie copiii la grădiniță. În scopul soluționării problemelor invocate a avut loc o reuniune de lucru⁵⁹ cu factorii de decizie ai Primăriei Bulboaca și ai Consiliului raional Anenii Noi. În urma discuțiilor avute s-a constatat că printre cauzele apariției problemelor invocate este accesul limitat la informație cu privire la asistența socială pentru această categorie de persoane, precum și atitudinea discriminatorie a unor reprezentanți ai autorității publice locale. Ținînd cont de faptul că reprezentanții unor astfel de grupuri minoritare nu totdeauna au abilitatea de a citi și scrie, este necesar ca reprezentanții autorităților locale să-i informeze clar asupra pașilor necesari pentru a dispune de serviciile sociale oferite de stat. Drept rezultat al intervenției Instituției Ombudsmanului, cazul a fost soluționat pozitiv, autoritățile au reacționat prompt și consecvent⁶⁰. Concluzia dictată de astfel de cazuri este evidentă: pe de o parte statul, la nivel național, promovează prin politicile sale necesitatea determinării reprezentanților de etnie romă de a-și da copiii în instituțiile de învățămînt, inclusiv și preșcolare, însă, pe de altă parte, unii funcționari crează impedimente în realizarea politicilor elaborate. Principiul egalității în drepturi și al echității, în opinia noastră, presupune că drepturile trebuie asigurate în condiții de egalitate și fiecare trebuie să depună eforturi pentru a beneficia de un drept, în caz contrar nu mai putem vorbi despre egalitate și echitate.

⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirea-lucru-ombudsmanului-tudor-lazar-reprezentantii-administratiei-publice-locale-satul>

⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/activitate/situatia-grava-unei-familii-anenii-noi-s-schimbata-rezultatul-interventiei-ombudsmanului>

Principiul egalității de tratament constituie o valoare fundamentală a tuturor instrumentelor internaționale referitoare la drepturile omului. El condamnă execuțiile, detenția arbitrară sau încălcarea drepturilor omului pe motive de orientare sexuală sau identitate gender. Odată cu adoptarea Legii privind asigurarea egalității nr.121/25.05.2012, țara noastră și-a confirmat poziția de garantare a drepturilor egale tuturor, or prevederile acesteia presupun în sine o atitudine tolerantă și nediscriminatorie față de toți membrii societății, inclusiv față de reprezentanții grupului LGBT. Deși anterior Instituția Ombudsmanului a calificat drept alarmante acțiunile unor autorități statale întreprinse în privința grupului minoritar LGBT⁶¹, anul 2014 a demonstrat că societatea deocamdată nu este pregătită în măsura necesară să tolereze acest grup minoritar, iar autoritățile publice recurg deseori la indulgența reprezentanților acestui grup atunci când aceștia încearcă să-și realizeze drepturile⁶². În acest context subliniem importanța respectării legii, a demnității și a echității din partea statului atunci când trebuie să protejeze și să contribuie la dezvoltarea unei societăți cu adevărat incluzive, în care fiecare om să poată trăi fără frică și discriminare.

Un alt aspect al monitorizării respectării drepturilor omului prin prisma principiului egalității se referă și la situația femeii în societate.

Deși problema dată a fost abordată de Instituția Ombudsmanului anterior⁶³ sub diferite aspecte, în anul 2014 situația nu s-a schimbat considerabil. În anii precedenți din conținutul adresărilor parvenite la CpDOM

Pe parcursul anului 2014 Instituția Ombudsmanului a fost sesizată de 20 de persoane care s-au referit la fapte de violență în familie, din care 3 – prin intermediul apelului telefonic; 2- cereri în formă scrisă și 15 – au solicitat asistență juridică în cadrul audiențelor

din partea femeilor- victime ale violenței în familie, era evident faptul că aceste femei nu cunoașteau suficient mecanismele de protecție garantate de stat, dar și frica victimelor de a se adresa autorităților de resort pentru a solicita protecția prevăzută de lege. În 2014 accentul de bază al petițiilor s-a transferat pe faptele de lipsă de operativitate în cadrul intervențiilor organelor de resort împuternicite direct cu atribuții de prevenire și combatere al fenomenului.

⁶¹ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, pag 10-11; Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, pag 8-9;

⁶² Marșul LGBT din acest an a fost organizat pe bulevardul Grigore Vieru și nu pe bulevardul Ștefan cel Mare, după cum a fost solicitat în cererea depusă de aceștia autorității publice locale. Susținătorii comunității LGBT au ieșit cu pancarde și lozinci ”E timpul să fii tu însuși”. Cu toate acestea, unii dintre ei purtau măști, nefiind pregătiți să-și arate identitatea. De cealaltă parte a străzii marșul era așteptat de un grup de inițiativă a unor tineri homofobi cu lozinci ”Okupai Pedofilei” sau ”Zero Toleranță”, acești tineri care au scandat mesaje denigratoare în adresa gaylor și lesbienelelor.

⁶³ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, pag.8-9;

În cadrul unor reuniuni de lucru și seminarelor organizate de Instituția Ombudsmanului la subiectul dat ⁶⁴ conchidem că astăzi femeile –victime ale violenței domestice au devenit mai deschise și mai prompte în declararea acțiunilor de violență domestică, însă soluționarea pozitivă a cazurilor uneori

Petiționara O.V., a sesizat Instituția Ombudsmanului în vederea acțiunilor violente ale soacrei sale, cet. V.V., îndreptate asupra copiilor petiționarei, unul dintre care este minor. Petiționara relată că V.V. intimidează copiii, urmărindu-i în locurile de igienă personală (baie, WC) creîndu-le discomfort, numindu-i cu cuvinte obscene. Totodată, cet. V.V., are un comportament agresiv asupra celorlalți membri ai familiei și în prezența copiilor deseori, în semn de protest, își demonstrează părțile intime ale corpului. Astfel de comportament a afectat psihologic copiii, în special pe cel minor.

întîrzie din cauza atitudinii impasibile a inspectorilor de poliție. Astfel, unii polițiști din isnspectoratele de poliție, în cadrul instruirilor efectuate de angajații Instituției Ombudsmanului, au întîlnit dificultăți în înțelegerea corectă a specificului fenomenului de violență în familie, nu au putut identifica corect manifestările acestui fenomen, au abordat o poziție reticentă, neprofesionistă, o poziție formată sub influența unor tradiții și concepte perimate. În acest sens polițiștii ar trebui să fie primii care, prin acțiuni hotărîte, bazate pe lege, utilizînd mecanismele oferite de legislație, dezrădăcinează conceptele greșite, persistente în societate. Lipsa de pregătire a polițiștilor pentru a lucra ferm și consecvent în acest domeniu se soldează deseori tergiversarea examinării sau examinarea inefficientă a adresărilor victimelor violenței domestice. Mai mult, în momentul depunerii plîngerii, unii inspectori de poliție privesc suspicios victimele, demonstrînd un comportament nepoliticos față de acestea și creînd un climat psihologic lipsit de încredere, atît generală, cît și în eficiența intervenției din partea organelor de ordine publică.

Deși Instituția Ombudsmanului nu are o linie fierbinte specială pentru persoanele–victime ale violenței în familie, numărul adresărilor la oficiu cu tematica violenței domestice a fost suficient pentru a înțelege că fenomenul dat persistă în țara noastră, în mod special, în localitățile rurale. Intervenția Instituției Ombudsmanului în soluționarea cererilor ne-a permis să concluzionăm că nu doar organele de poliție sînt cele care se fac vinovate de rezultatele superficiale ale examinării cazurilor de violență domestică, dar și organele de asistență socială, care la fel sînt abilitate cu competențe pentru a interveni și a soluționa astfel de cazuri.

⁶⁴ ⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/seminarul-violenta-domestica-si-preintimpinarea-ei-satul-avdarma-raionul-comrat>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnire-locuitorii-satului-capaclia-cantemir-cadrul-campaniei-familie-fara-violenta>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/cadrul-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-functionarii-cpdom-utag-au>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/prelegere-cadul-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-inspectoratul-politie>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirea-reprezentantului-cpdom-angajatii-inspectoratelor-politie-taraclia-si-vulcanesti>;

Cazul cet. O.V., din satul Dănceni, raionul Ialoveni ne-a confirmat lipsa unei astfel de conlucrări. Întru examinarea detaliată a cererii cet. O.V., Instituția Ombudsmanului a organizat o reuniune de lucru, unde au fost puse în discuție circumstanțele ce au creat situația de criză din familia dată, precum și acțiunile autorităților responsabile întru prevenirea și combaterea violenței domestice. În timpul discuției s-a constatat lipsa de colaborare dintre serviciul de asistență socială cu organul de poliție, fapt ce a rezultat cu examinarea superficială a cazului. Pentru a optimiza procesul de examinare a cauzei, ombudamnul a înaintat recomandări atât asistentului social, cât și inspectorului de sector. Ombudsmanul a solicitat implicarea unui psiholog și dispunerea unei expertize pentru obținerea unui raport referitor la gradul de dependență alcoolică, narcotică sau de altă natură a persoanelor –părți ale conflictului.

Astfel de cazuri ne fac să înțelegem că practica de examinare a cazurilor de violență în familie vine în contradicție cu teoria aplicabilității legislației cu privire la prevenirea și combaterea acestui fenomen. Organele de poliție sînt cel mai des sesizate în privința acțiunilor de violență domestică și deseori sînt unicele care se luptă cu acest fenomen, colaboratorii asistenței sociale și reprezentanții autorităților locale lasă pe umerii poliției toată povara combaterii fenomenului de violență domestică. Inspectorii de poliție realizează practic îndepărtarea agresorilor de la locul faptei. În cadrul reuniunilor organizate, polițiștii au menționat că măsurile de constrîngere (aplicate atunci cînd acțiunile agresorului prezintă pericol iminent pentru viața, sănătatea și bunurile victimelor, care pot fi soldate cu consecințe grave) sînt deseori contestate de către agresori în instanța de judecată, în pofida faptului că măsurile de constrîngere au fost aplicate în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

Considerăm că o conlucrare mai intensă între organele de asistență socială și poliție în domeniul luptei cu fenomenul violenței în familie ar asigura o protecție adecvată și ar înlătura incertitudinea și lipsa de încredere din partea victimelor violenței domestice.

Ca și în anii precedenți, situația la capitolul asigurarea garanțiilor femeilor gravide rămîne a fi precară. Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale nr. 332 din 23.12.2013, prin care a operat un șir de modificări legislative diminuînd plata indemnizațiilor pentru îngrijirea copiilor. Aceste modificări au fost efectuate cu privire la perioada de calcul a indemnizației lunare, care urma să fie calculată din venitul obținut în ultimele 12 luni lucrate, luîndu-se în calcul și perioadele de concedii, în care veniturile sînt mai mici. În cazul, în care mama, aflată în concediu de maternitate, își reia activitatea, indemnizația se anulează sau poate fi remunerată doar cu 50 la sută din salariu, iar dacă o femeie aflată în concediu de maternitate rămîne însărcinată cu un al doilea copil, ea va beneficia de o indemnizație de 30 la sută din salariul minim de 1600 de lei și nu din venitul pe care l-a avut înainte de prima naștere, așa cum a fost prevăzut anterior. Toate

aceste modificări au creat nemulțumiri în rândul femeilor gravide⁶⁵, iar drept rezultat, Legea în cauză a fost contestată la Curtea Constituțională. Dat fiind faptul, că la 28.03.2014 Parlamentul a adoptat Legea nr.50 prin care a operat modificări la Legea nr.332 din 23.12.2013, o parte din normele legale contestate au fost modificate, fapt care a avut drept consecință modificarea parțială a obiectului sesizării, astfel Curtea urmează să examineze cauza ținându-se cont de modul în care a reacționat Ministerul de profil.

Petiționara S.D., s-a adresat Ombudsmanului întru realizarea dreptului său la prestații sociale pentru incapacitate temporară de muncă (graviditate). În perioada de activitate în cadrul unei Societăți cu răspundere limitată, petiționara a rămas însărcinată cu primul copil. Angajatorul a fost înștiințat despre acest fapt, petiționara a prezentat un certificat medical care confirma starea dînsei. Dat fiind starea de graviditate, petiționarei urma să-i fie acordată indemnizația de creștere a copilului, prevăzută de legislația în vigoare, obligație care, din motive necunoscute, nu a fost onorată de angajator. O situație similară a avut loc când petiționara a rămas gravidă cu al doilea copil, angajatorul refuzând să-i achite indemnizația de îngrijire a copilului. Adresându-se angajatorului, în vederea primirii indemnizației prevăzute de legislație, aceasta a fost informată asupra faptului că a fost concediată. În rezultatul intervenției CpDOM către autoritățile de resort, inclusiv către Inspectoratul General al Muncii, cauza a fost soluționată, fără a se ajunge în instanța de judecată.

În opinia noastră, astfel de abordare a subiectului protecției maternității din partea autorităților statale nu face altceva decât să fortifice și mai mult stereotipul social deja existent prin care femeia gravidă este o povară atunci când este vorba despre angajarea în câmpul muncii, despre acordarea prestațiilor sociale etc., acordându-i involutar un rol inferior în societate și respectiv discriminând-o în raport cu alte categorii de persoane, or este responsabilitatea comună a autorităților publice și a societății, de a ține cont de situația femeilor care muncesc și de necesitatea de a asigura protecția gravidității, iar prestațiile acordate de stat trebuie să fie stabilite la un nivel care să permită femeii să poată să se întrețină singură și să întrețină copilul în condiții bune de sănătate și la un nivel de viață corespunzător⁶⁶.

7. LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI DREPTUL LA INFORMAȚIE

Articolul 10 al Convenției EDO garantează dreptul la libertatea de exprimare oricărei persoane, acest drept cuprinzând în sine libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.

⁶⁵ <http://protv.md/stiri/actualitate/mamicile-si-gravidele-din-nou-la-protest-ce-inca-le-nemultumeste---489971.html>

⁶⁶ Convenția nr.183/2000 privind revizuirea Convenției asupra protecției maternității din 1952, ratificată de Republica Moldova prin Legea 87/20.04.2006 Lege pentru ratificarea Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr.183 privind revizuirea Convenției (revizuite) asupra protecției maternității din 1952 //Monitorul Oficial 75-78/320, 19.05.2006

Astfel, pe plan vertical, autoritățile statale au obligații pozitive în vederea asigurării concrete a unor posibilități egale de exprimare a ideilor și opiniilor prin diverse mijloace, precum și de recepționare a informațiilor fără ingerințe, decât sub rezerva unui scop legitim.

Totuși, nu este suficientă existența unui scop legitim pentru a declara că o ingerință este conformă Convenției. Orice restricție de libertate a exprimării trebuie să fie prevăzută și de lege, ori aceasta implică în sine *”o necesitate socială imperioasă”*⁶⁷.

*Deși presa nu trebuie să depășească dincolo de limitele fixate, în special, cea a protecției reputației altei persoane, ei îi revine totuși misiunea de a comunica informații și idei cu privire la chestiunile dezbătute pe arena politică, la fel ca și cele care vizează alte sectoare de interes public. La misiunea sa, care constă în difuzarea informațiilor, se adaugă dreptul publicului de a le primi*⁶⁸, iar autorităților statale le revine obligația de a asigura mijloace și condiții adecvate în acest sens.

Respectând cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică, jurnaliștii acordă acces în presă opiniilor minoritare și individuale. În exercitarea rolului său de garant al democrației, presa are datoria primordială de a respecta drepturile omului, iar statul, la rândul său, urmează să garanteze, prin diferite măsuri legale, drepturile jurnaliștilor.

În acest context, Instituția Ombudsmanului a considerat alarmantă excluderea în anul 2014 al postului de televiziune Jurnal TV din lista posturilor retransmise obligatoriu de operatorii de cablu⁶⁹, or aceasta ar fi însemnat un atac asupra libertății de exprimare. În scrisoarea adresată, în acest sens, președintelui Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA), CpDOM a reiterat rolul iminent al presei într-un Stat de drept, al pluralismului de opinii care într-un final oferă cetățeanului să-și creeze o atitudine corectă față de informația furnizată, iar orice restrângere trebuie să fie rezonabilă, avînd o justificare obiectivă. Totodată Instituția Ombudsmanului a salutat intenția CCA de a supune dezbaterilor publice proiectul cu privire la includerea obligatorie a serviciilor de programe retransmise și avînd în vedere experiențele negative de acest gen⁷⁰ a îndemnat spre o analiză minuțioasă a situației create întru adoptarea unei decizii în spiritul normelor și principiilor democratice cu respectarea pluralismului de opinii. Chiar dacă rezultatul pozitiv de soluționare a cazului a fost pe deplin apreciat de către Instituția Ombudsmanului, totuși considerăm că o astfel de tentativă de sfidare a mass-mediei rămîne a fi îngrijorătoare pentru Republica Moldova, mai ales că aceasta nu este unica pe parcursul ultimilor

⁶⁷ Cauza *Autronic AG v. Elveția*, hotărîre CEDO din 22 mai 1990;

⁶⁸ Cauza *Lingens v. Austria*, hotărîrea din 08 iulie 1986;

⁶⁹ <http://unimedia.info/stiri/Sase-operatori-de-cablu-din-moldova-au-exclus-jurnal-tv-din-ofertele-de-baza-70646.html>

⁷⁰ <http://radioorhei.info/ambasada-sua-ingrijorata-de-excluderea-a-unor-canale-tv-din-retelele-operatorilor-prin-cablu/>

ani. Retragerea licenței canalului de televiziune NIT în anul 2012, precum și excluderea canalelor Accent TV și RTR Moldova în anul 2014 din mai multe pachete ale operatorilor prin cablu au trezit suspiciuni în privința independenței mass- mediei și a CCA, atât din partea societății civile, cât și din partea comunității internaționale⁷¹. Instituția Ombudsmanului cheamă autoritățile statale să-și revizuiască atitudinea față de rolul libertății de exprimare care stimulează dezvoltarea unei societăți deschise și tolerante, astfel încât aceasta să rămână o libertate absolută și necondiționată.

Tot în contextul dreptului la exprimare ținem să evidențiem caracterul pronunțat al discursurilor cu un conținut discriminatoriu, xenofob și rasist a unor demnitari politici și

Evaluarea legislației în vigoare și practicile existente în domeniul discriminării au făcut ca în anul 2014 Instituția Ombudsmanului să identifice aspecte esențiale de natură procedurală și juridică, care stau la baza eșecului cercetării penale a infracțiunilor motivate de prejudecată, fapt care a făcut oportună înaintarea către Ministerul Justiției a propunerii de creare a unui grup de lucru întru elaborarea amendamentelor de îmbunătățire a cadrului legal în acest domeniu. Instituția Ombudsmanului apreciază rezultatul pozitiv al examinării acestora.

persoane publice⁷².

Exprimarea punctului de vedere pe marginea unor subiecte, evenimente cu impact pentru publicul larg, constituie dovada de maturitate a unei societăți democratice. În acest context, Instituția reiterează importanța cu care autoritățile statului

precum și reprezentanții formațiunilor politice urmează să-și revadă, propria atitudine față de exercitarea unor astfel de drepturi ca cel la libera exprimare, fiind protejate de Constituția Republicii Moldova și actele internaționale, pentru a demonstra respect și toleranță față de orice ființă umană, indiferent de criteriile care le deosebesc sau viziunile politice pe care le au.

În opinia ombudsmanilor, un dialog civilizată, cu excluderea intimidărilor și agresiunilor, este o condiție definitorie atunci când este vorba despre libera exprimare, ori manifestările violente ale intoleranței au un impact negativ, creând sentimente de ură nu doar asupra unei singure victime, ci asupra unui întreg grup cu care victima se identifică și, în consecință, ar putea duce la săvârșirea unor infracțiuni, crime ce ar afecta coeziunea comunității și stabilitatea societății.

De asemenea, în cadrul acestui dialog este necesar ca statul să aibă rolul de apărare a personalității, a onoarei și demnității persoanei prin prisma unui cadru legal bine conturat, ori deseori conflictul dintre *morală* și libertatea de exprimare lasă loc de interpretare a principiului

⁷¹ <http://ipn.md/ro/societate/59397> ; <http://cca.md/news/declaratia-organizatiilor-mass-media-privind-retragerea-licentei-de-emisie-postului-de-televizi> ; <http://cms4.jurnal.md/ro/import/2012/4/9/onu-cere-autorita-ilor-rm-sa-intoarca-urgent-licen-a-nit-218420/> ;

⁷² <http://discriminare.md/renato-usatii-invinuit-de-rasism-dupa-ce-l-a-facut-pe-filat-tigan-murdar-si-imputit/> ; <http://www.lgbt.md/rom/story.php?sid=793> ; <http://curentul.md/social/fiodor-ghelici-si-a-cerut-scuze-publice-de-la-comunitatea-lgbt.html> ;

de proporționalitate, astfel Curtea conferă autorităților naționale o marjă mai mare de apreciere justificată prin abordarea specifică a termenului de *morală*, subliniind necesitatea includerii unei noțiuni uniforme a acesteia în sistemele juridice și ordinea socială din Statele membre⁷³. De aceea Instituția Ombudsmanului consideră oportună îmbunătățirea legislației naționale prin definirea clară a noțiunilor de *onoare și demnitate*, fapt care ar facilita și aprecierea obiectivă a circumstanțelor de către instanțele judiciare la examinarea cauzelor ce țin de lezarea demnității persoanei.

8. DREPTUL LA VOT ȘI DREPTUL DE A FI ALES

Viața politică a Moldovei în anul 2014 a fost marcată de scrutinul parlamentar, care a permis cetățenilor să-și exprime voința prin alegeri libere. Potrivit observatorilor internaționali, acesta a decurs în conformitate cu cerințele OSCE și standardele Consiliului Europei⁷⁴. În pofida planării unei opinii generale despre ”calmul” campaniei electorale, Instituția Ombudsmanului a distins câteva semnale îngrijorătoare pentru conceptul de vot liber exprimat.

La 23 iunie 2014 prin Decizia nr.173 Ministerul Justiției a înregistrat partidul politic Partidul Comunist Reformator din Moldova⁷⁵.

Partidelor politice le este garantată oportunitatea de a contesta orice violare a drepturilor și libertăților sale care limitează formarea și activitatea lor⁷⁶. Partidul Comunist din Republica Moldova, întemeindu-și acțiunea pe mai multe raționamente, inclusiv pe faptul că decizia în cauză ”contravine prevederilor art.66 alin.(3) CC, potrivit căruia persoana juridică nu poate fi înregistrată dacă denumirea ei coincide cu denumirea unei alte persoane juridice înregistrate deja, precum și prevederilor art.4 alin(2) din Legea nr.294/21.12.2007 privind partidele politice, prin care denumirea integrală, denumirea prescurtată și simbolurile partidului politic trebuie să se deosebească clar de cele ale partidelor înregistrate anterior în Republica Moldova” a sesizat instanța judecătorească competentă.

La 4 noiembrie 2014, Curtea de Apel Chișinău a suspendat decizia în cauză, emisă de Ministerul Justiției, până la examinarea în fond a cauzei. Astfel, până la decizia finală a instanței judecătorești, PCR nu avea drept de activitate, iar CEC, în calitate de organ responsabil de

⁷³ Cauza Muller v. Elveția; hotărîre CEDO; 1998;

⁷⁴ Declarația privind constatările și concluziile preliminare din 1 decembrie 2014 ale Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor din 30 noiembrie 2014, Republica Moldova;

⁷⁵ <http://unimedia.info/stiri/pcrm-declara-ca-partidul-comunist-reformator-a-fost-sc0s-in-afara-legii-84027.html>

⁷⁶ Ghid privind reglementarea partidelor politice elaborat de OSCE/ODIHR și COMISIA DE LA VENEȚIA, adoptat de Comisia de la Veneția la a 84-a Sesiune plenară (Venice, 15-16 October 2010) ;

implementarea legislației electorale, urma să țină cont de actul juridic implimentându-l potrivit normei de drept.

Instituția Ombudsmanului consideră că corectitudinea organizării și gestionării procesului electoral este direct proporțională cu gradul de respectare a dreptului la vot, or pluralismul politic este de neconceput fără o varietate largă de doctrine și idei politice puse la dispoziția alegătorului.

Prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale (CEC) nr.2749 din 13 octombrie 2014 a fost înregistrat concurentul electoral Partidul Politic ”PATRIA”.

Potrivit art.38 alin.(8) din Codul Electoral, concurenții electorali prezintă o dată la două săptămâni organelor electorale respective rapoarte financiare, care să conțină informații referitoare la venituri și cheltuieli conform destinației. În urma verificării raportului financiar al partidului în cauză privind fluxul mijloacelor bănești pe parcursul campaniei electorale, CEC potrivit alin.(2) art.36 din Codul Electoral⁷⁷ a solicitat Curții de Apel anularea Deciziei nr.2749 din 13 octombrie 2014 privind înregistrarea partidului politic ”PATRIA” cu câteva zile înaintea alegerilor. La 27 noiembrie 2014 Curtea de Apel Chișinău a acceptat cererea depusă de CEC și a decis excluderea partidului politic nominalizat din lista concurenților electorali. Ulterior la 29 noiembrie 2014 decizia în cauză a fost menținută și de Curtea Supremă de Justiție.

În condițiile în care tratatele internaționale statuiază importanța prevenirii oricărui act de corupție în contextul finanțării campaniilor electorale și specifică că statele urmează să încurajeze un sistem balansat și transparent de finanțare a partidelor politice, totuși Instituția Ombudsmanului consideră astfel de situații drept unele alarmante cu un impact negativ asupra dreptului cetățeanului de a-și exprima opțiunea politică⁷⁸, or statul ar trebui deasemenea să impună ca orice încălcare a legislației cu privire la finanțarea campaniei electorale să fie subiect al unor sancțiuni efective și proporționale.

Excepțiile prevăzute în art. 11 CEDO, care consfințește libertatea de întrunire și de asociere în ceea ce privește partidele politice urmează a fi interpretate în mod strict și doar niște motive convingătoare și incontestabile ar putea justifica restricții asupra libertății de asociere. Altfel spus, orice perturbare a competiției electorale cu efect asupra concurentului electoral va avea indubitabil efecte asupra dreptului cetățeanului de a-si exprima opțiunea politică.

⁷⁷ Art.36 alin(2) din Codul Electoral prevede că *în cazul în care concurentul electoral a utilizat intenționat mijloace bănești din străinătate, Comisia Electorală Centrală adresează Curții de Apel Chișinău o cerere de anulare a înregistrării acestuia.*

⁷⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/directorul-cpdom-anatolie-munteanu-orice-perturbare-competitiei-electorale-efect-asupra;>

Partidele politice reprezintă o modalitate esențială de punere în valoare a libertății de asociere, necesară bunei funcționări a democrației. Este imperios necesar, însă, ca această democrație să fie percepută de societate ca una veritabilă. Dezbaterile politice pe marginea programelor electorale, confruntarea unor diverse doctrine, lansarea mesajelor ”ademenitoare ” pentru popor, ca partea *demos cratis*, nu sunt posibile de principiu în lipsa unei competiții electorale, care, firește, poate fi și este asigurată de către concurenții electorali. În această logică este cazul să replasăm accentele din formula ”politician-popor” pe ultima componentă. Or, tocmai *demos-ul* este cel care oferă rîvnitul vot.

În opinia Instituției Ombudsmanului, lipsa de atitudine față de o decizie judecătorească irevocabilă privind suspendarea înregistrării unei formațiuni politice cu impact direct asupra procesului electoral, excluderea altei formațiuni politice din cursa electorală ”pe ultima sută de metri”, constituie partea tehnică a problemei, îngrijorarea vine din partea riscului ca acest exercițiu să diminueze din percepția cetățenilor asupra democrației.

Desfășurarea campaniei electorale într-o manieră imparțială este bazată pe obligativitatea statelor de a oferi alegătorilor o educație civică corectă, care să răspundă necesităților electoratului, inclusiv prin distribuirea materialelor necesare într-o perioadă de timp utilă. În acest context Oficiul Național al Ombudsmanului a intensificat conlucrarea cu Comisia Electorală Centrală⁷⁹ pentru a crea condiții optime pentru exercitarea de către cetățenii Republicii Moldova a dreptului la vot, focusându-se pe informare amplă a populației despre procesul electoral și participării la cursa electorală. În scopul unei educații cu privire la exercitarea dreptului de vot, Instituția Ombudsmanului a elaborat broșura ”Vreau să votez”, care este un ghid practic pentru cetățenii Republicii Moldova și care vine să le aducă la cunoștință aspectul juridic al exercitării dreptului de vot, autoritățile responsabile de organizarea și desfășurarea procesului electoral, etapele de exercitare a votului, precum și răspunderea juridică pe care o poartă persoanele care crează impedimente în procesul de exercitare al dreptului de vot și autoritățile care pot fi sesizate în acest sens. Prezentarea ghidului a fost inițiată în cadrul proiectului ”Primul meu vot” desfășurat de către Asociația Presei Independente cu susținerea Consiliului Europei, unde reprezentanți ai mass-mediei împreună cu colaboratori ai Oficiului Ombudsmanului, au mers în instituții

⁷⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/parteneriat-intre-oficiul-national-al-ombudsmanului-si-comisia-electorala-centrala;>

educaționale de nivel liceal pentru a aduce la cunoștința elevilor care împlinesc majoratul despre modul de exercitare a dreptului de vot⁸⁰.

În contextul scrutinului legislativ din acest an, Instituția Ombudsmanului a ținut să analizeze în limitele competenței sale și crearea de condiții pentru asigurarea accesului fizic al persoanelor cu dizabilități locomotorii la secțiile de votare, procesul de informare a persoanelor cu dizabilități de auz și vedere despre procesul electoral, asigurarea principiului egalității de șanse și al principiului nediscriminării, or alegeri democratice corecte nu pot fi obținute decât dacă un număr mare de alte drepturi fundamentale și libertăți pot fi exercitate pe o bază existentă fără discriminări bazate pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, politică sau alte considerente, origine națională sau socială, proprietăți, naștere sau alt statut, incluzând alte dizabilități și fără restricții arbitrare sau nejustificate⁸¹.

Potrivit constatărilor preliminare ale observatorilor internaționali, în timpul campaniei electorale s-a constatat un număr limitat de încălcări, preponderent legate de accesul inechitabil la clădirile publice⁸². În acest sens, Oficiul Național al Ombudsmanului observă totuși o deficiență de atitudine din partea autorităților publice față de persoanele cu dizabilități în ceea ce privește asigurarea condițiilor adecvare în procesul de exercitare a dreptului de vot. În pofida instalării cabinelor de votare special adaptate pentru persoanele cu dizabilități, în unele secții de votare nu a fost asigurat spațiul de manevră, necesar pentru deplasarea persoanelor cu deficiențe locomotorii. De asemenea este necesară o abordare pozitivă din partea autorităților statului a persoanelor nevăzătoare și a celor cu dizabilități auditive. Deși această problemă a fost anterior evidențiată de către Instituția Ombudsmanului⁸³, ea rămâne a fi încă nesoluționată. În cadrul intrevederii Ombudsmanului cu Vicepreședintele CEC, am fost informați, că Comisia conștientizează dezinformarea în cadrul campaniilor electorale al acestei categorii de persoane, însă soluționarea a unor astfel de probleme ține în mare parte de resursele financiare care ar permite implementarea votării prin buletinele de vot cu caractere Braille, precum și de cele umane, ori la moment există o deficiență acută de persoane cunoscătoare a limbajului mimico-gestual. În

Potrivit datelor statistice ale CICDE (Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral), prezența rampelor pentru persoanele cu dizabilități care permit accesibilitatea la secțiile de votare este 15% la 85%

⁸⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-tudor-lazar-s-alaturat-campaniei-primul-meu-vot>;
<http://www.ombudsman.md/ro/search/node/primul%20meu%20vot>;

⁸¹ Declarația de principii privind observarea internațională a alegerilor; iulie 2005;

⁸² Declarația privind constatările și concluziile preliminare din 1 decembrie 2014 ale Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor din 30 noiembrie 2014, Republica Moldova;

⁸³ Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în 2012, pag.23

opinia noastră, lipsa surselor financiare nu ar trebui să constituie temei de îngrădire a exercitării drepturilor persoanelor cu dizabilități, or la o etapă inițială nu are cel puțin o bază de date care să includă numărul concret per localitate al persoanelor care suferă de astfel de deficiențe și prin care și-ar justifica

Oficiul Național al Ombudsmanului a fost sesizat telefonic de către primarul comunei Sarata Nouă, raionul Leova, care a invocat o pretinsă încălcare a dreptului la vot a locuitorilor satului Bulgărica. În localitatea dată sînt aproximativ 100 de persoane cu drept de vot, pentru care a fost constituită o secție de votare. Însă, potrivit declarațiilor unor reprezentanți ai consiliului electoral de circumscripție Leova, voturile locuitorilor din Bulgărica urmau să nu fie validate, dat fiind faptul că în fișa de însoțire a buletinului de identitate ale acetsora, este indicată viza de reședință în comuna Sărata Nouă și nu în Bulgărica. Instituția Ombudsmanului a sesizat în acest sens CEC.

necesitatea cheltuielilor majore. În opinia noastră, investirea în infrastructura secțiilor de votare, inclusiv prin atragerea de fonduri, prin implicarea sectorului privat etc., cu efectuarea unui studiu preliminar la capitolul accesibilității persoanelor cu dizabilități în procesul de votare, care ar permite ulterior justificarea resurselor financiare, ar fi punct de pornire pentru soluționarea acestei probleme.

Organizarea de alegeri democratice corecte este o preocupare actuală a Instituției Ombudsmanului, iar conlucrarea în acest sens cu Comisia Electorală Centrală a permis soluționarea pozitivă a unor lacune de ordin tehnic în procesul electoral. Un așa exemplu este cazul locuitorilor satului Bulgărica, a căror drepturi de exercitare a votului erau îngrădite din cauza unor deficiențe de ordin tehnic. Instituția Ombudsmanului a apreciat intervenția promptă al CEC în acest caz și soluționarea lui pozitivă.

9. DREPTUL LA PROPRIETATE ȘI PROTECȚIA ACESTEIA

În aspect juridic, dreptul de proprietate reprezintă un complex de atribute juridice ocrotite, în virtutea cărora titularul dreptului își poate satisface interesele sale legate de apropierea unui lucru, interese care sînt determinate, condiționate de existența relațiilor economice de proprietate corespunzătoare unei societăți la un moment dat.

Din anul 2012 problema construcției mansardelor s-a accentuat, acest fapt fiind actual și pentru anul 2014. Argumentele petiționarilor, care stau la baza dezacordului pentru construcția mansardelor, sînt: starea precară a blocurilor locative vechi și avariate; acordul locatarilor doar

de la ultimul etaj; nerespectarea condițiilor contractuale ale agenților economici care efectuează lucrările de construcție; lipsa unei documentări adecvate a procesului de mansardare; lipsa unui control riguros din partea autorităților a respectării cerințelor contractuale și a normelor în construcții de către agenții economici care efectuează mansardarea.

Proprietatea privată este inviolabilă⁸⁴, în condițiile legii, iar proprietatea publică se bucură de un regim juridic de protecție în sensul că, bunurile care-i formează obiectul sînt inalienabile. Deseori cele două forme pot constitui proprietatea în condominiu, care poate fi utilizată condiționat.

Instituția Ombudsmanului remarcă o contopire obstrucționată a acestor două elemente ale proprietății, atunci cînd este vorba despre procesul de mansardare, atît de activ dezvoltat în mun. Chișinău, și care lasă loc de interpretare în consecință a dreptului de proprietate comună.

Cu referire la fenomenul mansardării, considerăm că este obligația atît a autorității publice, cît și a deținătorilor de proprietate privată să dispună în comun și să administreze cotele părți ce le revine asupra proprietății comune, ori potrivit art.358 CC RM împărțirea în scopul încetării proprietății comune pe cote-părți pentru satisfacerea anumitor interese profitabile este inadmisibilă în cazurile la care se referă art.355 CC RM⁸⁵.

Cu regret, pe parcursul ultimilor ani, timp în care Instituția Ombudsmanului a monitorizat fenomenul mansardării, participînd chiar și în instanțele de judecată atunci cînd era sesizată de grupuri de locatari ce-și manifestau dezacordul cu astfel de construcții, constată că autoritatea publică, care acordă certificatul de urbanism în acest sens, nu recunoaște dreptul de proprietate comună asupra acoperișurilor blocurilor locative destinate mansardării, indicînd că asupra acestora nu există cotă-parte și că doar administrația publică locală este în drept de a dispune asupra modului de folosință și dreptului de înstrăinare ale acestora. Însă pe de altă parte, autoritatea publică prin actele sale aprobate indică că principalul suport pentru realizarea concepției construcției mansardelor la blocurile de locuit cu mai multe etaje pe teritoriul mun. Chișinău, este acordul locatarilor plasați la ultimul etaj, deasupra căruia se va realiza mansarda⁸⁶, ceea ce ne face să credem că aceasta, deși, indirect, recunoaște dreptul în condominiu asupra blocurilor locative supuse mansardării.

⁸⁴ Art.46 Constituția Republicii Moldova;

⁸⁵ ”Dacă într-o clădire există spații cu destinație de locuință sau cu o altă destinație avînd proprietari diferiți, fiecare dintre aceștia deține drept de proprietate comună pe cote-părți, forțată și perpetuă, asupra părților din clădire, care, fiind destinate folosinței spațiilor, nu pot fi folosite decît în comun.” Codul Civil al Republicii Moldova. Cartea a doua - Drepturile reale

⁸⁶ Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.16/5 din 02 august 2001;

Astfel de situații contradictorii se datorează și faptului că unele aspecte ale procesului privatizării, cum ar fi obligațiile proprietarilor de a întreține spațiile comune, delimitarea responsabilităților între proprietarii locuințelor, furnizorii de resurse energetice și autoritățile locale nu au fost operate în Legea privatizării fondului de locuințe din 1993, rămânând neclare.

Neconcordanțe în cadrul legal cu privire la efectuarea construcțiilor mansardelor sînt evidente și atunci cînd ne referim la expertiza tehnică. Astfel, de exemplu, conform Documentului normativ CP C.01.03 -2004 „Proiectarea și construcția mansardelor”, aprobat de Ministerul Construcțiilor, la mansardare este necesar de efectuat expertiza tehnică a întreg blocului locativ, pe cînd, potrivit Concepției de construcție mansardelor la casele de locuit, decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 16/5 din 02.08 2001, urmează a fi efectuată doar expertiza tehnică a acoperișului. La fel nu este expres prevăzut cine sînt beneficiarii mansardelor, în condițiile noțiunii de proprietate comună.

În această ordine de idei, relevăm că actele normative de interes local nu trebuie să contravină legislației naționale, ci doar să conțină prevederi specifice menite să eficientizeze activitatea la nivel local. Astfel, reiterăm că Instituția Ombudsmanului a solicitat și anterior Consiliului municipal adoptarea unui nou regulament cu privire la proiectarea etajelor-mansardă, anexelor supraetajate, or Regulamentul provizoriu privind proiectarea etajelor-mansardă nr. 14/2 din 08.10.2001 este unul depășit. Cu regret însă acesta așa și n-a întrunit pînă acum voturile aleșilor locali.

În urma reuniunii de lucru⁸⁷ cu reprezentanți ai autorităților responsabile în domeniul construcțiilor din cadrul Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcții, reuniune organizată de Instituția Ombudsmanului, a fost constatat că astfel de construcții ca mansardele nu pot fi efectuate la

***Pe parcursul anilor 2010- 2014 CpDOM a înregistrat în total 485 adresări privind încălcarea dreptului la proprietate privată;
31,34% - adresări colective privind dreptul de proprietate asupra terenurilor;
48,65% - adresări colective privind construcția blocurilor locative;
20% - adresări colective privind construcția mansardelor;***

blocurile locative edificate pînă în anul 1980. Totodată s-a menționat, că la momentul actual MDRC elaborează un nou document tehnic normativ privind construcția mai calitativă a mansardelor cu stipularea mai detaliată a modalității, efectuării lucrărilor și utilizarea produselor pentru construcții (materiale, articole, elemente), care reprezintă riscuri mici de incediu, *situație*

⁸⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/avocatul-parlamentar-tudor-lazar-problema-mansardelor-dreptul-proprietate-trebuie-sa-fie>

*caracteristică incendiului din sectorul Botanica, mun. Chișinău*⁸⁸ și se caracterizează prin prezența materialelor și substanțelor incombustibile în stare rece. În urma aprobării unui astfel de act normativ tehnic, nu va fi necesară elaborarea altor regulamente de către autoritățile administrației publice locale.

În acest context, Instituția Ombudsmanului lansează un apel autorităților, atât centrale cât și locale, să-și revizuiască de comun acord cadrul legal existent în domeniul construcțiilor, îmbunătățindu-l prin prisma standardelor europene.

O altă latură a dreptului de proprietate ține de arenda funciară. Astfel pe parcursul anului 2014 în adresa Instituției Ombudsmanului au continuat să parvină plângeri a căror obiect l-au constituit repartizarea cotelor de pământ, arenda loturilor de pământ, precum și problema nerespectării clauzelor contractuale cu privire la arendă. Aceste probleme, în ciuda faptului că au fost relatate în rapoartele anterioare ale CpDOM⁸⁹, nu au suferit schimbări majore.

10. RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ ȘI ÎN LOCALITĂȚILE LIMITROFE

Problematika respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană se află în atenția Centrului pentru Drepturile Omului din momentul înființării instituției. În dependență de factorii care generează încălcarea unui drept, sunt alese cele mai potrivite metode pentru soluționarea problemei astfel încât cetățenii să resimtă cât mai puțin deficiențele procesului de negocieri pentru reglementarea conflictului transnistrean.

La 17 octombrie 2012 Centrul pentru Drepturile Omului a deschis o reprezentanță cu sediul în satul Varnița, raionul Anenii Noi. De la începutul activității, la Reprezentanța Varnița a CpDOM s-au adresat 411 persoane, dintre care 61 - au depus cereri pe numele avocatului parlamentar. În anul 2014 la Reprezentanța Varnița au apelat 175 persoane, dintre care 21 au depus cereri.

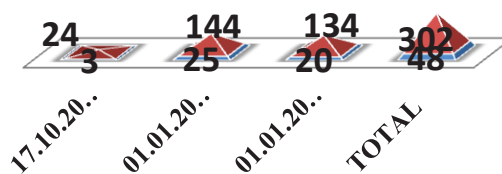
⁸⁸ <http://protv.md/stiri/actualitate/oficial-iata-cauza-incendiului-care-a-mistuit-o-mansarda-de-pe---547731.html>;

⁸⁹ Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, pag.56; Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, pag.21;

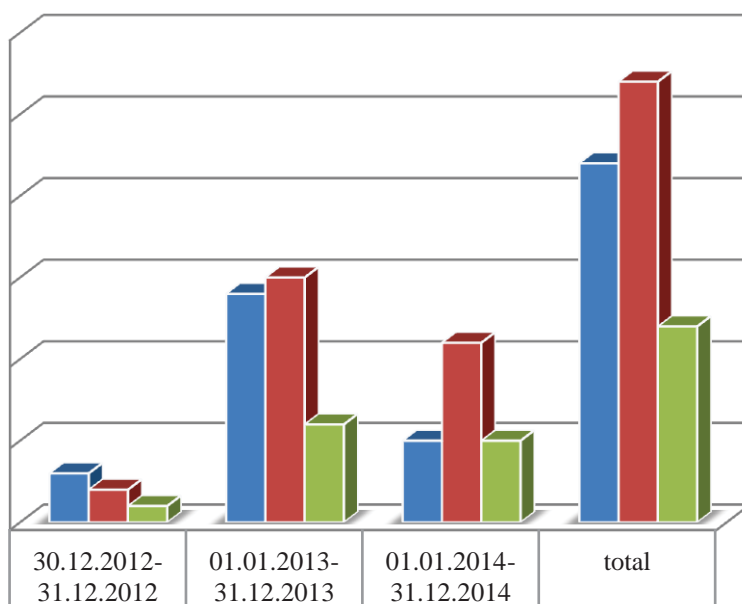
Cetățeni audiați de la deschiderea Reprezentanței Varnița a

CpDOM

- cetățeni din localitățile aflate sub Jurisdicția autorităților constituționale
- cetățeni din localități aflate sub controlul administrației de la Tiraspol

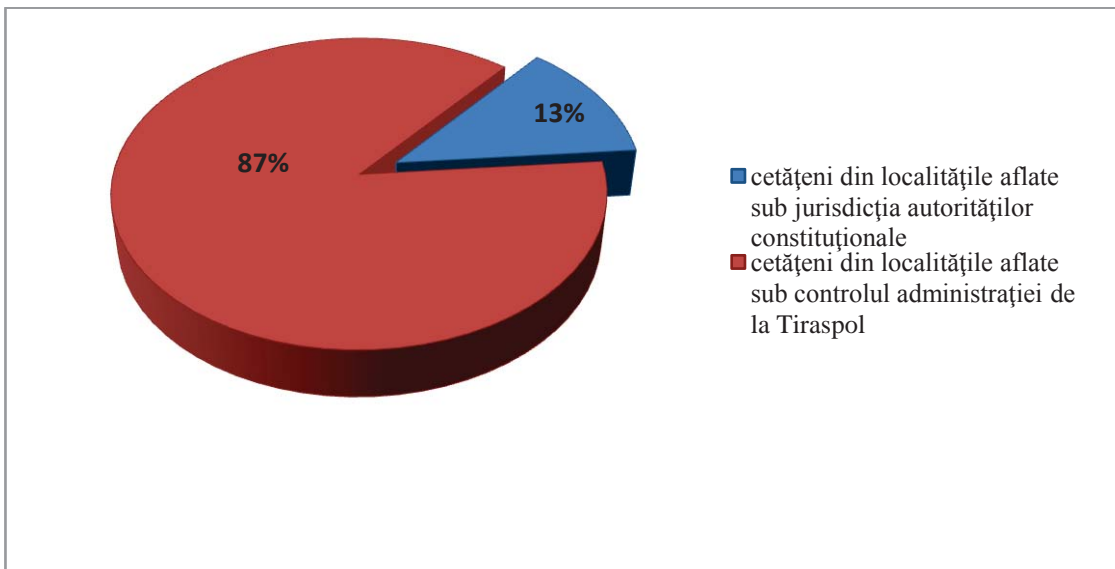

Cereri examinate de la începutul activității Reprezentanței Varnița a CpDOM

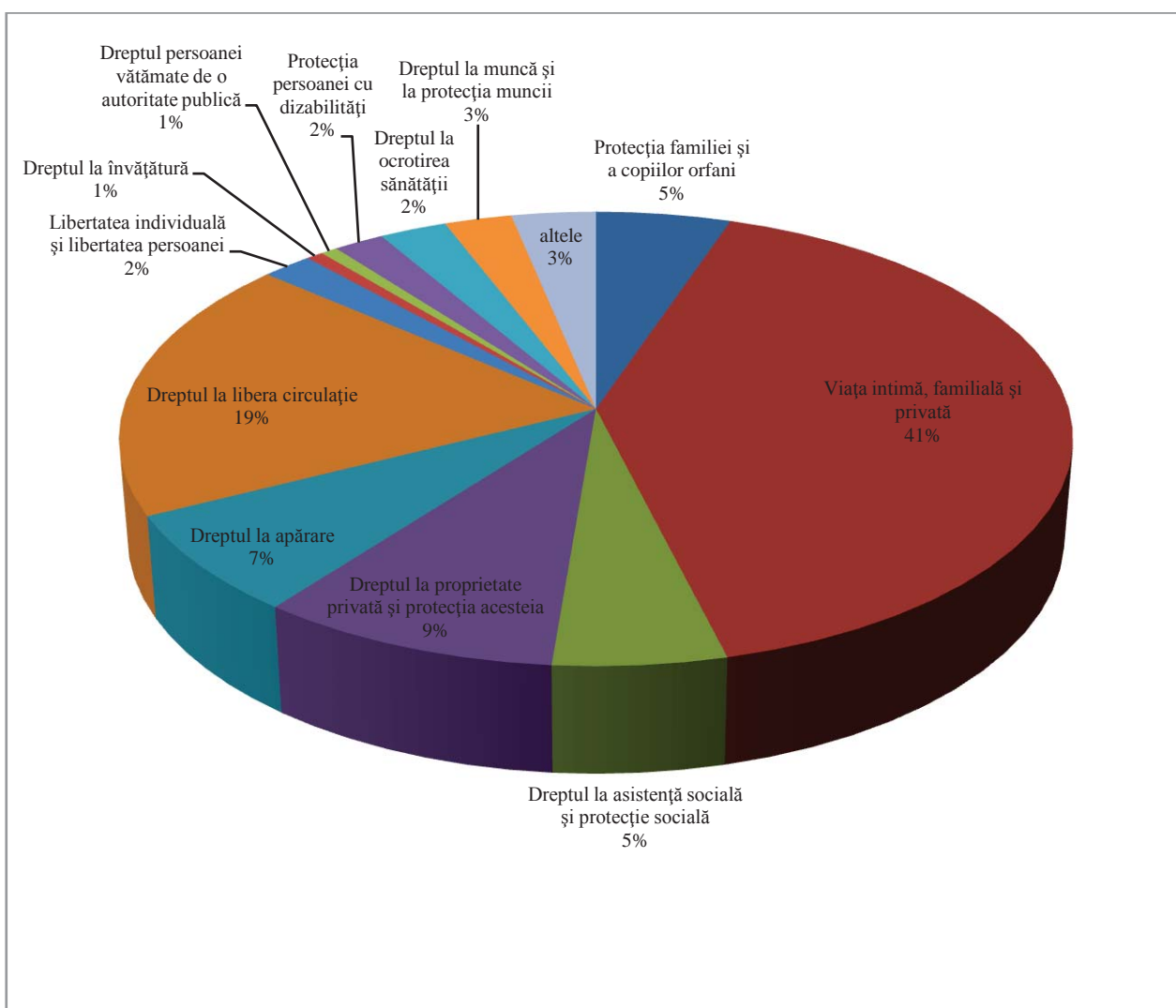

	30.12.2012-31.12.2012	01.01.2013-31.12.2013	01.01.2014-31.12.2014	total
■ adresate de condamnați deținuți în pen. Nr.8 și 12 Bender	3	14	5	22
■ adresate de cetățeni din localitățile aflate sub controlul administrației de la Tiraspol	2	15	11	27
■ adresate de cetățeni din localitățile aflate sub jurisdicția autirtăților constituționale	1	6	5	12

Ca și în anii precedenți, majoritatea solicitanților sînt cetățeni domiciliați în localitățile din stînga Nistrului, ceea ce constituie 86% din numărul total de adresări.

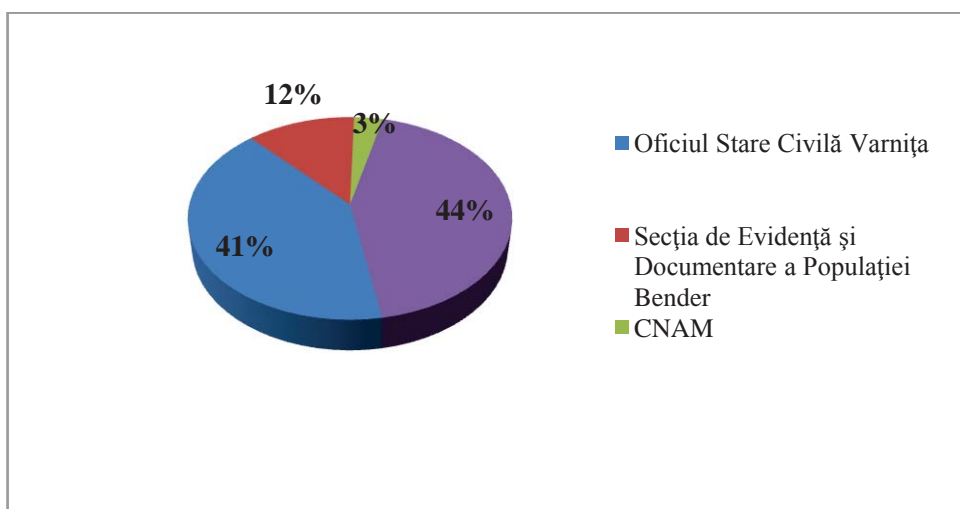
Oamenii au abordat diferite probleme care, în opinia lor, le creează impedimente în realizarea drepturilor și libertăților constituționale. În funcție de natura raporturilor juridice, cele mai frecvente adresări ale locuitorilor din regiunea transnistreană și localitățile limitrofe țin de realizarea defectuoasă a drepturilor copilului, a dreptului la cetățenie, la libera circulație, proprietate privată, muncă, asistență și protecție socială, ocrotirea sănătății, libertatea individuală și siguranța persoanei, integritatea fizică și psihică.

După tipurile de instituții, cel mai des au fost invocate carențe în activitatea Oficiului Stare Civilă Varnița (35 % din persoanele primite în audiență au invocat acest subiect și 20% din petiționari s-au referit la problema dată în cererile depuse), deficiențe legate de funcționarea Secției de Evidență și Documentare a Populației Varnița au fost invocate de 13% din persoanele primite în audiență).

Comparativ cu anii precedenți⁹⁰, în anul 2014 circa 12% din cetățenii audiați s-au plîns de activitatea Secției de Evidență și Documentare a Populației, însă nu a fost înregistrată nicio cerere la acest subiect. Asta deși numărul solicitărilor pentru perfectarea actelor a crescut cu circa 36,44%. Totodată, 41% și-au expus nemulțumirea față de activitatea Oficiului Stare Civilă din s. Varnița în timpul audienței și 20% - în cererile adresate ombudsmanului. De altfel, în procesul audierii și examinării cererilor s-a constatat că percepția cetățenilor despre activitatea defectuoasă a acestor instituții este generată de diferența cadrului normativ în vigoare în Republica Moldova și în Transnistria.

Rata adresărilor în raport cu tipul instituției

Respectarea dreptului la integritate fizică și psihică, a libertății și siguranței persoanei în stînga Nistrului rămîne un subiect vulnerabil. Potrivit raportului privind respectarea drepturilor omului pe malul stîng al rîului Nistru, elaborat de expertul Thomas Hammarberg, în instituțiile penitenciare subordonate Tiraspolului condițiile de detenție nu corespund standardelor minime de detenție.

Din cauza accesului limitat pentru reprezentanții autorităților publice și oficialitățile Republicii Moldova în regiunea transnistreană, activitatea de prevenire a torturii nu se extinde asupra locurilor de detenție din această regiune. În acest context, în anul 2014 a fost prioritară

⁹⁰ Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf

pentru noi instituirea unui mecanism comun de monitorizare periodică a condițiilor de detenție din instituțiile de detenție din regiunea transnistreană (acțiune prevăzută în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014)⁹¹. Ne-am propus să creăm un grup de lucru care să identifice soluțiile optime pentru a asigura îndeplinirea acestui obiectiv. Pe lângă faptul că Centrul pentru Drepturile Omului a avut propria opinie cu privire la calitatea formulărilor în perspectiva de reușită a acțiunii, este regretabil să constatăm, că aceasta nu a fost realizată așa cum ne-am planificat.

În același timp, am reușit să stabilim relații de colaborare cu reprezentanții sectorului asociativ din stînga Nistrului interesați de problematica vizată. În anul 2014 a fost semnat un acord de parteneriat cu o organizație neguvernamentală din regiunea Transnistreană care promovează instituirea mecanismului de prevenire a torturii pe lângă ”împuternicitul pentru drepturile omului” de la Tiraspol. În cadrul acestui parteneriat Instituția națională a ombudsmanului acordă sprijin informațional și metodologic în domeniul de promovare a standardelor și mecanismelor internaționale de respectare a drepturilor omului în raioanele de est ale țării, inclusiv în instituțiile de detenție. Astfel, la finele anului a fost lansat un ciclu de ateliere de lucru la tema ”Standardele naționale și internaționale în domeniul prevenirii relelor tratamente”. Angajații Instituției naționale a ombudsmanului i-au instruit pe reprezentanții societății civile din stînga Nistrului în domeniul standardelor minime de detenție prevăzute de actele internaționale la care Republica Moldova face parte, precum și în domeniul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. La rîndul lor, partenerii de la Tiraspol au fost interesați de procesul de constituire în Republica Moldova a Mecanismului Național de Prevenire a Torturii și au relatat despre încercările de a institui un mecanism de prevenire a torturii în stînga Nistrului.

În atenția Instituției naționale a ombudsmanului rămîne a fi problema respectării dreptul la învățătură, care nu este asigurată în deplină măsură pentru toți copiii în localitățile din regiunea transnistreană. În pofida eforturilor de a soluționa problemele de care se confruntă școlile cu predare în grafia latină, nu s-a înregistrat un progres substanțial în acest domeniu.

În Transnistria activează opt școli cu predare în limba română (5 licee și 3 gimnazii), în care își fac studiile circa 1500 elevi. Autoritățile regiunii condiționează activitatea acestora, cerînd să fie înregistrate la Tiraspol, să achite pentru arenda clădirilor și să desfășoare procesul educațional conform legilor transnistrene, iar profesorii - să achite impozite la bugetul local⁹².

⁹¹ Hotărîrea Parlamentului nr. 90 din 12.05.2011 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014, modificat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 327 din 27.12.2012: obiectivul 80 ”Asigurarea accesului la justiție pentru locuitorii din regiunea transnistreană” acțiunea 3) ”Instituirea unui mecanism comun (cu implicarea organismelor internaționale) de monitorizare periodică a condițiilor de detenție din instituțiile de detenție din regiunea transnistreană”, surse de finanțare - în limitele alocațiilor bugetare; responsabili – Centrul pentru Drepturile Omului, Cancelaria de Stat (Biroul pentru reintegrare), Ministerul Justiției; parteneri - ONU, CE; indicatori de progres - mecanism instituit, număr de vizite efectuate.

⁹² <http://president.gospmr.ru/ru/news/press-konferenciya-prezidenta-pridnestrovyia-ev-shevchuka-chast-iii>

La 19 octombrie 2012, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea în cazul Catan și alții contra Moldovei și Rusiei⁹³, recunoscând faptul violării dreptului la instruire, precum și responsabilitatea Federației Ruse pentru situația școlilor din stînga Nistrului. În același timp, Republica Moldova nu a fost recunoscută responsabilă de violarea dreptului la educație în aceste cauze.

În Rezoluția interimara CM/ResDH (2014) 184 adoptată la reuniunea 1208e din 23-25 septembrie, Comitetul de Miniștri a reiterat insistent obligația necondiționată pentru fiecare stat pîrît de a se conforma hotărîrilor definitive în litigiile în care ele sunt părți și a cerut insistent autorităților Federației Ruse de a lua toate măsurile posibile pentru a înceta încălcarea dreptului reclamanților la instruire și a decis să reia examinarea acestui caz în cadrul reuniunii sale din decembrie 2014.

Libera circulație în zona cu regim sporit de securitate a conflictului Transnistrean este limitată datorită prezenței posturilor forțelor militare de menținere a păcii instalate în baza Acordului despre principiile de reglementare pașnică a conflictului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, semnat la 21 iulie 1992 de către președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, și președintele Federației Ruse, Boris Elțin. Potrivit art. 5 din acest acord „părțile în conflict consideră inadmisibilă aplicarea unor sancțiuni sau blocaje. În acest context vor fi prompt înlăturate orice obstacole din calea circulației mărfurilor, serviciilor și persoanelor...”.

Formularea enunțată în acest acord este binevenită, dar în același timp, este afectată de lipsa mecanismelor de implementare. În asemenea condiții locuitorii din zona de securitate care, firește, fiind parte a diferitor raporturi sociale ce implică deplasări în stînga Nistrului, se află într-o perpetuă stare de incertitudine și disconfort.

Protecția socială trebuie să constituie elementul fundamental al politicilor statului, mecanismul principal prin care societatea intervine pentru a preveni, limita sau înlătura efectele negative ale evenimentelor considerate drept „riscuri sociale”. Un rol important în organizarea asistenței sociale le revine autorităților administrației publice locale, care trebuie să structureze serviciile teritoriale de asistență socială și să asigure aplicarea legislației la nivel teritorial.

Dat fiind faptul că Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului - (Transnistria) nr.173 din 22.07.2005 a rămas neimplementată, organele administrație locale nu se conduc în activitatea lor și nu pun în aplicare legislația Republicii Moldova, nu îndeplinesc programele naționale de dezvoltare social-economică. În consecință, persoanele domiciliată în stînga Nistrului nu beneficiază de asigurările pentru situațiile de risc, stabilite și acordate în baza mai multor acte normative naționale din domeniul

93

[hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"languageisocode":\["RON"\],"appno":\["43370/04","18454/06","8252/05"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"itemid":\["001-124596"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

asistenței și protecției sociale, cum ar fi: ajutorul material, ajutorul social/ajutor pentru perioada rece a anului, servicii sociale – sprijin pentru familiile cu copii, asistență personală pentru persoanele cu dizabilități severe, asistență socială și suport la domiciliu persoanelor cu dizabilități, îngrijire familială substitutivă oferită copiilor orfani sau rămași fără ocrotire părintească, servicii sociale specializate pentru persoanele cu dizabilități mintale⁹⁴.

În decursul anului 2014 administrația de la Tiraspol a continuat să intervină unilateral în exercitarea dreptului de proprietate de către posesorii terenurilor agricole din satele Doroțcaia, Pohrebea, Coșnița, Pîrîta, comunele Cocieri și Molovata Nouă. Astfel, din luna martie accesul fermierilor și agenților economici la terenurile situate după traseul Tiraspol-Camenca a fost restricționat de reprezentanții autorităților transnistrene, proprietarii terenurilor agricole au fost amenințați cu confiscarea tehnicii agricole și aplicarea unor sancțiuni administrative. Administrația secesionistă a invocat că este proprietara acestor terenuri și a insistat, pe parcurs asupra adoptării unui mecanism de arendă a celor circa 6400 ha de teren agricol. Autoritățile constituționale au încercat să intervină, au discutat problemele fermierilor în rundele de negocieri și cu actorii internaționali, compensînd parțial prejudiciul suportat de fermierii din raionul Dubăsari. Totuși, situația rămîne incertă. Agenții economici nu au în continuare acces la propriile terenuri, invocă pierderi enorme, iar o parte din terenurile ce le aparțin sunt prelucrate abuziv de persoane neautorizate.

Lipsa progreselor considerabile în reglementarea problemei transnistrene ne impune să reiterăm, că dinamica și rezultatele consultărilor în cadrul formatului „5+2” de reglementare a conflictului transnistrean impun elaborarea unor strategii clare pentru viitor, revizuirea și adoptarea strategiei grupurilor de lucru sectoriale, aprobate prin Hotărîrea Guvernului pentru realizarea inițiativelor Președintelui Republicii Moldova privind întărirea încrederii și securității în contextul procesului soluționării problemei transnistrene nr.1178 din 31.10.2007. Totodată, reiterăm necesitatea instituirii grupului de lucru sectorial pentru drepturile omului, care ar trebui să fie una din prioritățile acestui proces.

⁹⁴ Legea fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației nr.827 din 18.02.2000; Legea cu privire la ajutorul social nr.133 din 13.06.2008; Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003; Legea cu privire la serviciile sociale nr.123 din 18.06.2010; Regulamentul-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului social de sprijin pentru familiile cu copii, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.889 din 11.11.2013; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social ”Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.314 din 23.05.2012; Regulamentul casei de copii de tip familial, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.937 din 12.07.2002; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social “Locuință protejată” și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.711 din 09.08.2010; Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă și altor prestații de asigurări sociale, modificat prin Hotărîrea Guvernului nr. 544 din 08.07.2014; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social “Echipă mobilă” și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.722 din 22.09.2011; Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.581 din 25.05.2006.

CAPITOLUL III

TRIBUȚIILE INSTITUȚIEI NAȚIONALE A OMBUDSMANULUI PRIN PRISMA PROTOCOLULUI OPȚIONAL LA CONVENȚIA ÎMPOTRIVA TORTURII ȘI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE

1. CONSIDERAȚII GENERALE

Atribuțiile Instituției naționale a ombudsmanului prin prisma Protocolului Opțional la Convenția împotriva Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (OPCAT)

Argumentul autorităților statului privind lipsa de fonduri pentru asigurarea condițiilor de detenție adecvate, instruirea necorespunzătoare a personalului, starea de lucruri potrivit căreia respectarea drepturilor persoanelor lipsite de libertate depinde pe deplin de autoritățile responsabile pentru locurile de detenție au impus instituirea unei monitorizări independente a locurilor de detenție, care are menirea să contribuie la ameliorarea situației persoanelor aflate în custodia autorităților.

În acest sens, fondatorul Asociației pentru Prevenire a Torturii (APT) Jean-Jacque Gautier a spus: ”efectuarea vizitelor în locurile în care persoanele sînt private de libertate este una din cele mai eficiente metode de a preveni tortura și maltratarea” .

Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante a fost recunoscută drept unul din instrumentele principale de prevenire și combatere a torturii. Convenția definește termenul de tortură ca „*un act prin care o durere sau suferințe puternice, fizice sau mentale sînt provocate în mod intenționat unei persoane, în special în scopul de a obține de la această persoană sau de la o terță persoană informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care acesta sau o terță persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare oricare ar fi aceasta, atunci cînd o asemenea durere sau astfel de suferințe sînt aplicate de un agent al autorității publice sau de oricare altă persoană care acționează cu titlu oficial ori cu consimțămîntul expres sau tacit al unei astfel de persoane*”.

În anul 2002 la 18 decembrie, Adunarea Generală ONU a adoptat și Protocolul Opțional la Convenție (OPCAT) – un instrument inovator, deoarece se bazează pe efectuarea vizitelor

preventive de către un organ internațional și de ”unul sau mai multe mecanisme de prevenire naționale, pe care statele părți sunt obligate să le creeze în urma ratificării”.

Conformându-se acestor prevederi, Parlamentul Republicii Moldova la 26.07.2007 a adoptat Legea nr.200 privind modificarea și completarea Legii cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17 octombrie 1997⁹⁵, astfel atribuind mandatul de Mecanism Național de Prevenire a Torturii avocaților parlamentari. Comitetul European pentru prevenirea torturii a menționat în raportul său din 2009 progresele înregistrate de țara noastră în domeniu.⁹⁶

La investirea ombudsmanului cu mandatul în cauză s-a ținut cont de faptul că acesta corespunde întru totul criteriilor înaintate de Protocolul Opțional față de mecanismul național de prevenire:

- independență funcțională (avocații parlamentari numiți de Parlament pentru un mandat de 5 ani dispun de imunitate, sunt separați de puterea legislativă, executivă și judecătorească);
- aptitudini și cunoștințe profesionale necesare pentru exercitarea mandatului, dar și competențe largi la inspectarea locurilor unde sînt sau pot fi deținute persoane în detenție.

De asemenea, pe lângă Centrul pentru Drepturile Omului a fost instituit un Consiliu consultativ, care avea menirea de a ”acorda consultanță și asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii”, avînd în această calitate atribuții egale cu cele ale avocatului parlamentar. Regulamentul de funcționare a acestui Consiliu a fost aprobat de către directorul CpDOM la 31.01.2008. De facto, Consiliul și-a început activitatea din trimestrul II al anului 2008. (*Membrii Consiliului consultativ din 2008: Veaceslav Ursu, Vanu Jereghi, Serghei Ostaf, Gheorghe Cușitaru, Nicolae Rădița; Componenta Consiliului consultativ din 27 iulie 2011: Veaceslav Ursu, Gheorghe Cușitaru, Oxana Gumenaia, Ion Guzun, Ion Schidu, Alexandru Covalschi, Tatiana Cermomorîț, Constantin Gonța, Alexandru Belibov*).

În redacția Legii nr.52 din 03.04.2014, intrată în vigoare la 09.05.2014, formula Mecanismului Național de Prevenire a Torturii a fost modificată, atribuțiile fiind transmise unui organ colegial, constituit din persoane fizice, a cărui activitate urmează să fie asigurată de Oficiul Avocatului Poporului.

Potrivit prevederilor articolului 30 alin. (1) din Lege, ”în scopul protecției persoanelor împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, **pe lângă**

⁹⁵ Lege pentru modificarea și completarea Legii nr.1349 din 17 octombrie 1997 cu privire la avocații parlamentari nr.200 din 26.07.2007, Monitorul oficial nr.136-140/581 din 31.08.2007

⁹⁶ Par.42 din Raportul Comitetului European pentru prevenirea torturii 27-31 iulie 2009 <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2009-37-inf-eng.pdf>

Oficiul Avocatului Poporului se creează Consiliul pentru prevenirea torturii în calitate de mecanism național de prevenire a torturii

Consiliul urmează a fi alcătuit din 7 membri. Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului sunt membri de drept ai Consiliului. Ceilalți membri sunt propuși de societatea civilă, sunt selectați printr-un concurs organizat de către Oficiul Avocatului Poporului.

Avocatul Poporului asigură efectuarea de către membrii Consiliului a vizitelor preventive și de monitorizare în locurile unde se află sau se pot afla persoane private de libertate.

În activitatea sa, Consiliul este asistat de o subdiviziune specializată din cadrul Oficiului Avocatului Poporului. Resursele necesare pentru realizarea atribuțiilor Consiliului, pentru contractarea specialiștilor și experților se includ într-o linie bugetară separată, parte integrantă a bugetului Oficiului Avocatului Poporului.

Membrii Consiliului, cu excepția membrilor de drept, au dreptul la o remunerație în mărime de 10% din salariul mediu lunar pe economie pentru fiecare zi în care au efectuat vizite preventive în locurile de detenție sau au participat la ședințele Consiliului.

Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului, prezentat de Avocatul Poporului în Parlament, trebuie să conțină un capitol privind prevenirea torturii.

Altfel spus, prin includerea ombudsmanului în componența Consiliului, asigurarea finanțării dintr-o "linie bugetară separată", parte a bugetului Oficiului Avocatului Poporului, și prin asigurarea asistenței funcționale de către "o subdiviziune specializată din cadrul Oficiului Avocatului Poporului", legiuitorul, de fapt, a „altoit” pe structura Instituției naționale de protecție și promovare a drepturilor omului un mecanism național de monitorizare a locurilor de detenție, în conformitate cu prevederile Protocolului Opțional la Convenția împotriva Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (OPCAT).

Astfel, suntem de părerea că în situația creată Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, având calitatea de membri ai unui organ colegial, își pierd o parte din independența funcțională și decizională în sensul Principiilor de la Paris. În asemenea circumstanțe, *lato senso* se aduce atingere dreptului/obligației Avocatului Poporului de a avea o opinie independentă în ceea ce privește concluziile din Raportul anual la capitolul privind prevenirea torturii.

Instituția națională de protecție și promovare a drepturilor omului trebuie să fie percepută de societate drept independentă, la fel ca și Raportul anual al acesteia - drept un document ce reflectă "viziunea" instituției asupra stării de lucruri în domeniul drepturilor omului. In acest

context, pentru evitarea suprapunerii imaginilor acestor două entități *independente* de protecție a drepturilor omului, considerăm necesar ca raportul privind prevenirea torturii să constituie un document autonom față de raportul Instituției naționale a ombudsmanului.

Faptul că legea reglementează obligația Oficiului Avocatului Poporului de a susține financiar și logistic activitatea Consiliului consultativ din resursele instituției și de a asigura asistența membrilor acestuia de către angajații Instituției ombudsmanului afectează independența Oficiului Avocatului Poporului. Mai mult ca atât, ar putea apărea dificultăți la punerea în aplicare a prevederilor în cauză în raport cu reglementările ce țin de sistemul bugetar, precum și cu actele normative care prevăd modul de evaluare a performanțelor funcționarilor din subdiviziunea care va asista activitatea Consiliului.

În această ordine de idei, considerăm că Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, alături de un număr definit de reprezentanți ai societății civile, constituind un organ colegial, ar putea fi un Mecanism de Prevenire a Torturii în sensul Protocolului Opțional la Convenția împotriva Torturii și a Pedepselor sau Tratatelor Inumane sau Degradante (OPCAT) cu condiția ca acest organ colegial să fie autonom și independent în sine și să nu se „alimenteze” preponderent din independența ombudsmanului.

Analiza comparativă a activităților realizate de Instituția națională a ombudsmanului în perioada 2008 – 2014 pe domeniul garantarea dreptului la integritate fizică și psihică

Pornind de la obligațiile funcționale ale Avocatului Poporului stipulate în Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), publicată în *Monitorul Oficial 110-114/278 din 09.05.2014*, activitatea de prevenire a actelor de tortură și implicit de garantare a dreptului la integritate fizică rămâne una prioritară.

Deși au fost adoptate acte normative noi, nu a fost creat mecanismul național de prevenire a torturii. Totuși în anul 2014 CpDOM și-a continuat activitatea de prevenire și combatere a torturii, în aceste acțiuni avocații parlamentari fiind asistați de către angajații instituției. Mandatul ultimului membru al vechiului Consiliu de prevenire a torturii - Gheorghe Cuțitaru s-a încheiat în luna aprilie 2014.

În anul 2014 au fost efectuate în special vizite la penitenciare, instituțiile de poliție, mai puțin la cele subordonate forțelor armate. Țintele vizitelor de monitorizare inopinată au fost stabilite avându-se în vedere faptul că în instituțiile de poliție există premise pentru comiterea relor tratamente. Anume la primele ore ale reținerii în instituțiile de poliție există cel mai evident risc ca persoanele aflate în custodia colaboratorilor de poliție să fie maltratate pentru diferite motive, atât pentru dobândirea unor mărturii ce ar face posibilă descoperirea unor

infrafracțiuni, cât și în calitate de răzbunare sau revoltă pentru crimele ce au fost comise de către persoanele reținute⁹⁷.

În 2014 au fost efectuate vizite de monitorizare în internatele de psihoneurologie⁹⁸, administrația, personalul instituțiilor rezidențiale fiind atenționate privind necesitatea de a asigura respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale plasate în aceste instituții.

În ceea ce privește datele privind vizitele efectuate atât în cadrul mecanismului de prevenire a torturii, cât și ale activității avocaților parlamentari de asigurarea a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, pe parcursul lunilor ianuarie – noiembrie ale anului 2014, au fost efectuate 128 de vizite preventive și de monitorizare. În perioada de referință vizitele au fost efectuate de avocații parlamentari și funcționarii CpDOM, inclusiv din reprezentanțe. Consiliul consultativ în perioada de referință nu a activat, dat fiind că la toți cei 10 membri aleși în anul 2011 le-a încetat mandatul.

Angajații reprezentanțelor Centrului pentru Drepturile Omului au efectuat următoarele vizite:

- Reprezentanța Bălți – 22 de vizite
- Reprezentanța Comrat – 39 de vizite
- Reprezentanța Cahul – 35 de vizite
- Reprezentanța Varnița – 2 vizite
- Oficiul central, Chișinău – 30 de vizite

Situația privind vizitele efectuate pe parcursul anilor 2008-2014 la diferite categorii de instituții este următoarea:

Categoriile instituțiilor vizitate	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Instituții subordonate MAI (izolatoare de detenție provizorie)	27	73	83	155	155	148	78
Instituții subordonate MJ (penitenciare)	13	44	39	70	60	53	40
Instituții subordonate MS (spitale de psihiatrie)	2	6	2	4	3	1	-
Instituții subordonate MMPSF (internate psihoneurologice)	1	3	1	-	6	10	6
Unități militare	-	2	2	9	27	15	4
În total	44	128	127	238	251	227	128

⁹⁷ Anexa nr. 1, Lista vizitelor efectuate în anul 2014

⁹⁸ Anexa nr. 1, Lista vizitelor efectuate în anul 2014

Datele statistice indică o dinamică pozitivă în ceea ce privește vizitele efectuate în instituțiile de detenție din anul 2008 pînă în prezent.

Datele analitice în dinamică a activității funcționarilor CpDOM cu atribuții de monitorizare a instituțiilor de detenție pentru perioada 2010 – 2014 sunt următoarele:

Anul	Vizite Reprezentanț a Bălți	Vizite Reprezentanța Comrat	Vizite Reprezentanța Cahul	Vizite Reprezentanța Varnița	Vizite Oficiul central
2010	22	9	53	-	31
2011	25	67	80	-	55
2012	66	85	83	-	17
2013	54	85	57	-	31
2014	22	39	35	2	30

Asigurarea independenței funcționale a MNPT, precum și independența personalului acestuia reprezintă una din garanțiile pentru ca mecanismul național de prevenire să-și îndeplinească funcțiile de bază. Principiile de la Paris accentuează necesitatea unei finanțări adecvate a instituțiilor naționale ale ombudsmanului care să le permită să dispună de propriul personal și oficii, în scopul de a fi independente de Guvern și a nu se supune unui control financiar.

Este de apreciat faptul includerii în Strategia de reformare a sectorului justiției⁹⁹ a prevederilor ce țin de eficientizarea și optimizarea activității MNPT. În corespundere cu prevederile Strategiei, în anul 2014 personalul implicat în activitățile MNPT a fost asigurat cu tehnică specială de măsurare a indicatorilor temperaturii, umidității, aparate foto, mijloace individuale de protecție, mijloacele respective urmînd să contribuie la buna realizare a funcțiilor mecanismului de prevenire a torturii.

2. ACTIVITĂȚILE DE PREVENIRE A TORTURII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

⁹⁹ Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, Monitorul Oficial nr. 1-6/6 din 06.01.2012

Hotărîrea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016 Monitorul Oficial nr.109-112/371 din 05.06.2012

ACTIVITATEA CENTRULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA

• Actiunile procesuale ale Ombudsmanului

Activitatea ombudsmanului în Republica Moldova constă în monitorizarea respectării drepturilor și libertăților omului de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către organizațiile necomerciale și de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile.

Conform atribuțiilor de care dispun, în anul 2014 avocații parlamentari au înaintat în adresa diferitor instituții 22 de avize cu recomandări de ameliorare a situației persoanelor aflate în detenție, precum și 4 demersuri ce vizau propunerea de intentare a unor proceduri penale sau disciplinare față de persoanele cu funcții de răspundere care au comis acte ce au condus la violarea drepturilor fundamentale ale omului.

Acțiuni procesuale ale avocaților parlamentari (situația din anii 2008 -2014)

Tipul actului procesual	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	În total (2008 - 2014)
Avize ¹⁰⁰	2	11	34	28	35	19	22	151
Recomandări ¹⁰¹	-	-	-	4	3	2	-	9
Demersuri ¹⁰²	2	17	17	9	13	10	4	76
Propuneri de modificare a cadrului normativ	-	-	-	-	2	-	-	2
În total	4	28	51	41	53	31	26	234

În ceea ce privește înaintarea actelor procesuale se poate constata o diminuare a numărului acestora. Acest fapt a fost determinat de lipsa în Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului a prevederilor referitoare la atribuția de înaintare a recomandărilor de îmbunătățire a aparatului administrativ. Totodată, multiple deficiențe depistate în timpul controalelor sunt

¹⁰⁰ Art.27 din Legea nr.1349 din 17.10.1997 cu privire la avocații parlamentari, din data de 09 mai 2014 - Art. 24 din Legea nr. 52 cu privire Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

¹⁰¹ Art.29 alin.(1) lit. b) din Legea nr.1349 cu privire la avocații parlamentari

¹⁰² Art.28 alin.(1) lit. b) din Legea nr. 1349 cu privire la avocații parlamentari, din data de 09 mai 2014 - Art. 25 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 52 cu privire Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

înlăturate după recomandările verbale făcute nemijlocit în timpul vizitelor. În acest sens poate fi remarcată deschiderea manifestată de reprezentanții unor instituții monitorizate, acestea în unele cazuri solicită susținerea angajaților CpDOM.

În ceea ce privește avizele pentru ameliorarea situației persoanelor aflate în detenție în 2014 au fost înaintate 22 astfel de acte.

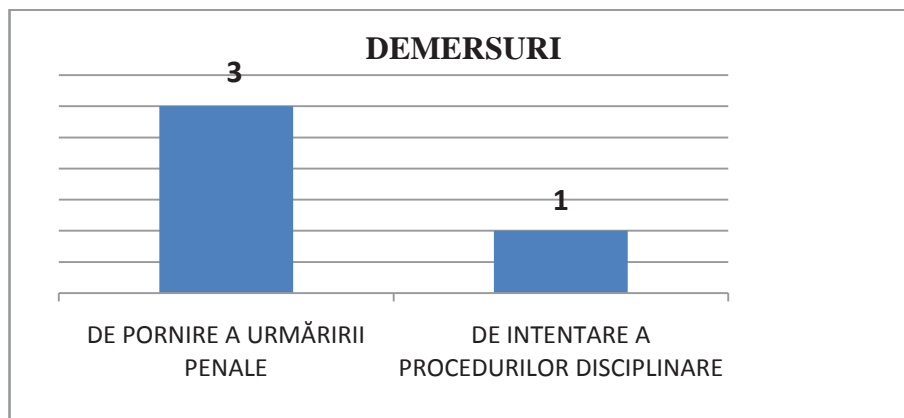
Dacă e să analizăm tipul instituțiilor în care s-au înaintat aceste avize putem evidenția următoarele:

Autoritatea în a cărei subordine se află instituția	Tipul instituției	Nr. de avize
Ministerul Justiției (MJ), Departamentul Instituțiilor Penitenciare (DIP)	Penitenciare	13
Ministerul Afacerilor Interne	Izolatoare de detenție provizorie	8
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	Azil, internat	1

Principalele carențe depistate în timpul vizitelor și care au constituit subiectul recomandărilor de ameliorare a situației persoanelor aflate în custodia instituțiilor care asigură detenția persoanelor sunt aceleași ca și anii precedenți:

- Suprapopularea instituțiilor penitenciare;
- iluminarea insuficientă a spațiilor de detenție;
- lipsa unor condiții minime necesare în încăperile de repartizare a hranei din izoloarele de detenție provizorie ale inspectoratelor de poliție;
- lipsa unor condiții minime necesare în încăperile de duș din inspectoratele de poliție;
- lipsa unor condiții minime pentru acordarea asistenței medicale în instituțiile subordonate poliției;
- persoanele deținute în penitenciare și în organele de poliție nu sunt asigurate cu saltele, perne, lenjerie curată, haine de sezon etc.;
- condiții precare de detenție în anumite sectoare ale penitenciarelor din țară.

Demersurile prin care ombudsmanul solicită pornirea urmăririi penale constituie cea mai „grea armă din dotare” a acestuia. În 4 cazuri ombudsmanii au ajuns la concluzia că ingerința în drepturile omului urmează a fi examinată prin prisma normelor penale.

Dinamica demersurilor înaintate de către avocații parlamentari în anii 2008 -2014:

Demersuri de pornire a urmăririi penale sau intentării unui proces disciplinar							
Anul	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Numărul	2	28	17	9	13	10	4
<p>În adresa Centrului pentru Drepturile Omului a parvenit informația că deținuții L. V. și N. S., ce-și ispășesc pedeapsa în Instituția penitenciară nr.13, Chișinău, ar fi fost maltratați în incinta Penitenciarului nr.3 Leova, acțiuni care s-ar fi petrecut în cadrul efectuării perchezițiilor din data de 16 ianuarie 2014.</p> <p>În urma verificării informației, s-a stabilit că pe 16 ianuarie 2014, aproximativ pe la orele 06.05 minute a avut loc o percheziție inopinată în Penitenciarul nr. 3 Leova în sectorul unde erau deținuți condamnații N. S., L. V. și B. S. Potrivit relatării deținuților, în timpul efectuării percheziției colaboratorii DIP și cei din Penitenciarul nr. 3. ar fi aplicat forța fizică și mijloacele speciale.</p> <p>Din explicațiile depuse de condamnații N. S. și L. V. s-a stabilit că aproximativ pe la orele 06.00 minute în sectorul în care aceștia se aflau au intrat colaboratorii Detașamentului cu destinație specială “Pantera” împreună cu angajații penitenciarului. După efectuarea percheziției condamnații au fost scoși în hol, după care au început să fie loviți cu mâinile și cu picioarele fără anumite motive de către angajații Penitenciarului nr.3 Leova. În aceeași zi deținuții au fost escortați în Penitenciarul nr.13 Chișinău.</p> <p>Condamnații menționează că au fost percheziționați iar ulterior față de ei a fost aplicată și forța fizică pentru că existau presupuneri că ei ar fi efectuat filmări despre condițiile de detenție neadecvate din Penitenciarul nr.3 Leova, imagini care au fost difuzate în mass-media.</p> <p><i>În urma investigării circumstanțelor invocate, Procuratura a decis neînceperea urmăririi penale. Acțiunile colaboratorilor penitenciarului au fost apreciate de către procurori drept întemeiate și legale, iar în privința condamnatului N. S. a fost pornită urmărirea penală pentru nesupunerea prin violență cerințelor colaboratorilor penitenciarului – art. 321 Cod Penal al Republicii Moldova.</i></p>							
<p>La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat condamnatul A. A. M., deținut în Penitenciarul nr. 9 Pruncul, care a invocat violarea de către colaboratorul Penitenciarului nr. 9 F. M. a dreptului la integritate fizică și psihică (art. 24 din Constituția Republicii Moldova), acțiuni ce s-ar fi avut loc în lunile martie - aprilie 2014.</p> <p>În petiție A. A. M. menționează că lucra în calitate de infirmier în serviciul medical din Penitenciarul nr. 9 și că, după angajare în penitenciar, F. M. a început să-l maltrateze, să-l amenințe și să-l persecute în diferite situații. Această atitudine, potrivit deținutului, își are</p>							

originea în relațiile ostile pe care le-ar fi avut deținutul cu F. M. încă de la libertate, când acesta lucra în Comisariatul de poliție a sectorului Buiucani. Astfel, în cererea sa A. A. M. a menționat că la începutul lunii aprilie F.M. l-ar fi lovit cu pumnul în abdomen, amintindu-i despre faptul că acesta se plîngea pe el când lucra în calitate de polițist. Totodată, la indicația lui F. M., A. A. ar fi fost persecutat și se încearcă pedepsirea sa pentru diverse motive formale. Din aceste rațiuni deținutul a solicitat investigarea aspectelor invocate și întreprinderea măsurilor ce se impun pentru garantarea dreptului la integritate fizică sau psihică în perioada ispășirii pedepsei privative de libertate.

În contextul celor menționate de A. A. M., conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, dacă unei persoane i-au fost cauzate leziuni corporale în perioada aflării în detenție, orice astfel de leziune ar da o prezumție puternică că acea persoană a fost supusă relexor tratamentelor. Este de datoria statului să prezinte o explicație plauzibilă despre cum leziunile corporale au fost cauzate, iar în cazul în care statul omite să facă acest lucru poate exista o situație care să cadă sub incidența art.3 din Convenție. Este de menționat că această obligație derivă și din prevederile art.10 alin.(3¹) CPP RM, conform cărora sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante îi revine autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțământul său tacit.

În urma investigării circumstanțelor invocate, Procuratura sect. Buiucani nu a constatat faptul unei infracțiuni și a decis să nu pornească urmărirea penală.

La data de 05 decembrie 2014 în adresa Centrului pentru Drepturile Omului a parvenit plîngerea cetățeanului R. O., deținut la Penitenciarul nr. 3 Leova, care s-a plîns de încălcarea dreptului la integritate fizică și psihică.

În cererea sa, condamnatul R. O. a menționat că este deținut în Penitenciarul nr. 3 din Leova și că a fost bătut de numeroase ori de către alți condamnați din penitenciar fiind impus de către aceștia să le dea bani. Dat fiind că nu ar fi avut posibilitatea de a le mai da bani, din data de 01 decembrie 2014 a fost nevoit să solicite izolarea și acordarea securității personale conform art. 206 Cod de Executare a Republicii Moldova. La o dată nespecificată de petiționar s-a deplasat să-și ia lucrurile personale din încăperea unde era deținut anterior. A fost însoțit de către un colaborator al serviciului securitate din penitenciar. Deși alături se afla un colaborator al penitenciarului, a fost bătut de către unii condamnați ale căror nume nu sînt specificate în plîngere. R. O. a solicitat cercetarea obiectivă a circumstanțelor invocate și tragerea la răspundere a persoanelor care se fac vinovate de violarea drepturilor sale.

Cele relatate de către deținutul R. O. ridică semne de întrebare privind modul în care i-a fost asigurat dreptul acestuia la integritate fizică și psihică pe perioada aflării în custodia statului în sensul material al art. 3 CEDO.

Întru realizarea obligației pozitive a statului ce vizează anchetarea eficientă, completă și cu celeritate a plîngerilor de maltratare și în temeiul art.25 alin.(1) lit. b) din Legea nr.52 din 02.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), s-a solicitat de a se dispune în ordinea art.274 CPP RM, verificarea circumstanțelor cauzării suferințelor fizice și psihice deținutului R. O. La momentul întocmirii prezentului Raport cauza se afla în proces de investigare.

Adresările parvenite în adresa CpDOM în care se invocă încălcarea dreptului la integritate fizică sau psihică

De multe ori faptele menționate în petițiile depuse la CpDOM în care se invocă aplicarea relexor tratamentelor nu se încadrează în formatul unei adresări susceptibile de a fi examinată de către ombudsman. Totuși în plîngerile înregistrate sunt elemente care oferă temei pentru intervenirea ombudsmanului sub aspectul protejării dreptului la integritate fizică sau psihică.

Analizând conținutul adresărilor examinate de CpDOM în ceea ce privește tematica încălcării dreptului la integritate fizică sau psihică pentru perioada anilor 2008 – 2014, am constatat următoarea stare de lucruri privind respectarea articolului 24 din Constituția țării:

Dreptul fundamental (art. 24 din Constituția Republicii Moldova)	Anii						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Dreptul la integritate fizică și psihică</i>	264	536	422	280	217	224	167
invocarea acțiunilor de tortură	25	75	93	50	35	36	23
invocarea condiții neadecvate de detenție	169	226	249	155	114	131	106

Astfel, de cele mai multe ori petiționarii invocă în adresări dezacordul său cu condițiile neadecvate de detenție din penitenciarele în care sunt plasați. În același timp au fost înregistrate adresări ce vizează asistența medicală necorespunzătoare, încălcarea normelor deontologice de către colaboratorii de poliție sau ai penitenciarelor.

La examinarea plîngerilor prioritate se acordă petițiilor în care sunt invocate acțiuni de maltratare din partea agenților instituțiilor în a căror custodie se află persoanele limitate în libertate.

În majoritatea cazurilor, sesizările înregistrate la CpDOM sunt investigate printr-un complex de măsuri care includ discuții cu persoanele ce au depus plîngerile, deplasări la fața locului, ridicarea materialelor pertinente, solicitarea de explicații persoanelor vizate, mai rar solicitarea unor expertize medico-legale.

Astfel condamnatul D.V. a menționat că a fost deținut în celula nr. 46 din Penitenciarul nr. 13, urmare a cărui fapt, printr-o hotărîre a Judecătorei sect. Centru (dosar nr. 2-4109/13), s-a indicat că deținerea condamnatului în celula nr. 46 a Penitenciarului nr. 13 din mun. Chișinău reprezintă o încălcare a drepturilor fundamentale – art. 24 din Constituția Republicii Moldova și art. 3 CEDO. Pentru verificarea faptelor invocate de petiționar (supunerea intenționată unui tratament inuman și degradant prin deținerea în condiții neadecvate de detenție, cauzarea de suferințe psihice de o intensitate sporită) funcționarii CpDOM au vizitat pe 28 mai 2014 celula nr. 46 în care era deținut D.V.. Potrivit informațiilor din Penitenciarul nr. 13, suprafața celei vizate era de 9,87 m.p. Referitor la condițiile de detenție din celula dată s-au constatat următoarele: lumina naturală pătrundea cu dificultate, fereastra era îngădită cu 4 rînduri de gratii metalice. În nișa ferestrei este praf și puf de plop, care pătrundea ușor în celulă. Nu au fost luate măsuri pentru eliminarea acestora. De asemenea, s-au constatat că în celulă erau condiții igienice precare – podea de beton, mușegai,prezența șobolanilor.

În cazurile în care petiționarii invocă condiții neadecvate de detenție sînt efectuate vizite în instituțiile de detenție, ale căror menire e monitorizarea condițiilor existente de facto. Astfel, pe parcursul anului 2014 au fost efectuate 25 de vizite de documentare pentru investigarea obiectivă a circumstanțelor invocate în petiții. Cele mai vizitate instituții de detenție din care au fost recepționate petiții, în care s-au invocat condiții neadecvate de detenție, au fost Penitenciarele nr. 13 din mun. Chișinău, nr. 2 (Lipcani), nr.15 (Cricova), nr. 18 (Brănești).

Unii petiționari au invocat plasarea de către administrația penitenciarelor în condiții neadecvate de detenție, deși anterior instanțele judiciare naționale au calificat drept inumană și degradantă deținerea condamnaților în atare condiții.

Unii petiționari s-au plîns de acțiunile abuzive ale colaboratorilor din instituțiile în a căror custodie se află și au invocat nerespectarea de către angajații DIP a normelor deontologice:

În contextul celor menționate, CpDOM amintește dezideratele Comitetului European de Prevenire a Torturii (CPT)¹⁰³: la baza unui sistem

Condamnata S. N. a invocat un caz care a avut loc în Penitenciarul nr. 7 Rusca, pe 27 ianuarie 2014. În urma percheziției efectuate de către o colaboratoare pe nume N., în prezența angajatului Penitenciarului Rusca, V. B., deținuta S. N. ar fi supusă unui tratament umilitor. Potrivit deținutei, V. B. ar fi încălcat normele etice de comportament al unui colaborator al sistemului penitenciar.

penitenciar de factură umană va fi întotdeauna personalul recrutat și format cu seriozitate,

¹⁰³ Normele CPT, Consiliul Europei, CPT /Inf/E (2002) Româna, pag. 16

adevăratul profesionalism al personalului penitenciarelor cerînd ca ei să fie capabili să trateze deținuții într-o manieră decentă și umană, în timp ce se acordă atenție problemelor de ordine și securitate.

Una din tematicile abordate în petiții este **asistența medicală deficientă** acordată condamnaților.

Și în petiția condamnatului T. A a fost abordată neglijența personalului medical din penitenciar. După o intervenție chirurgicală, T.A. a fost imediat plasat într-o celulă obișnuită a Penitenciarului nr. 13 din mun. Chișinău. După intervenirea CpDOM, condamnatul respectiv a fost transferat într-un salon al blocului medical al penitenciarului, unde i-a fost acordată asistența medicală necesară perioadei postoperatorii.

Centrul pentru Drepturile Omului din Republica Moldova a examinat petiția condamnatului A. G., deținut în Penitenciarul nr.13, care a invocat neacordarea asistenței medicale și tratamentului necesar contra colecistitei cronice calculoase, motiv din care a fost nevoit să suporte dureri fizice insuportabile. În urma intervenției CpDOM, deținutului A. G. i-au fost acordate consultațiile necesare în vederea diagnosticării afecțiunilor și prescrierea tratamentului necesar.

Abordarea în petiții a problemei privind acordarea precară a serviciului protecției de stat pentru condamnații ce sunt parte a unor programe de stat de protecție a martorilor este un alt subiect ce trezește dubii rezonabile în ceea ce privește asigurarea dreptului la integritate fizică și psihică a condamnaților.

Condamnatul M. S. a sesizat CpDOM despre ilegalitățile admise din partea reprezentanților sistemului penitenciar, precum și despre condițiile nesatisfăcătoare de detenție în procesul executării pedepsei și asigurării măsurilor de protecție a martorilor. Unicele posibilități de asigurare a protecției de stat sînt legătură telefonică cu ofițerul de serviciu al unei direcții din cadrul Ministerului Afacerilor Interne și un buton de alarmă. Deținuții respectivi sunt destul de vulnerabili în raport cu angajații sistemului penitenciar care au acordat suport condamnaților pedepsiți în baza depozițiilor acestora.

Activitățile de promovare a drepturilor și libertăților omului și a mecanismelor de apărare a acestora

În anul 2014 au fost realizate mai multe activități de promovare a drepturilor și libertăților omului, de combatere a torturii și relelor tratamente. Or, incidența cazurilor de tortură poate fi redusă într-o societate informată și cu funcționari bine instruiți.

La acest aspect, CPT-ul a subliniat importanța deosebită pe care o acordă instruirii responsabililor¹⁰⁴ de aplicare a legilor (care trebuie să includă educația în materia drepturilor omului și conform articolului 10 al Convenției Națiunilor Unite împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante). Se poate susține că nu există nici o garanție mai bună împotriva relelor tratamente asupra unei persoane private de libertate decât un ofițer de poliție sau funcționar de penitenciar instruit adecvat. Ofițerii calificați vor fi în măsură să-și îndeplinească cu succes responsabilitățile fără să recurgă la rele tratamente și să-și asume existența garanțiilor fundamentale pentru deținuți.

Pentru instruirea responsabililor din domeniu, combaterea torturii și relelor tratamente, Instituția națională a ombudsmanului a organizat în anul 2014 mai multe activități, funcționarii CpDOM fiind implicați și în acțiuni desfășurate de alte instituții și organizații.

1. **Minorii în detenție: soluții pentru reintegrarea în societate.** Respectarea drepturilor minorilor aflați în detenție, a demnității lor umane și stimularea activităților motivaționale, care oferă șanse reale de reintegrare socială au fost subiectele discutate în cadrul mesei rotunde „Este comunitatea pregătită de a primi copilul din detenție?”, organizate de Departamentul Instituțiilor penitenciare din Republica Moldova la **20 februarie 2014**.
2. Pe **19 martie 2014** în Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din Goian a avut loc seminarul „Garanțiile împotriva torturii (relațiile dintre colaboratori și deținuți), standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante.”
3. Pe **21 martie 2014** în Unitatea militară a trupelor de carabinieri a avut loc seminarul „Standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante. Cazurile și limitele aplicării forței fizice, mijloacelor speciale și ale armei de foc”. În contextul numeroaselor condamnări a statului nostru la Curtea Europeană pentru violarea art. 3

¹⁰⁴ Expresia “responsabili de aplicare a legilor” înglobează în acest raport funcționari din poliție și din închisori.

CEDO (interdicția aplicării torturii), militarii trupelor de carabinieri au fost informați despre necesitatea respectării în activitatea pe care o exercită a prevederilor legale, normelor deontologice. Elementele-cheie în aplanarea situațiilor de risc sînt legalitatea și profesionalismul colaboratorilor organelor de drept, respectarea demnității și integrității fizice și psihice a tuturor oamenilor.

4. Pe **26 iunie 2014**, CpDOM a organizat o conferință de presă cu prilejul Zilei Internaționale pentru susținerea victimelor torturii. În cursul briefingului ombudsmanul Anatolie Munteanu a menționat că statisticile privind reducerea cu 26 la sută a sesizărilor înregistrate de organele de drept privind cazurile de tortură sunt pe cît de grăitoare, pe atît de amăgitoare. Totodată, directorul Centrului pentru Drepturile Omului consideră că numărul mai mare de adresări la CEDO nu înseamnă neapărat și mai multe încălcări, ci denotă faptul că moldovenii au devenit mult mai combativi și cunosc unde să apeleze pentru a-și revendica drepturile.

5. **Campania de prevenire a torturii și de susținere a victimelor torturii**, lansată de Centrul pentru Drepturile Omului în perioada 26 iunie-25 iulie a inclus mai multe acțiuni ce s-au desfășurat atît în capitală, cît și în mai multe raioane ale țării. La Comrat pe **26 iunie 2014** a fost organizat un seminar de instruire pentru militarii din Unitatea Militară a Trupelor de Carabinieri. Pe **26 iunie** a fost ținută o prelegere la aceeași temă și pentru angajații Inspectoratului de poliție din Comrat.

În cadrul companiei antitortură angajații Reprezentanței Cahul a Centrului pentru Drepturile Omului au ținut pe **30 iunie 2014** o prelegere pentru colaboratorii Penitenciarului Nr.5 or. Cahul. Totodată, funcționarul CpDOM Reprezentanța Bălți pe **03 iulie 2014** a avut o întâlnire cu angajații din Penitenciarul nr.11 Bălți. Pe **09 iulie 2014** șeful Reprezentanței Cahul a Centrului pentru Drepturile Omului, Anatolie Cravenco, a ținut o prelegere pentru colaboratorii Penitenciarului Nr.1 din orașul Taraclia. Pe **24 iulie 2014** la Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din s. Goian, mun. Chișinău a avut loc un seminar cu tematica „Garanțiile împotriva torturii (relațiile dintre colaboratori și deținuți), standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante” și „Mecanismele naționale și internaționale de apărare a drepturilor omului. Rolul, funcțiile și sarcinile Instituției Avocatului Poporului în Republica Moldova.”

În contextul acțiunilor din cadrul Campaniei antitortură lansată de Centrul pentru Drepturile Omului, *între 14 -25 iulie, la postul public Radio Moldova Tineret, emisiunea „Fierbinte show” s-a desfășurat un concurs radiofonic la tema: „Stop*

tortura!”. Concursul a fost lansat pentru a spori cultura juridică a tinerilor, a-i informa despre garanțiile de bază împotriva torturii, mecanismele naționale și internaționale de combatere a torturii; promovarea ideii de toleranță zero față de tortură și rele tratamente.

Pe 13 august 2014, la Departamentul Instituțiilor Penitenciare, angajații CpDOM au ținut prelegeri pentru colaboratorii DIP la teme: „Fenomenul torturii în instituțiile subordonate Ministerului Justiției” și „Mecanismele internaționale și regionale de protecție a drepturilor omului. Condițiile de detenție și tratamentul persoanelor private de libertate în jurisprudența CEDO.”

6. **Pe 02 octombrie 2014** în incinta Unității Militare nr.1001 a Trupelor de carabinieri din subordinea Ministerului Afacerilor Interne a avut loc un seminar cu tematica: „Drepturile omului și libertățile fundamentale ale acestuia, protecția și garantarea acestora de trupele de carabinieri”. Evenimentul a avut loc în cadrul activităților Oficiului Avocatului poporului de promovare a drepturilor omului .

7. **Pe 07 octombrie 2014** în Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din Goian a avut loc seminarul cu tematica „Declarația Universală a Drepturilor Omului și mecanismele naționale și internaționale de apărare a drepturilor omului, rolul, funcțiile și sarcinile Oficiului Avocatului Poporului în Republica Moldova.”

ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR DE STAT CU ATRIBUȚII DE PREVENIRE ȘI COMBĂTERE A RELELOR TRATAMENTE

Pentru aprecierea nivelului de realizare și garantare a dreptului la integritate fizică și psihică este foarte important de urmărit activitățile instituțiilor de stat abilitate cu împuterniciri în acest domeniu. Astfel CpDOM a analizat activitatea poliției, Departamentului Instituțiilor Penitenciare și a Procuraturii Generale.

Poliției îi revine sarcina dificilă de apărare a ordinii de drept, activitate care implică anumite situații de aplicare a forței fizice, mijloacelor speciale, uneori cu depășirea limitelor impuse de lege. Activitatea instituțiilor penitenciare de asemenea e destul de importantă. Or, aceste instituții sunt abilitate cu sarcina de a deține persoane în privința căror s-a aplicat arestarea preventivă sau li s-a aplicat privațiune de libertate pentru comiterea infracțiunilor sau delictelor administrative. Nu în ultimul rând e destul de important rolul procuraturii care are sarcina de a investiga eficient cazurile aplicării relelor tratamente și de a solicita tragerea la răspundere a persoanelor care se fac vinovate de asemenea fapte.

POLITIA

Potrivit datelor oferite de către Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova¹⁰⁵, la sfârșitul anului 2014 în țară activau 34 de izolatoare de detenție provizorie, activitatea a 4 izolatoare fiind sistată – inspectoratele de poliție Dubăsari, Dondușeni, Ialoveni și Strășeni. Potrivit datelor MAI, în perioada 2012 – 2014 MAI a recepționat plângeri în care s-a invocat aplicarea relelor tratamente după cum urmează:

- În anul 2012 – 19 petiții;
- În anul 2013 – 46 de petiții;
- În anul 2014 – 68 de petiții.

Principalul mecanism de prevenire a relelor tratamente în viziunea MAI este instruirea polițiștilor, fiind organizate seminare tematice ce propagă atitudinea „zero toleranță față de tortură”.

SISTEMUL PENITENCIAR

Sistemul penitenciar din Republica Moldova are următoarele sarcini¹⁰⁶:

- a) punerea în executare a pedepselor privative de libertate;
- b) punerea în executare a măsurii preventive sub formă de arest preventiv;
- c) punerea în executare a sancțiunii arestului contravențional;
- d) asigurarea ordinii de drept și legalității în instituțiile penitenciare, a securității persoanelor deținute în acestea, precum și a acestor persoane în timpul escortării lor, a personalului, a persoanelor cu funcții de răspundere și cetățenilor aflați pe teritoriile acestor instituții;
- e) desfășurarea activității operative de investigații și participarea, în comun cu organele de stat competente, la descoperirea și prevenirea infracțiunilor;
- f) antrenarea la muncă a deținuților, asigurarea pentru aceștia a posibilității de a se instrui în învățământul mediu de cultură generală și profesional, educarea lor spirituală și cultural-estetică, precum și realizarea măsurilor pentru adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție;
- g) asigurarea ocrotirii sănătății deținuților;
- h) dezvoltarea bazei tehnico-materiale și sferei sociale ale instituțiilor și organelor sistemului penitenciar;
- i) asigurarea sistemului penitenciar cu cadre și crearea condițiilor normale pentru desfășurarea activității de serviciu;
- j) asigură escortarea deținuților, inclusiv a celor transferați în/din străinătate.

¹⁰⁵ Informație oferită de MAI, Centrului pentru Drepturile Omului (scrisoare nr. 4/39 din 15 ianuarie 2015)

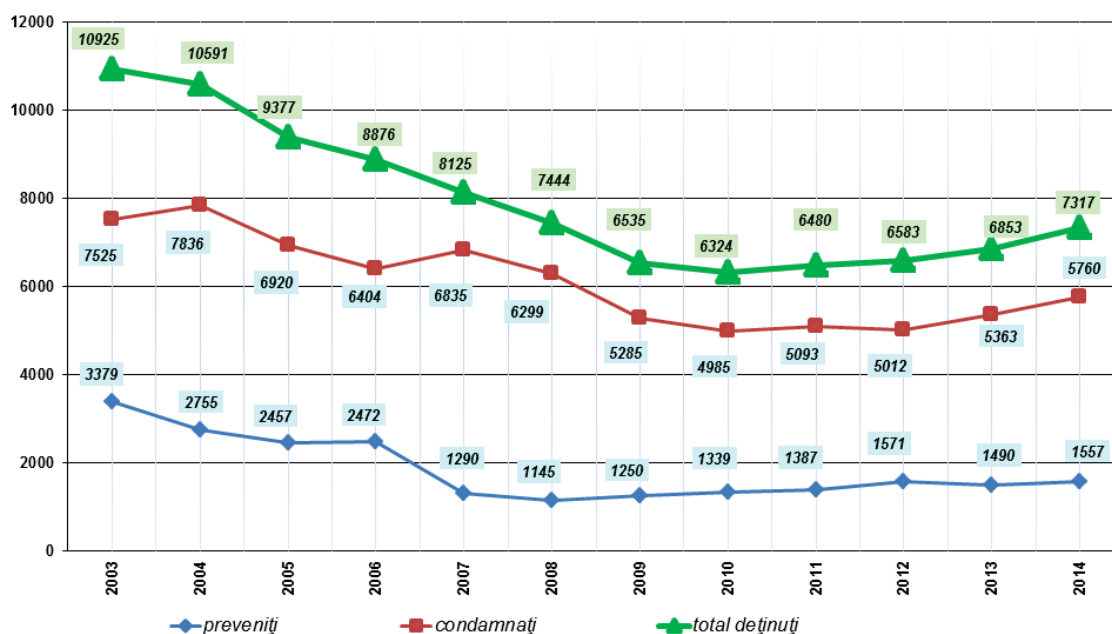
¹⁰⁶ Lege nr. 1036/17.12.96 cu privire la sistemul penitenciar – art. 2 //Monitorul Oficial 15/154, 06.03.1997

Urmînd aceste prevederi, administrațiile instituțiilor penitenciare urmează să pună în executare prevederile legale pentru realizarea scopului pedepsei penale¹⁰⁷:

- Pedepsa penală este o măsură de constrîngere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvîrșit infracțiuni cauzînd anumite lipsuri și restricții drepturilor lor.
- Pedepsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvîrșirii de noi infracțiuni atît din partea condamnaților, cît și a altor persoane. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate.

Astfel, executarea pedepsei privative de libertate s-a dovedit a fi ineficientă, or numărul deținuților din penitenciare în ultimii ani a crescut, iar autoritățile statului urmează să întreprindă măsuri concrete de reducere a populației deținuților.

Schematic evoluția numărului de deținuți din penitenciare în perioada anilor 2003 -2014 potrivit datelor DIP se prezintă în felul următor:

Spre deosebire de situația din Moldova, în Suedia, de exemplu, numărul deținuților a scăzut cu peste o mie, în perioada 2005-2014, ca urmare a implementării unor politici penale și implementării programului de reeducare a deținuților demarat de conducerea penitenciarelor¹⁰⁸. Directorul general al administrației penitenciarelor suedeze Nils Öberg a declarat: "Rolul nostru nu este să pedepsim deținuții. Pedepsa este însăși condamnarea, adică privarea de libertate. Pedepsa constă în faptul că se află aici". Rata recidivismului în Suedia este de 40%, mult mai scăzută decît cea din Statele Unite ale Americii sau alte țări europene. Tot Nils Öberg a menționat că unele persoane trebuie încarcerate, dar scopul principal al unei închisori

¹⁰⁷ Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002 art. 61 // *Monitorul Oficial* 128-129/1012, 13.09.2002

¹⁰⁸ <http://ro.blastingnews.com/stiri/2015/02/suedia-inchide-mai-multe-penitenciare-din-lipsa-de-clienti-00261145.html>

trebuie să fie acela de a-i integra în societate și a-i aduce într-o formă mult mai bună decât cea în care erau când au intrat aici.

Activitatea eficientă a Departamentului Instituțiilor Penitenciare și a celor 17 penitenciare este împiedicată de deficiențe de natură normativă și organizatorică. Astfel CpDOM a constatat impactul negativ al introducerii în penitenciare a obiectelor interzise asupra funcționării normale a sistemului penitenciar. Astfel, potrivit datelor DIP numai în anul 2014 pe teritoriul penitenciarelor au fost depistate următoarele obiecte interzise:

№	Obiecte interzise	Total	Depistate pe teritoriul instituției	Contracarate la edificiile de pază punctele de control
1	Obiecte tăioase/spongioase	677/641	673/636	4/5
2	Băuturi alcoolice/bragă (litri)	1132/15665	901 1	230 1
3	Bani (lei/valută)	31558 lei/940 euro/503 USD/46670 Ruble FR/544 hrivne ucrainene/ 3lei românești		
4	Substanțe narcotice (hr.)	2942 gr. marijuana/31 gr. hașiș/72 ml. diazepam/3,4 gr metanfetamin/ 0,53 gr. fosfor roșu/0,73 gr. amfitamin/ 0,076 ubrenofin/2 gr cicloborb	275 gr. marijuana/ 3,7, gr. hașiș/o,2 gr. heroina	2666 gr. marijuana/9,3 gr. heroina/72 ml. diazepam/27 gr. hașiș/3,4 gr metanfetamin/ 0,53 gr. fosfor roșu/0,73 gr. amfitamin/ 0,076 ubrenofin/2 gr cicloborb
5	Telefoane mobile (buc.)	3860	3564	296

Prezența în penitenciare a unui număr ridicat de obiecte interzise perturbază substanțial funcționarea normală a sistemului penitenciar, deoarece favorizează aplicarea relilor tratamente între deținuți din diferite categorii și atitudinea părătitoare a colaboratorilor penitenciarelor față de unii deținuți.

Este salutabilă aprobarea în anul 2014 a planului organizatoric de implementare a propunerii de politică publică „Servicii medicale de calitate pentru persoanele deținute în penitenciare”. Prin acest plan se preconizează asigurarea independenței funcționale a lucrătorilor medicali față de administrația locală a penitenciarului.

În anul 2014 au continuat de asemenea practicile pozitive de îmbunătățire a condițiilor de detenție din penitenciare. E de menționat și rolul proactiv al CpDOM în acest proces. În context se merită a fi apreciate următoarele acțiuni:

- a) Reconstruirea blocului de regim nr. 1 al Penitenciarului nr. 1 din or. Taraclia, inclusiv amenajarea sistemului celular de detenție, a blocurilor tehnico-sanitare individuale. A fost reamenajat blocul alimentar și sectorul locativ pentru deținuții încadrați în câmpul muncii. A fost construit un nou turn de alimentare a penitenciarului cu apă potabilă;
- b) A început reconstrucția unui bloc de detenție a Penitenciarului nr. 3 din or. Leova, fiind preconizată amenajarea sistemului celular de detenție;
- c) În Penitenciarul nr. 4 din or. Cricova au fost reconstruite încăperile izolatorului disciplinar. Au fost reparate cantina, bucătăria, schimbate rețelele inginerești și reparat acoperișul;
- d) În Penitenciarul nr. 9 Pruncul a fost montat un turn nou ce asigură alimentarea cu apă potabilă a instituției;
- e) În Penitenciarul nr. 10 din s. Goian a fost reparat blocul de detenție și demarate lucrări de reconstrucție a trei blocuri de detenție;
- f) În Penitenciarul nr. 16 Pruncul au fost efectuate lucrări de reparație a acoperișului blocului de detenție a condamnaților ce urmează tratamentul de tuberculoză, fiind îmbunătățite condițiile de detenție.

În concluzie se poate de menționat rolul administrației și al colaboratorilor penitenciarelor în realizarea scopului pedepsei penale și garantarea drepturilor condamnaților. Doar prin respectarea prevederilor legale, demnității deținuților, manifestarea de spirit gospodăresc în administrarea treburilor în instituțiile penitenciare, se va putea asigura reintegrarea condamnaților în societate și evitarea recidivei infracționale.

Procuratura

În activitatea de prevenire și combatere a relelor tratamente un rol deosebit le revine procurorilor. Acest fapt este dedus din prevederile legale potrivit cărora :

- Procurorul exercită urmărirea penală în cazurile infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, prevăzute la art.166¹ din Codul penal¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Art. 270 pct. 5) Codul de procedură penală al Republicii Moldova (partea specială) Nr. 122 din 14.03.2003 //Monitorul Oficial 104-110/447, 07.06.2003

- Procuratura exercită controlul respectării legilor în locurile de detenție preventivă și în penitenciare¹¹⁰.

Procuratura generală, analizând în anul 2014 **sesizările despre tortură și alte rele tratamente parvenite în organele Procuraturii** în raport cu anii precedenți (a se vedea tabelul), a constatat că situația cantitativ s-a schimbat neesențial, înregistrându-se o micșorare neesențială a numărului de adresări (doar cu 56 sesizări mai puține) în comparație cu anul 2013. Cel mai redus nivel această diminuare a atins în perioada 2009 – 2013 (a se vedea diagrama privind dinamica sesizărilor).

Perioada	Categoriile de sesizări înregistrate (conform articolelor din Codul penal):					Total:
	<i>art.309 (constrângere a de a face declarații)</i>	<i>art.166¹ alin.(1), (2) (art.328 alin.(2), (3))</i>	<i>art.166¹ alin.(3), (4) (art.309¹)</i>	<i>art.368 (acte de violență săvârșite asupra militarului)</i>	<i>art.370 (cu aplicarea violenței)</i>	
anul 2009	22	630	310	-	30	992
anul 2010	19	491	284	2	32	828
anul 2011	43	587	295	26	7	958
Anul 2012	18	518	391	37	6	970
anul 2013	20	533	130	36	-	719
anul 2014	7	534	88	34	-	663

O tendință similară de scădere stabilă, din nou la toate compartimentele, se atestă și în cazul analizei categoriilor de sesizări în a căror bază a fost pornită urmărirea penală:

Perioada	Categoriile de sesizări în a căror bază a fost pornită urmărirea penală (conform art. din Codul penal):					Total cauze penale pornite:
	<i>art.309</i>	<i>art.166¹ alin.(1), (2); art.328 alin.(2), (3)</i>	<i>art.166¹ alin.(3), (4); art.309¹ (tortura)</i>	<i>art.368</i>	<i>art.370 (cu aplicarea violenței)</i>	
anul 2009	1	97	40	1	20	159

¹¹⁰ Art. 5 lit. i) Lege cu privire la Procuratură 294/25.12.2008 //Monitorul Oficial 55-56/155, 17.03.2009

anul 2010	-	54	46	2	24	126
anul 2011	-	58	28	19	3	108
anul 2012	1	55	54	27	3	140
anul 2013	2	86	37	32	-	157
anul 2014	-	73	18	27	-	118

Pe parcursul anului 2014 procurorii au dispus refuzul în pornirea urmăririi penale în **527** de cazuri, în comparație cu *540 în anul 2013, 796 în anul 2012, 775 în anul 2011, 671 în anul 2010 și – 837 în anul 2009.*

În anul 2014, în urma examinării sesizărilor, s-a dispus pornirea urmăririi penale în **118** cazuri. *În 2013 – 157 cauze penale, 2012 – în 140 cauze penale, în 2011 – în 108 cauze penale, în 2010 – au fost pornite 126, iar în anul 2009 – 159 de dosare.*

Pe parcursul anului 2013 procurorii Secției combatere tortură au analizat actele normative privind funcționarea instituțiilor responsabile de privarea de libertate în partea ce ține de obligația de a raporta imediat procurorului cazurile de tortură sau alte rele tratamente. Deoarece mai multe prevederi legale reglementează diferit acest aspect, s-a ajuns la concluzia privind necesitatea îmbunătățirii cadrului normativ în vigoare pentru a impune obligația certă a personalului locurilor de detenție sau a lucrătorului medical de a informa imediat procurorul atunci când deținutul reclamă că a fost supus torturii, tratamentelor cu cruzime, inumane sau degradante sau când există alte circumstanțe ce oferă temei de a presupune că persoana a fost supusă unor astfel de rele tratamente. Această cerință se impune anume cu scopul de a asigura caracterul prompt, complet, obiectiv și sub toate aspectele al investigării pretinselor acte de tortură sau rele tratamente. Din acest punct de vedere este regretabil faptul excluderii din alin. (3) art. 232 Cod de executare a obligativității sesizării avocatului parlamentar în cazul depistării de către medicii din penitenciare a deținuților cu urme vizibile de tortură, tratamente inumane sau degradante.

Pe parcursul anului 2014, *per ansamblu* au fost remise cu rechizitoriu în instanța de judecată 46 cauze penale, indice similar cu cel realizat în anul 2013, când au fost remise spre examinare instanței de judecată – 49 de cauze penale.

În anul 2014, în baza art.166/1 din Codul penal instanțele de fond au pronunțat 11 sentințe în privința a 19 persoane, inclusiv 7 sentințe de condamnare în privința a 12 polițiști. Dintre aceștia, 6 polițiști au fost condamnați cu pedeapsa reală a închisorii, alți 3 polițiști au fost condamnați la închisoare prin aplicarea art.90 din Codul penal cu suspendarea condiționată a executării pedepsei pe un termen de probă. Alți 3 polițiști au fost condamnați cu amendă. Toți 12 polițiști au fost condamnați cu aplicarea pedepsei complementare privirea de dreptul de a activa în cadrul MAI pe anumite termene. Au fost pronunțate 1 sentință de încetare a procesului penal în privința a 2 inculpați – polițiști (potrivit art.391 CPP) și 1 sentință de achitare a unui polițist. În același timp, au fost pronunțate 2 sentințe de achitare a 4 persoane, inclusiv 1 sentință în privința unei persoane (profesor la liceu) și 1 sentință în privința a 3 colaboratori ai instituției penitenciare. Sentințele de achitare au fost atacate cu apel de către acuzatorii de stat.

La 31.12.2014 în restanță în instanțele de fond, în temeiul art.166/1 Cod penal, se aflau 22 cauze penale în privința la 43 persoane.

Situația la acest capitol este reflectată în tabelul ce urmează:

Art. din Codul penal	TOTAL sentințe / persoane	Condamnare sentințe / persoane			Încetare sentințe / persoane	Achitare sentințe / persoane
		pedeapsă reală	prin aplicarea art.90 din C.p.	amendă		
art.166/1	11/9	3/6	/23	2/3	1/2	3/5
art.309	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-
art.309/1	6/10	3/6	2/2		1/1	0/1
art.328 alin.2, 3	6/10	2/2	1/2		1/2	2/4
art.368	20/23	-/-	17/20	2/2	1/1	-/-
TOTAL	43/62	8/14	22/27	4/5	4/6	5/10

Deficiențe în sistemul instituțiilor private de libertate

Îngrădirea accesului ombudsmanului și membrilor MNPT (Consiliul consultativ de prevenire a torturii) în locurile de detenție

Cu această problemă funcționarii CpDOM și membrii MNPT s-au confruntat la începutul activității mecanismului de prevenire a torturii, situație reflectată în Raportul MNPT pentru anul 2009. Astfel, avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ aveau acces cu întârziere în locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție vizitate, precum și acces cu întârziere la materialele, informațiile și documentele necesare exercitării mandatului. Și membrii celei de-a doua componența a Consiliului consultativ au întâmpinat asemenea bariere în activitatea

desfășurată. Odată cu sporirea activismului grupurilor de monitorizare, a dispărut și problema menționată, aceasta fiind posibil implicit grație implicării active a reprezentanțelor Bălți, Cahul și Comrat în procesul de monitorizare a locurilor de detenție.

- **Retinerea administrativă „camuflată”** a persoanelor în a căror privință existau dubii rezonabile că au comis infracțiuni, dar nu existau temeiuri ale reținerii procesual penale. Astfel, pînă în anul 2008 majoritatea persoanelor aflate în locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție ale sectoarelor municipiului Chișinău erau reținute pentru comiterea huliganismului nu prea grav (art.16⁴¹ CCA RM), la care, în mod obligatoriu, se adaugă opunerea de rezistență colaboratorului de poliție (art.17⁴⁵ CCA RM) sau ultragiurea colaboratorului de poliție (art.17⁴⁶ CCA RM). În prezent polițiștii nu uzează de dreptul de a reține o persoană pentru presupuse contravenții și de a efectua acțiuni de colectare a unor probe ce ar permite incriminarea penală a acesteia. Fenomenul în cauză a dispărut odată cu adoptarea și intrarea în vigoare a noului Cod contravențional din 16 ianuarie 2009.
- **Suprapopularea spațiilor de detenție**
Reformele demarate în legislația penală au dat posibilitate autorităților de a soluționa problema suprapopulării penitenciarelor. Începînd cu anul 2005, numărul deținuților din penitenciare s-a redus considerabil. Astfel, dacă în anul 2005 în penitenciare erau deținute 9452 persoane, în anul 2006 – 9042 de persoane, în anul 2007 – 7895 de persoane, iar în anul 2008 - doar 6830 de persoane. Totuși problema suprapopulării rămîne actuală și urmează a fi luate măsuri pentru soluționarea acesteia. Problema este specifică în general penitenciarelor cu statut de izolator de urmărire penală, precum și spațiilor destinate izolatoarelor disciplinare din majoritatea penitenciarelor. Acest fenomen se atestă în special în Penitenciarul nr. 13, fiind constatate situații în care unor deținuți le sunt asigurați mai puțin de 2 m². În prezent se observă o tendință de creștere a numărului de condamnați.
- **Aplicarea agresiunii fizice față de condamnați**
Semnale despre asemenea cazuri au parvenit anterior din penitenciarele nr.4, or. Cricova, nr.17, or. Rezina, nr. 18, s. Brănești, r-nul Orhei. Instituția națională a ombudsmanului a fost sesizată că experiențe similare se mai aplică în special în penitenciarele nr. 6, or. Soroca, nr. 13, mun. Chișinău, nr. 5 or. Cahul.
- **Asistența judiciară necalificată**
Rezultatele vizitelor efectuate între anii 2008 - 2009 au arătat că avocații desemnați din oficiu își îndeplineau pur formal și necorespunzător obligațiunile de apărător. Avocații desemnați din oficiu, de regulă, nu manifestă inițiativă în protejarea drepturilor și intereselor legitime ale bănuțitului, învinuitului, inculpatului. Examinarea adresărilor parvenite la CpDOM ne oferă temeiul de a afirma că se conturează tendința înaintării petițiilor în

interesul deținuților din partea a tot mai multor avocați, inclusiv a celor desemnați din oficiu. De cele mai multe ori se solicită verificarea condițiilor de detenție în care sunt plasați clienții acestora sau tergiversarea examinării adresărilor privind maltratarea de către procuratură.

➤ **Maltratarea la primele ore ale reținerii**

Majoritatea persoanelor deținute în izolatoarele de detenție preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne relatează că au fost supuse presiunilor fizice și psihice imediat după reținerea lor, în cadrul primelor interogări, care au loc, de regulă, la etajele de sus ale comisariatelor de poliție. Membrii grupurilor de vizită nu au înregistrat asemenea alegații în ultimii 3 ani. Acest fapt este de apreciat, or anume efectul preventiv reprezintă unul dintre scopurile de bază ale MNPT.

Printre direcțiile de bază ale activităților de promovare a drepturilor omului realizate de echipa Instituției naționale a ombudsmanului este și cea de combatere a torturii și relelor tratamente. În acest scop, anual sunt organizate diverse activități. Totodată, în majoritatea sediilor de poliție sunt amplasate panouri informative privind activitatea CpDOM, MNPT, principalele instrumente de prevenire a torturii, fiind preconizată amplasarea unor asemenea panouri și în sediile procuraturilor din țară.

➤ **Constrângerea fizică sau psihică în scopul determinării de a face declarații**

Scopul procesului penal este de aflare a adevărului, de stabilire a persoanelor vinovate și tragerea la răspundere penală a celor ce se fac vinovați de comiterea infracțiunilor. Dar acest scop nu trebuie realizat cu orice mijloace. Or, jurisprudența europeană interzice obținerea probelor prin violență, acest procedeu nefiind acceptat nici în cazul unor crime de terorism sau pe timp de război. O bună parte din deținuții aflați în arest preventiv s-au plîns că au fost maltratați de către angajații de poliție pentru a fi determinați să-și recunoască vinovăția în comiterea infracțiunilor pentru care au fost reținuți sau a unor infracțiuni pe care nu le-au săvârșit. Cei care afirmă că nu au fost maltratați au declarat că aceasta se datorează faptului că din start au acceptat să facă declarații. Această stare de lucruri rămîne a fi valabilă și în prezent. Iată de ce autoritățile de resort urmează să-și intensifice activitatea de instruire a agenților de poliție în domeniul utilizării celor mai bune practici de colectare a probelor și datelor operative fără utilizarea violenței. De asemenea, e nevoie ca polițiștii să fie asigurați cu mijloace de lucru ce le-ar permite operativ să colecteze toate probele necesare stabilirii circumstanțelor comiterii infracțiunilor.

➤ **Iluminarea insuficientă a spațiilor de detenție**

În majoritatea instituțiilor de detenție ale poliției această problemă a fost soluționată după reparațiile efectuate în anul 2010. Atunci, la recomandarea avocaților parlamentari, Guvernul a alocat 2 milioane de lei pentru repararea izolatoarelor de detenție din sediile

inspectoratelor teritoriale de poliție. Un exemplu negativ în acest sens ar putea servi Izolatorul de detenție provizorie din cadrul Inspectoratului de poliție Anenii Noi, în care sunt utilizate celulele cu o iluminare naturală și artificială insuficientă. În același timp această problemă rămîne a fi nesoluționată în penitenciare. O schimbare radicală se va putea produce doar după construcția unor noi penitenciare ce vor corespunde standardelor de detenție. Un anumit progres în ceea ce privește iluminarea spațiilor de detenție s-a atestat în Penitenciarul nr. 13 din mun. Chișinău, în instituția dată a fost asigurată o iluminare artificială cu becuri cu iluminare mai puternică. Cu toate acestea, în celulele din această instituție penitenciară accesul luminii este redus de mai multe rînduri de gratii.

Poză din Penitenciarul nr. 13. Aici ferestrele au 4-5 rînduri de gratii, ceea ce împiedică accesul luminii în celule.

➤ **Condiții nesatisfăcătoare în încăperile de repartizare a hranei și în încăperile de baie din IDP ale inspectoratelor de poliție**

După reparațiile efectuate în anul 2010, în majoritatea izolatoarelor de detenție provizorie au fost create condiții adecvate atât în încăperile de repartizare a hranei, cât și în majoritatea încăperilor de baie. O altă situație e la Inspectoratul de poliție din Comrat, în care nu au fost întreprinse măsuri administrative și organizatorice privind dotarea cu echipamentul necesar pentru primirea și repartizarea hranei, cu obiecte sanitare pentru menținerea igienei veselei și a încăperii respective. În acest context, CpDOM a menționat de numeroase ori că invocarea lipsei unor resurse financiare este un motiv formal. De cele mai multe ori pentru schimbarea situației existente este necesară întreprinderea unor măsuri organizatorice și o bună administrare a treburilor în instituție.

Poză din IDP al Inspectoratului de poliție Ștefan Vodă (situații -model cum ar trebui să arate încăperile pentru repartizarea hranei)

➤ **Lipsa condițiilor minime necesare pentru acordarea asistenței medicale în instituțiile subordonate poliției**

În cele mai multe inspectorate de poliție au fost create condiții elementare pentru acordarea asistenței medicale, fiind procurate frigider, dulapuri și truse pentru acordarea ajutorului medical primar. Totuși în Inspectoratul de poliție Comrat aceste cerințe nu sunt îndeplinite, abia din 2014 aici a fost angajat un felcer. Examinarea medicală obligatorie a persoanelor reținute constituie o garanție a dreptului la integritate fizică și psihică, alături de asigurarea dreptului la apărare și a dreptului de a informa rudele despre faptul reținerii. Asigurarea reală a garanției de a fi examinat de un medic este aplicată defectuos în practică în majoritatea inspectoratelor de poliție. Deși în aproape toate inspectoratele de poliție sunt angajați lucrători medicali, aceștia nu sunt prezenți întotdeauna în timpul când sunt aduse persoane reținute. Potrivit opiniei avocaților parlamentari, ar fi benefică prezența la fiecare solicitare a lucrătorului medical, cu examinarea obligatorie, atât la plasare, cât și la ieșirea din custodia poliției. Unele inspectorate nu au angajate cadre medicale. E și cazul Inspectoratului de poliție din Basarabeasca. Aici persoanele reținute sunt examinate în secția de gardă a serviciului asistență medicală de urgență raională.

➤ **Neasigurarea în măsura cuvenită a persoanelor deținute în penitenciare și în organele de poliție cu saltele, perne, lenjerie curată, haine de sezon**

Această carență se atestă de la începutul monitorizării instituțiilor de detenție și necesită a fi eliminată în cel mai scurt timp. În acest context standardele impun menținerea igienei persoanelor aflate în custodie ca o garanție a sănătății acestora și evitarea deținerii în condiții neadecvate.

➤ **Neasigurarea persoanelor deținute în IDP-le inspectoratelor de poliție cu hrană de 3 ori pe zi**

În toate instituțiile de detenție există probleme la acest capitol. Mai mult, persoanele deținute în penitenciare și a căror prezență este solicitată fie la organele de urmărire penală, fie în instanțele de judecată nu sunt asigurate cu pachete alimentare pe parcursul zilei. Și asta chiar dacă uneori acestea sunt nevoite să stea toată ziua fără hrană și fără acces la apă potabilă.

➤ **Condiții inadecvate de lucru ale angajaților instituțiilor în care sunt deținute persoane private sau limitate în libertatea personală**

În ultimii ani s-a atestat o tendință pozitivă în ceea ce privește asigurarea unor condiții corespunzătoare de lucru pentru personalul instituțiilor de detenție, acest aspect fiind necesar pentru asigurarea securității și sănătății personalului angajat. Astfel în anii precedenți se atestau cazuri de îmbolnăvire a angajaților sistemului penitenciar, în ultimii 2 ani astfel de cazuri nefiind înregistrate. Starea de lucruri menționată denotă grija manifestată în ultimul timp pentru securitatea și sănătatea angajaților DIP.

Acțiuni procesuale ale ombudsmanului de prevenire, combatere a relelor tratamente realizate în anul 2014 și reacția autorităților la acestea

- Penitenciarul nr. 2 Lipcani
- Penitenciarul nr. 18 Brănești
- Penitenciarul nr. 13 mun. Chișinău

În 2014, ca și în alți ani, potrivit unui plan al instituției, CpDOM a programat monitorizarea instituțiilor penitenciare în care au fost depistate cele mai multe curențe. Astfel, în mod prioritar au fost planificate vizite de monitorizare la Penitenciarul nr. 13 din mun. Chișinău, la Penitenciarului nr. 2 din or. Lipcani și la Penitenciarului nr. 18 din s. Brănești raionul Orhei.

PENITENCIARUL nr. 2 Lipcani

Pe 10 octombrie 2014, directorul CpDOM Anatolie Munteanu și funcționarul instituției Gheorghe Bosii au efectuat o vizită de monitorizare la Instituția Penitenciară Nr. 2, situată în or. Lipcani, cu scopul de a verifica condițiile de detenție existente și tratamentul aplicat deținuților.

La momentul vizitei în penitenciar erau 119 condamnați, dintre care 54 persoane - foști angajați ai organelor de drept și 64 de condamnați transferați, începînd cu luna iulie 2014, din alte penitenciare, măsură menită de a soluționa problema suprapopulării penitenciarelor din țară.

În timpul vizitei au fost monitorizate încăperile unde sunt situate izolatorul disciplinar, carantina, precum și spațiile locative din cele 2 sectoare de detenție. Totodată, membrii

grupului de lucru au vizitat birourile de serviciu ale colaboratorilor și camerele de întrevederi de lungă durată pentru deținuți.

Spațiile locative

Au fost monitorizate cele două sectoare locative, fiind vizitate spațiile locative ale deținuților. În cele 2 sectoare locative deținuții sunt plasați în încăperi deși nu prea mari dar care corespund normei locative de 4 m² per persoană, majoritatea fiind dotate cu paturi și saltele noi. Celulele sunt asigurate cu mobilierul necesar. Totuși ferestrele din dormitoare sunt din blocuri de sticlă și nu permit pătrunderea deplină a luminii solare, precum și ventilarea adecvată a dormitoarelor. În unele dormitoare deținuții au scos unele blocuri de sticlă pentru a facilita pătrunderea aerului proaspăt în încăperi. Această stare de lucruri a rămas neschimbată de la vizitele avocaților parlamentari în penitenciarul din Lipcani, efectuate pe 29.09.2009, 29.10.2010 și 24.03.2011. Crearea unor condiții de viață decente în penitenciar implică cheltuieli financiare majore. Totuși considerăm că și în aceste împrejurări e posibilă asigurarea unui minim de trai acceptabil pentru condamnați. Asta dacă factorii de resort din cadrul instituției penitenciare vor manifesta responsabilitate, hotărâre și spirit managerial pentru garantarea condițiilor minime de detenție.

În cursul vizitei s-a mai constatat starea necorespunzătoare a veceurilor din blocul de locuit nr. 1. Acestea sunt amplasate în ogradă și nu asigură minimul necesar de intimitate. Nu corespunde cerințelor nici starea igienico-sanitară a veceurilor. Aceeași situație privind condițiile sanitaro-igienice a fost atestată și de membrii delegației Federației internaționale de protecție a drepturilor omului, care în luna noiembrie 2012 au efectuat o vizită de documentare în Republica Moldova, inclusiv la instituția respectivă¹¹¹.

Celulele punctului sanitar pentru cercetarea și izolarea persoanelor și ale izolatorului disciplinar

La momentul vizitei, în celulele carantinei și ale izolatorului disciplinar nu era nici un condamnat. Anterior la CpDOM au parvenit reclamații din partea unor deținuți care s-au plîns că au fost ținuți o perioadă de timp în încăperi neamenajate corespunzător – celule ale carantinei Penitenciarului nr. 2. Potrivit afirmațiilor petiționarilor, în punctul sanitar pentru izolarea persoanelor veceurile nu erau pe deplin funcționale, nu asigurau intimitatea deținuților și erau într-o stare igienică precară. La fel, deținuții au invocat faptul că în timpul șederii în celulele carantinei le-a fost restrâns timpul pentru plimbare pînă la 20 minute pe zi. Condamnații s-au mai plîns de faptul că fostul șef al penitenciarului, Alexei Pleșcan, într-un mod abuziv ar fi dorit să-și impună

¹¹¹ Raportul FIDH asupra vizitei efectuate în R. Moldova
<http://www.fidh.org/IMG/pdf/moldavie611roumain2013.pdf>

autoritatea în rîndul deținuților. Starea de lucruri atestată în carantina penitenciarului confirmă cele menționate de deținuți, fapt ce într-un anumit grad de intensitate ar poate fi calificate drept condiții neconforme art. 3 CEDO.

Printre neregulile atestate în timpul vizitei este și faptul că ferestrele de la celulele carantinei ori sunt acoperite cu blocuri de sticlă, ori cu peliculă. Corespunzător, plasarea condamnaților în asemenea încăperi în perioada rece a anului prezintă un risc pentru sănătatea deținuților.

De asemenea, s-a mai constatat că în carantina penitenciarului nu era mobilierul necesar: scaune, noptiere, precum și saltele, lenjerie de pat. Nesatisfăcătoare sunt și condițiile igienice din blocul sanitar.

Condițiile din bucătăria și cantina penitenciarului

Din discuțiile cu deținuții am stabilit că aceștia sunt satisfăcuți de alimentația din cadrul penitenciarului. Mai mult, ei au menționat că în această instituție de detenție mîncarea este mai gustoasă decît în penitenciarele de unde au fost transferați. Încăperile bucătăriei și ale cantinei au mobilier și utilaje învechite. Bucatele se prepară la foc deschis în cazane. Deși la momentul vizitei în bucătărie erau plasate instalații contemporane de pregătire a hranei, acestea nu erau funcționale. În încăperea de pregătire a hranei și în încăperea de spălare a veselei podeaua era murdară. Instalațiile de spălare a veselei nu erau conectate la sistemul de evacuare a apelor. Instrumentele tăietoare se păstrează contrar prevederilor pct. 29 din ***Ordin Ministrului Justiției nr.512 din 26.12.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea alimentației deținuților în penitenciare***. Potrivit acestuia, „inventarul ascuțit de bucătărie (cuțite, topoare etc.) trebuie să fie marcat cu cifre, să fie ținut la evidență într-un registru de forma stabilită și să se păstreze într-o ladă metalică cu lacăt. Acest inventar se distribuie de către șeful de gardă pe supraveghetori în folosință persoanei responsabile pentru bucătărie (șefului de cantină) sub semnătură și se returnează de către acesta după terminarea lucrului, contra semnătură în registrul menționat mai sus”.

Personalul cantinei era format din deținuți și o persoană civilă. La momentul vizitei doar aceasta din urmă purta halat alb.

Baia

Condițiile din încăperile de baie lasă mult de dori, starea igieno-sanitară a acestora este precară.

Relațiile dintre personal și deținuți și relațiile între deținuți, resocializarea acestora

În cadrul vizitei efectuate la Penitenciarul nr. 2 s-a stabilit că lucrurile în instituția dată au fost delăsate: în urma transferării deținuților din alte penitenciare, acțiuni începute în iulie 2014, nu s-a ținut cont de specificul acestora. Din discuțiile confidențiale cu deținuții s-a constatat că în interiorul penitenciarului există o stare conflictuală cauzată de încercarea unor condamnați de a impune reguli de ierarhie, ceea ce ar putea conduce la dezordini și acțiuni violente între deținuți, separați formal în două tabere. Astfel, la momentul vizitei în penitenciar era detașat un grup de colaboratori din cadrul Departamentului Instituțiilor Penitenciare, trimis să stabilizeze situația. Astfel, noii conducători a penitenciarului îi revine misiunea dificilă de a detensiona starea de lucruri și de a stabili o nou ordine în instituție în spiritul respectului pentru supremația legii și al asigurării drepturilor fundamentale a tuturor deținuților, cu excluderea relații neformale între deținuți.

În acest context este de menționat că relațiile pozitive dintre colaboratorii penitenciarului și deținuți constituie baza activității normale a instituției și urmează să contribuie la realizarea deplină a scopurilor pedepsei penale. Pedepsa închisorii, pe lângă funcția de izolare a condamnaților de societate, mai are și rolul de a pregăti condamnații pentru integrarea în societate, după eliberare.

De asemenea, rămîne actuală resocializarea condamnaților și înfăptuirea unor activități și intervenții care ar implica supravegherea, îndrumarea și asistența deținuților cu scopul incluziunii sociale a acestora și care are drept consecință contribuirea la siguranța comunității.

Impresia generală a fost că activitatea de resocializare a deținuților poartă un caracter formal. Centrul pentru Drepturile Omului ține să atenționeze administrația penitenciarului despre necesitatea de a antrena condamnații în activități educative, prin facilitarea și oferirea posibilității de a munci. Mai ales că în condițiile Penitenciarului nr. 2 acest lucru poate fi realizat cu succes, deoarece instituția dispune de un teritoriu mare, spații de producție care pot fi reanimate.

Deținuții ar trebui să aibă acces la o gamă de activități motivante (muncă, de preferat cu valoare vocațională, educație, sport, recreere, activități în comun). Mai mult, ar trebui să fie în măsură să dețină un anumit grad de libertate pentru a alege modul în care își petrec timpul. Ar trebui luate măsuri suplimentare pentru a conferi un sens timpului în care sunt încarcerați. Astfel, în opinia avocatului parlamentar, este necesar suportul psihologic pentru a ajuta deținuții să se confrunte cu încarcerarea lor și, când va veni timpul, să se pregătească pentru eliberare.

În ordinea ideilor expuse mai sus și bazându-se și pe recomandările CPT, directorul CpDOM consideră că eficientizarea relațiilor personalului penitenciarului cu deținuții și crearea unei infrastructuri sportive adecvate ar putea contribui la incluziunea socială a condamnaților.

Astfel, personalul penitenciarului urmează să trateze deținuții în mod egal, să nu facă diferențierea dintre categorii de deținuți și să-și îndeplinească atribuțiile profesionist, acordând atenție problemelor deținuților.

Pe de altă parte, în opinia grupului de monitori, este imperios necesară îmbunătățirea condițiilor în care activează angajații penitenciarului. Acestea prezintă risc major pentru sănătatea lor: angajații instituției se pot infesta cu boli infecțioase, în special tuberculoza.

Concluzii

Analiza situației atestate în cadrul vizitei în cauză, raportată la situația constatată în cursul vizitelor anterioare efectuate de CpDOM, impune concluzia că în activitatea Penitenciarului nr. 2 au apărut unele disfuncționalități care au afectat activitatea instituției în ansamblu. O dovadă în acest sens o constituie situația privind condițiile de detenție, atmosfera generală din interiorul penitenciarului, exercitarea iresponsabilă și cu nepăsare a obligațiilor de serviciu de către angajații instituției. Astfel, pentru asigurarea și garantarea drepturilor fundamentale ale deținuților, a supremației legii, este necesară întreprinderea de măsuri urgente de stabilizare a situației în penitenciar. Având în vedere cele constatate în timpul vizitei și în scopul ameliorării stării de lucruri atestate, garantării respectării dreptului constituțional la securitatea fizică și psihică garantat de art. 24 din Constituție, asigurării și realizării drepturilor fundamentale ale omului în Penitenciarul nr. 2 din or. Lipcani, CpDOM a expediat în adresa DIP mai multe recomandări.

În urma recomandărilor înaintate pe 10.11.2014, Departamentul Instituțiilor Penitenciare¹¹² a elaborat Planul de măsuri cu privire la înlăturarea încălcărilor depistate și ameliorarea condițiilor de detenție pentru condamnați:

- *A fost efectuată reparația în blocurile sanitare din sectoare, au fost asigurate cu noptiere, lenjerie de pat încăperile din sectorul nr. 2;*
- *A început reparația celulelor destinate carantinei și ale izolatorului disciplinar;*
- *A fost eliminată pelicula de la geamuri și schimbată cu sticlă în sectoarelor locale, carantina, izolatorul disciplinar, școala;*
- *A fost făcută curățenie în cantină, bucătărie și spațiile locale. În bucătărie s-a instituit spălarea veselei conform normelor sanitare;*
- *A fost amenajat corespunzător blocul baie – spălătorie. Pentru spălarea hainelor și lenjeriei tuturor deținuților a fost instalată o mașină automat;*
- *Pentru asigurarea relațiilor pozitive între colaboratori și condamnați s-a decis crearea serviciului de detenție și serviciului psihologic din penitenciar. Totodată s-a decis inițierea unor programe ocupaționale și de resocializare cum ar fi „ adaptarea la condițiile de detenție a deținuților nou-veniți”, „Prosocial”, „ Pregătirea pentru eliberarea condiționată înainte de termen”. A fost reînnoit fondul de carte al penitenciarului;*
- *Pentru ridicarea gradului de instruire a personalului penitenciarului au fost petrecute ore cu teme: „ Standarde minime de detenție pentru condamnați”, „Convenția europeană pentru prevenirea torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”*

PENITENCIARUL nr. 18 Brănești, raionul Orhei

Pe 01 septembrie 2014 funcționarii CpDOM au efectuat o vizită la Penitenciarul nr. 18 din Brănești care a avut ca scop monitorizarea condițiilor de detenție din izolatorul disciplinar, ca reacție la petiția deținutului B. S.. B. S. a invocat tratament inuman și degradant aplicat de către autoritățile penitenciare dat fiind că din luna mai pînă la data de 29 august 2014 a fost deținut în celula nr. 13 în care condițiile ar fi fost subnivelul standardelor în domeniu. În ziua vizitei petiționarul se afla deja în celula nr. 9. Din acest motiv, a fost verificată starea de lucruri din ambele celulele - 9 și 13 din izolator.

Referitor la condițiile de detenție din celulele 9 și 13 s-au stabilit următoarele deficiențe:

- *Sursa de apă potabilă și menajeră, fără de lavoar, era situată deasupra veceului. Amplasarea robinetului deasupra veceului constituie un fapt degradant, deținuții fiind nevoiți să își mențină igiena personală și să spele vesela deasupra closetului.*
- *Deținuții nu sunt asigurați cu haine după sezon sau lenjerie de pat. Condamnatul B.S. a invocat faptul că nu are rude și deci nu are cine să-l asigure cu cele necesare.*
- *Potrivit declarațiilor deținutului B.S., administrația nu îi asigură cu hîrtie de veceu decît o dată la trei luni, ceea ce contravine anexei 7 din HG nr. 609 privind normele minime de alimentație zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților. Potrivit actului normativ respectiv, deținuților urmează să le fie asigurată o rolă de hîrtie igienică pe lună.*
- *B.S. a invocat alimentarea precară, pregătirea insalubră a hranei și uneori prezența viermilor și insectelor în mîncare. Lipsa margarinei sau a grăsimilor s-a confirmat: în timpul repartizării hranei mămăliga servită era fără grăsimi sau margarină. Și cantina, bucătăria erau într-o stare insalubră.*

- *Semnalul deținutului B.S privind condițiile degradante din celula nr. 13 în care a fost plasat din mai pînă în 29 august 2014 de asemenea s-a adeverit. Starea celulei menționate nu permite categoric deținerea persoanelor nici pentru o singură zi. Plasarea deținuților în atare condiții poate fi catalogat drept tratament inuman sau degradant. Astfel, fereastra de 20X20 cm, situată într-un colț , nu permite accesul luminii în celulă. Podelele sunt grav deteriorate, iar pereții - insalubri. Anterior avocații parlamentari au recomandat ca deținuții sub nici un motiv să nu fie plasați în acest spațiu, nefiind acceptate argumentele administrației precum că aceștia ar fi dorit să stea acolo. În baza rezultatelor vizitei au fost înaintate următoarele recomandări menite de a ameliora situația deținuților din izolatorul disciplinar al Penitenciarului nr. 18:*
- *Închiderea celulei nr. 13;*
- *crearea unor condiții adecvate în celula nr. 9, amplasarea unui lavoar și asigurarea încăperii cu energie electrică cu tensiunea de 220 V;*
- *asigurarea condițiilor igienico-sanitare în bucătăria penitenciarului și în depozitul de produse alimentare a penitenciarului.*

Șeful Penitenciarului nr. 18¹¹³ a reacționat la avizul înaintat de ombudsman pe 10.11.2014, fiind înlăturate încălcărilor depistate și ameliorate condițiile de detenție a condamnaților:

- *Celula nr. 13 a fost închisă.*
- *În celula nr. 9 a fost instalat un lavoar.*
- *Au fost luate măsuri pentru ameliorarea stării sanitaro-igienice în bucătăria penitenciarului.*

PENITENCIARUL nr.13 mun.Chișinău

Pe 22 decembrie 2014, a fost efectuată o vizită de monitorizare la Instituția Penitenciară Nr. 13, din mun. Chișinău. Scopul vizitei a fost verificarea condițiilor de detenție existente și tratamentul aplicat deținuților.

Au fost vizitate bucătăria penitenciarului, blocurile administrative, blocurile de locuit și celulele destinate carantinei. De asemenea, au fost vizitate celulele izolatorului disciplinar, blocul pentru minori, blocul pentru femei.

În monitorizarea penitenciarului au fost antrenați și specialiștii Centrului de Sănătate Publică a mun. Chișinău, pentru a oferi concluzii privind respectarea normelor sanitare din penitenciar.

¹¹³ Răspunsul șefului Penitenciarului nr. 18 din 30.09.2014 nr. 5/2853 privind executarea recomandărilor adresate Penitenciarului nr. 18 Brănești, de reprezentanții CpDOM în urma vizitei efectuate la data de 03.09.2014

Informații generale despre penitenciar

Penitenciarul nr. 13 din municipiul Chișinău se află în subordinea Departamentului Instituțiilor Penitenciare, subdiviziune a Ministerului Justiției. Conform Ordinului ministrului Justiției nr. 327 din 18.08.2005, Penitenciarul nr. 13 are statut de izolator de urmărire penală, suplimentar fiind creat un sector de tip semiînchis, pentru detenția condamnaților adulți de sex masculin.

În perioada funcționării Mecanismului de Prevenire a Torturii, Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat periodic. Astfel, în anul 2008 au fost efectuate 4 vizite, în 2011 – 19 vizite; în 2012 – 5 vizite; în 2013 – 4 vizite; în 2014 – 8 vizite.

Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat de 3 ori de către delegațiile Comitetului european de prevenire a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante(CPT): Vizita CPT din 11-21 octombrie 1998; Vizita CPT din 10-22 iunie 2001; Vizita CPT din 20-30 septembrie 2004¹¹⁴. Pe marginea acestor vizite, CPT i-a înaintat Guvernului Republicii Moldova un șir de recomandări menite de a ameliora situația deținuților din Penitenciarul nr. 13.

Pe 03 octombrie 2012, Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat de un grup de experți din cadrul Subcomitetul Națiunilor Unite privind prevenirea torturii și altor pedepse sau tratamente inumane, crude sau degradante (SPT).

Condiții de detenție

Spațiile locative

Situația atestată în cadrul vizitelor anterioare ale MNPT și CpDOM

Potrivit informației oferite de către conducerea instituției, la momentul vizitei în Penitenciarul nr. 13 erau deținute 1231 persoane. Asta în timp ce conform standardelor de detenție ar urma să fie deținute 710 persoane.

În Penitenciarul nr. 13 sunt 3 blocuri de detenție, în care sunt 163 celule și 7 saloane ale blocului medical. Au fost vizitate toate celulele, precum și cantina penitenciarului, camerele pentru întrevederi, saloanele blocului medical.

Cît privește situația referitoare la condițiile de detenție, în cadrul vizitelor efectuate de către CpDOM au fost constatate numeroase nereguli. Principalele carențe atestate și care urmează a fi înlăturate sînt neasigurarea iluminării suficiente a spațiilor de detenție și a unei ventilări adecvate a celulelor, deconectarea pe parcursul zilei în unele încăperi a energiei electrice¹¹⁵.

Principale probleme depistate care au fost vizate în recomandările înaintate de CpDOM:

¹¹⁴ <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>;
<http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-fra.pdf>;
<http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

¹¹⁵ Raport anual 2013 MNPT, pag. 12 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

- *Suprapopularea spațiilor de detenție.* Astfel, în Penitenciarul nr. 13 într-o celulă de 33 m.p. la momentul vizitei din iunie 2013 erau plasați 16 deținuți, unei persoane revenindu-i aproximativ 2 m.p. În penitenciarul respectiv sînt celulele în care unui deținut îi revin mai puțin de 1,5 m.p.¹¹⁶
- *Înteruperea livrării energiei electrice în timpul zilei.*
- *Asigurarea precară cu apă potabilă a deținuților, precum și lipsa unor lavoare în majoritatea celulelor.*
- *Nerespectarea condițiilor de ventilare, a celor sanitaro-igienice, lipsa condițiilor elementare pentru menținerea igienei personale, neasigurarea iluminării suficiente a spațiilor de detenție.*
- *Lipsa condițiilor pentru spălarea de către deținuți a lucrurilor personale.* Un lucru important este oferirea condamnaților posibilității de a-și spăla hainele personale, precum și lenjeria de pat. Majoritatea penitenciarelor au fost dotate cu mașini de spălat automat; există însă și instituții care nu le-au creat deținuților condiții pentru a-și spăla hainele. În Penitenciarul nr. 13 din Chișinău mai mulți condamnați le-au spus vizitatorilor MNPT că nu știu de existența unor spălătorii în penitenciare și că nu au posibilitatea de a-și spăla hainele. Totodată, menținerea acestora în condiții curate și decente este un lucru aproape imposibil de realizat în încăperile unde unui deținut i se oferă 2 m. p., iar hainele sînt păstrate în genți sau pe marginea paturilor. În context, mai trebuie de menționat că în izolatoarele de urmărire penală deținuții sînt nevoiți să-și usuce hainele în încăperile de detenție, sporind nivelul de umiditate în celule și creînd un mediu favorabil pentru apariția mucegaiului sau a tuberculozei.
- După numeroase recomandări venite din partea instituțiilor naționale și internaționale privind ameliorarea condițiilor de detenție, în Penitenciarul nr. 13, prin Legea nr.295 din 12.12.2013, a fost ratificat Acordul-cadru de împrumut dintre Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru realizarea Proiectului de construcție a unui nou penitenciar cu capacitatea de 1500 de locuri în mun. Chișinău. Proiectul urmează a fi realizat pînă în anul 2018. Deși există numeroși opozanți ai construcției noului penitenciar, care consideră exagerate costurile legate de construcție (aproximativ 700 milioane de lei), sperăm că obiectivul respectiv va fi realizat conform celor planificate, ceea ce va contribui la ameliorarea situației persoanelor deținute. Totodată, se va reduce rata incidenței condamnărilor Republicii Moldova legate de condiții inadecvate de detenție. Or, condițiile proaste de detenție din Penitenciarul nr. 13 au servit temei

¹¹⁶ Raport anual 2013 MNPT pag. 12 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

pentru condamnarea la CtEDO a Republicii Moldova în 12 cazuri pentru violarea art. 3 CEDO¹¹⁷.

Hotărârile Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului, referitoare la încălcările art. 3 CEDO (condiții de detenție neadecvate în Penitenciarul nr. 13)

Constituția Republicii Moldova¹¹⁸ garantează dreptul oricărei persoane la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

Astfel, în cazul în care persoana parcurge toate instanțele de judecată și consideră că nu a fost restabilită în dreptul lezat, i se oferă posibilitatea să se adreseze Curții Europene.

Până în prezent, Curtea s-a pronunțat pe marginea a 17 cazuri de încălcare a art. 3 al Convenției.

1. Urmare a examinării cauzelor menționate, s-a constatat că violarea art. 3 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale se manifestă prin următoarele fapte:
 - *încălcarea dreptului de a nu fi supus unor tratamente inumane și degradante, ca urmare a condițiilor proaste de detenție;*
 - *calitatea proastă a alimentației și condiții de igienă nesatisfăcătoare;*
 - *supraaglomerarea penitenciarelor;*
 - *lezarea dreptului la un avocat în perioada detenției inițiale;*
 - *alimentare silită;*
 - *cenzurarea corespondenței;*
 - *încălcarea dreptului la întruniri confidențiale cu avocatul său și cu familia sa;*
 - *suportarea pasivă a fumului de țigară și existența în celule a paraziților și șobolanilor;*
 - *menținerea deținuților bolnavi de tuberculoză și alte boli infecțioase împreună cu cei sănătoși;*
 - *refuzul acordării asistenței medicale;*
 - *insuficiența temeiurilor legale pentru detenția lor.*
2. În majoritatea cazurilor invocate, Curtea Europeană menționează că, dacă suferința îndurată de reclamant în timpul detenției depășește nivelul de suferință inerentă detenției, apare pericolul încălcării art. 3 al Convenției. Suferința inerentă detenției trebuie să atingă nivelul minim de severitate pentru a cădea sub incidența articolului 3.

¹¹⁷ Raport anual 2013 MNPT pag. 16 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_mnpt_2013.pdf

¹¹⁸ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.94 //Monitorul Oficial 1, 12.08.1994, art.20 ;

„Evaluarea acestui nivel minim este, prin natura lucrurilor, relativă; el depinde de toate circumstanțele cauzei, precum durata maltratării, consecințele sale fizice și mintale și, în unele cazuri, de sexul, vârsta și starea sănătății victimei (a se vedea *Kudla v. Poland*[GC], nr. 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI și *Șarban*, citată mai sus, §§ 75 etseq.). Deși scopul maltratării este un factor care trebuie luat în considerație, în special dacă a avut intenția de a umili sau înjosi victima, absența unui astfel de scop nu duce, în mod inevitabil, la constatarea că nu a avut loc o violare a articolului 3 (*Peers v. Greece*, nr. 28524/95, § 74, ECHR 2001-III).” (cauza *Istratii și Alții c. MOLDOVEI*¹¹⁹).

De altfel, Curtea califică un tratament ca fiind:

- „inuman” în cazul în care acesta a fost premeditat a fost aplicat ore în șir și a cauzat fie leziuni corporale, fie suferințe fizice sau psihice intense;
- „degradant” în cazul cauzării victimelor sentimente de frică, îngrijorare și inferioritate capabile să le umilească și să le înjosească (a se vedea, de exemplu, *Kudlav. Poland* [GC], nr.30210/96, §92, ECHR 2000-XI) (cauza *Ostrovar c. Moldovei*¹²⁰).

3. La capitolul asigurarea confidențialității întâlnirii între client și avocat, Curtea consideră că: „necontestarea acesteia în instanțele de judecată naționale echivalează cu neepuizarea căilor de recurs interne”. De asemenea, Curtea menționează că impedimentele create de peretele de sticlă pentru confidențialitatea discuțiilor și schimbul de documente dintre avocați și clienții prejudiciază dreptul la apărare. (cauza *Ipati c. Republicii Moldova*¹²¹, cauza *Modârcă c. Moldovei*¹²²).
4. În ce privește întâlnirile cu familia, Curtea menționează că „orice detenție, care este legală în conformitate cu articolul 5 al Convenției, impune prin însăși natura sa limite asupra vieții private și de familie. Totuși este un element esențial al dreptului deținutului la viața de familie ca administrația închisorii să-l sprijine în menținerea contactelor cu familia sa (a se vedea, spre exemplu, *Messina v. Italy* (nr. 2), nr. 25498/94, § 61, ECHR 2000-X). În același timp, Curtea recunoaște că unele măsuri de control asupra contactelor deținuților cu lumea exterioară sunt necesare și nu sunt în sine incompatibile cu Convenția (a se vedea, spre exemplu, *mutatis mutandis, the Silverand Others v. the United Kingdom*, citată mai sus, § 98).” (Cauza *Ostrovar c. Moldovei*).
5. La capitolul asistența medicală, Curtea consideră că lipsa asistenței medicale în circumstanțe în care o astfel de asistență nu este necesară nu poate, în sine, să constituie o violare a articolului 3 al Convenției. Însă omisiunea de a acorda imediat asistență medicală

¹¹⁹ Cauza *Istratii și Alții c. MOLDOVEI*, Cererile nr. 8721/05, 8705/05 și 8742/05 ;

¹²⁰ Cauza *Ostrovar c. Moldovei*, (Cererea nr. 35207/03);

¹²¹ Cauza *Ipati c. Republicii Moldova*, Cererea nr.55408/07;

¹²² Cauza *Modârcă c. Moldovei* (Cererea nr. 14437/05);

reclamantului într-o situație de urgență, precum și transferul său la un alt spital înainte ca el să se poate recupera suficient, combinate cu umilirea sa prin încătușarea în timpul aflării în spital, au constituit tratament inuman și degradant în sensul articolului 3 al Convenției (a se vedea Kudla v. Poland, citată mai sus, § 94; Farbtuhs v. Latvia, nr. 4672/02, § 51, 2 decembrie 2004; Nevmerzhitsky v. Ukraine, nr. 54825/00, § 106, 5 aprilie 2005), (Cauza Istratii și Alții c. Moldovei).

6. O altă problemă des invocată de Curte este supraaglomerarea. Curtea consideră: „condițiile de detenție în Închisoarea nr. 13, în special, supraaglomerarea, cantitatea și calitatea insuficiente a hrănilor, lipsa lenjeriei de pat adecvate și accesul foarte limitat la lumina zilei, precum și condițiile sanitare insuficiente din celulă au constituit tratament inuman și degradant în sensul articolului 3 al Convenției.” (Cauza Istratii și Alții c. Moldovei).
7. La solicitările de a învinovăți o persoană, Curtea menționează că „rolul Curții nu este cel al unei „a patra instanțe de judecată” care să decidă asupra vinovăției sau nevinovăției unei persoane așa cum solicită reclamantul”. (Cauza Culev c. Moldovei¹²³, Cauza Mitrofan c. Republicii Moldova¹²⁴).
8. Urmare a examinării de către Curtea Europeană a celor 17 cazuri împotriva Moldovei privind încălcarea dreptului interzicerii torturii, Guvernul Republicii Moldova a fost obligat să achite prejudiciul material și moral în cuantum de 174250 eu

ANEXĂ

Suma prejudiciului achitat de Guvernului Republicii Moldova
urmare a condamnărilor țării noastre la
Curtea Europeană pentru Drepturile Omului
pentru încălcarea art. 3 al Convenției

	Cazul	prej mor (eur)	cost chelt (eur)
1	c. Hadji	3000	100
2	c. Haritonov	4000	1200
3	c. Arsenev	15000	100
4	c. Modârca	0	0
5	c. Segheti	5000	1500
6	c. V.N. Roșca	30000	4000
7	c. Ciorap	20000	1150
8	c. Culev	4500	300
9	c. Ipati	9000	1500
10	c. Istratii și Alții	15000	4000
11	c. Mitrofan	5000	1500

¹²³ Cauza Culev c. Moldovei, (Cererea nr. 60179/09);

¹²⁴ Cauza Mitrofan c. Republicii Moldova (Cererea nr. 50054/07);

12	c. Modîrca	7000	1800	
13	c. Ostovar	3000	1500	
14	c. Plotnicova	4500	100	
15	c. Străisteanu și alții	10000	100	
16	c. Struc	8000	1400	
17	c. Turcan	9000	2000	
ÎN TOTAL		152000	22250	174250

Rapoartele Comitetului european pentru prevenirea torturii (CPT) referitoare la vizitele efectuate în Penitenciarul nr. 13.

Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat de 3 ori de către delegațiile Comitetului european de prevenire a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT): Vizita CPT din 11-21 octombrie 1998; Vizita CPT din 10-22 iunie 2001; Vizita CPT din 20-30 septembrie 2004¹²⁵. O mare parte din recomandările înaintate de CPT au fost îndeplinite, totuși principala problemă privind suprapopularea spațiilor de detenție a rămas valabilă și la finele anului 2014.

Condițiile de detenție constatate în cadrul vizitei funcționarilor CpDOM la Penitenciarul nr. 13 din 22.12.2014

Inițial, funcționarii CpDOM au fost informați că celulele nr. 28, 50 și 51 nu mai sunt folosite, la recomandarea Instituției naționale a ombudsmanului, dat fiind că condițiile din cadrul acestora nu au fost adaptate la standardele de detenție.

Monitorii implicați au verificat condițiile de detenție în toate celulele din penitenciar, rezultatele monitorizării fiind reflectate într-o tabelă anexă la Raportul respectiv.

Cele mai rele condiții de detenție s-au constatat în demisolul Penitenciarului, și anume în celulele situate în demisolul blocului locativ nr. 1, aceste celule fiind suprapopulate, lumina naturală pătrunzând cu dificultate. Deși în majoritatea celulelor a fost efectuată o reparație cosmetică, marea majoritate a celulelor amplasate în demisol nu corespund standardelor naționale și internaționale.

Cauzele condițiilor neadecvate de detenție:

- Suprapopularea

În marea majoritate a celulelor erau plasate un număr exagerat de persoane, nefiind respectate standardele privind spațiul de detenție de 4 m². În unele celulele (bunăoară, celula nr. 22) pe o

¹²⁵ <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>;
<http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-fra.pdf>;
<http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

suprafață de 24 m² erau plasate 16 persoane, iar unui deținut îi revenea 1,41 m². Doar în câteva celule erau asigurați cel puțin 3 m² pentru o persoană - celulele 01 (3 m²); 99 (7,5 m²); 109 (3 m²); 110 (3 m²); 138 (5 m²); 143 (3,5 m²) 144 (3,5 m²); 147 (4,75 m²). *Potrivit Normelor CPT¹²⁶, o închisoare suprapopulată presupune spații neigienice și strâmte, o lipsă constantă de intimitate (chiar și atunci când se folosesc utilitățile sanitare), activități reduse în afara celulelor ca urmare a unei solicitări ce depășește personalul și dotările disponibile, servicii medicale superaglomerate, tensiune crescută și mult mai multă violență între deținuți și între aceștia și personalul închisorii.*

- **Starea igienico-sanitară nesatisfăcătoare în spațiile de detenție**

Conform art. 226 Cod de executare, condamnatului i se asigură posibilitatea de a-și satisface nevoile fiziologice în condiții curate și decente și după necesitate. Însă în instituția penitenciară vizată veceurile sunt situate imediat lângă paturile de dormit și sunt despărțite de restul celulei de o portieră. Doar în celulele 75, 76, 99, 105 veceurile erau total izolate de restul celulei. Deși standardele nu cer ca veceul să fie izolat, totuși veceurile din celulele nr. 65, 90, 108 – 110, 166 necesită a fi de urgență reparate. De asemenea, se cer a fi monitorizate condițiile igienice din majoritatea celulelor.

- **Permișiunea deținuților de a fuma**

Conform pct. 90 din Statutul executării pedepsei de către condamnați (HG nr. 583 din 26.05.2006), fumatul în celule este interzis. Cu toate acestea, în celule se fumează iar mulți deținuți nefumători sunt impuși de situație să suporte fumul dens de țigară. Același fapt duce la degradarea stării igienice a încăperilor de locuit.

- **Dotarea cu saltele cu un grad avansat de uzură, rupte și murdare.**

La momentul vizitei saltele erau uzate. Toate persoanele plasate au menționat că transmit rudelor lenjeria pentru a fi spălată, deoarece nu au acces la spălătoria centralizată a penitenciarului. Acest fapt dovedește plasarea pe termene mai îndelungate a persoanelor în această celulă, în pofida normelor de detenție prevăzute pentru penitenciarul dat. Deținuții sunt nevoiți să-și spele și să usuce hainele în celulă sau în boxe de plimbări, pe funii agățate haotic, ceea ce ridică nivelul umidității și mirosul neplăcut în celulă.

- O altă carență atestată în instituția vizitată o constituie **starea insalubră generală din multe celule: mucegai** în celulele nr. 88,96,108, 144, 163 -165; **pereti deteriorați** – celulele 66, 89, 102,103, **pereti îngălbeniți de fum** – celulele 63,67, 74, 79, 81, 83, 85, 87, 90. Următoarele celulele necesită de urgență să fie reparate: 01,15 23, 24A, 25,26, 29, 30,38, 52,55,56, 57,58, 71,

¹²⁶ Normele Comitetului European de prevenire a torturii (CPT), pag. 16

115 – 123B, 125, 126, 146 - 151, 157. În celula 62 necesită a fi reparat WC. În celula 78 trebuie de reparat robinetul care este defect. În 60 de celulele robinetele fără de lavoare sunt plasate deasupra veceurilor. Totuși merită dec apreciat efortul noului șef al penitenciarului, care, începînd cu anul 2012, a schimbat în bine starea de lucruri în ceea ce privește asigurarea condițiilor de detenție. Au fost reparate cele 4 celulele ale carantinei penitenciarului, au fost dotate multe celule cu lavoare, au fost asigurate cu saltele și paturi bune celulele unde sunt plasați deținuții din detașamentul de deservire gospodărească a penitenciarului. De asemenea, au fost amenajate adecvat holurile din blocurile de detenție, s-au întreprins pași vizibili pentru asigurarea colaboratorilor penitenciarului cu birouri și condiții de muncă ce corespund cerințelor normelor de securitate și sănătate a muncii. Celula nr. 73 poate servi drept model de amenajare a celulelor, conform standardelor în domeniu.

- Situația persoanelor deținute este agravată de **lipsa unei iluminări suficiente a celulelor** – 61-67, 73-92, 95, 98, 99,100, 164, 165. Astfel, amplasarea celulelor la demisol, precum și mărimea mică a ferestrelor, modalitatea de amplasare a acestora, nu permite iluminarea naturală suficientă a celulelor. La momentul vizitei deținuții au invocat faptul că nu au posibilitatea de a beneficia de lumina artificială permanent. În Penitenciar este instituit un grafic de sistare a energiei electrice între orele 9³⁰ – 11³⁰ și 14⁰⁰ – 16⁰⁰.

Condițiile de detenție în spațiile locative din celulele destinate Carantinei

În conformitate cu prevederile art. 200 alin. (5) Cod de executare al Republicii Moldova, imediat după primire, condamnatul se plasează în încăperea de carantină pe o perioadă de până la 15 zile, în decursul căreia el este supus examenului medical în vederea determinării stării sănătății și capacității de muncă și prescrierii, după necesitate, a tratamentului individual.

În cadrul vizitei au fost vizitate celulele nr. 17, 60, 81 cu destinația încăperi de carantină. În urma vizitării spațiilor respective s-au constatat următoarele:

- În toate celulele destinate carantinei a fost constatată supraaglomerarea acestora: în celula nr. 17 cu o suprafață de 31,2 m² erau deținute 14 persoane (2,2 m² pentru un deținut); în celula nr. 60 cu o suprafață de 24 m² se aflau 14 persoane(1,72 m² pentru un deținut); în celula nr. 81 cu o suprafață de 25,44 m² erau deținute 14 persoane (1,82 m² pentru un deținut).
- Starea sanitară în celulele carantinei a fost îmbunătățită substanțial. Totuși, din cauza numărului mare de condamnați, în celule se simte un miros neplăcut.
- O altă problemă depistată în celulele carantinei este lipsa unui acces direct a luminii solare, asta deoarece celulele sunt amplasate în interiorul penitenciarului.

Condițiile de detenție în celulele izolatorului disciplinar

Condițiile în izolatorul disciplinar:

- În cadrul Penitenciarului nr. 13 există un izolator disciplinar, care este amplasat în subsolul penitenciarului. În acesta sunt deținute persoanele, în privința cărora au fost aplicate sancțiuni disciplinare sub formă de încarcerare (izolare). La momentul vizitei în celule respective nu erau persoane, dar celulele nu sunt sigilate pentru a nu admite utilizarea lor.
- Membrii echipei de monitorizare au constatat, cu referire la celulele nr. 4 și nr. 5 a izolatorului disciplinar că, în pofida faptului că în celulele respective a fost, aparent, efectuată reparație cosmetică, condițiile de detenție în încăperile respective rămân a fi necorespunzătoare, oferind motive de îngrijorare.
- Întâi de toate trebuie de remarcat că starea pereților și a plafonului (tencuiți), a instalațiilor sanitare (toaletă/lavuar), starea deplorabilă a paturilor rabatabile, creează un sentiment de insalubritate și degradare generală a încăperilor respective.
- De menționat că faptul necorespunderii celulelor izolatorului disciplinar standardelor minime de detenție a fost stabilită anterior. Avocatul parlamentar, urmare a vizitei de monitorizare din martie 2011, a recomandat administrației Instituției Penitenciare nr. 13 , cât și Ministerului Justiției, în calitate de instituție ierarhic superioară, să sisteze activitatea carcerelor, însă starea de lucruri nu s-a schimbat spre bine.
- Astfel, în urma vizitei din 16.04.2010 a Penitenciarului nr. 13, ex-ministru de Justiție al Franței, Robert Badinter, actualul ambasador al UNICEF, a cerut în mod public ministrului Justiției de atunci Alexandru Tănase închiderea celulelor disciplinare din cadrul Instituției. Ulterior MNPT a fost informat privind sistarea activității izolatorului disciplinar din cadrul instituției penitenciare nr. 13 mun. Chișinău¹²⁷.

Condițiile boxelor pentru plimbare

Normele CPT prevăd necesitatea ca deținuților să li se permită exerciții în aer liber cel puțin 1 oră ca o garanție de bază (preferabil să facă parte dintr-un program mai larg de activități). CPT-ul dorește să sublinieze că tuturor deținuților fără excepție (incluzându-i pe cei pedepsiți prin izolare) trebuie să li se ofere posibilitatea să facă exerciții în aer liber în fiecare zi. În mod egal, este evident că dotările pentru exercițiile în exterior trebuie să fie rezonabil de spațioase și, de

¹²⁷ Pe 16.04.2010, fostul ministru de Justiție al Franței, Robert Badinter, actual ambasador al UNICEF, i-a cerut în mod public ministrul Justiției, Alexandru Tănase, să închidă celulele disciplinare, în cadrul unei vizite la Instituția penitenciară nr. 13 mun. Chișinău. Ministrul justiției moldovean a confirmat: condițiile din penitenciar corespund perioadei medievale, specificând că situația privind locurile de detenție este o problemă sistemică. Potrivit ministrului, aceste probleme se află în vizorul Comisiei guvernamentale pentru planificare strategică și pe viitor vor fi întreprinse măsuri pentru înlăturarea lor.

câte ori este nevoie, să ofere adăpost împotriva intemperiilor.” Boxele de plimbare ale Penitenciarului nr. 13 sunt dotate cu haltere, utilaj sportiv, precum și amenajate paralele și bară fixă, astfel deținuții avînd posibilitatea de a practica sportul. Totuși este necesar de menținut starea salubră în acestea, la momentul vizitei în majoritatea boxelor fiind observat gunoi.

2.1.8. Alimentarea deținuților.

Încăperile depozitelor penitenciarului unde se păstrează produsele alimentare sunt neîngrijite, iar produsele - păstrate conform prevederilor **Ordinului, 512 din 26.12.2007** cu privire la aprobarea Regulamentului privind alimentarea deținuților în penitenciare pentru prepararea, distribuirea și primirea hranei de către subzistenți (*în continuare Ordin nr. 512*). În depozit se păstrează permanent curățenia, pereții erau împrăștiți cu var, iar produsele de carne și pește sunt păstrate separat în frigider.

9. Bucătăria este amplasată într-un bloc separat. Deși starea igienică din bucătărie era satisfăcătoare, în opinia avocatului parlamentar situația urmează a fi modificată esențial, cu amenajarea unei bucătării moderne, care ar permite prepararea bucatelor în condiții sanitare adecvate și păstrarea în condiții igienice a produselor alimentare. În acest context, conform pct. 13 din **Ordinul Ministerului 512**, *în penitenciare se amenajează cantine cu următoarele încăperi: secția de preparare și distribuire a hranei calde, secția de preparare a hranei reci, secțiile de preparare a bucatelor din pește și carne, secția de legume, spălătorii de veselă de cantină și de bucătărie, încăperea pentru tăierea pâinii, magazia pentru păstrarea produselor uscate, biroul șefului cantinei, camera de odihnă a bucătarilor, sala de luare a mesei, lavoarul sălii de luare a mesei și garderoba. În cantinele mari se amenajează săli de făcut duș, toalete separate. Din partea exterioară a acestor încăperi se aplică plăcuțe cu denumirea încăperilor respective.*

Medicii sanitari din cadrul Centrului de Sănătate publică a mun. Chișinău¹²⁸ a depistat următoarele nereguli în cantină și depozitul de păstrare a produselor alimentare:

- Nu se respectă compatibilitatea păstrării produselor alimentare – margarina cu produse avicole (ouă);
- Lipsesc apa curgătoare la depozit și nu este posibilă respectarea igienei personale a angajaților depozitului;
- Inventarul neadecvat folosit la igienizarea spațiului utilajului frigorific;
- Prelucrarea preliminară a produselor de pește și legume se efectuează într-o încăpere unde lipsesc mese de lucru;

¹²⁸ Anexa la prezentul raport

- *Lipsește detergentul și substanțele dezinfectante omologate de ministerul Sănătății autorizate sanitar pentru utilizarea în efectuare zilnică imediat după terminarea lucrului;*
- *Tot în spațiul menționat se efectuează prelucrarea preliminară a cărnii, neasigurându-se desfășurarea fluxului într-un singur sens și să fie evitată încrucișarea între spațiile insalubre și salubre;*
- *Mesele pentru prelucrarea și tranșarea preliminară a produselor sunt atacate de coroziune. Tavanul, pereții încăperii sunt acoperiți cu mucegai;*
- *Vesela cu bucatele finite pînă la repartizarea lor deținuților se păstrează la podea într-un hol, lipsind suporturile, palieretele;*
- *O parte din inventarul utilizat în lucru necesită reînnoire – cuțitele;*
- *Lipsește apa fierbinte pentru spălarea veselei.*

Constatările Centrului de sănătate publică privind condițiile din celule

Potrivit Centrului de sănătate publică al mun. Chișinău, în unele celulele lipsesc cîte 1-2 sticle de la geamuri, pe alocuri ferestrele sunt parțial blocate cu obiecte personale. Rețelele ingineresti interioare sunt pe alocuri deteriorate și curg atît pe pereții cît și pe tavanele din celule. Ca urmare a acestui fapt în unele celulele pe pereți sunt urme de mucegai și cade tencuiala. Pereții în veceuri nu sunt finisate cu materiale lavabile, accesibile pentru a fi supuse dereticării, nu sunt separate prin pereți capitali de celulă, fapt ce poate influența parametrii microclimei de viață a deținuților. Sistema de ventilare pentru celulele de la etajele 1 și 2 nu asigură evacuarea aerului din celule. Pe acoperișul blocurilor lipsesc sistemele de evacuare a apelor. Peste 90 la sută din celule sunt suprapopulate, ceea ce nu poate asigura schimbul de oxigen în celule. Sunt celule unde unui deținut îi revine 1.5. m², inclusiv cu veceu. În circa 10% din celule este necesară reparația pereților, tavanelor și pardoselii. De asemenea, trebuie reparate 70 % din veceurile din celule. În blocul destinat detașamentului gospodăresc condițiile de trai sunt bune, fiind necesară reparația blocului sanitar și a rețelelor ingineresti.

Nota informativă

a Centrului de sănătate publică cu privire la respectarea condițiilor de igienă în Staționarul Serviciului Medical al Penitenciarului nr. 13 din Chișinău

Staționarul Serviciului Medical al Penitenciarului nr. 13 acordă asistență medicală de diagnostic și tratament specializat de ambulator și staționar deținuților Penitenciarului în număr de 1231 persoane.

La momentul evaluării în instituție funcționa secția de staționar pentru 180 de paturi (100-tuberculoză, 80-somatică) în 23 de saloane. Serviciul medical include specialiștii de profil:

medicină internă, ftiziopneumologie, ginecologie, stomatologie, oftalmologie și psihiatrie. Funcționau serviciile de laborator clinico-biochimic, bacteriologic și farmaceutic.

Blocurile instituției sunt racordate la rețelele urbane de apeduct, canalizare și încălzire. Asigurarea cu apă caldă se face centralizat și de la surse electrice locale (boilere). Iluminatul mixt și ventilația naturală. Încăperile de importanță epidemiologică (sălile de proceduri, stomatologie) sunt placate cu faianță și teracotă. Toate încăperile sunt dotate cu cele necesare conform destinației și profilului activității.

Suprafețele încăperilor din cadru secțiilor de staționar sunt mici și nu corespund prevederilor Regulamentului sanitar privind condițiile de igienă în instituțiile medico-sanitare, aprobat HG nr. 663 din 23.07.10. Nu se respectă suprafața normativă la un pat. Pacienții sunt cazați câte 6-12, la norma maximă de 4 într-un salon.

În staționarul penitenciarului sunt 2 săli de proceduri separate pentru profilul tuberculoză și somatică, cabinet stomatologic pentru o instalație împreună cu sala de prelucrare și sterilizare a instrumentarului, cabinet consultativ comun al medicilor oftalmolog, psihiatru, terapeut și laboratoare clinico-diagnostic și bacteriologic. Încăperile sunt plasate incorect și admit interferența fluxurilor „curat-murdar”. ***Lipsește sala de pansamente, ultimele se efectuează în sălile de proceduri.***

Starea sanitaro-tehnică și igienică în sala de proceduri pentru bolnavi cu tuberculoză, cabinetul medicului fiziateru, încăperile laboratoarelor, saloanele pacienților este nesatisfăcătoare: sunt uzate și fisurate pardoseala, ușile, ferestrele, pereții. Mobilierul, utilajul sanitaro-tehnic și medical sunt învechite.

Regimul sanitaro-igienic în saloane se respectă parțial. Acestea sunt dotate cu lavoar, veceu, unele din ele fiind nefuncționale.

Lămpile bactericide din sălile de tratament nu dispun de documentație, care atestă termenul de valabilitate.

Pentru efectuarea manipulațiilor medicale în dotare sunt seringi de unică folosință, sisteme de perfuzii, oglinzi ginecologice în cantități suficiente.

Pentru acordarea asistenței stomatologice nu există instrumentar și echipament medical necesar.

Nu se respectă prevederile Regulamentului privind gestionarea deșeurilor medicale nr. 06.8.3-45 din 10.12.2001 (vasele destinate gestionării deșeurilor medicale de toate categoriile

nu sunt etichetate, lipsesc inscripțiile „deșeuri infecțioase”, „tăietoare-înțepătoare”, „pericol biologic”). Deșeurile rezultate din activitatea medicală se supun arderii.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Conform standardelor internaționale în domeniu privind condițiile minime de detenție, în toate locurile unde deținuților li se cere să lucreze sau să trăiască, ferestrele trebuie să fie suficient de mari pentru a permite deținuților să citească sau să scrie fără să-și strice vederea, beneficiind de lumină naturală în condiții normale. Aceleași cerințe se referă și la lumina artificială. Totodată, ferestrele vor fi astfel construite încât să permită pătrunderea aerului proaspăt în celulă.

Totodată, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a condamnat de 17 ori Republica Moldova pentru violarea art.3 al CEDO pentru condiții inumane de detenție în Penitenciarul nr. 13, anume pentru încălcări similare celor atestate în cadrul vizitei. De asemenea în **Rapoartele Comitetului European de Prevenire a Torturii**¹²⁹ bazate pe vizitele repetate efectuate în acest penitenciar, în avizele avocatului parlamentar s-a atras atenția asupra faptului că în instituția vizată condițiile de detenție pot fi atribuite celor degradante și inumane.

Pentru ameliorarea situației deținuților din Penitenciarul nr. 13 și întreprinderea măsurilor necesare în acest sens, administrației Penitenciarului nr. 13 din mun. Chișinău i-au fost trimise recomandări, menite de a îmbunătăți starea de lucruri în care se află persoanele aflate în custodia penitenciarului. În context, director CpdOM pledează repetat pentru sistarea activității Penitenciarului nr. 13, dat fiind condițiile de detenție din această instituție neconforme standardelor de detenție.

¹²⁹ Părțile relevante ale raportului CPT în urma vizitei efectuate în Republica Moldova între 11 și 21 octombrie 1998 sunt prevăzute pe pagina web <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>

CAPITOLUL IV

RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2014

Justiția juvenilă

Delincvența juvenilă

Analiza datelor statistice pe parcursul mai multor ani a scos în evidență faptul că, mai frecvent, minorii comit infracțiuni contra patrimoniului, ceea ce scoate în evidență necesitatea susținerii materiale a minorilor/ familiilor acestora. Cei mai mulți minori în conflict cu legea provin din familii vulnerabile, monoparentale, sînt cei rămași fără de supravegherea unui părinte sau a ambilor părinți, minorii din familiile cu mulți copii.

Cu toate acestea, în Republica Moldova nu există un plan național cu privire la prevenirea delincvenței juvenile, nici în cadrul legislativ, în politicile în domeniu nu se acordă atenția cuvenită problemei în cauză. Acțiunile realizate de către autorități în acest sens sînt sporadice și ocazionale, au în mare parte un caracter informativ referitor la răspunderea juridică care survine în urma comiterii infracțiunilor și nu reprezintă nici ca formă și nici ca și conținut un sistem destinat prevenirii delincvenței juvenile.

Ombudsmanul consideră că Rezoluția nr. 45/112 din 14 decembrie 1998, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, cunoscută și sub denumirea de „Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile”, sau „Principiile de la Riyadh”¹³⁰, trebuie să servească drept reper în elaborarea unui astfel de document de politici.

¹³⁰1. Prevenirea delincvenței juvenile este o parte importantă în prevenirea criminalității în societate. Prin implicarea în sistemul legislativ, adoptarea unor activități sociale folositoare, a unei orientări umaniste spre societate și nu egoistă, persoanele tinere pot dezvolta o atitudine necriminogenă.

2. Succesul în prevenirea delincvenței juvenile cere eforturi din partea întregii societăți să asigure o dezvoltare armonioasă a adolescenților, cu respect pentru propria personalitate încă din copilărie.

3. Pentru scopurile interpretării prezentelor Principii orientarea unui copil trebuie să fie influențată. Persoanele tinere trebuie să aibă un rol activ, să fie în parteneriat cu societatea și să nu fie considerați ca și obiecte ale socializării sau controlului.

4. Implementarea prezentului Principiu, în acord cu sistemele legale naționale, bunăstarea persoanelor tinere începînd de la copilărie va trebui să fie fixată pe orice programe de prevenire.

Totodată, considerăm că sistemul de învățământ nu este dezvoltat suficient în aspectul prevenirii și combaterii delincvenței juvenile. Școala este instituția cu care copilul este în contact permanent, ceea ce ar favoriza supravegherea copilului și identificarea în faza timpurie a manifestărilor de comportament inadecvate. Concomitent, dezvoltarea serviciilor psiho-pedagogice ar facilita intervenția profesionistă pentru a oferi copilului asistența necesară și pentru reeducare și resocializare.

Considerăm că sistemul de învățământ ar trebui dezvoltat și pentru a implica copiii în activități extra școlare¹³¹, ceea ce ar favoriza dezvoltarea unor abilități suplimentare la ei, precum și ar permite o supraveghere mai eficientă a copiilor, a activităților acestora, pentru a ne asigura că nu sunt implicați în activități antisociale. Această necesitate rezultă din faptul că minorii petrec după ore o perioadă destul de mare din timpul liber fără a fi supravegheați de părinți. Totodată, aceste activități extrașcolare trebuie să fie obligatorii (în prezent ele fiind opționale pentru toți copiii), dar să se țină cont de interesele și vârsta acestora.

În același context, trebuie să reamintim și despre lipsa instituțiilor specializate de reeducare și resocializare a copiilor care au comis infracțiuni ce nu cad sub incidența Codului penal. Această problemă a apărut odată cu închiderea școlii internat pentru copii cu devieri de comportament din localitatea Soloneț, r. Soroca, care nu corespundea standardelor în domeniu. În prezent nu există alte instituții similare.

Minorii în detenție

Pe parcursul anului 2014 au fost monitorizate locurile de detenție care asigură arestul preventiv al minorilor.

Astfel, am constatat că prevederile legale privind aplicarea măsurii arestului preventiv în Republica Moldova nu diferă esențial de practica altor țări.

5. Nevoia pentru politicile de prevenire progresivă a delincvenței juvenile și studierea în mod sistematic precum și elaborarea măsurilor ce trebuie recunoscute. Acestea ar trebui, pentru dezvoltarea copilului însuși să evite incriminarea și penalizarea acestuia pentru un comportament care nu a avut urmări grave.

6. Serviciile și programele comunității ar trebui să realizeze prevenirea delincvenței juvenile acționând ca un factor activ. Instituțiile legale sau cele de control vor fi utilizate numai ca ultimă soluție.

¹³¹ Activități recreative și de dezvoltare a unor abilități

Dimpotrivă, în unele aspecte, normele legislației naționale sunt mult mai permisibile în privința aplicării măsurii arestului preventiv. De exemplu, în Germania și SUA emiterea mandatului de arest poate fi eliberat de către instanță chiar și la existența unei suspiciuni privind comiterea unor infracțiuni de gravitate sporită, fără a mai fi nevoie să se constate existența motivelor de arest. În rest, săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave constituie, conform legii, ea însăși motiv de arest atunci când elemente de fapt indică riscul ca pînă la aplicarea pedepsei acuzatul va săvârși alte infracțiuni de același gen sau va continua comiterea celei de care este învinuit.

Legislația României nu stabilește condiții speciale pentru copii în privința aplicării măsurii de arest preventiv, în schimb se are în vedere vîrsta inculpatului și proporționalitatea între efectele privării de libertate și scopul urmărit prin luarea măsurii.

Deși în principiu motivele de arest arătate anterior sunt aceleași ca și cele din Codul de procedură penală, am constatat că în privința acestora legislația federală germană acordă o mai mare atenție echilibrului, de obicei precar, între libertatea individului și necesitățile bunei desfășurări a procesului penal, prin eliminarea unor condiții prea generale sau neîntemeiate de genul stării de recidivă sau delictul flagrant. Odată ce judecătorul a decis că mandatul de arestare emis este legal și temeinic, nu mai este necesară prelungirea sau menținerea sa decît după trecerea unei perioade de trei luni și nu din 30 în 30 de zile sau la fiecare 60 de zile, așa cum se practică în Republica Moldova.

Unul dintre neajunsurile actuale ale sistemului de justiție în privința aplicării măsurii arestului preventiv este argumentarea slabă și insuficientă de către judecători a deciziilor respective. În una din încheierile judecătorului de instrucție se afirmă că instanța consideră întemeiate suspiciunile procurorului privind riscul de părăsire a localității de către minor că acesta să comită alte infracțiuni. Concluzia dată a fost dedusă pornind de la caracteristica personalității învinuitului, care nu avea studii și un loc de munca. Instanța de judecată a concluzionat că învinuitul ar putea să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșească alte infracțiuni.

O altă problemă identificată ține de monitorizarea termenului de arest preventiv. Am constatat că autoritățile nu au posibilitatea să ofere informația dezagregată conform duratei arestului preventiv din cauza că în prezent nu există un sistem de monitorizare electronic care să asigure legătura dintre toate instituțiile ce au atribuții în domeniu. Totodată, actualul sistem electronic deținut de Departamentul Instituțiilor Penitenciare nu dispune de astfel de posibilități tehnice.

În același context, a fost depistat un caz în care DIP-ul a solicitat instanței să clarifice durata arestului preventiv aplicată minorului pentru a calcula corect acest termen care urma să fie inclus în termenul de executare a pedepsei. Cazul dat a scos în evidență lacunele ce țin de conlucrarea dintre autorități, în special transmiterea materialelor din dosare, încheierilor și sentințelor, accentuând încă o dată necesitatea creării unei baze de date electronice care să asigure conexiunea/transferul de informații dintre toate instituțiile responsabile.

O altă problemă ține de utilizarea termenului maxim la urmărire penală în majoritatea cauzelor cu minori și lipsa reglementărilor privind termenul maxim în care să poată fi deținut un minor în arest preventiv la faza de judecată. Cu toate acestea, considerăm că o reglementare care ar stabili un termen fix referitor la examinarea cauzelor în instanță, cu implicarea minorilor care sunt deținuți în arest preventiv, nu este o soluție optimă, deoarece ar putea avea efecte asupra calității materialelor dosarului etc. În opinia noastră, ar fi suficient ca instanțele judecătorești să stabilească de sine stătător termene cât mai restrânse pentru examinarea dosarelor și doar în cazuri excepționale să accepte prelungirea termenului. Totodată, pentru a interesa procurorii să instrumenteze în termeni mai restrânși dosarul, considerăm că instanța trebuie să fie mai receptivă la solicitările apărătorilor de a nu se mai prelungi starea de arest, dacă organele de urmărire penală nu au progresat între două termene de judecată cu citarea/aducerea martorilor, cu întocmirea anumitor acte, cu administrarea probelor.

Conform prevederilor legale, demersul de prelungire a arestului preventiv, trebuie să fie înaintat de către procuror cu 5 zile înainte de expirarea termenului arestului preventiv. Am constatat situații în care demersul a fost înaintat doar cu 1 zi înainte de expirarea termenului menționat.

Considerăm că rata de aproximativ 3% de minori în a căror privință a fost aplicată măsura arestului preventiv din totalul minorilor care au comis infracțiuni este una rezonabilă și atestă o tendință pozitivă în privința utilizării acestei măsuri de constrângere în privința minorilor.

Referitor la respectarea dreptului la educație a minorilor în detenție, au fost depistate mai multe nereguli cum ar fi: imposibilitatea continuării studiilor după finalizarea ciclului gimnazial, nu sunt predate toate orele și disciplinele obligatorii de studii¹³², nu sunt suficiente materiale didactice. Orele se predau minorilor din celule separate și cu fiecare deținut în parte, corespunzător vârstei și nivelului de dezvoltare, ceea ce îngreunează procesul de instruire.

Nu în ultimul rând, este necesară îmbunătățirea măsurii arestului preventiv aplicat față de minori sub aspectul condițiilor de detenție, resocializare și reeducare.

Astfel, au fost înaintate următoarele recomandări instituțiilor de profil:

1. Instanțele să ia decizia privind aplicarea măsurii de constrângere a arestului preventiv asupra minorilor numai în calitate de ultimă măsură.
2. La luarea deciziei de aplicare a arestului, atât procurorul în demersul său, cât și instanța în hotărîrea sa urmează să motiveze nu doar necesitatea de a aplica sau, după caz, a prelungi arestul preventiv, dar și de ce consideră că situația este excepțională și că alte măsuri preventive nu vor asigura prezența minorului la urmărirea penală sau în instanță.
3. De asemenea, este necesar de a motiva de ce se optează anume în favoarea arestului, dar numai cu indicarea materialelor din dosar, care ar genera obligativitatea și eficiența aplicării anume a acestei măsuri preventive. În acest fel se va respecta principiul contradictorialității, conform căruia, bănuitul, învinuitul minor și reprezentanții acestora au dreptul să ia cunoștință cu acele materiale ale cauzei care sînt prezentate de partea acuzării și să-și exprime asupra acestora propriile opinii și obiecții.

¹³² Ordinul Ministerului Educației 679 din 04.06.2013, cu privire la planul cadru pentru învățămîntul primar, gimnazial și liceal în anul de studii 2013-2014.

4. Pentru luarea unei decizii argumentate și echilibrate este foarte important ca instanța să solicite în mod obligatoriu referatul de la oficiul de probațiune¹³³.
5. Pentru menținerea în arest a unui minor, chiar și pe o perioadă de peste un an pînă la primirea sentinței, instanța ar trebui să fie mai receptivă la solicitările apărătorilor de a nu se mai prelungi starea de arest, dacă organele de urmărire penală nu au progresat între două termene de judecată cu citarea/aducerea martorilor, cu întocmirea anumitor acte, cu administrarea probelor. Acest lucru este valabil și prin prisma jurisprudenței CtEDO care pune un accent pe celeritate și diligență în examinarea unor astfel de cauze de către instanțele naționale.
6. Asigurarea accesului la studii pentru copiii, absolvenți ai ciclului gimnazial, aflați în arest preventiv în Izolatoarele de detenție preventivă.

Minorii care au ispășit pedeapsa cu închisoarea

Toți minorii trebuie să beneficieze de sprijinul unor servicii specializate, care să îi ajute să se întoarcă în societate, la viața de familie, la școală sau serviciu după eliberare. În acest scop trebuie prevăzute cursuri și proceduri speciale, inclusiv eliberarea condiționată.

Autoritățile competente trebuie să ofere sau să asigure servicii de asistență care să îi ajute pe minori să se reintegreze în societate și să reducă prejudecățile cu care se confruntă aceștia. Aceste servicii trebuie să asigure, în măsura posibilului, că minorului beneficiază de condiții decente de locuit, de un loc de muncă, de haine și suficiente mijloace pentru a se întreține după eliberare, pentru a facilita succesul reintegrării. Reprezentanții instituțiilor care asigură astfel de servicii trebuie consultați și trebuie să aibă acces la minori în timpul detenției, în scopul de a-i ajuta la întoarcerea în comunitate.

Dreptul la învățătură

¹³³ Art. 23, lit. h) din Legea cu privire la probațiune, nr. 8 din 14.02.2008 prevede că în exercitarea atribuțiilor de serviciu, consilierul de probațiune participă la ședințele de judecată, la solicitarea instanței, în momentul prezentării referatului prezentințial de evaluare psihosocială a personalității.

Apreciem faptul că autoritățile statului contribuie la asigurarea respectării drepturilor copiilor cu dizabilități prin elaborarea și implementarea programelor de incluziune socială.

Un pas în plus în asigurarea respectării drepturilor copiilor l-a constituit și crearea serviciilor de asistență psihopedagogică ¹³⁴ (SAP) și elaborarea instrumentelor de lucru pentru specialiști (metodologii, ghiduri, planuri etc.). Deși prin Hotărârea Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013 s-a lăsat la discreția administrației publice locale asigurarea implementării respectivei hotărâri în limitele mijloacelor financiare aprobate, autoritățile publice locale au conștientizat importanța eerviciului de asistență psihopedagogică la nivel raional și municipal și au emis dispoziții de creare a serviciilor, identificând mijloace financiare.

Totuși pentru o mai bună funcționare a SAP-urilor este necesar ca toate instituțiile implicate în procesul de incluziune să-și conjuge eforturile pentru un scop comun și nobil cum este asigurarea respectării drepturilor copilului cu necesități speciale, indiferent de mediul de proveniență, gradul de dizabilitate, apartenența etnică etc.

Astfel, considerăm că, pentru îmbunătățirea situației în partea ce ține de asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea potențialului copiilor cu CES, Ministerul Educației de comun cu Institutul de științe și Centrul republican de asistență psihopedagogică urmează să elaboreze instrumente de lucru pentru specialiștii din cadrul SAP-urilor, dar și a membrilor comisiilor multidisciplinare intrașcolare.

De asemenea, deoarece specialiștii din teritoriu au invocat mai multe dificultăți ¹³⁵, autoritățile centrale de comun cu partenerii locali, direcțiile de învățământ urmează să organizeze instruirea specialiștilor din domeniu, pentru a depăși situațiile de acest fel, dar și să elaboreze materiale informative pentru sensibilizarea opiniei publice.

¹³⁴ În continuare SAP

¹³⁵ Reticența și o pregătire specială slabă a cadrelor didactice, precum și a managerilor instituțiilor de învățământ în ceea ce ține de promovarea și dezvoltarea educației incluzive; neîndeplinirea atribuțiilor funcționale de către comisiile multidisciplinare intrașcolare; incompetența cadrelor didactice la elaborarea și realizarea unui plan educațional individualizat; lipsa reglementării procesului de evaluare complexă a dezvoltării copilului; prestarea neuniformă a serviciilor educaționale la nivelul instituțiilor și comunității.

O altă problemă identificată este lipsa prevederilor în cadrul normativ privind statutul specialiștilor din cadrul SAP-urilor, modalitatea de remunerare, promovare, atestare, etc. a acestora. Din aceste considerente este necesar ca Ministerul Educației să înainteze Guvernului proiectul de modificare a cadrului legal în aspectele enumerate.

Aceasta deoarece în opinia unor specialiști curriculum școlar nu este flexibil și nu este orientat spre valorificarea potențialului fiecărui copil, iar pentru copiii cu CES nu sunt elaborate materiale corespunzătoare (manuale, caiete, atlase, etc). Considerăm că este necesar ca Ministerului Educației în comun cu Agenția de Asigurare a Calității să revizuiască curriculum școlar și să elaboreze sau să adapteze materialele didactice la necesitățile copiilor cu CES.

Pe lângă aspectele menționate, s-a identificat și lipsa serviciilor de educație incluzivă pentru copiii cu dizabilități severe/multiple, care nu sînt școlarizați, și a copiilor cu CES de vîrstă preșcolară; numărul mare de copii în grupele de grădinițe, fapt ce nu permite identificarea și asistența timpurie a copiilor cu CES; lipsa serviciilor specializate pentru asistența copiilor cu autism, Down, alte tulburări specifice și asociate. Prin urmare, Ministerul Educației ar trebui să atragă atenție și la acest aspect, astfel ca și copiilor cu dizabilități severe/multiple care nu sînt școlarizați să le fie create condiții de dezvoltare, iar numărul copiilor în grupele din grădinițe să fie redus, pentru identificarea copiilor cu CES de la o vîrstă fragedă și oferirea acestora a asistenței necesare.

Insuficiența specialiștilor calificați pentru asistența copiilor cu CES (psihologi, psihopedagogi, logopezi, psihoterapeuți, etc.) este o altă problemă identificată în mai multe unități teritorial-administrative care poate fi soluționată prin recalificarea profesională în cadrul Institutului de științe ale educației.

Se recomandă Ministerului Sănătății să atenționeze lucrătorii medicali asupra necesității de a îndeplini corespunzător certificatele medicale ale copiilor, pentru a facilita elaborarea de către specialiștii din cadrul SAP-urilor a planului de lucru individual corespunzător necesităților copilului.

Alte probleme identificate, precum ar fi lipsa mijloacelor de transport, a încăperilor de lucru și a condițiilor adecvate pentru specialiștii SAP-urilor,

adaptarea încăperilor din instituțiile de învățământ, dotarea instituțiilor cu echipament special, pot fi remediate de administrația publică locală prin prevederea de cheltuieli în bugetul anual și prin atragerea de proiecte și granturi, însă pentru aceasta este nevoie și de mai multă perseverență.

Este de asemenea necesar ca direcțiile de asistență socială și protecția familiei și primăriile locale, în calitate de autoritate tutelară, să lucreze individual cu părinții în ale căror familii sînt crescuți copii cu CES, pentru a-i responsabiliza în scopul de a garanta incluziunea socială a copiilor, iar tutorilor/curatorilor sau altor îngrijitori ai copiilor cu necesități speciale să le ofere suportul necesar în îngrijirea și educarea acestei categorii de copii.

Am constatat că există o problemă de adaptare a sistemului de învățământ la necesitățile copiilor cu dizabilități. Astfel, Comisia Națională de Examenе a refuzat să-i ofere posibilitatea ca să susțină probele de examene la domiciliu din cauza stării de sănătate unei eleve care a suferit un accident vascular în urma căruia a rămas invalid de gradul I. Deși aceasta a finalizat ciclul liceal beneficiind de instruire la domiciliu, Comisia a considerat că cererea înaintată nu se încadrează conform prevederilor cadrului normativ¹³⁶, însă a decis să ofere 60 de minute suplimentare pentru fiecare probă pe care urma să o susțină candidata.

Ombudsmanul este de părerea că decizia de a oferi candidatei 60 de minute suplimentar la timpul destinat efectuării lucrării scrise este una formală și în detrimentul persoanei încadrate în gradul I de invaliditate. De asemenea, ”oferirea posibilității” candidatei de a se deplasa la centrul de bacalaureat amplasat într-o altă localitate (situată la distanța de aproximativ 30 km) în situația în care eleva dată nu se poate lipsi de ajutorul unui însoțitor, ridică mari semne de întrebare referitoare la garantarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Ombudsmanul consideră că fiecare caz trebuie privit individual și necesită o abordare obiectivă și adecvată situației. Din aceste considerente a recomandat Ministrului Educației, care este președintele Comisiei Naționale de Examenе, să

¹³⁶ Refuzul de a convoca o Comisie raională de examene, care să se deplaseze la domiciliul elevei a fost argumentat prin faptul că eleva nu este **imobilizată**, așa cum prevede pct. 18 al Metodologiei de organizare și desfășurare a examenelor de bacalaureat 2013-2014. În răspunsul primit de la Ministerul Educației este indicat următorul motiv: „Susținerea examenului de bacalaureat la domiciliu se poate permite doar persoanelor imobilizate, conform pct.18 al Metodologiei de organizare și desfășurare a examenului de bacalaureat, anul școlar 2013-2014”.

repună imediat în drepturi elevii, dar și alți candidați care se află în situații similare, prin crearea comisiilor raionale/municipale de examene pentru susținerea probelor la domiciliu. Ombudsmanul a accentuat că drepturile constituționale ale persoanelor cu dizabilități trebuie garantate și respectate, implicit dreptul la educație, iar statul trebuie să depună eforturi consecvente pentru a asigura toate condițiile necesare integrării sociale a acestei categorii de cetățeni.

Pe 31 octombrie 2014 Ministerul Educației a aprobat Ordinul 1118 prin care a fost aprobată Metodologia de organizare și desfășurare a examenului de bacalaureat, anul școlar 2014-2015. În pofida recomandărilor ombudsmanului de a lua în calcul situații similare celui prezentat anterior, metodologia respectivă a rămas neschimbată, ceea ce în mod inevitabil creează condiții pentru repetarea unor astfel de cazuri.

Ministerul Educației trebuie să acorde în continuare o atenție deosebită subiectului taxelor școlare, care necesită a fi eliminate totalmente din sistemul educațional sau cel puțin pentru perioada în care nu există un cadru normativ care să asigure condițiile necesare exercitării dreptului la asociere al părinților în mod corespunzător și transparent. În caz contrar, situația actuală favorizează tratamentul inegal, favoritismul și presiunea asupra părinților care se răsfrânge și în raporturile cu elevii.

Dreptul la integritate fizică și psihică

Violența în școală

În pofida eforturilor depuse de creare a unor noi mecanisme de prevenire, combatere a violenței în școală, fenomenul în cauză este în continuare prezent în societatea noastră.

Am fost informați despre un caz în care un cadru didactic manifesta un comportament agresiv față de elevii, dar și față de colegii săi, fapt pentru care a fost sancționat contravențional de două ori. La sesizarea părintelui, direcția de învățământ nu a întreprins măsurile de rigoare pe motiv că era sfârșitul anului de

învățămînt. Nici inspectoratul de poliție nu a reacționat sub nici o formă la sesizarea directorului adjunct al instituției de învățămînt.

În cadrul discuțiilor angajaților CpDOM cu directorul instituției de învățămînt faptele menționate de către petiționar s-au confirmat. Ulterior, pentru comportamentul inadecvat manifestat, cadrul didactic a fost sancționat potrivit prevederilor Codului muncii, dar și Codului contravențional, între timp expirînd și contractul de muncă cu instituția de învățămînt. Managerul instituției de învățămînt a explicat că nu a luat decizia de eliberare din funcție a profesorului vizat, din lipsă acută de cadre.

Violența în familie

În vizorul ombudsmanului au ajuns și cazuri în care copiii au devenit victime ale violenței în familie. Aceste cazuri au evidențiat probleme ce țin de activitatea autorităților competente, care nu au intervenit în modul corespunzător pentru a proteja copiii și a asigura respectarea drepturilor acestora.

Un caz examinat de ombudsman se referă la doi copii minori care locuiau cu mama biologică și concubinul ei. Aceștia din urmă consumau alcool, familia trăia în condiții de trai insalubre, care nu permit dezvoltarea fizică și psihică a copiilor. Familia beneficia de indemnizație unică pentru îngrijirea și creșterea copilului, ajutor bănesc cu ocazia Zilei internaționale a copilului, alte ajutoare sub formă de produse alimentare și îmbrăcăminte din partea autorităților publice locale. Angajații CpDOM au constatat că unul dintre copii a fost agresat fizic de către concubinul mamei, pe acest caz fiind pornită urmărirea penală. Ulterior, mama împreună cu copii au fost plasați de urgență într-un centru maternal din cauza violenței manifestate de concubinul femeii. Aceasta împreună cu copiii a plecat și a revenit în repetate rînduri de la centrul maternal, specialiștii instituției au închis însă cazul abia atunci cînd au primit refuzul în scris de la mama copiilor.

Specialiștii centrului de plasament au solicitat intervenția autorităților locale de nivelul I pentru a întreprinde toate măsurile necesare întru protejarea copiilor¹³⁷, solicitare care a fost făcută și de către șeful direcției de asistență socială și protecția familiei.

În pofida tuturor demersurilor și semnalelor, am constatat cu regret că autoritățile locale de nivelul I nu au intervenit în nici un fel timp de aproximativ 2 ani.

În contextul celor expuse, ombudsmanul a înaintat o sesizare¹³⁸ către direcția de asistență socială și protecția familiei prin care a solicitat examinarea obiectivă a realizării atribuțiilor de serviciu de către asistentul social comunitar; repunerea imediată în drepturi a copiilor și oferirea asistenței psihologice recuperatorii copilului victimă și copilului martor. În răspunsul la sesizare se menționează că agresorul a fost condamnat de către instanța judecătorească la muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 120 ore în cauza penală privind aplicarea violenței domestice asupra copilului minor. S-a mai precizat că și în continuare copiii locuiau împreună cu agresorul, asistentul social monitorizînd sistematic familia pentru a evita situații de conflict între membrii familiei, ce pot duce la acte de violență.

Totodată, a fost înaintat un aviz cu recomandări primarului localității, pentru repunerea în drepturi a copiilor, iar în răspunsul venit cu întârziere s-a menționat că minorii se află în plasament și sunt pregătite demersurile pentru decăderea din drepturile părintești ale agresorului (tatăl al unuia dintre copii) pe motivul antecedentelor penale referitor la violența în familie. Ombudsmanul consideră că aceasta s-ar putea să nu fie cea mai bună soluție deoarece mama copiilor poate să se întoarcă la concubin, ceea ce presupune că minorii vor reveni în același mediu cu agresorul.

¹³⁷ Potrivit prevederilor art. 12 din Legea nr. 45-XVI din 01 aprilie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

¹³⁸ Prevederile art. 1, 2, 17, 25 a Legii Republicii Moldova nr. 52 din 03 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

Autoritățile publice locale de nivelul I sunt cele care dețin atribuțiile și funcțiile ¹³⁹ necesare pentru soluționarea problemelor cetățenilor la nivel de comunitate și dețin suficiente pîrghii în acest sens. Din aceste considerente lipsa de reacție de care au dat dovadă autoritățile în soluționarea problemei este inexplicabilă și total neconformă statutului, funcției și atribuțiilor.

Abuzul față de copii

Respectarea dreptului la integritate fizică și psihică a copilului presupune inclusiv prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale împotriva copiilor. În acest sens Republica Moldova a ratificat ¹⁴⁰ Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, cunoscută și drept Convenția de la Lanzarote.

Pentru implementarea Convenției, Consiliul Europei a elaborat un ghid pentru parlamentari. Printre subiectele abordate, documentul respectiv face referire și la măsurile preventive, măsurile de protecție și asistență pentru victime și măsurile de intervenție, pe care le considerăm foarte importante și în contextul Republicii Moldova.

Astfel, în vederea protejării copiilor de orice formă de exploatare sexuală și abuz sexual, se enumeră o serie de măsuri de sensibilizare a cadrelor de specialitate și a publicului, de formare a persoanelor care lucrează pentru copii și de informare a copiilor în cadrul școlii, strategii de sensibilizare și informare a publicului etc.

Deși obiectivul principal al luptei împotriva abuzurilor și exploatării sexuale este prevenirea acestora, este, de asemenea, esențial să ne asigurăm că atît copiii victime ale acestor infracțiuni, cît și toate persoanele apropiate lor vor primi cel mai bun sprijin și cea mai bună asistență posibilă. Din aceste considerente este esențială raportarea suspiciunilor de exploatare sexuală sau abuz sexual, Convenția oferind posibilitatea, fără însă a obliga la un astfel de comportament, ca persoanele care lucrează în mod regulat sau ocazional cu copiii să încalce secretul profesional pentru a semnală serviciilor sociale orice situație în care există motive temeinice să

¹³⁹ Art. 6, 8 al Legii nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți; art. 13, 14 al Legii asistenței sociale nr. 547 din 25 decembrie 2003; art. 50 al Constituției Republicii Moldova; art. 53 din Codul Familiei; art. 3, 19 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.

¹⁴⁰ Ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 263 din 19.12.2011.

se creadă că un copil este victima exploatării sexuale sau a abuzurilor sexuale. Este esențială dezvoltarea mijloacelor prin care oamenii să poată raporta în condiții de siguranță astfel de cazuri sau pur și simplu să poată vorbi cu o persoană din afara mediului lor obișnuit, să fie dezvoltate servicii de asistență și asistență pentru victime.

Măsurile de intervenție presupun crearea unor programe de tratament pentru infractorii sexuali. Pe măsură ce informarea publicului privind abuzurile sexuale crește, în contextul unei tendințe către condamnări mai aspre, este de asemenea important să fie elaborate programe de tratament pentru infractorii sexuali, cu alocarea de resurse necesare în acest scop. Fără acest lucru, este de neconceput o protecție reală a victimelor, actuale și viitoare. Deși actele în sine nu trebuie nicidecum tolerate, nu trebuie de uitat că autorii unor asemenea infracțiuni sunt oameni care au nevoie de ajutor, pacienți care au nevoie de tratament.

Protecția copiilor în situație de risc și rămași fără ocrotire părintească

Pe parcursul anului 2014 au fost identificate mai multe probleme ce țin de protecția copiilor în situații de risc și rămași fără ocrotire părintească. În procesul examinării unor cazuri ombudsmanul a constatat abordări neconforme statutului și atribuțiilor de autoritate tutelară.

În unul dintre cazuri minorul s-a aflat în îngrijirea unei persoane aproximativ 5 ani de zile, după care autoritățile tutelare au decis să instituie tutela. Peste 2 ani, autoritățile tutelare au decis să anuleze tutela în baza declarațiilor vecinilor, care au afirmat că minorul ar fi fost supus abuzului emoțional din partea tutorelui, fapt ce nu s-a adevărat. Menționăm că în anchetele sociale ale autorității tutelare la aspectele privind atmosfera familială, relațiile dintre tutore și copil, tutore și specialiștii direcției s-a atras atenția cu foarte puțin timp înainte de decizia de anulare a tutelei. Acest lucru ridică semne de întrebare referitor la calitatea actelor de evaluare realizate de către autoritățile tutelare anterior, în care s-a pus accentul mai mult la aspectele ce țin de asigurarea materială a tutorelui.

În cazul unui alt minor, reprezentanții autorității tutelare au admis o neglijență vădită prin care a fost lezat dreptul copilului de a crește într-un mediu favorabil pentru dezvoltarea armonioasă fizică și psihică, dreptul la asistență și protecție socială, dreptul la învățătură, etc. garantate de art. 47¹⁴¹ 49¹⁴², 50¹⁴³, 35¹⁴⁴ din Constituția Republicii Moldova; art. 3¹⁴⁵, 20¹⁴⁶, 19¹⁴⁷ prevăzute de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, cât și art. 3, 5 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Pe marginea cazului dat ombudsmanul s-a sesizat din oficiu.

Copilul a suferit în fragedă copilărie o traumă psihologică puternică, fiind martor al omorului mamei sale. Dat fiind că tatăl său biologic ispășea termenul de executare a pedepsei cu închisoarea, iar mama a murit, copilul a fost plasat sub tutela unei rude pentru o perioadă destul de îndelungată, din 2005 pînă în 2012. Din cauza particularităților psiho-fiziologice ale vârstei adolescenței, dar și a traumei psihologice prin care a trecut la o vîrstă fragedă, copilul a început să manifeste comportament asocial: fugea de la domiciliu, vagabonda, a fost implicat în furturi mărunte etc. Comportamentul agresiv al copilului a fost sesizat și de către pedagogi, care au elaborat un plan individual de reabilitare comportamentală a copilului, și deși agresivitatea în raport cu profesorii și colegii a scăzut, totuși încălcările de comportament au continuat.

Din această cauză, tutorele a solicitat desfacerea tutelei și autoritatea tutelară a admis cererea tutorelui în defavoarea copilului. Ulterior, într-o perioadă de aproximativ 2 ani copilul a fost plasat din instituție în instituție, ca în cele din urmă să ajungă la Spitalul Clinic de Psihiatrie, în baza deciziei primarului localității, pentru a beneficia de tratament pe o perioadă indicată de medic.

După cum s-a constatat în procesul examinării cazului, în actul administrativ s-a făcut trimitere în mod eronat la prevederile legale. Copilul minor a fost plasat în Spitalul Clinic Psihiatric pe un termen de 21 de zile, iar după finalizarea tratamentului, minorul s-a mai aflat în staționar încă 4 luni. Asta pentru că

¹⁴¹ Dreptul la asistență și protecție socială

¹⁴² Protecția familiei și a copiilor orfani

¹⁴³ Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor

¹⁴⁴ Dreptul la învățătură

¹⁴⁵ Interesul superior al copilului

¹⁴⁶ Protecția copiilor fără familie

¹⁴⁷ Protejarea copiilor față de abuzuri și neglijare și oferirea asistenței recuperatorii

reprezentanții primăriei nu s-au mai interesat de soarta copilului și nici nu au dat curs solicitărilor repetate ale instituției psihiatrice pentru a se prezenta și a lua minorul din staționar după finalizarea tratamentului.

Administrația instituției psihiatrice a cerut intervenția CpDOM pentru soluționarea cazului și, doar după acțiunile întreprinse ca reacție la demersurile Instituției naționale a ombudsmanului, minorul a fost plasat în îngrijirea rudelor, foștilor tutori.

Problemele identificate sunt evidente. Autoritățile tutelare au admis ca minorul respectiv să fie plasat în instituții rezidențiale în timp ce statul depune eforturi pentru dezinstituționalizarea copiilor din sistemul rezidențial deoarece nu este în interesul superior al copilului să fie crescut și educat într-un astfel de mediu. În același context, trebuie să menționăm că, deși într-o situație de urgență acest copil ar fi fost plasat într-o instituție rezidențială, ulterior ar fi trebuit să beneficieze de un plasament planificat în conformitate cu prevederile Legii nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Cu toate acestea, timp de aproximativ 2 ani autoritățile tutelare nu au reușit să creeze un serviciu alternativ pentru plasarea copilului într-un mediu familial, ceea ce demonstrează lipsa acțiunilor din partea autorităților. În plus s-a observat incapacitatea autorităților locale de a interveni eficient și conform legislației, precum și colaborarea lor defectuoasă la nivel local.

Considerăm că, dacă în ambele cazuri ar fi fost realizate în mod adecvat evaluările privind situația copilului minor, ar fi fost posibilă soluționarea oricăror probleme și neconformități, astfel încât să fie respectat interesul superior al copilului. În opinia noastră, vina le revine în principal autorităților tutelare care nu au asigurat suportul adecvat pentru tutore.

Este necesar ca atunci când autoritățile decid asupra instituirii tutelei să se evalueze situația în mod corespunzător, pentru a nu admite hotărâri contradictorii, deoarece aceasta afectează în primul rând copilul, care este supus în repetate rânduri unor șocuri emoționale, mai întâi fiind nevoit să se adapteze cu tutorele iar mai apoi să fie îndepărtat de acesta și plasat în altă formă de îngrijire. Totodată, autoritățile tutelare nu trebuie să admită decizii pripite doar pentru a arăta rezultate pozitive

privind activitatea desfășurată, este mai importantă calitatea prestației autorității tutelare, care se măsoară în bunăstarea și armonia în care este crescut și educat copilul. Din aceste considerente autoritățile tutelare trebuie să acorde o atenție sporită nivelului de pregătire a specialiștilor în domeniu, să planifice acțiuni complexe de evaluare a situației copiilor din unitățile administrative pe care le administrează, să țină evidența strictă a copiilor din toate categoriile vulnerabile.

Protecție socială

Monitorizarea activității direcțiilor de asistență socială

În scopul de a garanta respectarea drepturilor și a libertăților constituționale ale copilului a fost realizată o analiză referitor la exercitarea funcțiilor de către autoritățile tutelare în domeniul protecției drepturilor copilului.

Analiza respectivă a vizat respectarea modalității de înregistrare a petițiilor, întocmirea avizului, ascultarea opiniei copilului în procesul examinării litigiilor care îi vizează, elaborarea actului de examinare a condițiilor de trai, elaborarea dispozițiilor de instituire a tutelei/ curatelei, dispunerea acordului autorității tutelare la înstrăinarea/gajarea spațiului locativ la care au participat indirect copii minori, instituirea graficului de întrevederi dintre părinți și copil.

Unul dintre cele mai importante mecanisme de interacțiune cu cetățenii este cel de primire și înregistrare a petițiilor. Acest mecanism în marea majoritate a autorităților tutelare funcționează defectuos, cu grave încălcări a prevederilor legale¹⁴⁸ din domeniu. Astfel, s-a stabilit că procesul este diferit în fiecare instituție în parte, în unele - petițiile sunt primite și înregistrate de către secretarul direcției, în altele se înregistrează în cancelaria consiliului raional. Nu toate petițiile sunt înregistrate în Registrul de petiții sau în Registrul actelor de intrare, nu se aplică ștampila de înregistrare, în care se indică data primirii petiției și indicele de înregistrare. Petițiile sunt primite direct de către specialiști fără a fi vizate corespunzător de către șeful direcției de asistență socială. Lipsește registrul sau un

¹⁴⁸ Modul unic de ținere a lucrărilor de secretariat privind evidența și examinarea petițiilor persoanelor fizice și juridice în numele colectivelor, pe care le reprezintă depuse în scris sau în formă electronică, precum și efectuarea controlului asupra examinării și primirii în audiență a petiționarilor în organele de stat, întreprinderi, instituții și organizații este prevăzut conform prevederilor Legii cu privire la petiționare nr. 190-XIII din 19 iulie 1994, Hotărârii Guvernului nr. 618 din 05 octombrie 1993 și Hotărârii Guvernului nr. 208 din 31 martie 1995 se stabilește.

alt mod de evidență a audienței efectuată de către specialiștii din cadrul direcției. Din aceste considerente, nu se duce evidența și controlul acestora ceea ce în instanță finală afectează coerența activității subdiviziunii în ansamblu.

S-a mai constatat că nu este posibil de stabilit cu certitudine câte petiții au fost primite într-un anumit interval de timp, care au fost solicitările înaintate și dacă s-a respectat termenul și modul lor de examinare. De asemenea, lipsește evidența persoanelor primite în audiență, problemele abordate și căile de soluționare.

În cadrul investigației s-a stabilit de asemenea că pentru majoritatea tipurilor de acte menționate mai sus nu există o formă prestabilită care ar uniformiza și eficientiza munca angajaților din domeniu și ar garanta o practică general valabilă în toată țara, ceea ce ar spori și calitatea actelor respective. Și în cazul actelor emise de către autorităților tutelare nu sunt respectate majoritatea criteriilor elementare stabilite de legislație pentru fiecare tip de act în parte.

Totodată, autoritățile tutelare evită să se expună pe marginea unor probleme sensibile care îi privesc pe minori în mod direct, lăsînd la discreția instanței de judecată adoptarea deciziilor, nu se pronunță pe un șir de acte emise de către alte autorități dar care au impact și asupra minorilor¹⁴⁹.

Un alt aspect important care a fost monitorizat se referă la dreptul copilul de a-și exprima opinia la soluționarea în familie a problemelor care-i ating interesele și să fie audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative. De opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani trebuie să se țină cont în mod obligatoriu dacă aceasta nu contravine intereselor lui¹⁵⁰. Contrar celor menționate, s-a constatat că în procesul examinării litigiilor în al căror cadrul autoritatea tutelară urmează să se expună cu aviz/opinie, nu întotdeauna copiilor li se respectă dreptul de a-și exprima opinia privind problemele care-i privesc.

¹⁴⁹ Totodată, autoritatea tutelară nu se expune asupra certificatelor parvenite de la instituția unde copilul își face studiile și instituția medicală unde acesta se află la evidență, caracteristicile de la locul de trai și de muncă al părinților, certificatul de la autoritatea publică locală, certificat privind restanțele pensiei de întreținere, certificat de la Registrul de Stat al Populației, Dispensarul Republican de Narcologie, actul de examinare al condițiilor de trai, cît și alte acte în dependență de acțiunea înaintată.

¹⁵⁰ În temeiul prevederilor art. 12 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, art. 54 al Codului Familiei și art. 8 al Legii privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994.

Ombudsmanul consideră că este cazul ca Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în calitatea sa de autoritate centrală care elaborează politici în domeniu, să impună propriile modele de acte și proceduri. Astfel, se vor evita problemele menționate și se va asigura elaborarea documentelor conforme normelor legale.

Executarea hotărârilor judecătorești privitor la achitarea pensiei de întreținere

Problema achitării pensiei alimentare și asigurarea copilului un trai decent a fost abordat în cererile cetățenilor și în anul 2014. Atât cadrul legal național¹⁵¹ cât și angajamentele internaționale¹⁵² asumate de către Republica Moldova prevăd garantarea acestui drept al copilului.

Dificultatea cea mai mare ține de executarea deciziilor instanței privind executarea silită, din cauza incapacității financiare a debitorilor sau din cauza muncii ilegale, care nu permite identificarea unor venituri oficiale ale acestuia.

Totodată, deși este prevăzut și mecanismul de recuperare a pensiei alimentare în cazul debitorilor care se află peste hotare¹⁵³, aplicarea acestuia în practică este îngreunată fie din cauza lipsei informației despre debitor, fie din cauza muncii ilegale, sau chiar lipsa de interes din partea executorilor judecătorești de a declanșa procedura respectivă. În plus, chiar dacă Republica Moldova a aderat la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate, este necesar să fie semnat și un acord bilateral între țara noastră și țara unde se află debitorul.

Achitarea indemnizației pentru adopție

¹⁵¹ Constituția Republicii Moldova, art. 48, 49 și 50; Codul Familiei al Republicii Moldova, art. 74; Legea privind drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994, art. 18

¹⁵² Declarația Universală a Drepturilor Omului, pactele internaționale în domeniu vin să proclame dreptul copiilor la ajutor și asistență specială. Protecția socială trebuie să constituie elementul fundamental al politicilor statului, mecanismul principal prin care societatea intervine pentru a preveni, limita sau înlătura efectele negative ale evenimentelor considerate drept ”riscuri sociale”; Convenției ONU art. 27 alin. (4) prevede că statele părți sunt obligate să ia măsuri adecvate pentru a asigura recuperarea pensiei alimentare a copilului de la părinții său sau de la alte persoane care au o răspundere financiară față de el, indiferent dacă se află pe teritoriul lor sau în străinătate.

¹⁵³ Legea nr. 88 din 20.04.2006 pentru aderarea RM la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate, încheiată la New York la 20.06.1956

Și pe parcursul anului 2014 CpDOM a fost sesizat despre cazuri de nerespectare a obligațiilor autorităților tutelare privind plata prestațiilor sociale sub formă de indemnizație pentru copiii adoptați sau aflați sub tutelă/curatelă.

În unul din cazurile examinate s-a stabilit că în anul 2010 a fost încuviințată adopția copilului minor. În luna iunie 2010 adoptatorul a depus o cerere conform Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 581 din 25 mai 2006, pentru a beneficia de indemnizația de adopție. La solicitarea sa adoptatorul nu a primit nici un răspuns. Ulterior în anul 2014 el s-a adresat în mod repetat la autoritățile tutelare cu aceeași solicitare, care a fost respinsă de către consiliul local, deși adoptatorul întrunea toate condițiile stipulate de legislație, pe motiv că lipsesc mijloace financiare la acest capitol și că părinții adoptivi își pot îndeplini obligațiile de educație și întreținere a copilului.

Într-un caz similar, care se referă la adoptarea unui copil în anul 2011, adoptatorul a invocat aceleași pretenții, menționând că la momentul adresării la Centrul pentru Drepturile Omului nu beneficia de indemnizație.

Astfel, constatăm ca și pe parcursul anilor precedenți autoritățile invocă același motiv - lipsa resurselor financiare, deși conform atribuțiilor ”aprobă bugetul local, modul de utilizare a fondului de rezervă, precum și a fondurilor speciale, aprobă împrumuturile și contul de încheiere a exercițiului bugetar; operează modificări în bugetul local”, „contribuie la realizarea măsurilor de protecție și asistență socială, asigură protecția drepturilor copilului”¹⁵⁴...

În unul din cazurile examinate de CpDOM decizia autorităților locale a fost luată peste aproximativ 6 luni, iar informarea beneficiarilor - peste aproximativ 4 ani, la insistența adoptatorilor. În acest context menționăm că în conformitate cu prevederile legale, autoritatea administrației publice locale, în termen de două săptămâni din momentul depunerii cererii de către solicitant, emite decizia cu privire la stabilirea și plata indemnizației sau cu privire la refuzul de a stabili și

¹⁵⁴ Conform art. 14 alin. (1), lit. n) și y) al Legii privind administrarea publică locală nr. 436-XVI din 28 decembrie 2006

plăți indemnizația, iar în termen de 3 zile din data emiterii deciziei comunică solicitantului despre rezultatele examinării cererii¹⁵⁵.

În procesul examinării petiției s-a constatat că familiile implicate în cele două cazuri menționate nu se aflau la evidența autorității tutelare, iar adoptatorii nu au fost informați despre dreptul de a beneficia de indemnizație pentru copilul adoptat.

Avînd la bază cele expuse mai sus, a fost înaintat un aviz cu recomandări către administrația publică locală pentru repunerea în drepturi a copiilor adoptați. Ulterior, a fost luată decizia privind achitarea indemnizației lunare pentru copii adoptați, în mărime de 600 lei, din momentul aprobării deciziei. Referitor la perioada anterioară din 2010, autoritatea tutelară nu s-a expus.

În contextul celor menționate, a fost înaintată o cerere în instanța de judecată privind recuperarea prejudiciului moral și material.

Respectarea drepturilor copilului în stînga Nistrului

În urma sesizării ombudsmanului de către cetățenii din regiune, am constatat că la capitolul respectarea drepturilor copilului în stînga Nistrului încă mai persistă problema perfectării actelor¹⁵⁶ în privința copiilor cu domiciliul în raioanele de est ale țării. Actele eliberate de către autoritățile nerecunoscute din stînga Nistrului nu sunt recunoscute de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. Totodată, autoritățile constituționale în a căror jurisdicție se află aceste raioane nu au acces asigurat pe teritoriul respectiv, atunci cînd procedura de documentare prevede în mod obligatoriu deplasarea la fața locului.

Această problemă a fost abordată de ombudsman încă în anul 2012 cînd, la insistența sa, Biroul pentru Reintegrare a organizat o ședință de lucru la care au participat reprezentanții Instituției naționale a ombudsmanului, Ministerului Justiției, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

În urma procesului de consultare cu reprezentanții din stînga Nistrului s-a convenit asupra unor măsuri de eficientizare a cooperării în ce privește obținerea

¹⁵⁵ Potrivit pct. 11 și 12 al Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 581 din 25 mai 2006.

¹⁵⁶ Este vorba despre instituirea tutelei/curatelei, adopție, stabilirea domiciliului, decăderea din drepturi părintești, evaluarea situației copilului etc.

datelor privind evidența copiilor în situație de risc și a copiilor rămași fără ocrotire părintească, corelarea procedurilor privind identificarea, evaluarea inițială, evaluarea complexă, asistența și monitorizarea copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți, prin utilizarea managementului de caz în calitate de instrument unic și condițiile de atribuire a statutului de copil rămas fără ocrotire părintească de către autoritățile tutelare din stînga Nistrului.

În acest context, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a oferit reprezentanților din stînga Nistrului cadrul normativ și metodologia corespunzătoare, care va asigura uniformizarea procedurilor în domeniul de referință aplicate în raioanele de est ale țării cu prevederile legislației Republicii Moldova.

În anul 2014 MMPSF a propus un proiect de completare a articolului 18 al Legii nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția socială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, prin care s-a propus ca actele emise de autoritățile tutelare din stînga Nistrului pentru luarea la evidență a copiilor în situație de risc să fie recunoscute valabile dacă au fost întocmite cu respectarea prevederilor legislației Republicii Moldova.

Acest proiect de modificare pînă în prezent nu a fost examinat de către Parlamentul Republicii Moldova, deși în opinia ombudsmanului acest lucru este imperios necesar pentru deblocarea situației existente și asigurarea respectării drepturilor copiilor domiciliați în stînga Nistrului.

Dreptul la ocrotirea sănătății

Problema îngrădirii accesului la învățatură a copiilor nevaccinați a revenit pe parcursul anului 2014 în atenția ombudsmanului.

Unul dintre cazurile examinate se referă la situația a 13 copii dintr-un liceu situat în localitatea Congaz care nu au fost admiși în instituția de învățămînt pe motiv că nu sînt vaccinați potrivit Calendarului vaccinărilor obligatorii.

Pe 25 septembrie 2014 medicul-șef sanitar de stat al municipiului Comrat a emis prescripția medicală prin care a atenționat managerii instituțiilor de învățământ să nu admită elevii nevaccinați în cadrul instituțiilor de învățământ.

La adoptarea prescripției medicale medicul-șef sanitar de stat s-a condus de prevederile art. 52 alin. (6) al Legii nr. 10-XVI din 03 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice care prevede că *”admiterea copiilor în colectivități și instituții educaționale și de recreere este condiționată de faptul vaccinării lor profilactice sistematice”*.

De asemenea, în prescripția medicală se face trimitere la Decizia Curții Constituționale din 22 ianuarie 2013, prin care, în opinia medicului-șef sanitar de stat, a fost declarată constituțională prevederea alin. (6) art. 52 al Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice.

Ombudsmanul atrage atenția că la 22 ianuarie 2013 Curtea Constituțională a decis *”sistarea procesului asupra sesizării pentru controlul constituționalității articolului 52 alineatul (6) din Legea nr. 10-XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice”*, deoarece s-a înregistrat paritate de voturi la adoptarea deciziei potrivit art. 60 lit. f) al Codului jurisdicției constituționale¹⁵⁷. Magistrații Curții Constituționale nu au declarat prevederea contestată de avocatul parlamentar *ca fiind constituțională sau neconstituțională*.

Din materialele examinate am constatat că la 03 decembrie 2014, viceministrul sănătății în răspunsul expediat șefului Direcției de învățământ a UTA Găgăuzia reiterează: prevederile legislative poartă un caracter obligatoriu și admiterea copiilor în instituțiile de învățământ este condiționată de faptul vaccinării lor profilactice.

Totodată, în respectiva scrisoare se menționează că dreptul la educație este secundar față de dreptul la ocrotirea sănătății.

Atragem atenția că, în opinia noastră, atât dreptul la învățătură cât și dreptul la ocrotirea sănătății sînt drepturi constituționale și urmează a fi asigurate și

¹⁵⁷ Articolul 60: Curtea Constituțională dispune sistarea procesului, dacă: a) sesizarea este retrasă; b) sesizarea nu ține de competența organelor și persoanelor care au făcut-o; c) soluționarea sesizării nu intră în competența Curții Constituționale; d) excepția de neconstituționalitate a actului normativ contestat este rezolvată; e) există o hotărîre anterioară a Curții Constituționale în problema dată; f) se înregistrează paritate de voturi la adoptarea hotărîrii, deciziei sau avizului în cazurile prevăzute la art.66 alin.(5).

respectate în egală măsură, iar, potrivit art. 54 al Constituției, legile nu ar trebui să suprime sau să diminueze drepturile și libertățile fundamentale ale omului, așa cum se constată în prevederile Legii nr. 52 din 03 februarie 2009.

Luînd în considerare că pînă în prezent Parlamentul Republicii Moldova nu a examinat propunerea înaintată de Centrul pentru Drepturile Omului în Moldova cu privire la modificarea legislației¹⁵⁸, ombudsmanul, care are rolul de a asigura respectarea drepturilor și libertățile omului, consideră că în situația ce a creat o confuzie atît în domeniul educațional cît și medical, trebuie să existe un compromis, deoarece îngrădirea accesului copiilor sănătoși în instituțiile de învățămînt constituie și o discriminare.

Ombudsmanul e de părere că într-un stat de drept nu poate fi admisă situația cînd o autoritate susține că un drept constituțional prevalează în raport cu alt drept constituțional. Drepturile și libertățile fundamentale ale omului trebuie să fie unanim respectate. Copiii trebuie să fie sănătoși, dar și educați.

Ombudsmanul a recomandat medicului-șef sanitar de stat: revizuirea prescripției sanitare; examinarea individuală a fiecărui caz de refuz al părintelui de a-și vaccina copilul pentru asigurarea în egală măsură a dreptului acestuia la învățatură, cît și la ocrotirea sănătății; să nu interzică copiilor sănătoși nevaccinați să frecventeze orele în cadrul instituțiilor de învățămînt.

De asemenea, s-a recomandat Ministerului Sănătății: identificarea soluțiilor pentru asigurarea dreptului la ocrotirea sănătății și neîngrădirea accesului în instituțiile de învățămînt a copiilor nevaccinați, ținînd cont de starea lor de sănătate, de convingerile religioase, filozofice sau morale ale părinților, pînă la momentul în care Parlamentul se va expune pe marginea propunerii de modificare a legislației avansate de avocatul parlamentar; atenționarea medicilor de familie și a lucrătorilor din cadrul centrelor de sănătate publică privind necesitatea examinării individuale a fiecărui copil ce urmează a fi vaccinat, precum și asigurarea respectării art. 2, 12 din Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27 octombrie 2005.

¹⁵⁸ http://ombudsman.md/sites/default/files/activitate/vaccinare_propunere.pdf

Dreptul la nume

Problema copiilor nedocumentați a fost și în anul 2014 în vizorul ombudsmanului. În raportul anterior pentru anul 2013 menționam că, în condițiile actuale de securizare a frontierei de stat pe segmentul transnistrean, minorii nedocumentați pot lesne deveni victime ale traficului de persoane. Unul dintre cazurile examinate de ombudsman în anul 2014 vine să confirme îngrijorările exprimate anterior. O minoră din Republica Moldova a ajuns în anul 2010 în orașul Krasnoiarsk din Federația Rusă, fără a fi însoțită de familie și fără a avea acte asupra sa. Cazul a ajuns în vizorul avocatului parlamentar prin intermediul împuternicitului pe lângă președintele Federației Ruse pentru drepturile copilului din regiunea Krasnoiarsk, Irina Miroșnikova, care a solicitat suportul pentru documentarea și repatrierea copilului. La rândul său, ombudsmanul a solicitat concursul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei în acest caz dat fiind atribuțiile funcționale de autoritate tutelară centrală ale acestuia.

Un alt caz similar aflat în atenția ombudsmanului, în care copii au fost repatriați din Federația Rusă cu presupusa mamă a acestora, a evidențiat aceeași problemă. Prin urmare, din cauza nedocumentării copiilor, nu se cunoaște exact în a cui grijă aceștia se află, sînt sau nu și părinții lor biologici printre persoanele în a căror grijă minorii se află etc.

Totodată, nu este clar cum este posibil ca acești copii să se nască fără ca autoritățile să țină la evidență viitoarea mamă, fără ca nașterea să fie înregistrată în Registrul actelor de stare civilă, atît ale Republicii Moldova, cît și ale Federației Ruse.

Astfel, reiterăm necesitatea de a eficientiza funcționarea mecanismelor la nivel local responsabile de evidența populației. Neglijența manifestată la etapa evidenței viitoarei mame și ulterior la înregistrarea actelor de stare civilă au consecințe nefaste pentru unii copii, care în timp devin cetățeni invizibili, lipsiți de orice drepturi și vulnerabili din toate punctele de vedere.

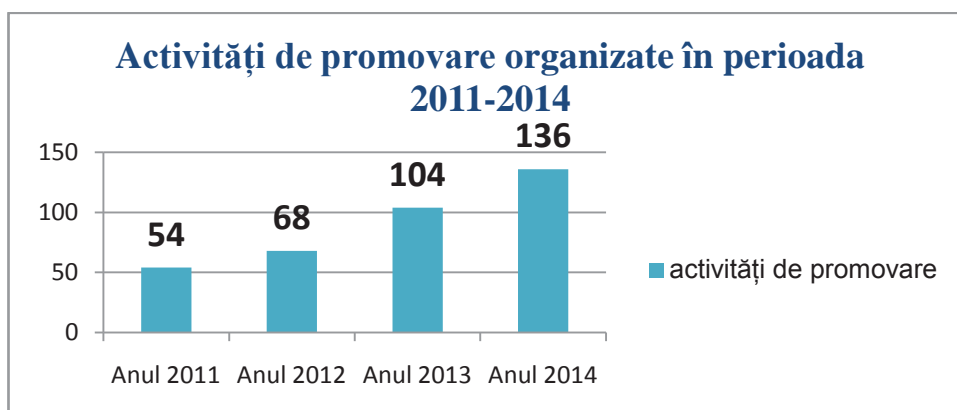
CAPITOLUL V

ACTIVITATEA DE PROMOVARE A DREPTURILOR OMULUI ÎN COMUNITATE

Anul 2014 a fost unul eficient pentru Oficiul național al ombudsmanului pe dimensiunea promovarea drepturilor omului în comunitate. Asta rezultă cel puțin din numărul de acțiuni realizate, în creștere față de anii precedenți. Au fost fortificate relațiile cu unii parteneri din societatea civilă.

În același timp perioada de referință nu a fost una favorabilă pentru colaborările cu mass-media, numărul aparițiilor în presă privind activitățile ombudsmanilor, ale CpDOM fiind în descreștere în comparație cu ultimii doi ani. Sporirea activismului în sfera promovării drepturilor omului a fost determinată nu în ultimul rând de factorul financiar. Din bugetul Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției, Oficiului Avocatului Poporului i-au fost repartizate pentru domeniul activității de promovare a drepturilor omului și a reformei instituționale aproximativ 300 de mii de lei, care au fost valorificați în cea mai mare parte.

În anul 2014 CpDOM a organizat **două campanii de sensibilizare a opiniei publice: Campania de combatere a torturii și relelor tratamente și Campania „Familie fără violență, societate fără violență”**; o campanie de informare a tinerilor cu privire la dreptul la vot, procesul electoral. A mai fost desfășurat un săptămânal de promovare a drepturilor copilului, Decada pentru drepturile omului la tema promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități. În total, au fost organizate 136 de acțiuni de promovare și de instruire. A fost elaborat un spot social la tema promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale, confecționate 70 de panouri de promovare a Oficiului Avocatului Poporului și 50 cu tematica „Toleranță zero față de tortură!”

Săptămînalul de promovare a drepturilor copilului

„Diferiți dar egali” a fost sloganul săptămînalului de promovare a drepturilor copilului desfășurat în perioada 25 mai – 2 iunie. Acesta a inclus 12 activități care au avut loc la Chișinău, în satul Varnița și la Comrat¹⁵⁹: întâlniri cu copiii, ateliere de lucru, prelegeri. În cadrul Săptămînalului a fost organizată o conferință de presă cu participarea șefului Serviciului pentru protecția drepturilor copilului, Tatiana Crestenco, consultantul principal Gheorghe Bosîi șefului Penitenciarului nr.10 Goian, Liuba Jignea, la tema: „Respectarea drepturilor minorilor aflați în detenție¹⁶⁰”.

Totodată, pe 1 iunie, directorul CpDOM Anatolie Munteanu, în comun cu directorul RCTV „Memoria”, Ludmila Popovici, au participat la o activitate desfășurată la Penitenciarul nr. 10 Goian cu prilejul Zilei internaționale a copilului¹⁶¹. În aceeași zi, membrii Organizației „Academia Nicolae Dumitrescu”, partener al CpDOM, au organizat ateliere de lucru cu minorii din cadrul penitenciarului.

ACȚIUNI DE COMBATERE A TORTURII

În perioada 26 iunie - 25 iulie a fost organizată o Campanie de combatere a torturii, care a fost lansată în cadrul unei conferințe de presă pe 26 iunie, de Ziua Internațională pentru susținerea Victimelor Torturii. Campania s-a încheiat pe 25 iulie, cînd s-au împlinit 7 ani de la ratificarea de către Republica Moldova a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (OPCAT).

În contextul acțiunilor din cadrul Campaniei antitortură lansată de Centrul pentru Drepturile Omului, în comun cu IPNA Compania “Teleradio Moldova”, Instituția ombudsmanului în perioada 14 iulie – 25 iulie curent a desfășurat la postul public Radio Moldova Tineret un concurs radiofonic la tema: „Stop tortura!”. Concursul a fost lansat pentru a spori cultura juridică a tinerilor, a-i informa despre garanțiile de bază împotriva torturii, mecanismele naționale și internaționale de combatere a torturii; promovarea ideii de toleranță zero față de tortură și rele tratamente.

¹⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/saptamina-promovarea-drepturilor-copilului-organizata-oficiul-national-al-ombudsmanului>

¹⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/conferinta-presa-respectarea-drepturilor-minorilor-aflati-detentie>

¹⁶¹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-anatolie-munteanu-vizitat-minorii-penitenciarul-goian-ziua-copiilor>

În cadrul campaniei antitortură au fost organizate mai multe întâlniri cu angajați ai instituțiilor penitenciare și ai comisarierilor de poliție din capitală și din teritoriu: Penitenciarul nr.11 din Bălți, Penitenciarului Nr.5 din or. Cahul; Penitenciarului Nr.1 din orașul Taraclia; Unitatea de carabinieri nr. 1045 din Comrat; Comisariatul de poliție din aceeași localitate.

La inițiativa CpDOM, la posturile de televiziune regionale „1 Narodni TV” și televiziunea publică din UTAG - „GRT” au fost difuzate spoturi antitortură.

Angajații CpDOM au ținut prelegeri la Departamentul Instituțiilor Penitenciare și la Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din s. Goian, mun. Chișinău la tema: „Garanțiile împotriva torturii (relațiile dintre colaboratori și deținuți), standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante”.

În anul 2014 pe pagina web a instituției a început să funcționeze a aplicație nouă: „Mecanismul Național de Prevenire a Torturii”. Aceasta activează în formă de hartă interactivă, cu informații redactate la zi privind vizitele efectuate în cadrul MNPT în fiecare instituție din țară unde sunt deținute persoane private de libertate. Informația este prezentată în conformitate cu structura teritorial-administrativă și conține date despre fiecare instituție penitenciară în parte: rapoartele elaborate pe marginea vizitelor efectuate în cadrul MNPT, actele de reacționare și răspunsurile autorităților vizate.

Campania de combatere a violenței în familie „Familie fără violență, societate fără violență!”

Campania „Familie fără violență, societate fără violență” a fost lansată pe 15 octombrie și s-a încheiat pe 25 noiembrie, de Ziua Internațională pentru Eliminarea Violenței împotriva Femeilor. Ea a fost organizată de Centrul pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația Promo-LEX și Centrul de asistență a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (CAP). IPNA Compania „Teleradio-Moldova” a fost partenerul media al Campaniei.

În cursul Campaniei au fost realizate **26** de activități. E vorba de întâlniri cu locuitorii **satelor Cojusna, raionul Strășeni, Capaclia, raionul Cantemir, satul Budeti din suburbia capitalei, Avdarma din UTAG**. În cadrul acestor întâlniri echipa formată din angajații CpDOM, reprezentanții Promo-LEX și CAP le-a vorbit oamenilor despre mecanismele legale de protecție și cadrul instituțional existent de prevenire și combatere a violenței în familie. Psihologul de la

CAP s-a referit la impactul violenței în familie asupra victimelor, a copiilor și membrilor comunității. Cu primarii din aceste sate s-a discutat despre situația la acest capitol în localitățile respective, problemele cu care se confruntă polițiștii de sector, asistenții sociali în aplicarea legii, emiterea ordonanței de protecție pentru protejarea victimelor violenței domestice.

Angajații CpDOM au ținut prelegeri pentru elevi și studenți în **8** instituții de învățămînt și pentru polițiștii de sector din **7 raioane, respectiv, Cahul, Comrat, Cimișlia, Taraclia, Vulcănești, Basarabeasca, Florești.**

Pe 24 noiembrie funcționarii Reprezentanței CpDOM din Comrat au desfășurat o masă rotundă la tema: «Combaterea violenței domestice și promovarea drepturilor femeilor», cu participarea reprezentanților Inspectoratului general de poliție, asistenților sociali, reprezentanților societății civile.

Campania a fost încheiată **de Ziua Internațională pentru Eliminarea Violenței Împotriva Femeilor**, pe 25 noiembrie, în cadrul unei reuniuni: „**Mecanisme de combatere a violenței domestice în Republica Moldova, probleme și soluții**”¹⁶². Reuniunea a întrunit **35** de participanți - reprezentanți ai Aparatului Parlamentului, ai Procuraturii Generale și Inspectoratului General de Poliție, ai unor direcții raionale de asistență socială, ai 11 centre de reabilitare a victimelor violenței în familie, ai mai multor ONG-uri care activează în domeniul promovării drepturilor femeilor. De asemenea, la eveniment au fost prezenți șeful Oficiului UN Women Moldova, Ulziisuren Jamsran, reprezentanți ai OSCE, Misiunii Consiliului Europei în Moldova.

Oficiul Avocatului Poporului, Asociația Promo-LEX, Centrul de Asistență și Protecție a Victimelor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane (CAP) au pledat pentru semnarea și ratificare de către Republica Moldova a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, intrată în vigoare de la 1 august anul curent.

Campania „Primul meu vot” (38 de acțiuni)

Începînd cu 7 octombrie, ombudsmanul Tudor Lazăr, consultantul principal al avocatului parlamentar Carolina Cazaciuc s-au alăturat Campaniei „Primul meu vot”, desfășurată de Asociația Presei Independente, continuînd activitățile de informare chiar și atunci cînd API și-a încheiat campania.

¹⁶² <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/masa-rotunda-mecanisme-combatere-violentei-domestice-republica-moldova-probleme-si-solutii>

Campania a avut scopul de a stimula, prin activități de educație civică și electorală, activismul tinerilor și de a crește gradul de implicare a acestora în viața comunității locale și a țării în ansamblu. Astfel, în perioada 7 octombrie - 31 noiembrie ombudsmanul, însoțit de consultantul principal Carolina Cazaciuc, dar și de alți angajați ai CpDOM au efectuat vizite în diferite raioane ale țării, în al cărui cadru s-au întâlnit cu tineri, viitori alegători și le-au prezentat informații ample cu privire la drepturile electorale. Publicului i-a fost distribuită broșura editată de Oficiul Avocatul Poporului - „Vreau să votez!”.

Cu asemenea activități echipa CpDOM a fost la Liceului ”Elada” din satul Măcărești, raionul Ungheni; la Liceul Teoretic din satul Hîrtopul Mic, raionul Criuleni; la Liceul din satul Sipoteni raionul Călărași; la Liceului ”Mihai Eminescu” din Ungheni; la Liceului Teoretic ”Ioan Vodă” din Cahul; Liceul ”Mihai Eminescu” din Dondușeni; Liceul ”George Coșbuc” din Bălți; Liceul ”Ion Creangă” din Florești; la Liceul ”Mihai Eminescu” din Fălești.

23 de întâlniri, seminare au fost organizate în Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia de către șeful Reprezentanței Comrat a CpDOM Svetlana Mironova.

De asemenea, broșura „Vreau să votez!” a fost distribuită la Spitalul de psihiatrie din capitală, Penitenciarul nr. 13 din Chișinău și Penitenciarul nr. 11 din Bălți.

Decada pentru drepturile omului – ediția 2014

În perioada 01-10 decembrie curent, Instituția națională a ombudsmanului, în premieră, a organizat o Decadă a drepturilor omului cu o tematică îngustă: de promovare a drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Scopul Decadei 2014 a fost de a atrage atenția opiniei publice și a autorităților responsabile asupra problemelor cu care se confruntă această categorie de cetățeni. În acest sens au fost realizate atât acțiuni de promovare, cât și întruniri la care au fost puse în dezbatere subiecte mai sensibile legate de situația persoanelor cu dizabilități.

Pe 2, 3, 4 și 5 decembrie 2014 CpDOM a organizat 4 întâlniri avînd ca teme: Accesul persoanelor cu dizabilități locomotorii, de vedere și de auz la transportul în comun¹⁶³; Evaluarea impactului serviciilor sociale asupra persoanelor cu dizabilități și integrării lor în comunitate¹⁶⁴; Asigurarea cu proteze, încălțăminte specială a persoanelor cu dizabilități locomotorii¹⁶⁵; Implementarea

¹⁶³ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/asigurarea-accesului-transportul-public-al-persoanelor-dizabilitati-locomotorii-dizabilitati>

¹⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/reprezentantii-ong-urilor-dialog-angajatii-cpdom-tema-protectiei-sociale-persoanelor>

¹⁶⁵ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/asigurarea-persoanelor-dizabilitati-locomotorii-mijloace-ajutatoare-tehnice-si-incaltaminte>

Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajul semnelor cu ajutorul interpretului¹⁶⁶.

La întruniri au participat reprezentanții Asociației „Motivație” din Moldova, Uniunii Organizațiilor Invalizilor din Moldova, ai Asociației „Humanitas”, ai Societății Orbilor din Moldova, ai Asociației de Reabilitare a Invalizilor, ai AO „Keystone Moldova”, AO „Speranța și Sănătate”, CMC „Suflet și sănătate”, ai Asociației Surzilor din Moldova, ai Centrului de Asistență Juridică pentru Persoanele cu Dizabilități.

La întâlniri au luat parte și reprezentanții Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, ai Ministerului Educației, ai Ministerului Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, ai direcțiilor raionale de asistență socială Anenii Noi, Criuleni, Strășeni, Cimișlia, ai Întreprinderii de Stat CREPOR.

Pe marginea întâlnirilor menționate a fost adoptată o Rezoluție, făcută publică în cadrul unei conferințe de presă și expediată factorilor responsabili. Documentul conține mai multe recomandări privind acțiunile care se impun a fi întreprinse în mod operativ de către autoritățile publice centrale și cele ale municipiului Chișinău pentru redresarea situației în care se află persoanele cu dizabilități.

Decada a inclus ateliere de lucru și prelegeri la temă în mai multe instituții de învățământ din țară, seminare, întâlniri cu reprezentanți ai unor ONG-uri din teritoriu.

În scopul promovării reformei sistemului de sănătate mintală, conform cerințelor Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, CpDOM a elaborat un spot social la această temă. Acesta, precum și broșura editată - *„Articolul 12 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități* urmează a fi utilizate în contextul acțiunilor planificate în 2015 de promovare a drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Promovarea toleranței în societate

Mai multe acțiuni de promovare a toleranței au fost desfășurate în instituții de învățământ din țară, ai căror elevi au participat la concursul radiofonic „Toleranța este democrație”, organizat în decembrie 2013 de Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova în colaborare cu Radio Moldova. Activități de promovare a drepturilor omului cu genericul „Persoanele cu dizabilități: între discriminare și toleranță” au avut loc la Penitenciarul nr. 10, Goian; Liceul Teoretic „Alec Russo” din Cojușna; Liceul Teoretic din satul Pleșeni raionul Cantemir; Liceului Teoretic din satul Ghindești, raionul Florești și Liceul Teoretic

¹⁶⁶ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-serviciilor-comunicare-prin-utilizarea>

«A.Mateevici» din Șoldănești. De altfel, cele mai bune eseuri, desene ale participanților la concursul radiofonic au fost utilizate pentru editarea în anul 2014 a unei broșuri: „**Toleranța este democrație**”.

Prevederile legislației naționale cu privire la crimele bazate pe ură a constituit subiectul de discuție la mesele rotunde desfășurate la Chișinău și Bălți de Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, Oficiul Națiunilor Unite al Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (OHCHR), Asociația Avocaților Americani / Inițiativa pentru Supremația Legii (ABA ROLI). La eveniment au participat factori implicați în procesul de investigare și examinare a infracțiunilor bazate pe ură – procurori, judecători, reprezentanți ai organelor de urmărire penală, ai Consiliul Suprem al Magistraturii, Curții Supreme de Justiție, Curții de Apel Chișinău, Ministerului Justiției, dar și reprezentanți ai Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, INJ, ai societății civile, reprezentanți ai misiunilor OSCE, OIM, PNUD în Moldova, ai comunității științifice din țară.

„Crimele bazate pe ură și integrarea străinilor: provocări și soluții” – a constituit tema seminarului desfășurat pe 24 iunie de CpDOM în comun cu Organizația Internațională pentru Migrațiune și Institutul Național al Justiției¹⁶⁷. În cadrul seminarului a fost supus dezbaterilor un studiu realizat la această temă, implicit cu contribuția experților de la CpDOM.

Activitate editorială

În anul 2014 CpDOM a **publicat 8 titluri de carte:** Raportul CpDOM privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2014, Raportul privind activitatea CpDOM în anul 2013 pentru realizarea sarcinilor OPCAT, broșura „Drepturile copilului” în limbile română și rusă. Au mai fost editate broșurile „Ghidul tînărului tolerant”, „Dreptul la vot”, „Ce trebuie să știe proprietarii de terenuri agricole”, ultima în limbile română și rusă, Broșura „Articolul 12 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități”, Ghid pentru victimele violenței domestice.

Colaborarea cu mass-media

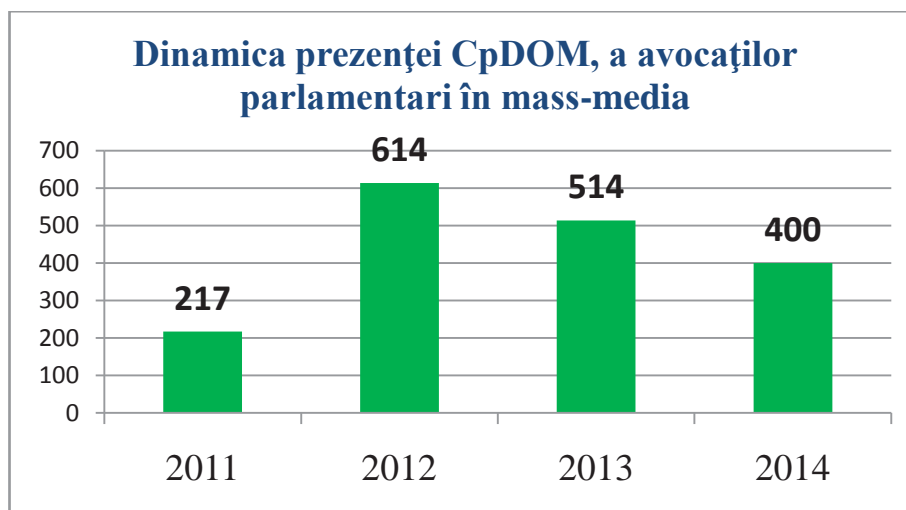
În anul 2014 au fost desfășurate **6 conferințe de presă**, în al căror cadru au fost abordate temele: *“Fenomenul violenței în școală”*; *„Documentarea copiilor în Republica Moldova”* (prezentarea publică a studiului „Analiza situației pe țară privind documentarea copiilor cu adeverințe de naștere”); *„Respectarea drepturilor minorilor aflați în detenție”*. Au fost organizate conferințe de

¹⁶⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/atelierul-lucru-crimele-bazate-pe-ura-si-integrarea-strainilor-provocari-ti-solutii>

presă de Ziua Internațională pentru susținerea Victimelor Torturii , cu ocazia lansării Campaniei de combatere a violenței în familie; la încheierea Decadei pentru drepturile omului.

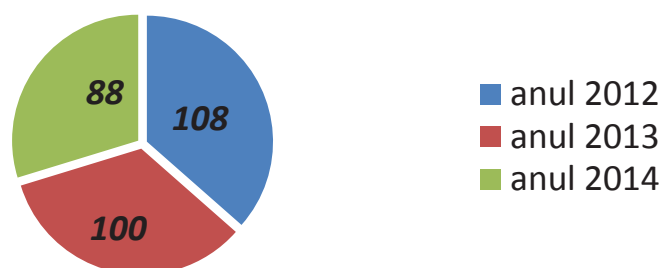

În anul 2014 au fost înregistrate **400 de apariții în mass-media**, în descreștere față de anul trecut.

Numărul aparițiilor în mass-media regională a fost de asemenea în descreștere, față de anii precedenți - de 88 de subiecte în presă, comparativ cu 100 în 2013 și 108 în 2012. Ca și în anii precedenți, cele mai multe colaborări cu mass-media - 80 îi revine Reprezentanței CpDOM din Comrat. Și asta datorită activității eficiente desfășurate de șeful reprezentanței Svetlana Mironova care, de altfel, a fost desemnată laureat al Premiului ONU ediția 2014 pentru promovare activă a drepturilor omului în comunitate.

Colaborări cu mass-media ale reprezentanților CpDOM

Dintre cele peste 50 de sesizări din oficiu ale ombudsmanilor, 19 au fost reacții la subiectele apărute în mass-media privind nerespectarea drepturilor omului. Cel mai de rezonanță a fost **cazul de discriminare a unei persoane cu dizabilități, A.G., din orașul Hîncești**. Tînărului i-a fost îngădit accesul la un club de noapte din localitatea dată, unde venise împreună cu un grup de prieteni¹⁶⁸. Cazul dat a fost soluționat de ombudsmanul Tudor Lazăr prin procedura de conciliere.

Printre subiectele de rezonanță în presă privind cazuri examinate de CpDOM au fost cel al femeii de 33 de ani care după îngrijirile medicilor a rămas imobilizată la pat, se presupune din cauza unei erori medicale. A fost mediatizat intens și cazul minorului orfan trimis și uitat la spitalul de psihiatrie de către primarul unei localități. Un număr spectaculos de vizualizări au acumulat comunicatele de presă ale CpDOM privind consultările purtate în Decada 2014 cu reprezentanții ONG-urilor din domeniul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități, plasate pe portalul comunicate.md. Acestea au fost citite de peste 600¹⁶⁹, 800¹⁷⁰ și chiar 2000¹⁷¹ de vizitatori unici. Asta în timp ce alte comunicate plasate pe același site, inclusiv ale CpDOM, acumulează, de regulă, pînă la 200 de vizualizări.

Actualizarea paginii web

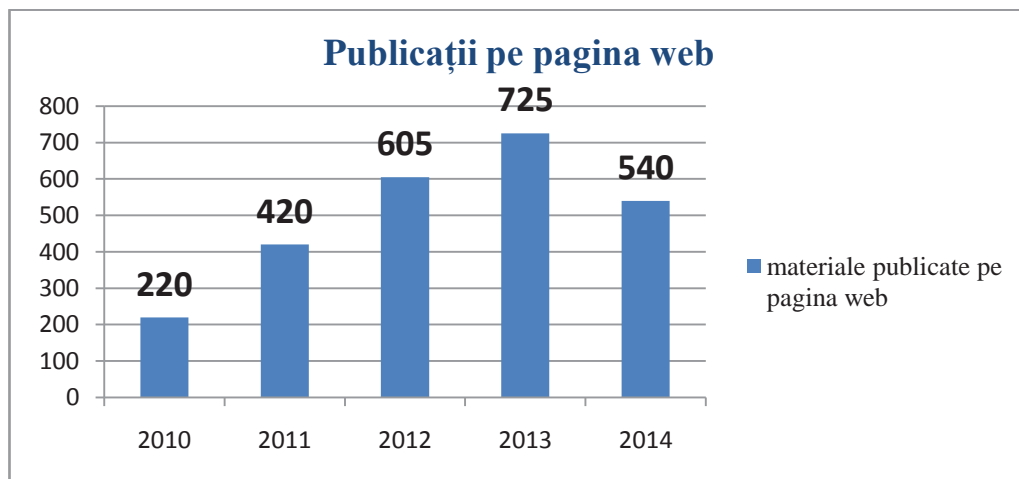
În anul 2014 pe pagina oficială a instituției au fost plasate 540 de materiale, față de 725 în anul trecut.

¹⁶⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/caz-discriminare-unui-tinar-orasul-hincesti-examinat-ombudsmanul-tudor-lazar>

¹⁶⁹ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8482

¹⁷⁰ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8468

¹⁷¹ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8472

Statistica vizualizărilor în 2014: **110 868** , dintre care **12 560** sunt vizitatori unici. Mai frecvent site-ul este accesat în Republica Moldova – 82%, în România 4,5 %, în SUA - 2%, Franța - 1,5; 1,35 % Rusia.

Începînd cu anul 2014, pagina web a asigurat accesul la anexele specializate - Harta interactivă MNPT și pagina pentru copii. Odată cu intrarea în vigoare a Legii cu privire la Avocatul Poporului și, corespunzător suspendarea activității MNPT în vechea formulă, harta interactivă a MNPT nu a putut fi completată. Nici pagina pentru copii nu a fost actualizată, conform celor planificate.

Consolidarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă

În perioada de referință au fost înregistrate progrese pe dimensiunea colaborarea cu societatea civilă și partenerii din cadrul instituțiilor publice. Astfel, două campanii desfășurate de CpDOM: Campania „Familie fără violență, societatea fără violență!” și Campania „Primul meu vot” au fost organizate în comun cu organizații neguvernamentale. Asociația Promo-LEX a fost partenerul Instituției naționale a ombudsmanului în Campania de combatere a violenței în familie, iar Asociația Presei Independente – în Campania „Primul meu vot”. Experiența acestei colaborări ne inspiră încredere în realizarea pe viitor în comun și a altor noi proiecte. Totodată, în mod tradițional, IPNA Campania „Teleradio-Moldova” a susținut informațional CpDOM în campania de combatere a violenței în familie, în acest context fiind stabilite relații de cooperare și cu Centrul de Asistență a Victimelor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane (CAP), care se mai ocupă și de combaterea violenței în familie. Efortul consolidat al CpDOM și partenerilor acestuia a permis atît o bună organizare a evenimentelor din cadrul celor două campanii, asigurarea cu materiale informative și logistica corespunzătoare, cît și a conferit mesajului transmis mai multă relevanță și credibilitate.

Dialogul cu societatea civilă a fost fortificat și în cadrul Decadei pentru drepturile omului, care în acest an, pentru prima dată, a fost una cu o tematică foarte îngustă: promovarea și protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități. Cele 4 întruniri cu caracter de consultare organizate de Oficiul Avocatului Poporului au oferit suficiente temeiuri pentru a crede că discuțiile purtate au fortificat relațiile existente până acum cu mai multe ONG-uri care activează în acest domeniu. De fapt, consultările purtate ar putea fi cu îndrăzneală calificate drept forum al ombudsmanului și al societății civile, unul într-un format mai neobișnuit, în patru reprize, pe problemele persoanelor cu dizabilități. Interesul manifestat față de întâlnirile organizate în cursul Decadei, participarea activă a reprezentanților mai multor ONG-uri confirmă faptul că modalitatea pusă în aplicare de dialog este una reușită și experiența merită a fi pusă în practică și pe viitor. E de notat că unul dintre obiectivele întâlnirilor menționate cu participarea reprezentanților organizațiilor neguvernamentale a fost tocmai de a impulsiona cooperarea Avocatului Poporului cu societatea civilă, care în anul viitor să fie consolidată în cadrul unui forum național cu participarea ONG-urilor ce activează în sfera protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități.

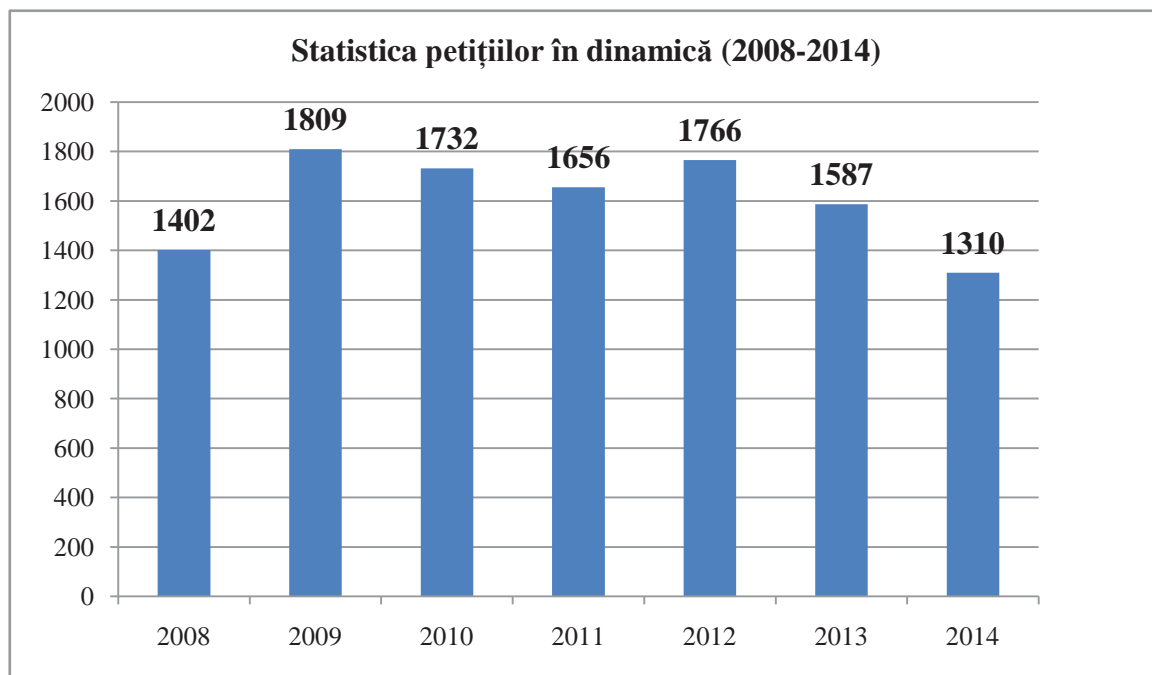
În perioada de referință au fost semnate patru acorduri de colaborare: cu portalul „Platforma E-Sănătate”, cu Institutul de Relații Internaționale din Moldova, Asociația Obștească ”Centrul de Drept și Inițiative Democratice” și cu Asociația Obștească „Centrul media” din orașul Tiraspol.

CAPITOLUL VI

ALTE ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII CENTRULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI ÎN ANUL 2014

1. Informație analitico-statistică cu privire la evoluția și activitatea CpDOM în anul 2014

În perioada 01 ianuarie - 31 decembrie 2014, la Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova au parvenit 1310 cereri, oficiul central (Chișinău) au recepționat 1140 de petiții, reprezentanțele CpDOM, respectiv, Cahul – 55; Bălți – 55; Comrat - 39; Varnița -21 cereri.

Statistica petițiilor adresate Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova din ultimii ani denotă un număr relativ constant de adresări. De asemenea tematica celor mai frecvente motive de adresare rămâne preponderent aceleași: pretensele încălcări ale dreptului la acces liber la justiție, dreptului la securitate și demnitate personală, dreptul la asistență și protecție socială, precum și nerespectarea dreptului la proprietatea privată.

Remarcăm că din anul 2010 cel mai abordat de către solicitanți subiect a fost pretinsa încălcare a dreptului de acces liber la justiție, numărul adresărilor fiind relativ constant, variind neesențial de la un an la altul. În anul 2014, rata adresărilor cu acest subiect, înraport cu numărul total de petiții înregistrate, a constituit circa 20% , în anul 2013 constituie 23%, iar în anii 2012-2011 este de 22%.

Spre exemplu:

- în 48 de cazuri (18,11%) este reclamată pretinsa tergiversare a examinării cauzelor,

- în 49 de cazuri (18,5%) neexecutarea hotărârilor judecătorești,
- în 23 de cazuri (8,6%) este invocat dezacordul cu sentința/hotărârea pronunțată,
- în 145 de cazuri (54,7%) nerespectarea principiului contradictorialității procesului.

Analiza generală a adresărilor la CpDOM, începînd cu anul 2008, conform dreptului pretins lezat (vezi tabelul), demonstrează o scădere a numărului de adresări la capitolul securitatea și demnitatea personală, tendință mai evidentă din anul 2011. Deși dinamica adresărilor la acest compartiment în ultimii ani este în scădere, faptul că acestea ocupă locul doi din numărul total demonstrează că fenomenul relexor tratamentelor persistă în societate.

În anul 2014 cel mai semnalat aspect în adresările la acest subiect vizează condițiile de detenție în instituțiile penitenciare, acesta fiind invocat în 137 de petiții, în 2013- 150 de cazuri și anul 2012- în 133 adresări. 24 de cazuri au nvoocat aplicarea torturii și tratamentelor inumane sau degradante în 2014, în anul precedent, 2013- au fost semnalate 32 de cazuri, iar în anul 2012- 40 de plîngeri; 18 adresări se referă la lezarea demnității personale în anul 2014, în anul 2013- 32 cazuri , iar în anul 2012 au parvenit 28 de plîngeri la acest subiect.

Încălări ale respectării procedurii la reținere sau arestare au fost invocate în 11 petiții înregistrate la CpDOM în anul 2014, în comparație cu 10 cazuri din 2013 și 12 cazuri în 2012.

Pe de altă parte, în ultimii 3 ani este evidentă tendința de creștere a numărului petițiilor în care se invocă nerespectarea dreptului la asistență și protecție socială, dar și a dreptului la proprietate privată.

Clasificarea adresărilor potrivit dreptului pretins lezat

Tematică adresărilor	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Accesul liber la justiție	265	368	397	361	429	392	401
Securitatea și demnitatea personală	190	224	217	280	422	536	264
Dreptul la asistență și protecție socială	154	181	187	190	172	177	127
Proprietate privată	148	80	144	113	148	136	78
Acces la informație	78	121	93	130	160	146	131
Dreptul la muncă	70	76	109	93	73	110	73
Viața familială	92	81	116	92	117	88	27
Dreptul la apărare	40	45	45	54	39	69	12
Viața intimă și privată	6	7	6	21	12	12	4
Dreptul la instruire	20	24	39	25	16	9	2
Dreptul la petiționare	21	12	17	25	37	15	23
Dreptul la libera circulație	6	11	12	10	30	18	10
Dreptul la ocrotirea sănătății	49	52	59	50	45	43	44

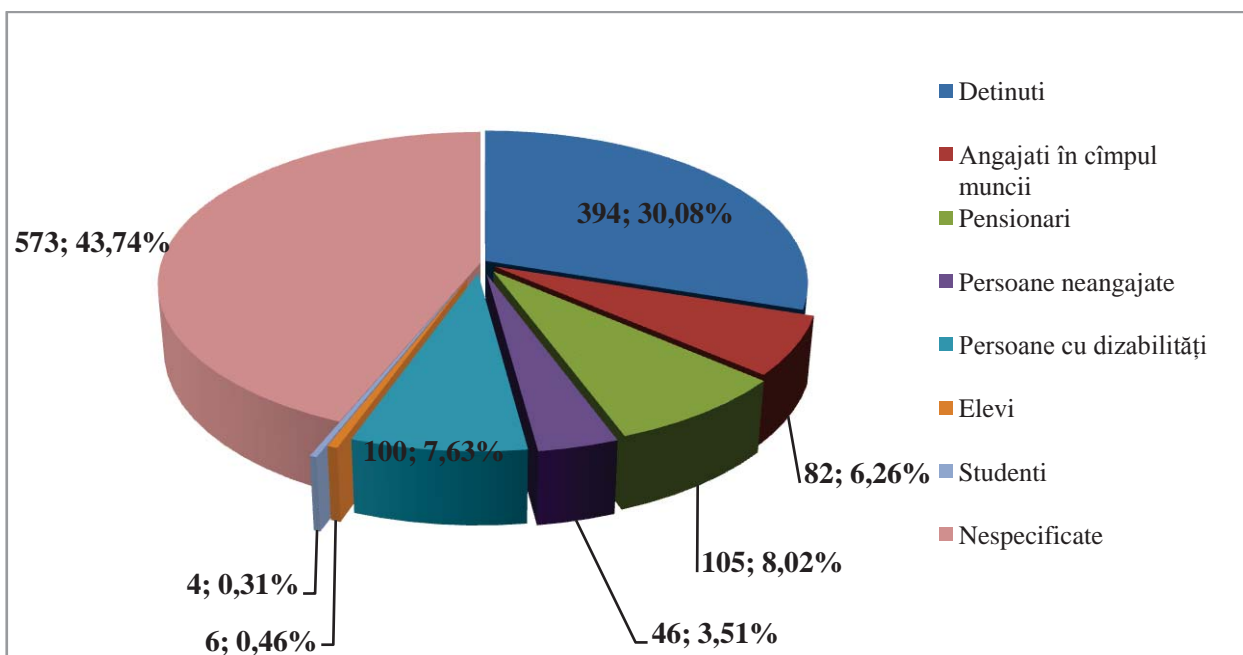
Libertăți personale	8	35	35	16	4	9	11
Dreptul la administrare	7	17	12	13	10	2	5
Dreptul la cetățenie	9	14	7	7	3	5	6
Dreptul de vot și de a fi ales	-		1	2	1	-	-
Altele	147	239	270	170	5	98	178

Notă. La rubrica "Altele" sînt incluse cererile în care nu se invocă încălcarea unui drept constituțional și nu pot fi încadrate în sistemul de evidență automatizată a adresărilor parvenite la CpDOM, cum sînt drepturile consumatorilor, solicitarea consultațiilor juridice, interpretarea actelor normative, precum și cereri cu presupuse încălcări care au avut loc în afara teritoriului Republicii Moldova.

Nemulțumirile persoanelor din grupurile sociale cu un risc sporit de vulnerabilitate se referă la neasigurarea dreptului la asistență și protecție socială, acestea plasîndu-se constant pe poziția a treia. În particular, în 77 de cazuri petiționarii susțin că nu le sînt acordate înlesnirile sociale cuvenite, 48 de persoane consideră că nu le este asigurat dreptul la un trai decent, iar în 29 de cazuri este reclamat modul de calculare a prestațiilor. Deși soluționarea problemelor abordate la acest capitol poate fi realizată, în majoritatea cazurilor, prin elaborarea/revizuirea politicilor publice din domeniul social-economic, avocații parlamentari intervin în cazurile în care prezumă anumite erori la stabilirea prestațiilor sociale și în cazurile în care pot fi găsite soluții alternative.

Din numărul total de persoane care pe parcursul perioadei raportate s-au adresat la Centrul pentru Drepturile Omului 30.08% sînt deținuții, 6.26% - persoane angajate în muncă, 8.02% - pensionari, 3.51% - persoane neangajate, 7.63% - persoane cu dizabilități, 0.46% - elevi, 0.31% - studenți, precum și alte categorii mai puțin numeroase, aceste date sînt reflectate procentual în diagrama de mai jos.

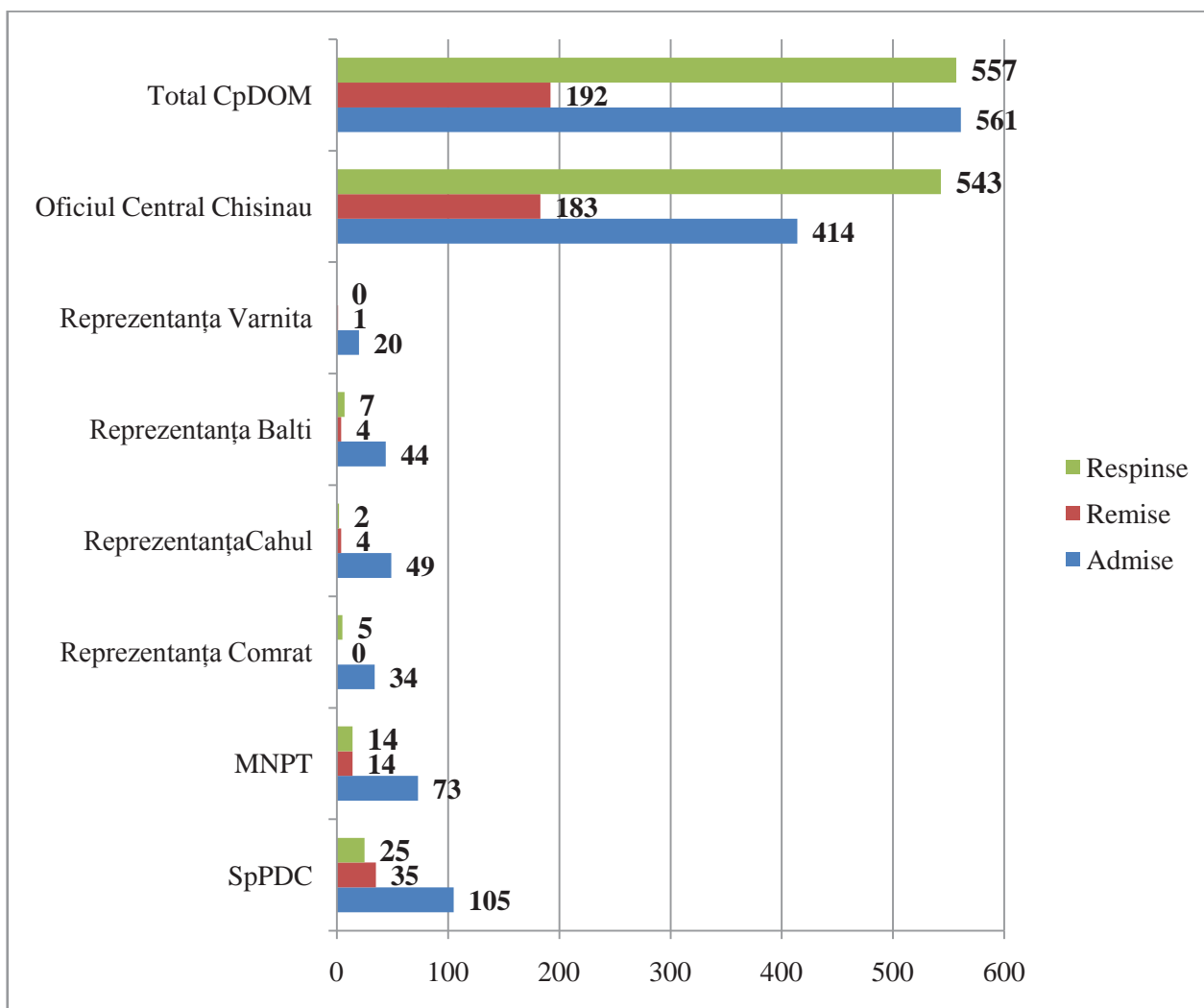
Categoriile de adresanți

Analiza categoriilor de adresanți din anii precedenți relevă că pe primul loc se plasează adresările care parvin de la deținuți (excepție făcând anul 2008, în care acest loc era ocupat de persoanele angajate în câmpul muncii), urmînd persoanele angajate în câmpul muncii. De asemenea, CpDOM constată o creștere permanentă a adresărilor de la persoanele cu dizabilități și de la pensionari.

Examinarea cererilor are drept scop identificarea dreptului pretins lezat, verificarea temeiniciei cererii în raport cu cadrul legislativ și normativ, național și internațional, examinarea posibilității de implicare a ombudsmanului, iar în cazul în care fapta invocată de petiționar în cerere depășește competența ombudsmanului, este identificată instituția ce dispune de atribuțiile necesare pentru soluționarea cazului.

Clasificarea petițiilor în funcție de decizia adoptată

Din cele 1310 de petiții înregistrate în instituție 561(42.8%) au fost acceptate spre examinare. Pe cazurile date au fost emise acte de reacționare; a fost solicitat concursul organelor și persoanelor cu funcții de răspundere, au fost solicitate informații, documente și materiale necesare, au fost efectuate vizite de monitorizare și au fost înaintate propuneri de modificare a legislației etc.

În 192 (14.7 %) cazuri cererile au fost remise spre examinare autorităților competente cu trimitere la prevederile art.21 alin.1 lit.c) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014, fiind instituit controlul avocatului parlamentar asupra rezultatelor examinării. Alte 557(42.5 %) au fost oferite explicațiile de rigoare restituite în temeiul art.18 din Legea sus-numită, petiționarilor fiindu-le indicate procedurile pe care sînt în drept să le folosească pentru a-și apăra drepturile și libertățile.

Comparativ cu anii precedenți, în ultimii ani instituția avocatului parlamentar și-a schimbat modalitatea de activitate, implicîndu-se mai activ în problemele abordate de cetățeni. Astfel, dacă în anul 2008 au fost admise spre examinare circa 21% din petiții, remise fiind aproximativ

jumătate din numărul total, apoi pe parcursul anilor numărul petițiilor admise a crescut permanent, în anul 2014 cota-parte a petițiilor admise fiind de 42.8 %.

**Repartizarea cererilor conform prevederilor art.21 alin.(1) din Legea nr.52 cu privire la
Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014**

PETIȚII	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Admise	42.8%	45.43%	57.59%	44.87%	42.96%	34.48%	21.07%
Remise	14.7%	19.28%	16.08%	18.12%	26.91%	33.47%	43.75%
Restituite	42.5%	35.29%	26.33%	37.02%	30.14%	31.65%	35.17%

Instruirea juridică prin audiență desfășurată de către ombudsmani și angajații CpDOM
(în conformitate cu punctul 5 lit.c) din Regulamentul Centrului pentru Drepturile Omului, a
structurii, a statului de funcții și a modului de finanțare a acestuia
aprobat prin Hotărârea Parlamentului R.Moldova nr. 57-XVI din 20.03.2008)

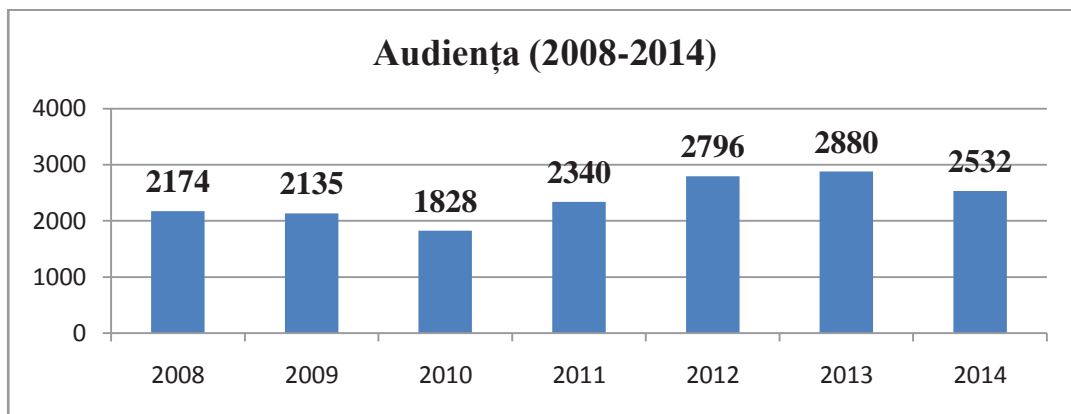
Una din sursele importante de identificare a problemelor de sistem și a lacunelor legislative pentru ombudsmani rămân a fi plîngerile cetățenilor și informația primită în cadrul audiențelor.

Primirea în audiență a cetățenilor are loc zilnic în sediul CpDOM și a Reprezentanțelor CpDOM din Bălți, Cahul, Comrat și Varnița, precum și în sediile autorităților publice locale sau în instituțiile și organizațiile indicate de ombudsmani.

Conform prevederilor art.19 alin.(5) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman) nr.52 din 03.04.2014, Avocatul Poporului primește în audiență nu mai rar decît o dată pe lună, conform regulamentului aprobat de Avocatul Poporului. În celelalte zile, petiționarii sînt primiți în audiență de către funcționarii instituției.

Pe parcursul anului 2014 funcționarii CpDOM au primit în audiență 2532 cetățeni, dintre care 914 (36%) petiționari au pretins că le au fost lezate drepturile și libertățile garantate de Constituția Republicii Moldova.

În reprezentanțele din teritoriu s-au adresat cetățeni după cum urmează: la Reprezentanța CpDOM în UTA Găgăuzia, Comrat s-au adresat 836 (33%) persoane, la Reprezentanța Cahul s-au adresat 483(19%) petiționari, la Reprezentanța Bălți au apelat 145(5.7%) persoane, la Reprezentanța Varnița - 154 (6%) petiționari.

Acte de reacționare

Urmare a examinării cererilor admise, au fost întocmite și înaintate autorităților competente privind încălcările drepturilor constituționale ale cetățenilor, următoarele acte de reacționare:

Tipul acțiunii/actului de reacționare	2014	2013*	2012*	2011*	2010*	2009*	2008*
Aviz (în temeiul art.24 alin.1 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul nr. 52 din 03.04.2014) *în anii 2008-2013 în baza art.27 din Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997	99	74	77	95	144	68	13
Demersuri (pentru intentarea unui proces penal/disciplinar în privința persoanei cu funcții de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea considerabilă a drepturilor și libertăților omului (art.25 lit. b) Legea nr. 52) din 03.04.2014) *în anii 2008-2013 în baza art.28 lit.d) din Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997	19	18	22	13	32	33	8
Sesizări asupra cazurilor de încălcări a eticii de serviciu, târăgănare și birocrațism, în temeiul art.25 alin. (1) lit.d) Legea nr. 52 din 03.04.2014) * în anii 2008-2013 în temeiul art.31 din Legea nr.1349)	13	45	15	14	59	2	-
Sesizări la Curtea Constituțională (în temeiul art.26 din Legea nr.52) din 03.04.2014) * în anii 2008-2013 în temeiul art.31 din Legea nr.1349 din 17.10.1997	4	8	6	7	10	-	2
Acțiuni în judecată/cereri cu privire la	12/12	26/15	15/44	6	6	-	-

intervenirea în proces pentru a depune concluzii (în conformitate cu art. 74 CPC)							
Rapoarte tematice	4	9	6	9	24	-	-
Acord de conciliere	3	5	4	8	1	-	-
Autosesizare	52	43	52	22	-	-	-
Propuneri de perfecționare a legislației în domeniul drepturilor omului (prezentate Parlamentului și Guvernului în temeiul art.27 lit.a) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014 * în anii 2008-2013 prezentate Parlamentului și Guvernului în temeiul art.29 lit.a) din Legea nr.1349 din 17.10.1997	7	8	11	11	28	5	10
Propuneri privind îmbunătățirea aparatului administrativ în temeiul art.29 lit.b) din Legea nr.1349	13	19	19	7	-	-	-
Sesizare pentru efectuarea investigațiilor de expertiză (art.24 lit.e) în temeiul art.24 alin.1 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014	3						
Total	241	270	271	192	304	108	33

Aviz cu recomandări

(art. 24 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

În situațiile în care se constată încălcări ale drepturilor petiționarilor, ombudsmanii prezintă organelor sau persoanelor cu funcții de răspundere ale căror decizii sau acțiuni (inacțiuni), după părerea lor, încalcă drepturile și libertățile constituționale ale omului, avize care conțin recomandări privind măsurile ce urmează a fi luate pentru repunerea imediată în drepturile încălcate a petiționarului.

În anul 2014 au fost întocmite 99 de avize cu recomandări, care au fost transmise în adresa autorităților publice centrale și locale. Pentru comparație: în anul precedent au fost elaborate 74 de avize cu recomandări, iar în anul 2012 au fost elaborate 77 avize cu recomandări.

Instituția vizată	2014	2013	2012	2011
Guvernul și autoritățile publice centrale	-	4	1	7

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, inclusiv instituțiile subordonate	8	8	13	18
Ministerul Educației și instituțiile subordonate	5	3	7	11
Ministerul Afacerilor Interne, inclusiv subdiviziunile subordonate și serviciile desconcentrate	8	3	16	18
Ministerul Justiției, inclusiv instituțiile subordonate	18	22	16	23
sistemul judecătoresc	-	3	-	1
Procuratura Generală și organele procuraturii	-	1	-	3
Autoritățile publice locale	38	12	11	5
Primăria/Consiliul municipiului Chișinău	5	9	1	7
Persoane juridice	2	7	7	1
Ministerul Apărării și instituțiile subordonate	-	1	3	1
Ministerul Finanțelor	-	-	1	-
Ministerul Culturii	3	1	-	-
Ministerul Agriculturii	1	-	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcției	1	-	-	-
Ministerul Sănătății	10	-	-	-
Total	99	74	77	95

Din numărul total de avize, 38 au fost înaintate în adresa autorităților publice locale. Subiectele abordate în avizele către aceste autorități sînt diverse: probleme ce vizează asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la organele publice, mai ales cele din sfera socială, asigurarea dreptului la un trai decent, îngrădirea dreptului la informare a cetățenilor, lezarea dreptului constituțional la protecție socială a persoanelor cu dizabilități, respectarea dreptului la proprietate privată, asigurarea condițiilor în instituțiile de învățămînt, repunerea în drepturi a copiilor minori, cît și întreprinderea măsurilor pentru combaterea fenomenului de violență în familie.

În Oficiul Avocatului Poporului din Moldova s-a adresat E., locuitoare a satului Miclești, raionului Criuleni.

Petiționara solicita intervenția ombudsmanului pentru soluționarea problemei ce ține de comiterea actelor de violență de către M. asupra nepoților minori ai petiționarei, agresoarea fiind chiar mamă a acelor copii.

Petiționara menționa că la 08.05.2014, cînd se întorcea de la școală, minora H. pe una din ulițele satului, a fost lovită cu sapa de către M., iar la 09.07.2014 minora din nou a fost agresată fizic de M.. Avocatul parlamentar a înaintat Inspectoratului de Poliție Criuleni un aviz cu solicitarea de a începe urmărirea penală a agresorului. În cadrul examinării cazului dat, faptele menționate în aviz au fost confirmate parțial. În privința cet. M a fost începută o procedură contravențională, fiindu-i aplicată amendă în mărime de 25 u.c.(500 lei).

Ca și în anii precedenți, din totalul avizelor expediate autorităților, avizele adresate Ministerului Justiției, inclusiv instituțiilor subordonate, în mare parte țin de necesitatea de a ameliora condițiile de detenție, de asigurarea spațiului în încăperile de detenție în conformitate

cu standardele pentru deținuți și cu privire la alte aspecte care țin de asigurarea standardelor minime pentru aceștia.

Ombudsmanii au adresat mai multe avize Ministerului Sănătății. Subiectele abordate țin de dreptul la ocrotirea sănătății, prin îngrădirea accesului la servicii de sănătate calitative, respectarea dreptului copilului la un mediu sănătos și la alimentație sănătoasă în cadrul instituțiilor de învățământ, lezarea dreptului la învățătură, manifestat prin faptul că medicul de familie refuză eliberarea certificatului despre starea sănătății copilului, în cazul în care nu este vaccinat, respectarea dreptului pacientului la informare, precum și protejarea copiilor față de abuzuri, neglijare și oferirea asistenței recuperatorii.

La CpDOM s-a adresat A.C., locuitoare a satului Măgdăcești raionul Criuleni. Petiționara invocă lezarea dreptului constituțional la ocrotirea sănătății. La demersul ombudsmanului, procuratura a cercetat circumstanțele acestui caz și a dispus începerea urmăririi penale pe faptul că personalul medical al Spitalului Clinic Municipal nr.1 din Chișinău, din neglijență, neacordându-i petiționarei ajutor medical în volumul și la timpul necesar, în timpul nașterii au traumatizat copilul nou-născut, drept rezultat, în prezent copilul are un grad sever de dizabilitate. Pe cazul dat, a fost începută urmărirea penală, pe faptul de încălcare din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale.

În majoritatea cazurilor instituțiile vizate au ținut cont de recomandările ombudsmanilor și au întreprins măsurile de rigoare, în limita resurselor financiare alocate sau au oferit asigurări că recomandările vor fi îndeplinite în termen proximi.

Demers pentru intentarea unui proces disciplinar sau penal (art. 25 lit.b din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

Pe parcursul anului 2014 ombudsmanii au intervenit de 19 ori, în 2013 de 14 ori către organele competente cu demersuri pentru intentarea proceselor disciplinare sau penale în privința persoanelor cu funcții de răspundere care au comis încălcări, ce au generat lezarea considerabilă a drepturilor și libertăților omului, după cum urmează:

- Procuratura Generală și procuraturile raionale – 15
- Inspectoratul de Stat a Muncii – 3
- Ministerul Afacerilor Interne – 1

În acest context Procuraturii Generale și procuraturilor raionale au fost adresate 12 demersuri pentru intentarea procedurii penale, drept urmare, au fost pornite 3 dosare penale, în baza a 5 demersuri a fost refuzată pornirea urmăririi penale, iar 4 demersuri sînt în proces de examinare. În cadrul activității Mecanismului Național de Prevenire a Torturii, au fost înaintate Procuraturii Generale 3 demersuri, semnalate pe cazurile de aplicare a torturii și tratamentului inuman și degradant, prin care s-a dispus în 2 cazuri ordonanță de neîncepere a urmăririi penale și un caz se află în proces de examinare. În adresa Inspectoratul de Stat a Muncii au fost înaintate 3 demersuri pentru intentarea procedurii penale, 2 cazuri au fost luate la control și un caz se află în proces de examinare.

De asemenea, au fost înaintate 4 demersuri de intentare a procedurii disciplinare expediate în adresa Ministerul Afacerilor Interne (1), Procuraturii Generale și procuraturilor raionale (3), În

rezultatul acestora într-un caz s-a refuzat începerea procedurii disciplinare și 3 cazuri se află în proces de examinare.

În atenția avocatului parlamentar a ajuns cazul copiilor Ș.A. în vîrstă de 7 ani și Ș.C. în vîrstă de 2 ani. Pentru examinarea obiectivă a situației copiilor nominalizați, ombudsmanul s-a sesizat din oficiu acumulînd informațiile și materialele necesare. Ombudsmanul a constatat că minorii sînt creșcuți de mama acestora, Ș.T. și concubinul ei D.G., iar situația familiei date se află în vizorul autorităților din 2012. A fost stabilit că minora Ș.A. venea la școală flămîndă și murdară, mama împreună cu concubinul mereu făceau abuz de alcool, familia trăiește într-o odaie insalubră, în mizerie, întuneric și dezordine. În 2012 copilul Ș.A. a fost agresat de către D:G, pe acest caz a fost pornită urmărirea penală. În martie 2014 a avut loc plasamentul de urgență al mamei împreună cu copii la Centrul Maternal din Cahul, deoarece copilul a fost din nou agresat de concubin. La data de 26.06.2014 a fost emisă Judecătoria Cahul a emis o decizie prin care D. G. este recunoscut vinovat și i-a fost stabilită pedeapsă în formă de muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 120 ore.

Sesizare

((art.25 lit.d) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

În temeiul prevederilor art. 25 lit.d) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman)) au fost înaintate 13 sesizări persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile pe marginea cazurilor de neglijență în lucru, de încălcare a eticii de serviciu, de tărăgănare și birocratism. Pentru comparație, în anul 2013, au fost înaintate 11 sesizări, după cum urmează:

- Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei - 1
- Ministerului Educației -2

- Guvernul Republicii Moldova-2
- Agenția Relații Funciare și Cadastru -1
- Ministerul Justiției - 1
- Autorităților publice locale -2
- Executorului judecătoresc - 1
- Ministerul Afacerilor Interne- 1

Au fost scoase în evidență următoarele probleme de sistem:

- Neglijență în serviciu și încălcarea eticii de serviciu;
- Dezacordul cu acțiunile reprezentanților administrației publice locale;
- Condițiile de detenție și anume încălcările constatate în partea ce ține de detenția separată a condamnaților, realizarea dreptului la învățătură;
- Lezarea dreptului la proprietate privată;
- Lezarea dreptului la viață și integritate fizică și psihică a unui copil minor;
- Neachitarea indemnizației pentru copilul adoptat de către administrația publică locală de gradul doi;
- Lezarea dreptului la familie;
- Lezarea dreptului copilului de a crește într-un mediu favorabil pentru dezvoltarea armonioasă fizică și psihică, dreptul la asistență și protecție socială, dreptul la învățătură;

Cazurile de neglijență și iresponsabilitate a persoanelor cu funcții de răspundere, constatate de avocații parlamentari, generează încălcări grave ale drepturilor omului. Cel mai frecvent sînt afectate în asemenea cazuri copiii, persoanele cu dizabilități și persoane în etate.

Concilierea părților

(art. 23 alin.(3) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

Medierea reprezintă o modalitate alternativă de soluționare pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane, a conflictului dintre părți. Pe parcursul anului 2014 avocații parlamentari, în calitate de mediatori, au soluționat 3 cazuri prin concilierea părților. În aceste cazuri concilierea s-a finalizat cu semnarea unor acorduri de conciliere, fapt care a constituit temei pentru încetarea procesului de examinare a cererilor. Considerăm că materializarea prin acest procedeu a atribuțiilor de mediator urmează a fi utilizat cât mai pe larg în cazurile pasibile unei astfel de soluționări a conflictelor.

- 1 La Reprezentanța Bălți s-a adresat cu o petiție S.C., invalid de gradul II, care invocă faptul că s-a adresat Fondului Municipal de Susținere Socială a Populației Bălți cu o cerere scrisă, însă autoritatea a refuzat să-i primească cererea. Drept rezultat al mai multor acțiuni ale instituției ombudsmanului în cadrul procedurii de mediere, părțile

acestui conflict au semnat un acord de conciliere, și Fondul Municipal de Susținere Socială a Populației Bălți a acceptat și a examinat cererea petiționarului.

2 În cadrul medierii unui caz din

Hîncești, ombudsmanul a soluționat conflictul dintre A.G., un tânăr cu dizabilități, care se deplasează cu scaun rulant, și administrația clubului de noapte „Rubin” din Hîncești, care a îngrădit tânărului accesul în club, pe motiv că se afla în scaun rulant. Părțile au convenit soluționarea incidentului din 12.07.2014 pe cale amiabilă și au semnat un acord de conciliere.

3 La CpDOM s-a adresat redactorul-șef al Revistei „Наше поколение” care invocă faptul refuzului neîntemeiat al conducerii ÎS Complexul „Casa Presei” de a prelungi contractul de arendă. Fiind inițiată procedura de conciliere, la 29.10.2014 a fost semnat un acordul de conciliere. Părțile au convenit asupra prelungirii contractului de arendă.

În adresa ombudsmanului s-a adresat cet. G. și cet. D., domiciliată în satul Negrești, raionul Strășeni. În petiție este menționat că la 25.05.2010, prin Hotărârea Judecătorei Strășeni, s-a decis adopția copiilor A. și G. de către petionare. La 29.06.2010, G. și D. au adresat Primăriei localității Negrești, o cerere de stabilire și achitare a indemnizației pentru copilul adoptat, conform Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați. Petiționara G. menționează că la cererea depusă nu a primit nici un răspuns, ci abia la 13.05.2014, când s-a adresat repetat autorității tutelare cu aceeași solicitare, i-a fost înmănată copia Deciziei Consiliului sătesc Negrești din 17.12.2010, prin care a fost decisă respingerea cererii. Aceeași situație era și în cazul celui de-al doilea copil. Ombudsmanul a examinat acest caz și părțile au ajuns la un consens. Acordul de conciliere, semnat de părți, prevede că Consiliul Negrești va emite o altă decizie cu privire la stabilirea și plata a indemnizației retroactive, fără nici o limitare în termen, părinților adoptatori. În afară de aceasta, ombudsmanul a înaintat cerere de chemare în judecată privind repararea prejudiciului material și moral, privind anularea Deciziei din 17.12.2010 „Cu privire la stabilirea indemnizației pentru copilul adoptat”, emise de Consiliul sătesc Negrești, raionul Strășeni și obligarea Consiliul Negrești să emită o altă decizie cu privire la stabilirea și plata a indemnizației retroactive, fără nici o limitare în termen, părinților adoptatori.

Înaintarea acțiunilor civile (în temeiul art.25 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

După examinarea cererilor ombudsmanii au dreptul să adreseze în instanțele de judecată cereri în apărarea intereselor petiționarilor. Acest mecanism este aplicat în cazurile de încălcare

în masă sau gravă a drepturilor și libertăților constituționale ale omului, în cazurile de o importanță socială deosebită sau în cazurile când este necesar de a apăra interesele unor persoane care nu pot folosi de sine stătător mijloacele juridice de apărare.

În perioada de referință în instanța de judecată au fost trimise 12 cereri de chemare în judecată în apărarea intereselor petiționarilor și 12 cereri cu privire la intervenirea în procesul civil, pentru a depune concluzii, în temeiul art. 74 din Codul de procedură civilă.

În cererile adresate de avocații parlamentari în interesele petiționarilor au fost invocate încălcarea drepturilor omului, în următoarele aspecte:

- privind neadmiterea îngrădirii drepturilor și libertăților fundamentale consfințite în art.art. 20 și 47 colaborat cu art.46 din Constituția Republicii Moldova, dar și de actele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- privind apărarea drepturilor prevăzute de art. 48 și 50 ale Constituției Republicii Moldova;
- privind apărarea dreptului la proprietatea privată;
- privind recuperarea prejudiciului moral și material și anularea Dispoziției pretorului sectorului Rîșcani din 21.01.2014;
- privind anularea deciziei cu privire la reorganizarea Gimnaziului Troița Nouă din Anenii Noi;
- privind acordarea spațiului locativ persoanei revenite din orfelinat;
- privind anularea deciziei din 17.12.2010 „Cu privire la stabilirea indemnizației pentru copilul adoptat”, emisă de Consiliul sătesc Negrești, raionul Strășeni și obligarea Consiliului Negrești să emită o decizie cu privire la stabilirea și plata a indemnizației retroactive, fără nici o limitare în termen, părinților adoptatori;
- privind anularea deciziei Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate din cadrul Direcției pentru protecția drepturilor copilului sectorului Rîșcani din 07.07.2014;
- privind recunoașterea dreptului pretins, cu obligarea Primăriei Lăpușna, raionul Hîncești de a autentifica semnăturile fondatorului și celorlalți membri din Declarația de constituire a gospodăriei țărănești;
- privind determinarea domiciliului copilului.
-

1. Alte aspecte ale activității Instituției naționale a ombudsmanului Dinamica și potențialul echipei CpDOM

Analiza structurii echipei

La sfârșitul anului 2014, în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova își desfășurau activitatea 40 de angajați în raport cu 55 de unități aprobate conform statului de personal.

În ceea ce privește dinamica resurselor umane, în 2014 față de situația din anul 2008 se remarcă o creștere semnificativă a numărului de salariați, cu 37,9%, mai ales datorată angajării în funcții publice de execuție, fapt motivat de creșterea atractivității instituției pentru potențialii candidați la funcțiile publice vacante din instituție.

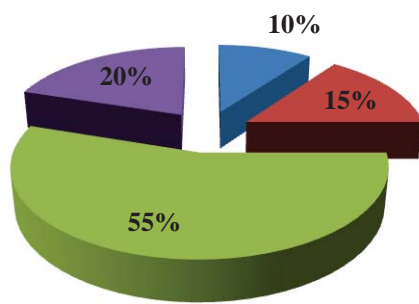
Dinamica numărului de angajați CpDOM

Indicatori	Anul 2008	Anul 2014	Dinamica absolută (persoane)	Dinamica relativă
			2014/2008	2014/2008
Unități aprobate conform statului de personal	55	55	-	-
Număr de angajați	29	40	+11	137,9

În funcție de poziția ocupată în cadrul CpDOM, structura personalului la sfârșitul anului 2014 este următoarea:

- Funcționari care dețin funcții de demnitate publică – 4 persoane
- Funcționari publici de conducere - 6 persoane
- Funcționari publici de execuție - 22 persoane
- Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar - 8 persoane

Structura personalului după funcții

- Funcționari care dețin funcții de demnitate publică
- Funcționari publici de conducere
- Funcționari publici de execuție
- Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar

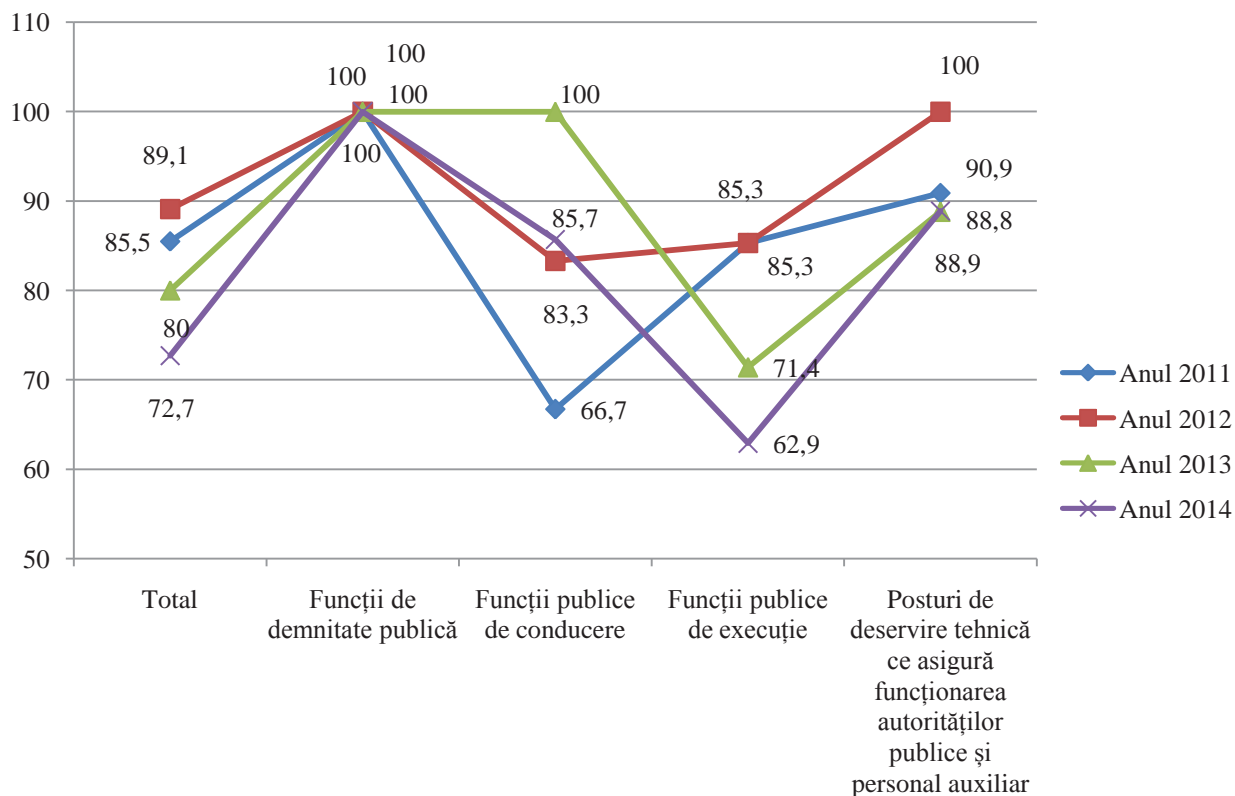
Funcționarii publici, inclusiv funcționarii care dețin funcții de demnitate publică, constituie majoritatea în structura echipei Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova.

În structura numărului de funcții publice din Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, ponderea funcțiilor publice de execuție constituie 55%. Numărul funcțiilor publice de conducere (inclusiv funcțiile de demnitate publică) constituie 25%, ceea ce corespunde normelor privind instituirea subdiviziunilor structurale ale autorității publice, aprobate prin Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1001 din 26.12.2011 privind punerea în aplicare a unor acte legislative. Astfel, la o funcție publică de conducere în mediu pe autoritatea publică revin 2,2 funcții publice de execuție.

Gradul de ocupare a funcțiilor publice și posturilor

Gradul de ocupare a unităților de personal a fost calculat ca raportul dintre numărul salariaților către efectivul-limită de personal pe categorii.

Gradul de ocupare a unităților de personal, în procente

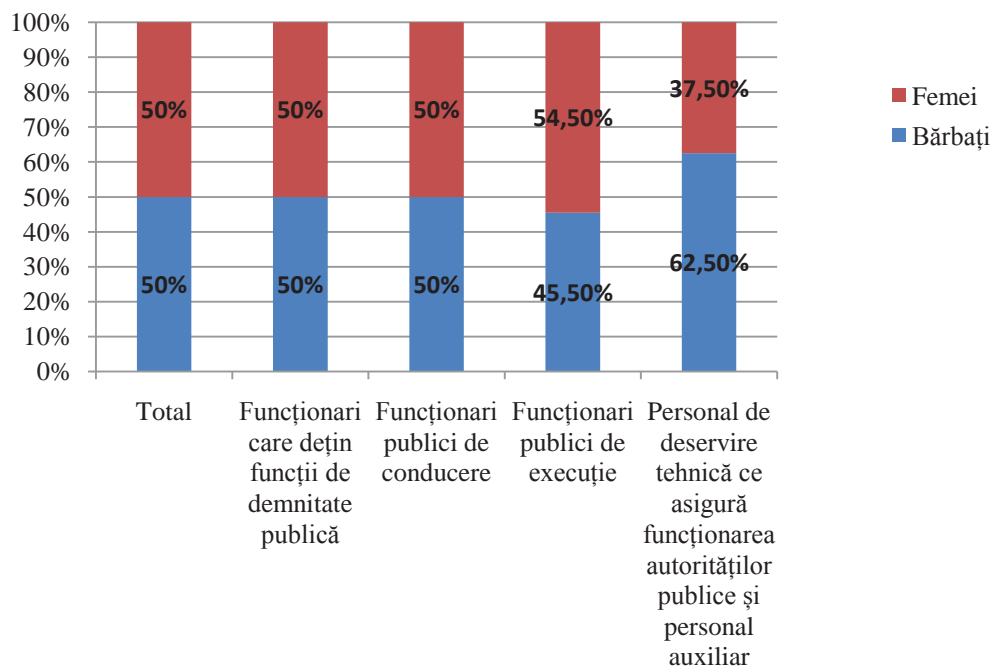

Analiza datelor denotă că gradul de ocupare a funcțiilor publice și a posturilor în cadrul instituției corespunde unei limite rezonabile. Este relevant pentru situația analizată gradul înalt de ocupare a funcțiilor de demnitate publică și a posturilor de deservire tehnică care asigură funcționarea autorității publice. Este înregistrată o creștere a gradului de ocupare a funcțiilor publice de conducere cu 19,0% în 2014, față de anul 2011.

Analiza factorilor de gen și vîrstă la funcționarii publici și alte categorii de salariați

Numărul salariaților după gen pe categorii de personal în Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova este prezentat în următoarea diagramă:

Structura cumulativă a personalului după gen

Datele generalizate relevă o structură uniformă a personalului din perspectiva de gen, astfel atât ponderea bărbaților cât și cea a femeilor în totalul numărului de salariați constituie 50%. Totodată, ponderea bărbaților care ocupă funcții publice de execuție constituie 45,5%, iar cea a femeilor - 54,5%. Posturile de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și posturile auxiliare sînt ocupate preponderent de către bărbați (62,5 %).

Structura personalului după vîrstă, persoane

Categoria funcției	Vîrstă sub 25 ani	Între 25-54 ani	55 ani și peste	Total
Efectiv (total)	-	40	4	44
Funcționari	-	34	2	32
Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar	-	6	2	8

După cum se poate observa din datele reflectate în tabel, majoritatea angajaților se încadrează în categoria de vîrstă cuprinsă în intervalul dintre 25 și 54 de ani, ceea ce relevă existența unui eventual înalt potențial al forței de muncă.

Analiza nivelului de pregătire profesională a personalului

Tabelul ce urmează prezintă structura nivelului de pregătire profesională a salariaților, grupată în raport cu funcția ocupată.

Structura personalului după nivelul de pregătire profesională

	Funcționari care dețin funcții de demnitate publică, persoane	Funcționari publici de conducere, persoane	Funcționari publici de execuție, persoane	Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar, persoane	Total, persoane	Structura, %
Total	4	6	22	8	40	100,0
Doctorat	1	1	1	-	3	7,5
Master	1	-	10	-	11	27,5
Licență	2	5	11	4	22	55,0
Studii medii de specialitate	-	-	-	4	4	10,0

După cum se poate observa, 90% din totalul angajaților au studii superioare și postuniversitare, ceea ce confirmă că persoanele care ocupă posturile respective corespund condițiilor înaintate pentru a ocupa o funcție publică, condiții prevăzute în art.27 alin.(2) din Legea nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

Angajații cu studii medii de specialitate au ponderea de 10 % din totalul de personal și își desfășoară activitatea în cadrul Serviciului administrativ, ocupînd funcții de șofer.

35% din angajați dispun de pregătire postuniversitară, astfel instituția dispune de personal bine pregătit în domeniile de activitate corespunzătoare funcțiilor, pe care le ocupă.

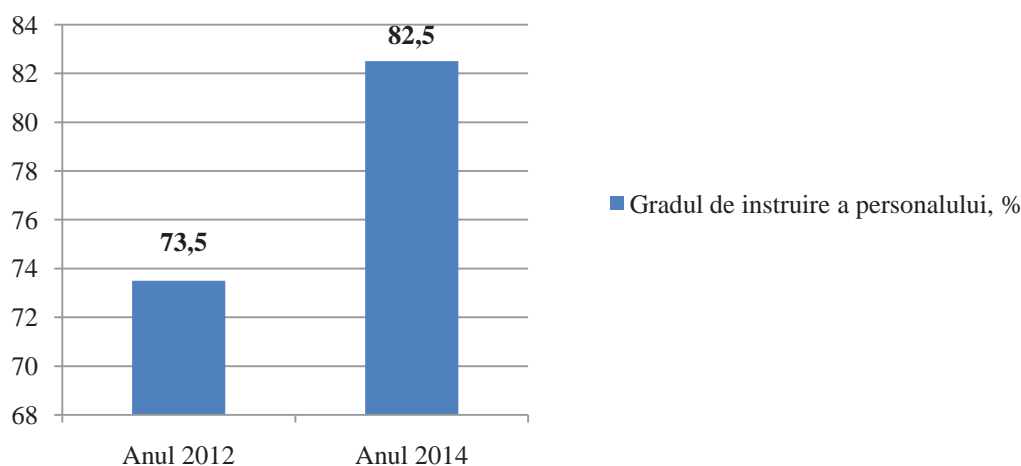
Date despre dezvoltarea profesională a salariaților

Instruirea reprezintă un proces planificat care permite oferirea de informații, cunoștințe, abilitați necesare pentru desfășurarea unei activități performante de către orice salariat în funcția pe care o ocupă. Potrivit art. 37 din Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2008 autoritatea publică trebuie să asigure dezvoltarea profesională a personalului sau să întreprindă acțiuni pentru a satisface aceste necesități.

Astfel, una din prioritățile-cheie în activitatea instituției pe termen scurt și mediu constă în sporirea capacităților manageriale și profesionale ale personalului. Acest obiectiv este atins prin identificarea și oferirea unor programe de instruire pentru diferite categorii de personal în raport cu necesitățile acestora și cerințele impuse de standardele din domeniu.

33 de angajați (dintre care 28 de funcționari publici) au beneficiat de instruire în 2014, ei au participat la 3691 ore de instruire în total. Capacitățile profesionale ale angajaților au fost dezvoltate atât în cadrul activităților de instruire internă, cât și celor de instruire externă.

Gradul de instruire a personalului în dinamică

În anul 2014 se remarcă o creștere semnificativă, de cca 9%, față de anul 2012 a numărului angajaților care au beneficiat de instruire, deci a gradului de instruire al personalului, ceea ce demonstrează că una din prioritățile politicii de personal din cadrul instituției o reprezintă dezvoltarea profesională a personalului.

Implementarea politicilor de personal

Pe parcursul anului 2014 s-a reușit implementarea în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului a sistemului de management prin obiective. Acest sistem constă în stabilirea obiectivelor la toate nivelurile (organizație, subdiviziune, funcționar public), planificarea activității pentru atingerea acestora, urmat de o evaluare a performanțelor). Astfel obiectivele și rezultatele evidențiate la nivel de instituție pot fi distribuite la nivel de fiecare subdiviziune și funcționar public, în funcție de contribuția acestora. În afară de acestea a fost implementată politica de motivare nefinanciară a personalului, care favorizează apariția unui proces de comunicare internă eficient, stabilirea unor relații interpersonale pozitive și minimizarea fluctuației de cadre. Pe lângă alte măsuri de motivare, angajații au fost antrenați în activități care sînt în concordanță cu interesele de creștere profesională, ceea ce a oferit fiecăruia posibilitatea de a-și manifesta din plin potențialul.

2. Bugetul Instituției naționale a ombudsmanului și executarea lui

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova este o instituție de stat independentă cu statut de persoană juridică și dispune de buget propriu care face parte din bugetul de stat.

În cadrul celei de-a doua sesiuni a Subcomitetului de acreditare al Comitetului Internațional de Coordonare a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ICC) (16-18 noiembrie 2009, Geneva), Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova a fost acreditat cu statutul B, ceea ce înseamnă că instituția este parțial conformă Principiilor privind Statutul

Instituțiilor Naționale pentru Promovarea și Protecția Drepturilor Omului (Principiile de la Paris).

Subcomitetul de acreditare al ICC și-a exprimat în Recomandarea sa aprecierea pentru activitatea Centrului pentru Drepturile Omului „care se desfășoară în condiții dificile, mai ales din cauza insuficienței resurselor financiare alocate instituției, fapt ce afectează capacitatea Centrului de a-și realiza competențele în mod eficient”.

Totodată, Subcomitetul a constatat că lipsa de finanțare adecvată este o problemă structurală a CpDOM. În ciuda eforturilor deosebite depuse de către instituție, finanțarea inadecvată subminează capacitatea de a angaja personal, de a beneficia de spații dotate și de a desfășura activități.

Mai nou, urmare a examinării Republicii Moldova prin prisma mecanismului Evaluării Periodice Universale în cadrul celei de-a 19 sesiuni a Consiliul ONU pentru Drepturile Omului din perioada 14-16 martie 2012, a fost adoptat Raportul final privind Evaluarea Republicii Moldova (A/HRC/19/18). Pentru țara noastră au fost formulate 122 de recomandări, acestea fiind acceptate parțial sau integral. Pe marginea acestora, în 2016, Moldova urmează să prezinte un raport amplu privind implementarea sau realizarea lor la nivel național. Din cele 122 recomandări 4 se referă la asigurarea independenței Centrului pentru Drepturile Omului și sporirea finanțării instituției astfel, încât aceasta să-și poată realiza eficient atribuțiile

Conform Planului de finanțare ,aprobat de Ministerul de Finante pentru 12 luni ale anului 2014, pentru Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova au fost aprobate surse financiare la componenta de bază – 5989,3 mii lei și la componenta Strategia Justiției -1999,3 mii lei.

Executarea planului de finanțare pentru 12 luni ale anului 2014 conform clasificăției bugetare este următoarea:

Analiza executării bugetului CpDOM în anul 2014, componenta de bază

Denumirea indicilor	Anul 2014 planificat, mii lei	Anul 2014 executat, mii lei	Cota executării bugetului,%
Remunerarea muncii	3445.7	3445.6	100.00
Plata mărfurilor și serviciilor	1518.4	1215.5	80.05
Procurarea mijloacelor fixe	28.8	28.8	100.00
Deplasările în interes de serviciu	27.5	27.5	100.00
Contribuțiile la bugetul asigurărilor sociale de stat	755	754.9	100.0

Contribuțiile la asistența medicală	129.6	129.5	99.9
Indemnizații pentru incapacitatea temporară de muncă achitate din contul mijloacelor angajatorului	30.9	30.9	100
Transferurile peste hotare	53.4	52.7	98.7
TOTAL	5989.3	5685.4	94.93

Informația prezentată mai sus reflectă faptul că la componenta de bază a avut loc neexecutarea bugetului pentru anul 2014 în sumă de 303,9 mii lei. La sfârșitul anului 2014 instituția nu și-a putut onora mai multe plăți contractuale, cauza ține de remiterea de către Trezoreria de Stat a ordinelor de plată neexecutate în sumă de 274,8 mii lei, cu explicarea motivului de neexecutare - neatingerea nivelului de venituri aprobat (precizat) prin Legea bugetului de stat pentru anul 2014. Suma restantă de 29,1 mii lei este formată din solduri nefolosite la contracte și rezerva de mijloace financiare, planificată pentru cheltuieli legate de schimbarea denumirii instituției, panourilor, ștampilelor și a altor cheltuieli, legate de reorganizarea instituției, care au fost prevăzute să aibă loc în anul 2014. Din cauza nedefinitivării și neadoptării cadrului legal, care urma să reglementeze funcționarea Oficiului Avocatului Poporului, aceste schimbări nu au avut loc.

Executarea bugetului CpDOM pe părți componente în dinamică (anii 2009-2014)

Denumirea indicilor	Anul 2009	Cota parte în buget, %	Anul 2010	Cota parte în buget, %	Anul 2011	Cota parte în buget, %	Anul 2012	Cota parte în buget, %	Anul 2013	Cota parte în buget, %	Anul 2014	Cota parte în buget, %
Remunerarea muncii	1867.7	59,2	1980.5	61.9	1916.8	57.8	2723.8	59.3	3413.4	58.5	3445.6	60.6
Plata mărfurilor și serviciilor	736.1	24.2	586.9	18.3	695.1	20.9	1090.3	23.7	1367	23.4	1215.5	21.4
Procurarea mijloacelor fixe	51	1.6	72.7	2.3	133	4.0		0.0	59.8	1.0	28.8	0.5
Deplasări în interes de serviciu	32.4	1.0	37.4	1.2	50.9	1.5	61.4	1.3	66.1	1.1	27.5	0.5
Contribuțiile la bugetul asigurărilor sociale de stat	373	11.8	435.9	13.6	421.6	12.7	590.8	12.9	746.3	12.8	754.9	13.3
Contribuțiile la asistența medicală	56.7	1.8	66.2	2.1	63.7	1.9	88.8	1.9	111.8	1.9	129.5	2.3
Indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă					1	0.03	5.9	0.13	24.3	0.42	30.9	0.54
Transferuri peste hotare	12	0.38	19.1	0.60	36.1	1.09	33.7	0.73	45.7	0.78	52.7	0.93
ÎN TOTAL	3156	100	3198.7	100	3318	100	4595	100	5834	100	5685	100

Din tabelul prezentat mai sus putem constata că o bună parte din mijloacele alocate pe parcursul anilor pentru întreținerea Centrului pentru Drepturile Omului și anume circa 60% a fost folosită pentru retribuirea muncii angajaților, asigurată în corespundere cu prevederile Legii cu privire la sistemul de salarizare a funcționarilor publici nr.48 din 22.03.2012 și Hotărârii Guvernului R.Moldova Nr.331 din 28.05.2012 privind salarizarea funcționarilor publici.

Nivelul salariilor de funcții a funcționarilor CpDOM este mai mic în comparație cu salariile de funcții ale funcționarilor publici din Secretariatul Parlamentului, Cancelaria de Stat, Curtea Constituțională, CNA, etc. Nivelul de salarizare a funcționarilor CpDOM nu a fost ridicat la nivelul de salarizare a funcționarilor din instituțiile menționate mai sus, deși sarcinile angajaților centrului sînt foarte importante și contribuie direct la atingerea unor obiective complexe și importante.

Circa 15% din mijloace sînt folosite pentru achitarea la bugetul de stat a contribuțiilor de asigurări sociale de stat și a primelor obligatorii de asistență în medicină.

Circa 1% din mijloace este folosit pentru plata cotizațiilor de membru în cadrul organizațiilor internaționale de specialitate (Asociața Ombudsmanilor și Mediatorilor Francofoni, Institutul Internațional al Ombudsmanului, Institutul European al Ombudsmanului, Asociața ENOC (Rețeaua europeană a ombudsmanilor pentru copii), la care Centrul pentru Drepturile Omului este membru cu drept de vot.

Una din probleme ține de suma mijloacelor financiare alocate pentru întreținerea instituției, care constituie doar 20-25% din total și cea prevăzută pentru procurarea mijloacelor fixe – circa 1%. Cheltuielile pentru întreținerea instituției se distribuie pentru arendarea spațiilor (oficiul central și reprezentanțele), plata pentru servicii de telecomunicație și de poștă, întreținerea mijloacelor de transport, lucrări IT, paza interdepartamentală, pentru reparații curente ale utilajului și inventarului, pentru achiziționarea cărților și abonarea la edițiile periodice, servicii editoriale: tipărirea broșurilor informative care ulterior sunt distribuite beneficiarilor, materialelor promoționale, rapoartelor, pentru procurarea rechizitelor de birou, materialelor și obiectelelor de uz gospodăresc necesare în activitate.

Cu toate că pe parcursul anilor se planifică mijloace pentru deplasări peste hotare, pentru a participa la evenimente internaționale din domeniul drepturilor omului, de multe ori se merge pe calea refuzului de a participa la acestea, în scopul de a economisi de mijloacele, pentru a acoperi alte cheltuieli necesare și obligatorii ale instituției.

Deoarece pentru procurarea mijloacelor fixe rămîne doar 1% din suma total alocată conform Legii bugetului de stat, un suport material important pentru rezolvarea problemelor materiale ale instituției sunt mijloacele financiare alocate din contul Strategiei de Reformare a Justiției.

Consolidarea capacităților Centrului pentru Drepturile Omului este una dintre direcțiile strategice ale Pilonului VI "Respectarea drepturilor omului în sectorul justiției" din Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011.

Conform domeniului specific de intervenție 6.2.2. acțiunea 2, Centrului pentru Drepturile Omului îi revine sarcina de elaborare și implementare a planului de dezvoltare instituțională.

Pentru implementarea acestei acțiuni, la sfîrșitul anului 2012 un grup de experți independenți a elaborat Programul de dezvoltare strategică a Centrului pentru Drepturile Omului pentru anii 2013-2017, care a inclus Raportul de analiză și evaluare instituțională a CpDOM.

În cadrul negocierilor asupra Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Uniunea Europeană privind Programul de suport al reformei justiției, o condiție pentru acordarea suportului suplimentar în volum de 8 milioane de euro, conform principiului „more

for more” (în funcție de nivelul de avansare a reformelor preconizate) este consolidarea capacităților Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova. Din acest considerent, susținerea începerii implementării imediate a Programului de dezvoltare strategică a Centrului pentru Drepturile Omului în vederea raportării ulterioare către partenerii externi, a fost prioritară pentru Guvern.

Analiza executării bugetului CpDOM în anul 2014, componenta de realizare a reformei justiției

Denumirea indicilor	Anul 2014 planificat, mii lei	Anul 2014 executat, mii lei	Cota executării bugetului,%
Plata marfurilor și serviciilor	612.6	595.3	97.2
Procurarea mijloacelor fixe	1386.7	1386.7	100.00
TOTAL	1999.3	1982	99.1

Spre regret, nu s-au soldat cu succes eforturile conducerii CpDOM de a asigura instituția cu sediu.

Edificiul, în care își desfășoară activitatea ombudsmanii și angajații (mun.Chiținău, str.Sfatul Țării,16) este situat într-o clădire ce nu corespunde normativelor în construcție și standardelor tehnice. Clădirea este în stare avariata, cu un grad de rezistență seismică aproape nul, ceea ce prezintă un pericol sporit pentru viață și sănătatea celor care lucrează în ea. Prin scrisoarea nr. 16-3 nr. 4 din 14 ianuarie 2014 Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova a reconfirmat faptul că exploatarea în continuare a clădirii ar putea crea probleme de securitate pentru viața și sănătatea angajaților, precuma și recunoscut necesitatea acută a unui alt spațiu pentru desfășurarea activității instituției.

La solicitările anterioare ale Centrului pentru Drepturile Omului de a acorda un alt edificiu potrivit necesităților instituției, Guvernul ne-a informat despre lipsa unor sedii disponibile (scrisorile nr. 1904-200 din 15.03.2012 și nr. 1904-394 din 23.05.2013).

În aceste condiții, achiziționarea unui imobil este unica modalitate de soluționare a problemei, urmată din incapacitatea statului de a asigura Centrul pentru Drepturile Omului cu un sediu adecvat.

Centrul pentru Drepturile Omului activează din anul 1997 și este unica Instituție Națională de Promovare și Protejare a Drepturilor Omului din țara noastră acreditată potrivit Principiilor de la Paris.

3. Auditul Curții de Conturi al situațiilor financiare ale Centrului pentru Drepturile Omului pe exercițiul bugetar 2013

În anul 2014, Curtea de Conturi a efectuat auditului situațiilor financiare ale Centrului pentru Drepturile Omului pe exercițiul bugetar 2013.

Raportul auditului situațiilor financiare ale Centrului pentru Drepturile Omului pe exercițiul bugetar 2013 a fost examinat în cadrul ședinței publice a Curții de Conturi din 10 iulie 2014.

În Raportul Curții de Conturi, printre altele, se constată că resursele prevăzute pentru întreținerea instituției în anul 2013 au fost executate în proporție de 95,4%. Mijloacele planificate pentru realizarea reformei în domeniul justiției au fost valorificate doar în mărime de 2,9%. În SRJ pentru anul 2013 au fost planificate mijloace financiare în mărime de 9.768.900 lei în scopul procurării unui sediu pentru instituție. Însă, de facto, banii au intrat în contul CpDOM în luna noiembrie. Procedura de procurare a sediului durează mai mult decât o lună de zile de aceea Instituția națională a ombudsmanului nu a reușit să valorifice acești bani.

Astfel, din mijloacele financiare alocate din SRJ au fost executate doar 281,5 mii lei.

În Raportul CC se mai menționează că, de la crearea CDOM și pînă în prezent, instituția nu dispune de sediu propriu, activitatea fiind desfășurată într-o clădire primită în comodat de la Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova. Auditorii Curții de Conturi mai notează că edificiul este avariat, cu un grad de rezistență seismică aproape nul și nu corespunde normativelor în construcție și standardelor tehnice. Mai mult, Curtea de Conturi a constatat că angajații Centrului își desfășoară activitatea în condiții de risc, nefiindu-le asigurat nivelul de protecție și siguranță necesar. În raportul CC se mai precizează că la etapa efectuării auditului contractul de locațiune dintre Secretariatul Parlamentului și CpDOM nu era prelungit.

Potrivit concluziilor reprezentanților Curții de Conturi, deși unele procese operaționale ale Centrului pentru Drepturile Omului sînt organizate cu respectarea cadrului legal-normativ, altele - creează neregularități. Astfel, deficiențele în instituirea sistemului de evidență contabilă au generat un șir de erori și neconformități în contabilizarea mijloacelor publice, care au servit drept bază pentru exprimarea opiniei cu rezerve vizavi de Raportul financiar al instituției la situația din 01.01.2014.

Auditorii Curții de Conturi au mai constatat nereguli la implementarea prevederilor Legii privind controlul financiar public intern nr.229 din 23.09.2010.

Reprezentanții Curții au mai stabilit că structura organizatorică a Centrului este cu subordonări duble, iar delegarea responsabilităților este confuză. Totodată s-a precizat că acest fapt rezultă

din prevederile contradictorii ale cadrului legal instituțional. Deși personalul Centrului are statut de funcționar public, unele prevederi ale actelor legislativ-normative, care reglementează activitatea acestuia nu au fost aplicate, fiind constatate neclarități la instituirea unităților structurale, respectarea proporțiilor la instituirea posturilor, precum și la completarea și avizarea statului de personal¹⁷².

La ședința publică de examinare a Raportului de audit la CpDOM s-a remarcat faptul că pe parcursul efectuării auditului, Instituția națională a ombudsmanului a întreprins măsuri pentru lichidarea erorilor și deficiențelor atestate: au fost reflectate la conturile contabile active în valoare totală de 50,6 mii lei; au fost raportate la componenta mijloace speciale mijloace fixe și obiecte de mică valoare și scurtă durată în sumă de 724,3 mii lei; au fost efectuate corectări în evidența contabilă în sumă de 20,4 mii lei; a fost elaborată și aprobată Politica de contabilitate¹⁷³.

Curtea de Conturi a recomandat CpDOM:

- Să aprobe și să înainteze Ministerului de Finanțe spre coordonare Politica de contabilitate, în conformitate cu cadrul legislativ în vigoare;
- Să desfășoare procedura de inventariere anuală a patrimoniului instituției cu respectarea obligatorie a cerințelor prevăzute de cadrul normativ;
- Să efectueze corectarea registrelor contabile și a raportului financiar pe anul 2013;
- Să implementeze în cadrul instituției sistemul de management financiar și control;
- La elaborarea noii structuri, să fie clar divizate obiectivele și responsabilitățile subdiviziunilor structurale din componența entității;
- Să revizuiască componența Grupului de lucru pentru achiziții publice, prin divizarea clară a responsabilităților membrilor acestuia;
- Să instituie proceduri de control în domeniul achizițiilor publice, care să asigure planificarea și raportarea achizițiilor publice conform cadrului legal.

Conform cerințelor Curții de Conturi, în termen de 6 luni de la adoptarea Raportului de audit, CpDOM a informat Curtea de Conturi despre realizarea acțiunilor recomandate de Curte. Nu a fost îndeplinită doar recomandarea ce se referă la elaborarea noii structuri a instituției, din cauza imperfecțiunii cadrului legal.

¹⁷² <http://www.ccrm.md/hotarireview.php?idh=707&l=ro#rec>

¹⁷³ <http://www.ccrm.md/downloadserv.php?file=NzYyL1JPXzE4MjZfSDM3XzIwMTRfRHJlcHRlcmlsZU9tdWx1aV9SLmRvYWw==>

